

Inhoudsopgave

Deel 1: Aanbiedingsbrief	3
1 Inleiding.....	5
2 Algemene beschouwingen.....	7
3 Financiële beschouwingen	9
4 Vaststellingsbesluit.....	21
Deel 2: Programmaplan	23
Veiligheid.....	25
Sociaal Domein	45
Vitale en aantrekkelijke stad	69
Mobiliteit.....	85
Ruimtelijke en Economische ontwikkeling	103
Openbare ruimte	133
Onderwijs	147
Inwoners en Bestuur	161
Algemene baten en lasten	177
Deel 3: Paragrafen.....	189
A. Lokale heffingen.....	191
B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	205
C. Onderhoud kapitaalgoederen.....	219
D. Financiering	227
E. Bedrijfsvoering	235

F. Verbonden partijen	245
G. Grondbeleid	271
H. Grote projecten	277
I. Subsidies	289
Deel 4: Financiële begroting	299
Inleiding	301
Overzicht van baten en lasten	303
Uiteenzetting financiële positie	309
Geprognoseerde balans	313
EMU-saldo	315
Bijlagen	317
Financiële overzichten	318
Lijst met afkortingen	333

Deel 1: Aanbiedingsbrief

1 Inleiding

Algemeen

Aan de raad

Voor het derde jaar presenteren we de begroting 2019-2022 als een website die door iedereen te raadplegen is. Voor degene die daar behoefte aan heeft is op de website een pdf te downloaden.

De opzet van de programma's is in deze begroting veranderd ten opzichte van vorige begrotingen. We maken een onderscheid in doelstellingen enerzijds en resultaten, activiteiten en budgetten anderzijds.

De doelstellingen zijn gericht op de periode 2019-2022, de resultaten en activiteiten op het komende jaar. De budgetten vindt u terug onder het kopje Wat gaat het kosten. Daarin worden ook de verschillen met de begroting 2018 aangegeven.

We gaan werken met indicatoren die gericht zijn op de doelstellingen en resultaten die we benoemd hebben. Deze indicatoren zijn nog niet op alle onderdelen ontwikkeld. Er is sprake van een groeimodel voor de komende jaren.

In elk programma beschrijven we ook de contexten, dat zijn de externe en interne ontwikkelingen, de rol en ontwikkelingen van de verbonden partijen en de huidige beleidskaders. Op die manier proberen we een zo volledig mogelijk beeld te geven van alles wat er in de programma's speelt.

In 2019 gaan we werken met een nieuw rekeningschema. Als gevolg hiervan vinden er enkele verschuivingen plaats tussen programma's en taakvelden. De cijfers 2017 die u in de tabellen terugvindt sluiten daarom niet altijd aan bij de cijfers per programma en taakveld zoals die in de jaarstukken 2017 zijn opgenomen. In totaliteit sluiten de cijfers wel aan.

De paragrafen geven vanuit een ander perspectief zicht op ontwikkelingen. In de opzet hebben we geen wezenlijke veranderingen aangebracht ten opzichte van vorige begrotingen. Dat geldt ook voor deel 4, de Financiële begroting, met daarin meer informatie over alle onderliggende cijfers en financiële overzichten.

Verantwoording foto's

De foto's op de website sluiten aan bij de programma's. De foto bij de financiële paragrafen is gemaakt door Jean-Paul Opperman, de foto bij het programma Sociaal Domein is van Werkzaak Rivierenland. De overige foto's zijn gemaakt door stadsfotograaf Jan Bouwhuis.

2 Algemene beschouwingen

Het komend jaar staat in het teken van het motto van het nieuwe college, dat in het voorjaar van 2018 is aangetreden: samen aanpakken en zorgen dat de boel op orde is.

De afgelopen jaren zijn grote stappen gezet. Er is geïnvesteerd in de Tielse poorten, Westluidense, Santwijckse en Burense Poort, o.m. om onze ligging aan de Waal beter te benutten. In 2019 zal de herinrichting van de Waalkade zijn beslag krijgen.

Om de economische ontwikkeling te bevorderen werken we met regiogemeenten samen aan de regionale ambities. Bij de afronding van het regionale bedrijventerrein Medel bieden we vooral plaats aan logistieke ondernemers die behoefte hebben aan grote kavels. Om de binnenstad een aantrekkelijke en bloeiende 'huiskamer' te laten zijn voor inwoners én bezoekers trekken ondernemers, bewoners en gemeente samen op. De gemeente investeert extra in de openbare ruimte van het centrum.

Ook op andere terreinen zijn er grote stappen gemaakt: de wijkregisseurs versterken en verbinden mensen in wijk, buurt en dorp. Daar zijn veel initiatieven uit voortgekomen waar inwoners zelf de regie hebben, zij blijken tot veel in staat. De aanpak van de schuldenproblematiek werpt zijn vruchten af. Evenals de samenwerking met partners in het onderwijsachterstandenbeleid, het armoedepact en in het tegengaan van laaggeletterdheid, > 16% van de Tielse inwoners is laaggeletterd. Ook werkt de gemeente vruchtbaar samen met partners in het veiligheidshuis en buurtpreventieteams om de veiligheid in Tiel te vergroten. Veiligheidscijfers hebben zich de afgelopen jaren in gunstige zin ontwikkeld.

Nú moeten we zorgen dat 'de boel op orde is en blijft', er liggen grote opgaven op het bord van de gemeente.

In het sociaal domein is duidelijk geworden dat de uitgaven groter zijn dan wat Tiel van het Rijk krijgt. In 2019 gaan we onderzoeken wat in ons vermogen ligt om dat meer in balans te brengen. Daarbij houden we rekening met de uitkomsten van een analyse van de samenstelling en aard van de Tielse bevolking.

De omgevingsvisie vraagt een transformatie in de werkwijze van de gemeente, maar ook een omslag bij ontwikkelaars en direct betrokkenen. Daarin moet Tiel ook investeren. En er ligt een flinke opgave als het om de bouw van woningen gaat. Maar ook moeten we de transformatie gaan maken naar aardgasloos wonen en werken.

Deze opgaven voor Tiel en de taken die de gemeente al heeft, zijn op dit moment niet goed afgestemd op de beschikbare financiële middelen. Het wordt dit jaar de kunst om een balans te vinden tussen noodzakelijke bezuinigingen en investeringen in de stad en haar inwoners. Vanuit de wetenschap dat een sociale en vitale stad een stevige ruimtelijke en economische basis nodig heeft.

Samenspel tussen de gemeente, haar partners en de inwoners is en blijft daarbij noodzakelijk. Gelukkig kent Tiel heel veel mooie voorbeelden van actieve betrokkenheid bij stad en samenleving.

3 Financiële beschouwingen

Inleiding

Het uitgangspunt voor deze begroting is de Perspectievennota 2018 en de besluitvorming daarover in uw raadsvergadering van 27 juni 2017. De daarin door u aangenomen moties hebben we verwerkt in deze begroting.

In de Perspectievennota bleek dat het meerjarenperspectief een tekort vertoonde. We hebben van u de opdracht gekregen om u een sluitende begroting 2019 aan te bieden. Dat is gelukt.

Voor de jaren 2020-2022 hebben we nog een uitdaging, die we samen met u willen oppakken.

We doen u in deze begroting voorstellen om de budgetten voor het Sociaal Domein aan te passen aan de werkelijke uitgaven van de afgelopen jaren, waarmee we in eerste instantie een flink hoger tekort ramen, dat we vervolgens in elk geval incidenteel voor 2019 oplossen.

In deze beschouwingen gaan we in op de uitgangspunten van de begroting, de in deze begroting verwerkte aanpassingen, de uitkomsten van de begroting en de voorgestelde dekkingsmaatregelen. We sluiten af met een aantal andere onderwerpen van financiële aard en een conclusie over de huidige financiële positie.

Uitgangspunten begroting

Bij het opstellen van deze begroting hebben we de Perspectievennota 2018 als uitgangspunt genomen. Voor nieuwe uitgaven in de Perspectievennota was € 200.000 structureel en € 200.000 incidenteel beschikbaar. In de voorgelegde Perspectievennota was dit voor het grootste deel besteed.

In uw vergadering van 27 juni zijn er ten opzichte van dit voorstel geen aanpassingen aangebracht, zodat wij het collegevoorstel nu hebben verwerkt in de voorliggende begroting.

Daarnaast hadden we in het coalitieakkoord een aantal nieuwe uitgaven opgenomen. In de Perspectievennota hebben we, gezien het verslechterde financieel perspectief, aangegeven dat we de meeste van deze nieuwe uitgaven naar achteren willen schuiven tot na 2019. In deze begroting doen we toch een uiterste poging om deze nieuwe uitgaven al wel in 2019 te kunnen doen. Deze hebben we nu ook verwerkt in deze begroting.

De nieuwe uitgaven zijn verwerkt in de diverse programma's. Met het vaststellen van deze begroting worden alle nieuwe uitgaven, inclusief de investeringen, formeel door u goedgekeurd.

Voor de algemene uitkering uit het gemeentefonds zijn we uitgegaan van de septembercircularre 2017.

Over de hoofdlijnen van de meicircularre hebben we u destijds geïnformeerd in een informatienota. Ten opzichte hiervan valt de septembercircularre nog iets tegen. Als gevolg van ontwikkelingen in de hoeveelheden en in het accres is de uitkering in 2019 € 264.000 lager dan uit de meicircularre bleek.

Verder hebben we in deze begroting rekening gehouden met de verwachte loon- en prijsstijgingen, zowel voor de uitgaven als de inkomsten. In de Perspectievennota is vastgelegd dat voor de lonen met 3% wordt gerekend, voor de prijzen met 2%. Dat is in deze begroting verwerkt.

Afwijkingen van de richtlijnen worden hierna toegelicht.

Voor de belastingtarieven hanteren we de stijging van de consumentenprijsindex over 2017.

In de Perspectievennota hebben we al aangegeven dat deze inflatiecorrectie 1,4% bedraagt.

Op basis van de berekening die we bij deze begroting hebben gemaakt gaan wij uit van 1,0% rente over onze investeringen. Dat was 1,5% in 2018. In de Perspectievennota was de verwachting al uitgesproken dat deze daling zich zou voordoen. In het hoofdstuk algemene baten en lasten vindt u een nadere uitleg hiervan. Het financiële effect hiervan is beperkt en heeft alleen invloed op toekomstige investeringen.

In de begroting verwerkte aanpassingen

In aanvulling op de genomen besluiten bij de Perspectievennota stellen we de volgende aanpassingen voor die financieel verwerkt zijn in deze begroting.

Nieuwe uitgaven coalitieakkoord

In de Perspectievennota 2018 hebben we aangegeven dat er in 2019 geen financiële ruimte is voor het opnemen van nieuwe uitgaven zoals was afgesproken in het coalitieakkoord. In deze begroting is het ons gelukt om deze uitgaven gedeeltelijk toch op te nemen of hiervoor andere dekking aan te wijzen. Hieronder is weergegeven welke nieuwe uitgaven uit het coalitieakkoord we in deze begroting hebben opgenomen.

	2019	2020	2021	2022
Organisatie op orde	150.000	380.000	380.000	180.000
Startersleningen	6.000	6.000	6.000	6.000
Bemenste veegwagen	55.000	55.000	55.000	55.000
Stadsmakelaar aanpak leegstand (dekking uit parkeerfonds)	70.000	70.000		
Integrale toegang sociaal domein		200.000	200.000	200.000
Rondweg Passewaaij			97.500	97.500
Waalkade fase 2		45.000	45.000	45.000
Zwembad (extra vertier)			15.500	15.500
Totaal nieuwe uitgaven coalitieakkoord	281.000	756.000	799.000	599.000

Sociaal domein/Jeugdzorg

In het coalitieakkoord is voor de kosten van het sociaal domein het uitgangspunt gehanteerd dat de middelen die we van het Rijk ontvangen voor de taken Jeugdzorg en Wmo nieuw leidend zijn voor de budgetten. Gelet op de tekorten van de afgelopen jaren is daar een bedrag van € 1 miljoen bovenop gezet.

Met ingang van 2019 zijn de middelen die van het Rijk kregen onderdeel geworden van de algemene uitkering. Daarom zijn deze niet meer afzonderlijk zichtbaar. Wel kunnen we nog binnen de algemene uitkering clusters en subclusters onderscheiden. Jeugdhulp en Wmo begeleiding vormen beide een subcluster. Op basis van de bedragen van die subclusters in de meicirculaire kunnen we een berekening maken van de budgetten die we in de begroting ramen. We komen dan op budgetten uit die vergelijkbaar zijn met de huidige budgetten. Daar tellen we vervolgens nog de € 1 miljoen bij op van het coalitieakkoord. Deze budgetten hebben we in eerste instantie verwerkt in de begroting 2019-2022. We zien op basis van de uitkomsten van de jaarrekening 2017 en de Q2-rapportage dat deze budgetten niet toereikend zijn. Alles afpellend zit het probleem met name bij de Jeugdzorg. Om tot een reële raming te komen zouden we met name het budget voor Jeugdzorg met moeten verhogen. Op basis van de huidige inzichten is er, na aftrek van de € 1 miljoen nog een tekort te verwachten van € 1,5 tot 2,5 miljoen. De verwachting is dat dit, zonder nadere maatregelen, een structureel tekort is.

Voor de tekorten over 2016 en 2017 is een aanvraag ingediend voor een eenmalige tegemoetkoming voor tekortgemeenten. Het bedrag dat we aangevraagd hebben (€ 2,5 miljoen) kunnen we indien we het krijgen inzetten ter dekking van het tekort 2018. Daarnaast zijn we voornemens om maatregelen te nemen die de zorgkosten vanaf 2020 moeten terugdringen en om de transformatie in het sociaal domein verder vorm te geven. De verwachting is echter dat deze maatregelen pas op langere termijn tot wezenlijke besparingen zullen leiden.

Daarom stellen we voor om het budget Jeugdzorg als volgt te verhogen (bovenop de € 1 miljoen van het coalitieakkoord):

2019: + € 2,0 miljoen;

2020: + € 1,5 miljoen;

2021 e.v.: + € 1,0 miljoen.

Weliswaar leidt dit tot een aanzienlijke vergroting van de begrotingsproblematiek, maar een belangrijk winstpunt is dat dit een positief effect heeft op de weerstandsratio, omdat het grootste risico uit de top 10 van de afgelopen jaren (tekorten op budget Jeugdzorg) hiermee komt te vervallen. Daarmee wordt onze begroting stabiel en komt deze meer in balans

Begroting 2019 Werkzaam Rivierenland

Voor het opstellen van de ramingen in het kader van de:

- Buig
- Bbz en
- Sw

wordt over het algemeen gebruik gemaakt van de cijfers zoals die zijn opgenomen in de vastgestelde begroting van de GR Werkzaam Rivierenland. Uit de diverse documenten en overleggen is gebleken dat het door Werkzaam gebruikte begrotingsmodel op onderdelen onvolkomenheden had waardoor niet alle begrotingsposten even adequaat kunnen worden onderbouwd en mogelijk ook fouten bevatten. Om die reden is bij opstellen van de gemeentelijke begroting 2019 wel gebruik gemaakt van de begroting 2019 van Werkzaam maar zijn op onderdelen eigen afwegingen gemaakt. Onderstaand worden die afwegingen weergegeven daar waar in de gemeentelijke begroting 2019 wordt afgeweken van de begrotingsramingen zoals die zijn opgenomen in de begroting van GR Werkzaam 2019.

Als input is ook gebruikt gemaakt van de bestuursrapportage 2018 van Werkzaam. Door de inspanning die Werkzaam heeft verricht in de afgelopen periode zijn de gemeentelijke bijdragen die in deze rapportage worden genoemd als referentie worden gebruikt voor doorrekening naar 2019.

Sociale werkvoorziening (Sw)

Voor de financiering van de kosten van de SW ontvangt de gemeente, als onderdeel van de algemene uitkering, de integratie uitkering Participatie, waarvan een gedeelte is toegerekend aan de Wsw. In de afgelopen gemeentelijke begrotingen is rekening gehouden met een

aanvullend budget bovenop de rijksbijdrage voor de dekking van de kosten voor de uitvoering van de Sw (voor de jaren 2019 t/m 2021 een bedrag van € 875.000; € 1.374.000 en € 1.654.000).

De begroting 2019 van Werkzaam laat zien dat er echter geen tekort wordt verwacht op de Sw (is verwachte kosten Sw -/- rijksbudget), maar lijkt er eerder een overschot te ontstaan. De verschillen ten opzichte van vorige begrotingen zijn fors.

Op basis van de begroting 2019 van Werkzaam ramen we voor Tiel de volgende overschotten op de rijksbijdrage:

2019: € 646.000

2020: € 779.000

2021: € 595.000

2022: € 424.000

Kanttekening bij deze cijfers is dat in de begroting van Werkzaam geen overzicht is opgenomen van de resultaten per gemeente. We hebben daarom in de paragraaf Weerstandsvermogen een risico opgenomen dat bovengenoemde resultaten toch zullen tegenvallen.

Inleenvergoedingen bijstandsonvangers

Werkzaam biedt sinds 2017 leerwerktrajecten aan voor bijstandsonvangers. De werkgever neemt hen in dienst en ontvangt hiervoor een vergoeding. Werkzaam betaalt de vergoeding, maar de bijstandsuitkering vervalt. Voor 8 van de 9 deelnemende gemeenten is dit budgettair neutraal, maar voor Tiel niet. Minder bijstandsonvangers betekent ook een lagere vangnetregeling. Tiel betaalt dus wel de inleenvergoedingen maar heeft niet het voordeel van lagere bijstandsuitgaven.

In de begroting 2019 van Werkzaam is de bijdrage voor Tiel bepaald op een bedrag van € 1.028.000. Kanttekening hierbij is wel dat in de bestuursrapportage 2018 een bijdrage wordt berekend van € 1.350.000. Als het hier structurele uitgaven betreft wordt er in de begroting 2019 een risico gelopen. Via tussentijdse rapportage zal dit verder worden gevolgd.

Bijdrage bedrijfsvoering Werkzaam

Als gevolg van de daling van het aantal bijstandsonvangers nemen de uitvoeringskosten van Werkzaam de komende jaren af. Dit betekent dat we de bijdrage voor bedrijfsvoering Werkzaam in deze begroting hebben kunnen verlagen met de volgende bedragen:

<i>Verschil tov begroting 2018-2021</i>	2019	2020	2021	2022
Bijdrage bedrijfsvoering	479.000	443.000	271.000	271.000

Verhoging kwaliteitsniveau van B naar A structureel maken

Bij de behandeling van de begroting 2018 in de raad van november 2017 is een amendement ingediend waarbij eenmalig extra middelen beschikbaar zijn gesteld voor het verhogen van de kwaliteit van onderhoud van de openbare ruimte in de Binnenstad van kwaliteitsniveau B naar A. Het ging daarbij om € 193.745. In uw vergadering van oktober 2017 heeft u al raadsbreed aangegeven dat u deze verhoging van het kwaliteitsniveau structureel wil doorvoeren. Dit was echter in de begroting vanaf het jaar 2019 nog niet financieel vertaald. Daarom stellen wij voor om de kosten daarvoor nu structureel in deze begroting op te nemen.

Opbrengst verblijfsbelasting

In de begroting 2018 is besloten om verhuurders van panden waarin MOE-landers aan te slaan voor verblijfsbelasting. Een voorlopige schatting gaf aan dat het om zo'n 2.000 mensen ging die het hele jaar in Tiel verblijven. In de begroting is een opbrengst geraamd van € 525.000, uitgaande van 1.000 personen maal 350 nachten.

De huidige signalen wijzen er op dat we dit bedrag bij lange na niet gaan halen. Het kost veel meer tijd en inspanning dan gedacht om de juiste gegevens op tafel te krijgen. Ook schrijven veel personen zich in bij de bevolkingsadministratie. Dat laatste betekent dat voor hen geen verblijfsbelasting kan worden geheven, wel tellen ze dan mee in de bevolkingsomvang per 1-1, waardoor de algemene uitkering hoger is. Per saldo is dat echter een veel lagere opbrengst dan verblijfsbelasting.

Een cijfermatige inventarisatie van de problematiek ontbreekt op dit moment nog en verwachten we in de komende weken.

Voorzichtigheidshalve achten we het echter verstandig om de raming opbrengst verblijfsbelasting fors naar beneden bij te stellen.

Ons voorstel is om de raming opbrengst verblijfsbelasting voor MOE-landers met € 325.000 verlagen tot € 200.000 per jaar.

Uitkomsten van de begroting

De laatste stand van zaken in het meerjarenperspectief dateert uit de informatienota van de meicirculaire. Deze voorzag in een tekort van rond de € 300.000 en € 500.000 per jaar. Doorrekening van de uitgangspunten en de in de vorige paragraaf benoemde aanpassingen in de begroting leiden nu tot de volgende aangepaste uitkomst van de meerjarenbegroting:

2019: -€ 2.228.000

2020: -€ 1.137.000

2021: -€ 958.000

2022: -€ 1.781.000

E.e.a. betekent dat we een forse uitdaging hebben om het meerjarenperspectief sluitend te krijgen. Hoe we dat willen realiseren schetsen we in de volgende paragraaf.

Dekkingsmaatregelen

In de Perspectievennota hebben we u beloofd om een sluitende begroting 2019 aan te bieden. Om dit te bereiken is het noodzakelijk om een aantal aanvullende dekkingsmaatregelen te nemen.

Wij stellen u de volgende maatregelen voor:

Bezuinigingen:	2019	2020	2021	2022
Budget DVO handhaving	82.000			
Leges omgevingsvergunningen	165.000			
Opbrengst kermissen	29.000	29.000	29.000	29.000
Budgetten bestemmingsplannen	10.000	10.000	10.000	10.000
Openbare verlichting	100.000	100.000	100.000	100.000
Doorbelaste werken	35.000	35.000	35.000	35.000
Leges bevolkingsadministratie (onder aftrek afdrachten)	132.000			
Stelpost areaaluitbreiding afschaffen	45.450			
Dividenden	30.000	30.000	30.000	30.000
Doorschuif BTW hoger ramen	37.500	37.500	37.500	37.500
Jaarlasten voortvloeiend uit investering Lingecollege aframes op basis van verwachte kosten tijdelijk huisvesting	583.333			
Toevoegen reserves aframes:				
Onderhoud cultuurcluster	55.463			
Vervangingsinvesteringen Agnietenhof	138.865			
Onderhoud wisselscholen	119.000			
MMP diensten en middelen	121.269			

Kosten van panden die we nu willen afstoten (bijv. Beursplein) halen we uit strategische reserves.	545.000	438.000	384.000	177.000
Reserve gemeentewerf	200.000			
Totaal	2.428.880	679.500	625.500	418.500

Toelichting

Bij het zoeken naar mogelijkheden om de begroting 2019 sluitend te krijgen hebben we in de jaarrekeningen 2016 en 2017 gekeken naar budgetten waarop we geld overhielden en inkomsten die hoger waren dan geraamd. Vervolgens hebben we beoordeeld of deze voordelen naar verwachting in 2019 ook op zullen treden, al dan niet structureel.

Voor de nieuwbouw van het Lingecollege is vanaf 2018 een structurele jaarlast opgenomen van € 875.000. Kapitaallasten van deze investering zullen pas optreden nadat de 1e fase van dit project gereed is. De jaarlasten in de jaren daarvoor is bedoeld voor kosten tijdelijke huisvesting. Naar verwachting zal pas in het 4e kwartaal van 2019 tijdelijke huisvesting nodig zijn. We ramen daarom in de begroting 2019 2/3-deel van de jaarlast van € 875.000 af.

Bij de beoordeling van onze reserves hebben we geconstateerd dat bij een aantal reserves de omvang hoog is t.o.v. de jaarlijkse storting. Wij achten het daarom verantwoord om in 2019 eenmalig geen storting te doen.

Voor het onderhoud van gebouwen hebben we ook reserves aangelegd. We zijn echter in het bezit van een aantal gebouwen die we willen afstoten. Daarvoor hebben we dus op termijn geen reserve meer nodig. Ons voorstel is om de huidige lasten van deze panden te dekken uit die reserves. Dit levert zowel incidenteel als structureel bovengenoemde bedragen op.

Tot slot romen we ook de reserve gemeentewerf af, deze is overbodig geworden.

Resumé

Het effect van bovengenoemde maatregelen is als volgt:

bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022
Uitkomst begroting	-2.228	-1.137	-958	-1.781
Resultaat dekkingsmaatregelen	2.429	680	626	419
Meerjarenperspectief	201	-457	-332	-1.362

Daarmee hebben we de begroting 2019 sluitend, terwijl we voor 2020-2022 nog dekking moeten vinden voor de tekorten. Deze zijn in 2020 en 2021 beperkt, maar loopt in 2022 flink op. Belangrijkste oorzaak hiervoor is het wegvallen van de opbrengst precarioheffing op gasleidingen.

Overige onderwerpen

Rioolheffing

Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) loopt in 2019 af. In 2018 is begonnen met de opstelling van een nieuw GRP en een nieuw kostendekkingsplan (KDP). Uit het nieuwe KDP vloeit een aangepast tarief voort dat tegelijk met de begrotingsbehandeling zou moeten worden vastgesteld.

De opstelling van het GRP heeft vertraging opgelopen en zal waarschijnlijk pas in het voorjaar 2019 in de raad kunnen worden vastgesteld. Dit betekent dat we voor de begroting 2019 nog niet van het nieuwe KDP kunnen uitgaan. Eerste berekeningen geven wel aan dat er geen grote aanpassingen van het tarief te verwachten zijn. Uit praktisch oogpunt kan dan ook volstaan worden met een trendmatige aanpassing van het tarief. Afwijkingen daarvan in het KDP kunnen worden gecorrigeerd in het tarief voor 2020. Financiële consequenties verrekenen we met de voorziening riolering.

We stellen voor om voor de rioolheffing uit te gaan van een verhoging van het tarief met hetzelfde percentage als de andere heffingen (1,4%).

Precariobelasting

Op 21 maart 2017 is definitief besloten dat de precariobelasting voor nutsbedrijven wordt afgeschaft. Gemeenten die de heffing al toepassen mogen dit nog blijven doen tot 1 januari 2022. Het tarief mag echter niet meer verhoogd worden.

In onze begroting raamden wij een structurele opbrengst van precariobelasting op gasleidingen van € 1.255.000. Deze inkomst vervalt dus vanaf 2022. In deze meerjarenbegroting wordt dit dus nu voor het eerst zichtbaar.

Inmiddels lopen er nog zaken van Liander tegen gemeenten inzake de heffing van precariobelasting op elektriciteitskabels. Omdat de argumentatie van de bezwaren en beroepen zeer divers is, zijn ook de uitspraken van rechtbanken en gerechtshoven niet eenduidig. Gewacht wordt op definitieve uitspraken door de Hoge Raad.

Voorshands hebben we de inkomsten die we mogelijk nog kunnen heffen niet verwerkt in deze begroting. Mochten deze inkomsten alsnog gerealiseerd worden dan betekent dit een extra inkomst van ruim € 2.000.000 tot 2022.

In de jaarrekening 2017 hebben we ruim € 9.500.000 als inkomst verwerkt over de jaren 2012-2017. Deze middelen zijn opgenomen in de algemene weerstandsvermogen waar tegenover direct een risico is opgenomen dat de inkomsten uiteindelijk toch niet binnenkomen.

Weerstandsvermogen

Uit de paragraaf risicobeheersing en weerstandsvermogen blijkt dat ons weerstandsvermogen net onder 1,0 uitkomt. Daarmee is sprake van een verbetering t.o.v. de jaarrekening 2017, die vooral wordt veroorzaakt door de structurele verhoging van het budget voor Jeugdzorg. De financiële kengetallen die we in de paragraaf hebben opgenomen geven een wisselend beeld. Belangrijkste zorgpunt is de structurele begrotingsruimte. De komende periode gaan we gebruiken om vanaf 2020 weer tot een structureel sluitende begroting te komen.

Resumé en conclusies

In deze begroting maken we een grote stap naar een reële raming van onze budget op het gebied van sociaal domein, met name de Jeugdzorg. Na een aantal jaren van forse tekorten t.o.v. de begroting zien wij het als onontkoombaar om de budgetten daar nu op aan te passen. We hebben het onszelf daarmee in eerste instantie niet gemakkelijk gemaakt, want het toch al negatieve financiële perspectief dat we in de Perspectievennota presenteerden werd er daarmee alleen maar slechter van. Tegelijkertijd hebben we hiermee bereikt dat de kans op negatieve jaarrekeningresultaten zoals we de afgelopen twee hebben gekend veel kleiner zijn. Deze begroting is daarmee stukken degelijker geworden.

Om met name het jaar 2019 sluitend te krijgen hebben we wel een fors aantal met name incidentele maatregelen moeten nemen. Wij denken dat deze maatregelen verantwoord zijn, omdat ze geen blijvende gevolgen hoeven te hebben voor het voorzieningenniveau of de continuering van de dienstverlening.

Tegelijkertijd zien we voor de jaren na 2019 nog wel een forse uitdaging.

We hebben in deze begroting de budgetten voor de Jeugdzorg verhoogd, omdat wij dat op dit moment noodzakelijk achten. Wij vinden dat echter niet vanzelfsprekend. Graag gaan wij met u nog de principiële discussie aan over de vraag of we bereid zijn om structureel meer middelen aan de zorg te besteden dan we vanuit de rijksmiddelen ontvangen. Wat ons betreft start deze discussie bij de bespreking van deze begroting in de raad.

Wij gaan nu uit van aflopende budgetten. Deze afloop zal niet vanzelf plaatsvinden. De verhoging van de budgetten biedt ons nu wel de ruimte om de transformatie in het sociaal domein verder vorm te geven. Het beoogde resultaat van de transformatie is te komen tot passende en kwalitatief goede zorg tegen minder kosten. Denk hierbij aan slimmer inkopen door een beter inzicht in de vraag en beter organiseren van de toegang.

De andere uitdaging is om voor de jaren 2020 t/m 2022 te komen tot een structureel sluitende begroting met een voldoende weerstandsvermogen, waarin ook ruimte aanwezig is om tegenvallers op te vangen. Met deze begroting hebben wij een belangrijke stap in die richting gezet. Graag werken wij samen met u aan een verdere verbetering van onze financiële positie teneinde ook in de toekomst voldoende middelen beschikbaar te hebben om nieuwe ontwikkelingen die op ons afkomen op te kunnen pakken.

4 Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Tiel;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 2 oktober 2018;

gelet op de artikelen 189 tot en met 191 van de Gemeentewet;

besluit:

- A. de Programmabegroting 2019-2022 vast te stellen voor wat betreft de jaarschijf 2019, hetgeen inhoudt:
 - 1. de bestaande exploitatielasten 2019;
 - 2. de nieuwe exploitatielasten en investeringen voor 2019;
 - 3. de daarvoor aangewezen dekking.

- B. de Programmabegroting 2019-2022 voor de jaren 2020 t/m 2022 voor kennisgeving aan te nemen en te gebruiken als basis voor het toekomstige beleid.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 14 november 2018,
de griffier, de voorzitter,

Deel 2: Programmaplan

Programma 1

Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Samen met onze inwoners willen we bereiken dat Tiel een aantrekkelijke woon-, winkel- en werkstad is, waar burgers zich prettig en veilig voelen.

Het huidige meerjarenprogramma veiligheid (2015-2018) loopt dit jaar af. Op dit moment zijn we bezig om een nieuw meerjarenprogramma veiligheid (2019-2022) op te stellen. Dit zal medio november 2018 gereed zijn en worden vastgesteld door de Raad. Dit betekent dan ook dat dan de prioriteiten en doelstellingen definitief vastgesteld worden.

Veiligheid is een breed en subjectief begrip. Het heeft niet alleen te maken met criminaliteit of vandalisme, maar bijvoorbeeld ook met veiligheid van bouwwerken, de veiligheid voor de omgeving bij bouw- en sloopactiviteiten, verkeersveiligheid, rampen, brand of bij milieuactiviteiten.

Gelukkig zien we de afgelopen jaren een (soms forse) daling van de meeste criminaliteitscijfers.

We gaan verder op de ingeslagen weg om de veiligheid in Tiel te vergroten, onder meer door woninginbraken blijvend tegen te gaan en de aanpak van de criminele groep voort te zetten en geweld en overlast op straat te verminderen. Ook verkeersveiligheid rond scholen is een belangrijk aandachtspunt. Overlast en problematiek m.b.t. arbeidsmigranten wordt projectmatig aangepakt en daar gaan we ook in 2019 mee door.

Teveel bewoners in Tiel voelen zich soms niet helemaal veilig in de eigen wijk of het dorp waarin zij wonen. Veiligheid vraagt voortdurende aandacht van de overheid, maar ook van de inwoners zelf. Door oplettendheid van burgers en het nemen van hun eigen verantwoordelijkheid wordt de veiligheid vergroot. Buurtpreventie, het gebruik en stimuleren van Whatsapp groepen en andere inzet en betrokkenheid van inwoners blijft een belangrijk uitgangspunt. We zien dat het aantal buurtpreventieprojecten de laatste jaren sterk is gestegen (inmiddels 32 in totaal) en dat is een goede ontwikkeling.

Preventie

We monitoren de ontwikkelingen op het gebied van veiligheid voortdurend en spelen alert in op ontwikkelingen. Het voorkomen van overlast en criminaliteit is een belangrijk uitgangspunt. Afstemming met onze partners, zoals de politie en de Avri, is hierbij belangrijk. Veiligheid is meer dan alleen 'blauw op straat', ook een plezierige woonomgeving draagt bij aan een veilige woonomgeving. Een opgeruimde en goed onderhouden leefomgeving, verzorgd groen en goede bestrating zijn bovendien het visitekaartje van de stad.

Vergunningen, toezicht en handhaving

We sluiten onaanvaardbare risico's met betrekking tot de constructieve veiligheid, de brandveiligheid en de omgevingsveiligheid bij bouwen en slopen uit. De preventieve toets bij vergunningverlening en het toezicht en de handhaving daarvan moet hierop aansluiten. Bestaande bouwwerken moeten ten aanzien van constructie- en brandveiligheid veilig blijven voor het beoogde gebruik en voor de omgeving.

Klimaatbeleid

Prettig wonen en werken in Tiel, nu en in de toekomst. Dat vindt de gemeente Tiel belangrijk. Klimaatbeleid en duurzaamheid dragen daar aan bij. Door energie te besparen en energie duurzaam op te wekken blijft Tiel voorbereid op de toekomst.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?

Deze worden najaar 2018 (medio november) bepaald door de Raad in het nieuwe meerjarenprogramma veiligheid (2019-2022).

Hieronder worden in hoofdlijnen de geprioriteerde onderwerpen beschreven:

1. Aanpak High Impact Crimes

Doelstellingen:

1. In 2019 zijn woninginbraken en straatroven gestabiliseerd op het aantal woninginbraken 2017 en liefst nog verder afgenomen.
2. Belangrijk hierbij is dat we liever voorkomen dan genezen. Pro-actie en preventie zijn belangrijke uitgangspunten. We stimuleren het Politie Keurmerk Veilig Wonen (doel 2022 is 12 %)
3. We werken integraal en multidisciplinair samen met onze partners. Burgerparticipatie wordt

gestimuleerd. Aantal buurtpreventieteams stijgt naar 35

Overzicht doelstellingen en indicatoren

Indicator	bron	2013	2017 (0 meting)	2018*	2019	2020	2021	2022	Streefwaarde 2019	streefwaarde 2022 MJP**
Aantal aangiften woninginbraken(incl. poging)	Politie. Analyse gemeente	362	104	49					< 100	< 180
Percentage pogingen	Politie. Analyse gemeente	36	28	30					> 35	>40
Inbraak schuur	Politie	42	25	21					< 30	<25
% bewoners dat afgelopen 12 maanden slachtoffer is geweest woninginbraak	Veiligheids-monitor	5	3.6	3.6						3
Aantal Overvallen	Politie	2	0	0					< 2	2
Aantal straatroof	Politie	10	8	2					< 8	<8
Percentage gecertificeerde huizen met PKVW	stichting PKVW	10	9.5	9.5					>10 %	>12 %
Aantal buurtpreventieteams	Gemeente	0	28	32					>35	>35

* Cijfers t/m juli 2018

** worden najaar 2018 vastgesteld in het Meerjarenprogramma veiligheid 2019-2022. De cijfers die hier zijn opgenomen komen uit het MJP veiligheid 2015-2018

2. Overlast en geweld op straat

- Doelstellingen:**
1. In 2019 zijn er in Tiel maximaal twee hinderlijke jeugdgroepen.
 2. Voor iedere (nieuwe) jeugdgroep wordt een plan van aanpak opgesteld
 3. Alle probleemjongeren deel uitmakend van een jeugdgroep worden in kaart gebracht en krijgen een individuele plan van aanpak
 4. In 2019 is overlast op straat met circa 10 % verminderd
 5. In 2019 zijn geweldsdelicten op straat met circa 10 % afgenomen
 6. Overlast verwarde personen en zwervers op straat is met circa 10% afgenomen.
 7. Belangrijk hierbij is dat we liever voorkomen dan genezen. Pro-actie en preventie zijn belangrijke uitgangspunten. We voorkomen dat hinderlijke groepen uitgroeien tot overlastgevende of criminele groepen.
 8. We werken integraal en multidisciplinair samen met onze partners. We werken nauw samen en stemmen de interventies af met de wijkteams jeugd. Burgerparticipatie wordt gestimuleerd.

Overzicht doelstellingen en indicatoren

Indicator	bron	2013	2017 (0 meting)	2018*	2019	2020	2021	2022	Streefwaarde 2019	streefwaarde 2022 MJP**
Aantal hinderlijke c.q. overlastgevende jeugdgroepen	Groepsscan jeugd	3	1	2						
% respondenten dat aangeeft dat overlast groepen vaak voorkomt	veiligheidsmonitor	9	7	7						
Meldingen overlast jeugd	Politie	436	353	123						
Meldingen overlast verward persoon	Politie	230	273	175						
Aangiften mishandeling	Politie	223	175	87						
Aangiften bedreiging	Politie	106	80	20						
Aangiften vernieling	Politie	247	152	87						

* Cijfers t/m juli 2018

** worden najaar 2018 vastgesteld in het Meerjarenprogramma veiligheid 2019-2022. De cijfers die hier zijn opgenomen komen uit het MJP veiligheid 2015-2018

3. Aanpak problematiek arbeidsmigranten

Doelstellingen:

1. De ontwikkeling van ongecontroleerde verkamering van panden t.b.v. de huisvesting van o.a. arbeidsmigranten een halt toeroepen en de hiermee samenhangende overlast verminderen.
2. Andere effecten zijn:
3. inzicht krijgen van het aantal arbeidsmigranten dat in de gemeente Tiel woont;
4. het aantal in Tiel woonachtige arbeidsmigranten en de toestroom reguleren. Hierbij dient er een zekere balans te zijn tussen het aantal in Tiel woonachtige arbeidsmigranten en de clustering in bepaalde straten;
5. zorgen dat de leefomstandigheden van de te huisvesten arbeidsmigranten op een deugdelijk niveau is en de veiligheid voldoende is gewaarborgd;
6. overlast en aantasting van de leefbaarheid voor de omgeving zoveel als mogelijk voorkomen;
7. aantasting van bestaande (goedkope) woningvoorraad voorkomen;
8. innen van financiën (BRP, verblijfsbelasting).

Overzicht doelstellingen en indicatoren

Indicator	bron	2013	2017 (0 meting)	2018*	2019	2020	2021	2022	Streefwaarde 2019	streefwaarde 2022 MJP**
Aantal arbeidsmigranten geregistreerd	Gemeente	?								
Aantal woningen/panden waarin a.m. gehuisvest zijn	Gemeente	?								
Aantal aanslagen verblijfsbelasting	Gemeente	?								
Aantal klachten overlast arbeidsmigranten	Politie/ Gemeente	?								

* Cijfers t/m juli 2018

** worden najaar 2018 vastgesteld in het Meerjarenprogramma veiligheid 2019-2022. De cijfers die hier zijn opgenomen komen uit het MJP veiligheid 2015-2018

4. Ondernijning

Doelstellingen:

1. Inzicht te verkrijgen in de (bovenlokale) verbanden. Opstellen ondernijningsbeeld (najaar 2018);
2. Komen tot integrale (bovenlokale) aanpak van deze groeperingen of personen
3. Lokale aanpak door integrale en multi disciplinaire aanpak IGP (Inter Gemeentelijk Project)
4. Aanpak drugsriminaliteit (als belangrijke onderlegger van ondernijning). Toepassen hennepconvenant Oost Nederland

Overzicht doelstellingen en indicatoren

Indicator	bron	2013	2017 (0 meting)	2018 *	2019	2020	2021	2022	Streefwaarde 2019	streefwaarde 2022 MJP**
Opstellen ondernijningsbeeld	RIEC	nvt	nvt		voorjaar				gerealiseerd	
Maken plan van aanpak	Gemeente				voorjaar				gerealiseerd	
Integrale controle coffeeshops	Gemeente	2	1	1						
Uitvoeren BIBOP onderzoek	Gemeente	8	9	0						
Aantal niet verleende vergunningen nav bibob	Gemeente	1	0	0						
Aantal ontmantelde hennepplantages	Politie	?	8	7						
Aantal bestuurlijke maatregelen nav hennepconvenant	Gemeente			0						
Aantal aanpak casussen IGP	Gemeente									

* Cijfers t/m juli 2018

** worden najaar 2018 vastgesteld in het Meerjarenprogramma veiligheid 2019-2022. De cijfers die hier zijn opgenomen komen uit het MJP veiligheid 2015-2018

5. Verbeteren verkeersveiligheid en met name de veiligheid in de schoolomgeving.

Doelstellingen:
1. Verminderen ongevallen met 10%
2. Jaarlijkse ongevallen analyse
3. N.a.v. analyse plan van aanpak hotspots
4. Verkeersveiligheid omgeving scholen verbeteren.
5. Verkeerseducatie verbeteren
6. Verbeteren onveiligheidsgevoel verkeersveiligheid

Overzicht doelstellingen en indicatoren

Indicator	bron	2013	2017 (0 meting)	2018*	2019	2020	2021	2022	Streefwaarde 2019	streefwaarde 2022 MJP**
Analyse ongevallen	Politie/ gemeente	0	1	0					1	1
Verkeersongevallen materieel	Politie	183	269	151						
Verkeersongevallen letsel	Politie	37	21	16						
Verkeersongevallen dodelijk	Politie	1	0	0						
Aanpak verkeersveiligheid schoolomgeving	Gemeente	?								
Aantal hotspots	Politie/ gemeente	0	0	0						
Proces verbaal rijden onder invloed	Politie	61	38	32						
Perceptie (%) overlast te hard rijden	Veiligheids- monitor	31	28	28						
Perceptie (%) agressief rijgedrag	Veiligheids- monitor	10	9	9						

* Cijfers t/m juli 2018

** worden najaar 2018 vastgesteld in het Meerjarenprogramma veiligheid 2019-2022. De cijfers die hier zijn opgenomen komen uit het MJP veiligheid 2015-2018

De verdere uitwerking vindt plaats binnen het nieuwe meerjarenprogramma en het uitvoeringsplan veiligheid 2019.

Klimaatbeleid

Doelstellingen:

De landelijke doelstelling is een energieneutrale gebouwde omgeving in 2050. Dat is nog erg ver weg. Daarom willen we als tussendoel 16% duurzame energie in 2023 en 49% minder CO2 uitstoot dan in 2030. Om dat doel te halen moeten we:

- energie besparen
- in stappen stoppen met het gebruik van aardgas
- meer duurzame energie opwekken

Indicatoren: de monitoring van het klimaatbeleid gebeurt landelijk en provinciaal. Het goed weergeven van de klimaatcijfers is lastig. De cijfers zijn niet actueel en lopen twee jaar achter. De cijfers laten wel heel goed een trend zien.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten voor 2019?

Resultaten en activiteiten

Voor alle activiteiten zie het Meerjarenprogramma veiligheid 2019-2022 en uitvoeringsplan veiligheid 2019.

Klimaatbeleid**1. Wat zijn de resultaten, activiteiten en budget voor 2019?****Energie besparen:**

Verduurzamen begint bij energie besparen. Er zijn verschillende doelgroepen. Elke doelgroep heeft een andere aanpak nodig:

- a. Bij bedrijven zetten we in op samenwerking en toezicht en handhaving.
- b. Met de woningcorporaties maken we prestatie-afspraken.
- c. Voor sportverenigingen, VVE's en het maatschappelijke vastgoed is er een eigen aanpak.
- d. Voor de woningbezitters zijn er het regionale energieloket Het Nieuwe Wonen Rivierenland en de energiecoaches. Er wordt onder andere ingezet op isolatie van huizen. Het energieloket kost € 23.000,- per jaar. Er blijft € 6.200,- van het totale klimaatbudget over voor overige voorlichting en bewustwording.

2. Gefaseerd stoppen met aardgas:

Gemeenten moeten eind 2021 een plan hebben waarin staat hoe de gemeente aardgasvrij wordt. In het plan staat wanneer welke wijk van het aardgas af kan.

- a. De voorbereiding van dit plan loopt in 2019 volop. Belangrijke gesprekspartners zijn woningcorporaties, de netbeheerder en de energiecoöperatie.
- b. Het is belangrijk dat de gemeenten inwoners bewust maakt van de verandering. Daarnaast houdt de gemeente rekening met technische en financiële mogelijkheden.
- c. In het plan komt een totaalbeeld voor de hele gemeente. Maar ook een verdere verdieping per wijk, buurt of dorp te staan. De bewoners worden actief betrokken bij het uitwerken van de plannen.

3. Meer duurzame energie:

- a. Elke regio brengt een bod uit hoeveel duurzame energie zij in 2030 zal opwekken. Dit moet half 2019 zijn vastgelegd in een Regionale Energie Strategie, vastgesteld door de tien gemeenteraden. Van belang is het om vooraf de Tielse ambitie vast te stellen.
- b. Op lokaal niveau is er politieke besluitvorming nodig over de grootschalige opwek van duurzame energie. Onder welke voorwaarden en op welke mogelijke locaties zijn windmolens en grootschalige zonneparken denkbaar? Dit moet worden vastgelegd, zodat initiatieven kunnen worden beoordeeld.

Andere activiteiten:

Een saneringsprogramma opstellen voor 164 woningen langs de Lokstraat, Westroijensestraat en Grotebrugse Grintweg die een te hoge geluidsbelasting hebben door wegverkeer en de maatregelen uit het programma uitvoeren. Uitwerken maatregelen en opstellen saneringsprogramma 2018, uitvoeren maatregelen 2019.

Voorgeschreven indicator: hoeveel opgewekte zonne-energie door kleinverbruikers

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Jaar	Tiel	Nederland
Verwijzing Halt	Aantal per 10.000 jongeren	2016	204.6	137.4
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	2014	1.6	1.3
Jongeren met een delict voor de rechter	% jongeren12-21jaar	2015	1.75	1.45
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2016	3.5	2.3
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2016	8.2	5.3
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2016	3.6	3.3
Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2016	9.8	5.6
Hernieuwbare elektriciteit	%	2016	2,3	12,9
Fijn huishoudelijk restafval	Aantal kg per inwoner	2017	120	190

Wat gaat het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	5.821	5.950	5.627	5.694	5.663	5.663
Baten	1.436	795	960	795	795	795
Resultaat voor bestemming	4.384	5.155	4.667	4.899	4.868	4.868
Mutaties reserves:						
toevoegingen	15	0	0	0	0	0
onttrekkingen	39	23	23	23	0	0
Resultaat na bestemming	4.360	5.133	4.644	4.876	4.868	4.868

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	15	0	0	0	0	0
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	2.328	2.481	2.496	2.496	2.496	2.496
1.2	Openbare orde en Veiligheid	1.618	1.404	1.079	1.161	1.153	1.153
7.3	Afval	0	26	42	42	42	42
7.4	Milieubeheer	1.080	1.159	1.225	1.224	1.202	1.202
7.5	Begraafplaatsen	36	12	12	12	12	12
8.3	Wonen en bouwen	758	868	774	759	759	759
totaal lasten		5.835	5.950	5.627	5.694	5.663	5.663
0.10	Mutaties reserves	39	23	23	23	0	0
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en Veiligheid	688	196	185	185	185	185
7.3	Afval	0	0	0	0	0	0
7.4	Milieubeheer	19	6	6	6	6	6
7.5	Begraafplaatsen	5	0	0	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	724	592	769	604	604	604
totaal baten		1.476	817	983	818	795	795
totaal taakvelden		4.360	5.133	4.644	4.876	4.868	4.868

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het voordelige verschil van 489 wordt als volgt verklaard.	V/N	bedragen x € 1.000
Hogere doorbelasting personeel door indexering en wijzigingen in urenverdeling	N	104
Hogere bijdrage Veiligheidsregio door indexering	N	19
Hogere bijdrage ODR door indexering	N	26
Incidenteel budget in 2018 voor Omgevingswet	V	30
Hogere leges omgevingsvergunningen ivm hoogconjunctuur en ontwikkeling Medel	V	165
Eenmalig budget 2018 voor onderzoek betonvloeren	V	100
Lagere kosten toezicht en handhaving AVRI	V	65
Vervallen frictiekosten outsourcen bureau toezicht en handhaving	V	245
Hogere kosten cameratoezicht	N	11
Zohra project stopt per 31-12-2018	V	55
Hogere kosten buurtbemiddeling (Perspectievennota 2018)	N	11
Totaal	V	489

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2019	jaarlasten 2020	jaarlasten 2021	jaarlasten 2022
Buurtbemiddeling		11	11	11	11

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12

Reserve Stichting Duurzaam Rivierenland	45.378		22.689	22.689
Revolverend energie investeringsreserve	300.000			300.000
Reserve klimaatbeleid	106.834			106.834

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen en andere actualiteiten

Veiligheid.

Op dit moment wordt de verdeling van politiecapaciteit in Nederland en Oost Nederland opnieuw tegen het licht gehouden. Naar verwachting zal dit voor district Gelderland-Zuid, waar Tiel deel van uitmaakt, betekenen dat er meer politie capaciteit beschikbaar komt. Wat dit voor het politieteam in Tiel betekent is op dit moment nog niet duidelijk.

De komende jaren is er een sterke focus op de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Ook is een belangrijk onderwerp de steviger samenwerking tussen de beleidsterreinen veiligheid en zorg. Onderzoek naar een zorg- en veiligheidshuis vindt plaats.

Duurzaamheid

De uitwerking van het landelijke klimaatakkoord betekent dat de gemeente een leidende rol heeft bij de verduurzaming. Vooral als het gaat om de verduurzaming van de gebouwde omgeving en het lokaal opwekken van duurzame energie. Het Interbestuurlijk Programma geeft de opgave weer.

Er is afstemming nodig op regionaal niveau. Het traject Regionale Energie Strategie zorgt hier voor. Vanuit de provincie is er ondersteuning voor dit traject.

De betaalbaarheid van de opgave is een uitdaging. Het gaat het zowel om het hele proces als om de uiteindelijke investeringen. In 2019 zal er meer duidelijkheid zijn over de financiën.

Omgevingswet

Een van de kerninstrumenten van de komende Omgevingswet die naar verwachting in werking treedt per 1-1-2021 is de omgevingsvergunning. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) bundelde een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en meldingen ('toestemmingen') tot één omgevingsvergunning.

De omgevingsvergunning zoals in de Omgevingswet zal een uitbreiding en verbreding hiervan zijn. Uitgangspunt van de Omgevingswet is zoveel mogelijk te volstaan met het stellen van algemene rijksregels, waardoor een vergunning niet altijd nodig is.

Een belangrijke verandering is ook de splitsing van de omgevingsvergunning bouwen in een technische vergunning en een ruimtelijke vergunning. Een andere ingrijpende verandering is dat

gemeenten zelf kunnen gaan bepalen welke bouwwerken sowieso zijn toegestaan zijn op grond van het omgevingsplan en waarvoor geen ruimtelijke vergunning meer nodig is.

Daarnaast moet het bestuur meer beslissingen over vergunningaanvragen gaan nemen met een hogere snelheid. Participatie als indieningsvereiste is daarbij ook nieuw.

Private kwaliteitsborging in de bouw

Naar verwachting zal de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen, ook wel genoemd 'private kwaliteitsborging', in 2019 in werking treden.

Onder private kwaliteitsborging wordt verstaan het technisch toetsen van bouwplannen en het houden van toezicht op de gerealiseerde kwaliteit van de bouw door private partijen en niet door de overheid. In de nieuwe wet wordt de bouwsector daarvoor geheel verantwoordelijk gesteld.

Gemeenten toetsen in het voorgenomen stelsel niet langer aan bouwtechnische voorschriften en zij houden geen toezicht meer op het bouwen tijdens de bouw wat betreft de naleving van die voorschriften. In plaats daarvan toetsen zij of toegelaten instrumenten voor kwaliteitsborging door de bouwsector worden toegepast en of die geschikt zijn voor de risicoklasse van het bouwwerk.

Het is de bedoeling de wet stapsgewijs in te voeren. Het zal eerst van toepassing zijn bij eenvoudige nieuwbouw en seriematige verbouw. Op de lange termijn volgt uitbreiding van het nieuwe systeem naar de overige categorieën bouwwerken inclusief kunstwerken als bruggen, tunnels en viaducten.

Rol en ontwikkelingen verbonden partijen

Veiligheidsregio Gelderland - Zuid

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ) heeft als belangrijkste doelstelling om brandweezorg en geneeskundige hulpverlening te bieden bij ongevallen, rampen en crises en om deze zo goed mogelijk te bestrijden. Daarbij werkt de VRGZ intensief samen met de gemeenten, buurregio's en regionale en landelijke crisispartners, op het gebied van planvorming, oefeningen, evenementen, afspraken met Duitsland,

afstemming van beleidsplannen etcetera. De brandweer, ambulance en gemeenschappelijke meldkamer zijn onderdeel van de VRGZ. Het bestuur van de VRGZ wordt gevormd door de burgemeesters van de deelnemende gemeenten.

Jaarthema

De VRGZ heeft in samenspraak met de gemeenteraden aan elk jaar een thema toegewezen. Deze thema's staan in het betreffende jaar centraal bij veel activiteiten, zoals crisisoefeningen en voorlichting over (het voorkomen van) ongelukken en incidenten. Het jaarthema voor 2019 is gevaarlijke stoffen.

Brandweer

In 2018 heeft het bestuur van de VRGZ het brandweezorgplan vastgesteld. In dit plan beschrijft de VRGZ hoe het brandweermateriaal zo goed en flexibel mogelijk over de regio verdeeld kan worden, in samenhang met de aanwezige risico's, de opkomsttijden en eventueel te nemen extra (preventieve) maatregelen. Daarbij wordt in plaats van de objecten uitgegaan van de risico's die in de regio aanwezig zijn. In 2019 gaat de VRGZ aan de slag met de verdere praktische uitwerking van dit plan.

Ambulance

Sinds 2015 groeit (in heel Nederland) het aantal ritten sterker dan het aantal ambulances. Daardoor daalde het aantal hulpverleningen-binnen-15-minuten onder de norm van 95%. De veiligheidsregio's maakten in 2018 met de zorgverzekeraars (die de ambulancezorg grotendeels betalen) de afspraak in het vierde kwartaal van 2019 weer aan de norm te voldoen. Of dat ook lukt is vooral afhankelijk van het aantal verpleegkundigen dat kan worden geworven en opgeleid tot ambulanceverpleegkundige. De VRGZ verwacht (net als in 2018) gebruik te moeten maken van extra inhuur omdat de krapte op de arbeidsmarkt in 2019 lijkt aan te houden.

Landelijke meldkamerorganisatie

Er is vertraging opgetreden in de samenvoeging van de 25 regionale meldkamers tot 1 landelijke meldkamerorganisatie bestaande uit 10 meldkamers. Op dit moment verwacht de VRGZ dat de landelijke meldkamerorganisatie op zijn vroegst in het najaar van 2020 een feit zal zijn.

Planvorming en oefeningen

In 2019 organiseert de VRGZ meer dan 60 crisisoefeningen waar de hulpdiensten, gemeenten en organisaties zoals het waterschap en de omgevingsdienst aan meedoen. Daarnaast wordt in 2019 een groot aantal plannen geactualiseerd.

Wat	Aantal
-----	--------

Aanvalsplannen brandweer	300
Bereikbaarheidskaarten brandweer	500
Incidentbestrijdingsplannen	5
Regionaal rampbestrijdingsplan (nieuw)	1
- informatiekaarten per BRZO-bedrijf	6
Continuïteitsplan	1
Systeemoefening	1
CoPI-straat oefening	25
CoPI-virtuele oefening	25
ROT-oefening	4
RBT-oefening	5

Omgevingsdienst Rivierenland

De Omgevingsdienst Rivierenland is voor bedrijven en inwoners in Rivierenland het aanspreekpunt voor veel zaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. In Omgevingsdienst Rivierenland (ODR) werken de Rivierenlandse gemeenten en de provincie Gelderland samen. De omgevingsdienst voert voor deze partners de basismilieutaken uit.

De Omgevingsdienst Rivierenland werkt intensief samen met andere omgevingsdiensten in Gelderland en met de brandweer. Ook de lijnen met de politie en hulpdiensten zijn kort. De Omgevingsdienst Rivierenland is één van de zeven omgevingsdiensten in Gelderland. Samen vormen zij het "Gelders Stelsel" van omgevingsdiensten.

Vanaf 2018 zal de wijziging van financiering gaan wijzigen van input naar meer outputgestuurde financiering. De opdrachtgevers (gemeenten en provincie) krijgen daardoor meer mogelijkheden om de omvang van de werkzaamheden te bepalen.

Per 1 juli 2017 valt het behandelen van sloopmeldingen met asbest onder de basistaken milieu. Tot deze tijd heeft de gemeente Tiel deze taak zelf uitgevoerd (team vergunningen). Deze taak hebben we effectief per 1 mei 2018 aan de ODR overgedragen, hetgeen neerkomt op 735 uur

op jaarbasis. De hiermee overeenkomende formatie is in financiële zin overgedragen, intern is dit kostenneutraal opgelost door herschikking van taken en vacaturegelden.

Afvalverwijdering Rivierenland

Per 1 januari 2016 heeft Avri een eigen Gemeenschappelijke Regeling (GR). Voordien was zij dienstonderdeel van de GR Regio Rivierenland.

Bij de afsplitsing wordt beoogd om de Avri verder uit te bouwen tot een (nog) slagvaardiger en efficiëntere organisatie. De Avri heeft daarbij een andere externe focus dan de Regio Rivierenland, namelijk op (Gelderse) bedrijven in de afvalbranche. Daarnaast heeft de Avri ook een ander dienstverleningspakket ontwikkeld, namelijk in het beheer van de openbare ruimte en toezicht en handhaving.

Doelstelling is de uitvoering van de basistaken op het gebied van de verwijdering van huishoudelijk afval conform de Visie Afval en Grondstoffen 2017 - 2020. Daarnaast worden plustaken uitgevoerd, zoals het integraal beheer openbare ruimte en de integrale handhaving daarvan, waarvoor aparte dienstverleningsovereenkomsten zijn vastgesteld. Deze vallen echter buiten de bepalingen van de GR.

Als uitvloeisel van de Visie Afval en Grondstoffen 2017 - 2020 heeft het Algemeen Bestuur van Avri besloten om per 1 januari het systeem van "omgekeerd Inzamelen" in te voeren. Inwoners in de regio krijgen dan een extra prikkel om hun afval nog beter te scheiden door het wegbrengen van restafval naar ondergrondse afvalcontainers. De verwachting is dat de hoeveelheid restafval hiermee halveert.

Wat is het huidige beleidskader?

Duurzaamheid

Het klimaatbeleid is sterk in ontwikkeling door Europese en landelijke afspraken. Het klimaatbeleid 2010-2020 geeft richting aan hoe we het klimaatbeleid oppakken. Maar op het gebied van doelstellingen zijn de landelijke afspraken leidend

Vergunningen, toezicht en handhaving

- Nota integraal handhavingsbeleid Tiel
- Meerjarenprogramma veiligheid 2015-2018

- Regionaal beleidsplan brandveiligheid 2016-2019
- Regionaal risicoprofiel brandveiligheid
- Nota Bouw- en Woningtoezicht Tiel 2005
- Beleidskader uitvoering VTH taken Regio Rivierenland (milieu)

Programma 2**Sociaal Domein****Wat willen we bereiken?**

In een zorgzame gemeente kijken familie, vrienden en buren naar elkaar om. De gemeente levert extra hulp en zorg indien nodig. Dat is een belangrijke maar omvangrijke taak.(coalitieakkoord)

Ons uitgangspunt is dat onze inwoners het zo veel mogelijk zelf moeten doen, maar het niet alleen hoeven te doen. De gemeente is ertoe dat iedereen zoveel mogelijk wordt gestimuleerd om de regie over zijn of haar leven op te pakken, maar dat er niemand tussen de mazen door glipt.(WMO/ jeugd beleidsplan)

De transformatie van het sociaal domein blijft binnen de financiële kaders en de veranderende wet - en regelgeving zonder in te leveren op de kwaliteit van de zorg, zodat inwoners ook in de toekomst toegang hebben tot de benodigde zorg en ondersteuning, ook voor inkomen en werk.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?**1. Langer zelfstandig (thuis) wonen**

We willen dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig (thuis) wonen. Dit geldt voor jonge en oudere inwoners, met kleine of grotere beperkingen. De gemeente biedt op haar terrein zo goed mogelijke en passende zorg, hulp en ondersteuning. Uiteraard alleen als langer zelfstandig (thuis) wonen ook verantwoord is. Als het echt niet meer kan of onverantwoorde (gezondheids-) risico's worden gelopen, is een beschermde of beschutte omgeving met begeleiding noodzakelijk.

De doelen die we willen bereiken zijn:

- Tielenaars, jong én oud, wonen (zoveel mogelijk) zelfstandig thuis en ontvangen daar waar nodig (tijdelijk) passende zorg en ondersteuning.
- Kwetsbare oudere inwoners wonen zo lang én zelfredzaam mogelijk thuis; we bevorderen een gezond en zelfredzaam functioneren.
- Voor kwetsbare jongeren: van uitwonend (opvang of opname) naar zoveel mogelijk thuis (wonen).

2. Gezond en veilig opgroeien

We willen dat onze jeugdigen in Tiel veilig en gezond kunnen opgroeien. Zij moeten de kans krijgen om deel nemen aan een breed maatschappelijk aanbod en de mogelijkheid krijgen om hun talenten ontdekken. Meer hierover leest u terug in programma 7 onderwijs. De basis om veilig en gezond te kunnen opgroeien, ligt bij een veilige en positieve leefomgeving. Ouders/ verzorgers op de eerste plaats, maar ook de mensen in de nabije omgeving van de jeugdigen (familieleden, vrienden, leerkrachten, buurtbewoners, vrijwilligers, etc) spelen een belangrijk rol bij het opgroei- en opvoedproces. Als meer ondersteuning nodig is dan is licht pedagogische hulp snel dichtbij en laagdrempelig beschikbaar. De kosten op Jeugdhulp in Tiel zijn bovengemiddeld hoog. Er wordt daarom een analyse gemaakt op de vraag waarom er in Tiel zoveel kinderen zijn die zorg nodig hebben.

De doelen die we willen bereiken zijn:

- Jeugdigen groeien gezond en veilig op.
- Jeugdigen van uit naar thuis
- Samenwerking in de toegang voor jeugdhulp:
- Grip op gebruik en kosten jeugdhulp

3. Sluitende en passende ketens van zorg

De inwoners van Tiel moeten, op het moment dat dit nodig is, kunnen rekenen op juiste, kwalitatief goede en tijdige hulp. Dit realiseert de gemeente op verschillende manieren. Allereerst door goede zorg en ondersteuning in te kopen. Daarnaast door de kwaliteit van de geleverde zorg te monitoren door goed contractmanagement en contractbeheer. Tot slot door inwoners voortdurend naar hun ervaringen te vragen.

De doelen die we willen bereiken zijn:

- Inwoners kunnen rekenen op passende zorg en ondersteuning en is beschikbaar voor iedereen die dit nodig heeft
- Inwoners vallen niet tussen wal en schip van de verschillende wetten
- Inwoners zijn verzekerd van de juiste, kwalitatief goede en tijdige hulp.

4. Werken als beste medicijn

Een sterke economie is de kurk waar de samenleving op drijft. Dat is voor Tiel niet anders. Een goed ondernemersklimaat en onderwijs dat aansluit op de arbeidsmarkt zijn hierbij cruciaal. Om in de toekomst de kans op werk voor inwoners te vergroten, is het van belang in te spelen op de veranderende vraag naar arbeid.

Daarnaast is speciale inspanning nodig voor inwoners met een arbeidsbeperking. We dragen als gemeente hieraan bij door als werkgever plaatsen aan te bieden via het social-return beleid. We voegen hier een actiever beleid voor stages aan toe.

De doelen die we willen bereiken zijn:

- De kans op werk voor de inwoners vergroten. Daarbij inspelen op de veranderende vraag naar arbeid.
- Meer arbeidsparticipatie door speciale inspanning voor inwoners met een arbeidsbeperking.

5. Iedereen doet mee naar vermogen

In Tiel doet iedereen mee.. Meedoen in de samenleving levert een mens veel op. Het zorgt voor contacten, geeft voldoening en biedt nieuwe kansen. Om allerlei redenen kunnen inwoners hulp nodig hebben om een plaats in de samenleving te vinden of om weer mee te kunnen doen aan deze samenleving.

We bevorderen dan ook initiatieven om de positie te verbeteren van de LHBTI'ers (Lesbisch, Homoseksueel, Biseksueel, Transgender en Interseksueel) en mensen met een beperking. Daarbij hebben we ook aandacht voor inwoners die de Nederlandse taal niet goed beheersen of analfabeet zijn. We bieden mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt perspectief zodat ze mee kunnen doen. Ook zetten we ons in om statushouders zo snel mogelijk te laten inburgeren zodat ook zij er zo snel mogelijk bij horen. En gaan we verder met de bestrijding van armoede en schulden. We waarderen de eigen initiatieven van inwoners om hun eigen buurt of dorp te verbeteren en zetten sterk in op de ondersteuning hiervan. Wijkregisseurs helpen inwoners bij het opzetten van zo'n initiatief.

Het doel dat we willen bereiken is:

- Iedereen moet de mogelijkheid hebben als volwaardig burger mee te doen en bij te dragen aan de samenleving.
- Uitvoeringsagenda LHBTI in samenwerking met- en door partners uitvoeren:
 - een veilig leefklimaat voor LHBTI's
 - een veilig en tolerant schoolklimaat een hoge LHBTI acceptatie
 - een tolerant leefklimaat onder alle LHBTI-groepen ongeacht culturele afkomst
 - een veilig sportklimaat, inclusief voor LHBTI's

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten voor 2019?

Resultaten en activiteiten

1. Langer zelfstandig (thuis)wonen		
<i>Subdoel</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Activiteit</i>
Wonen en prestatieafspraken met woningcorporaties	<ul style="list-style-type: none"> • Geschikte en betaalbare woningen voor Tielenaren, ook voor bijzondere doelgroepen 	<ul style="list-style-type: none"> • Maken van (nieuwe) prestatieafspraken over woonvormen voor mensen met psychosociale problemen- koppeling met Woonagenda
Beschermd wonen	<ul style="list-style-type: none"> • Genoeg en geschikte woningen voor de doelgroep • Een gevarieerdere en flexibeler aanbod van ondersteuning met en zonder verblijf • Mogelijkheden voor werk, dagbesteding, ontmoeting • Voldoende en goed aansluitende behandeling aan huis • Maatschappelijke acceptatie van mensen met GGZ-problematiek in de samenleving. 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbereiden op de nieuwe gemeentelijke taak met betrekking tot Beschermd Wonen per 2022.
Preventie en WMO gericht op gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • Het ondervangen van gezondheidsrisico's die: • zelfstandig wonen in de weg kunnen staan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen van het gezondheidsbeleid
Dementievriendelijke gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • De positie van mensen met dementie en mantelzorgers wordt versterkt. • Dementie wordt in een vroegtijdig stadium gesignaleerd en herkend. • Informele en formele vormen van inloop, opvang, dagbesteding, vrije tijd en respijtondersteuning voor dementerenden en 	<ul style="list-style-type: none"> • In samenwerking met partners een plan opstellen voor de ontwikkeling van een dementievriendelijke gemeente. • Trainen van medewerkers die in contact staan met de inwoners
		Sociaal Domein

	mantelzorgers zijn beschikbaar .	
Versterken van de mantelzorgers; verbinden formele en informele zorg	<ul style="list-style-type: none"> Mantelzorgers zijn beter in staat om hun mantelzorgtaken uit te voeren. 	<ul style="list-style-type: none"> Gerichte voorlichting en communicatie. Jaarlijkse uitvoering van het mantelzorgcompliment. Bundelen aanbod activiteiten en ondersteuning aan mantelzorgers.
Voorkomen eenzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> Het voorkomen en bestrijden van eenzaamheid. 	<ul style="list-style-type: none"> Inzetten op maatjesprojecten, laagdrempelige voorzieningen voor ontmoeting en vrijwilligers.
Tijdige signalering van kwetsbare ouderen	<ul style="list-style-type: none"> Betere zorg voor ouderen zodat zij worden ondersteund in hun zelfredzaamheid en het zelfstandig wonen 	<ul style="list-style-type: none"> Aansluiten bij de ontwikkeling van de samenwerkingsstructuur 1^e lijns gezondheidszorg Verstevigen verbinding 0de en 1^e lijn met de gemeentelijke toegang tot de Wmo.
Jeugdigen van uit naar thuis	<ul style="list-style-type: none"> Meer jeugdigen die dit nodig hebben, krijgen ambulante jeugd- en gezinshulp thuis, op school of in de wijk. Minder jeugdigen groeien op in instellingen. Kwetsbare jongvolwassenen worden ondersteund naar zelfstandig wonen. Nulde en eerste lijn (gezondheidszorg) zijn steviger aangehaakt bij de gemeentelijke toegang tot Wmo en Jeugd 	<ul style="list-style-type: none"> Inzetten van lokaal ambulante jeugd- en gezinshulp Continueren Kamers met Kansen. Zorgen voor een juiste aansluiting van kwetsbare jongeren op de woningmarkt met daarbij passende zorg en ondersteuning. Ambulantisering beschermd wonen. Maatwerkdienst ambulante Jeugdhulp (met verblijf), Jeugdbeschermingstafel. Contractafspraken maken met gecertificeerde instellingen over de inzet jeugdbescherming en jeugdreclassering

2. Gezond en veilig opgroeien		
<i>Subdoel</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Activiteit</i>
Jeugdigen groeien gezond en veilig op	<ul style="list-style-type: none"> Behoud van een breed programma van 	<ul style="list-style-type: none"> Jeugdigen krijgen de mogelijkheid om zich te kunnen

	<p>aanbod voor jeugdigen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iedere wijk heeft een preventief aanbod voor jeugdigen en gezinnen • Er is voldoende aanbod dat zich richt op vroeg signalering en preventie. • Er wordt meer gebruik gemaakt van de Meldcode Huiselijk geweld en Meldcode Kindermishandeling. 	<p>ontplooiën en hun talenten te ontdekken (zie: programma 7 Onderwijs).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analyse van de vragen van jeugdigen en gezinnen in de wijken, het huidige preventieve aanbod en de hiaten en knelpunten. • Faciliteren van het een preventieve en licht-curatieve (wettelijke) aanbod • Uitvoeren Onderwijsachterstandenbeleid (zie programma 7 Onderwijs). • Het regionale uitvoeringsplan huiselijk geweld en kindermishandeling wordt uitgevoerd.
<p>Grip op gebruik en kosten jeugdhulp</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in het gebruik en daarmee de kosten van jeugdhulp en weten aan welke knoppen we kunnen draaien om hier op de juiste wijze invloed te kunnen uitoefenen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analyse op gebruik en kosten jeugdhulp

3. Sluitende en passende ketens van zorg		
<i>Subdoel</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Activiteit</i>
Welzijn nieuwe stijl	<ul style="list-style-type: none"> • Een beter afgestemd aanbod van welzijnsvoorzieningen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen van de aansluiting tussen welzijns- en andere organisaties. • Bevorderen van de 'voor- en door-methode binnen het brede welzijnsveld.
Portalen en Toegang	<ul style="list-style-type: none"> • Een efficiënte, effectieve en integrale toegang tot het sociaal domein voor 0-100 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen plan van aanpak
Sluitende en vroegtijdige aanpak schuldhulpverlening	<ul style="list-style-type: none"> • Inwoners met (dreigende) schulden zijn eerder in beeld en worden daardoor sneller en effectiever geholpen om zo ergere problemen te voorkomen. • Het aantal mensen dat afhankelijk is van beschermingsbewind af. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbetering van informatievoorziening en voorlichting over hulp bij schulden. • Goede afspraken tussen maatschappelijke organisaties en de gemeente over taken en verantwoordelijkheden bij huishoudens met (problematische) schulden. • Voortzetting project 'Vroegsignalering van Schulden'.
Samenwerken in de toegang voor jeugdhulp	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdigen en hun ouders krijgen via de wettelijke toegangen de juiste hulp, licht waar kan en zwaar waar 	<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming, samenwerking en deskundigheidsbevordering tussen de wettelijke toegangen: wijkteams Jeugd, huisartsenpraktijken,

	nodig.	<p>jeugdartsen, medisch specialisten en gecertificeerde instellingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkeling van de sociale wijkteams als integrale toegang en aanpak voor vragen op alle levensdomeinen • Regisseursmodel regionale inkoop jeugdhulp is lokaal georganiseerd
Borgen van een sluitende keten voor multiprobleemhuishoudens	<ul style="list-style-type: none"> • Er is voldoende kennis, kunde en slagkracht bij de gemeente om een betrouwbare schakel in de keten te zijn • Er is een jaarlijkse afname van de recidivecijfers 	<ul style="list-style-type: none"> • Het team MPH sluit op een logische manier aan bij de inrichting van de portalen en toegang van de gemeente • In-, door- en uitstroom van MPH-casussen worden gemonitord en waar mogelijk teruggebracht
Borgen van een sluitende aanpak voor personen met verward gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • Er is voldoende kennis, kunde en slagkracht bij de gemeente om een betrouwbare schakel in de keten te zijn • Een vast aanspreekpunt voor de financiële/schuldenproblematiek bij personen met verward gedrag • Er is een jaarlijkse 	<ul style="list-style-type: none"> • Medewerkers van de gemeente trainen op het herkennen van en omgaan met verward gedrag • Duidelijke procedure voor het al dan niet doorleiden van mensen met verward gedrag bij het signaleren ('meldpunt' binnen de gemeente) • De wijkgerichte GGZ-aanpak in Tiel is ingericht

	<p>afname van het aantal crisisopnamen van personen met verward gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> • De doorverwijzing tussen acute (crisis)diensten en psychosociale ondersteuning loopt soepel 	<ul style="list-style-type: none"> • Oprichting van meldpunten voor personen met verward gedrag in de afzonderlijke wijken • De doorverwijzing van mensen vanuit de GGZ sluit aan bij de inrichting van de portalen en toegang van de gemeente
--	--	--

4. Werken als beste medicijn		
<i>Subdoel</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Activiteit</i>
De kans op werk voor de inwoners vergroten. Daarbij inspelen op de veranderende vraag naar arbeid.	<ul style="list-style-type: none"> • Een perspectief op een Werknemerspooel waaruit werknemers worden ingezet op steeds verschillende productie projecten bij werkgevers op Medel. • Goede aansluiting van het arbeidsaanbod op de veranderende vraag naar arbeid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten werknemerspool op Medel • In het Regionaal Werkbedrijf-Platform Onderwijs Arbeidsmarkt zijn werkgevers, werknemers, gemeenten en onderwijsinstellingen uit Rivierenland verenigd.
Speciale inspanning voor inwoners met een arbeidsbeperking.	<ul style="list-style-type: none"> • De aanwending van het participatiebudget door Werkzaak tbv. werkzoekenden uit Tiel moet relatief beduidend meer zijn dan in 2017 	<ul style="list-style-type: none"> • De dienstverlening van Werkzaak aan Tielse werkzoekenden is evenredig aan het ingebrachte 'participatie' budget. • Effectief inzetten op

	<p>(36,5%).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vermindering bijstandsvolume (aantal uitkeringen) of bijstandsuitgaven. 	<p>arbeidstoeleiding van mensen binnen de Participatiewet, de oude WSW en het nieuwe Beschut Werk.</p>
--	---	--

5. Iedereen doet mee		
<i>Subdoel</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Activiteit</i>
<p>Verminderen van laaggeletterdheid en het vergroten van digitale vaardigheden</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het huidige educatie aanbod is op basis van behoefte uitgebreid naar thematisch non-formeel aanbod; • Preventief aanbod taalactiviteiten voor jeugdigen en hun ouders/ opvoeders om taalachterstanden te verminderen • De bestaande infrastructuur is verstevigd: waar het gaat om herkennen, bespreekbaar maken en doorgeleiden van 	<ul style="list-style-type: none"> • Educatieaanbod via het ROC Rivor (formeel en non-formeel aanbod) • Bestendigen Leerhuis • Uitvoering geven aan het Taalakkoord Rivierenland • Uitvoering en/ of ondersteunen van projecten gericht op educatie economische zelfredzaamheid, zoals 'Pak je kans Rivierenland' en 'Tiel aan de Gezonde Zijde'

	laaggeletterde inwoners	
Aanpak armoede	<ul style="list-style-type: none"> • Verminderd taboe op armoede en schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting van het armoedepact Tiel: van Armoede naar beter
Activering naar Participatie in de samenleving inwoners doen mee naar vermogen	<ul style="list-style-type: none"> • Activering van tientallen mensen uit zg. Klantgroep 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering beleid Klantprofiel 4
Bevorderen inclusieve samenleving en burgerparticipatie	<ul style="list-style-type: none"> • Alle inwoners doen mee • Beter zicht op wat inwoners willen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen van inclusie van kwetsbare inwoners door maatregelen op het terrein van empowerment, versterken zelfredzaamheid en bevorderen participatie. • Opstellen lokale Inclusie-agenda in samenwerking met inwoners en cliënt groepen. • Ondersteunen en faciliteren van inwoners die op basis van het 'right to challenge' voorstellen doen aan de gemeente. • Versterken positie wijkregisseurs • bevorderen uitvoeren uitvoeringsagenda LHBTI agenda voor en door partners.

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Jaar	Tiel	Nederland
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	2017	842	758
Kinderen in armoede	%	2015	8.48	6.58
Netto arbeidsparticipatie	% van de beroepsbevolking dat een baan heeft	2017	64.5	65.8
Jeugdwerkloosheid	% werkloze 16 t/m 22 jarigen	2017	1.95	1.52
Bijstandsuitkeringen	Aantal per 1.000 inwoners 18 jr e.o.	2017	51,3	41,9
Aantal re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners 15-65 jr	2017	26,9	15,0
Jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdhulp	%	2017	15.1	11.2
Jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdbescherming	%	2017	1.3	1.2
Jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdreclassering	%	2017	0.7	0.4
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 1.000 inwoners	2016	43	62

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	62.973	60.752	60.796	60.351	60.226	60.754
Baten	18.847	19.754	16.289	16.329	16.545	16.904
Resultaat voor bestemming	44.126	40.998	44.507	44.022	43.680	43.850
Mutaties reserves:						
toevoegingen	838	0	0	0	0	0
onttrekkingen	997	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming	43.967	40.998	44.507	44.022	43.680	43.850

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	838	0	0	0	0	0
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4.118	3.243	3.165	3.362	3.332	3.332
6.2	Wijkteams	1.687	1.464	1.387	1.387	1.387	1.387
6.3	Inkomensregelingen	23.643	25.318	22.317	22.356	22.530	22.889
6.4	Begeleide participatie	98	8.606	7.282	6.792	6.792	6.792
6.5	Arbeidsparticipatie	11.399	2.432	3.700	3.819	3.838	3.900
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.479	1.471	1.410	1.410	1.410	1.410
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	7.236	7.569	8.151	8.194	8.289	8.337
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	8.122	8.282	11.005	10.652	10.269	10.328
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	3.310	156	276	276	276	276
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	365	424	384	384	384	384
7.1	Volksgezondheid	1.516	1.786	1.720	1.720	1.720	1.720
totaal lasten		63.811	60.752	60.796	60.351	60.226	60.754
0.10	Mutaties reserves	997	0	0	0	0	0
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.020	92	0	0	0	0
6.2	Wijkteams	16	13	13	13	13	13
6.3	Inkomensregelingen	16.970	18.840	15.772	15.812	16.029	16.387
6.4	Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0

6.5	Arbeidsparticipatie	308	0	64	64	64	64
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2	4	4	4	4	4
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	459	773	403	403	403	403
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	31	32	32	32	32	32
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
7.1	Volksgezondheid	40	0	0	0	0	0
totaal baten		19.844	19.754	16.289	16.329	16.545	16.904
totaal taakvelden		43.967	40.998	44.507	44.022	43.680	43.850

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 3.509 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Hoger beschikbaar budget voor uitvoering taken sociaal domein, specifiek voor uitvoering jeugdwet	N	3.000
Lagere bijdrage bedrijfsvoeringskosten Werkzaam	V	365
Vervallen opbrengst voor dienstverlening aan de gemeente Neerijnen. Tegenover deze lagere opbrengst staan lagere (personeels)lasten op het onderdeel "algemene baten en lasten".	N	277
Negatiever resultaat op verstrekking bijstand, dit wordt grotendeels veroorzaakt door verhoging van de toegangsdrempel van de Vangetregeling	N	55
Hogere lasten minima door toevoegen nieuwe budgetten vanuit beschikbaar gestelde rijksmiddelen, prijsindexering en hogere kwijtscheldingen gemeentelijke belastingen	N	130
In 2018 is er incidenteel budget beschikbaar voor "project eigen kracht" en voor incidentele posten in de begroting 2018 van de GGD	V	119
Lagere lasten voor uitvoering Wet sociale werkvoorziening	V	1.322
Hogere inleenvergoedingen bij Werkzaam	N	1.028
Hogere doorbetaling reïntegratiebudget aan Werkzaam, tot en met 2018 was er sprake van een staffel in de doorbetaling.	N	286
Lagere ontvangsten eigen bijdragen Wmo, grotendeels veroorzaakt door invoering van het Wmo-abonnementstarief. Hiervoor wordt gedeeltelijk compensatie ontvangen via de algemene uitkering	N	373
Hogere uitgaven voor uitvoeren Rijksvaccinatieprogramma vanaf 2019, hiervoor wordt budget ontvangen via de algemene uitkering	N	80
Overige verschillen	N	89
Totaal	N	3.512

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2019	jaarlasten 2020	jaarlasten 2021	jaarlasten 2022
--------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Toezicht rechtmatigheid Wmo en Jeugdwet		10	10	10	10
Uitvoeringsplan wijkregisseurs		111	111	81	81

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Reserve sociaal domein *	107.597			107.597

* Hierbij is nog geen rekening gehouden met verwachte tekorten in 2019 die worden gedekt uit deze reserve.

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op het de beleidsterreinen

Lokaal

Welzijn Next Level

Voor Welzijn Next Level is voor een periode van drie jaar de financiering vastgelegd (2017-2019).

Uitgangspunt voor de komende periode is dat bezonnen wordt op de manier van ophalen van maatschappelijke doelen, opstellen van indicatoren en verantwoorden van de inzet.

Daarnaast zal gezamenlijk bekeken worden op welke manier het brede welzijnswerk het beste aan kan sluiten bij de structuur rond de toegang rond welzijn en ondersteuning vanuit de gemeente (toegang en portalen).

Regionaal

Beschermd wonen en maatschappelijke opvang

Om voorbereid te zijn op herverdeling van de financiële middelen vanuit het Rijk in 2022 is een beleidskader opgesteld om vast veranderingen in gang te zetten. Dit gaan gelijk op met de landelijke aanbevelingen om zo veel mogelijk personen die beschermd wonen, (terug) te begeleiden naar wonen in de wijk. Om dit mogelijk te maken wordt in Rivierenlands verband een programmatische aanpak opgezet. Vanaf 2019 zal hieraan een uitvoeringsagenda gekoppeld worden die de komende jaren uitgevoerd wordt.

Landelijk**Eigen Bijdrage Wmo**

Het kabinet wil in 2019 een vaste maximale bijdrage Wmo van € 17,50 invoeren. Vanaf 2020 gaat het abonnementstarief Wmo gelden. Dit komt in de plaats van de huidige inkomensafhankelijke eigen bijdrage. De VNG is met het ministerie van VWS in gesprek om de consequenties van de maatregel in kaart te brengen en om de maatregel nader uit te werken. De verwachting is dat de maatregel een aanzuigende werking heeft op het aantal te verstrekken maatwerkvoorzieningen en daarmee op de kosten van de Wmo.

Actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid'

Vanuit het ministerie van VWS is het actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid' gestart. Het actieprogramma heeft minder eenzaamheid onder 75-plussers als doel. Dit wordt langs twee actielijnen aangepakt.:

1. Het signaleren en bespreekbaar maken van eenzaamheid
2. Het doorbreken en duurzaam aanpakken van eenzaamheid

Aan de beide actielijnen zijn een aantal acties gekoppeld.

Verdeelmodel BUIG budget

Het ministerie van SZW stelt dat experts hebben aangegeven dat het verdeelmodel niet verder verbeterd kan worden. Daardoor is het voornemen om het model in de huidige vorm de komende jaren in stand te houden. In het verlengde van het overleg over het interbestuurlijk programma (IBP) hebben het kabinet en de VNG afgesproken de Rob om advies te vragen over enkele onderdelen met betrekking tot de totstandkoming van het macrobudget voor de bijstand.

Het al dan niet wijzigen van dit verdeelmodel is direct van invloed op het BUIG budget voor de bijstandsuitkeringen. Dit model bepaalt daarmee ook in grote mate de gemeentelijke afhankelijkheid van een Vangnetuitkering voor de financiering van de uitkeringen.

Hoofdpijnennotitie Loondispensatie Participatiewet

In het Regeerakkoord is aangekondigd dat het instrument loonkostensubsidie in de Participatiewet wordt vervangen door loondispensatie. De hoofdlijnennotitie is eind maart aan de Tweede kamer aangeboden. Het wetgevingstracject volgt na de zomer van 2018. Het plan is om deze wijziging medio 2019 door te voeren. Dit verandert het instrumentarium. Maar heeft ook directe invloed op de bestedingen uit het BUIG budget en het Participatiebudget.

Adviesrecht voor schuldenbewind

Er is een wetsvoorstel in ontwikkeling, waarbij gemeenten een adviesrecht krijgen op schuldenbewind. Deze wet moet het mogelijk maken om de gemeenten beter in staat te stellen hun regierol op schuldhelpverlening beter in te vullen en de rechter krijgt de mogelijkheid af te wegen of kan worden volstaan een met minder ingrijpende vorm van ondersteuning dan schuldenbewind. Het adviesrecht is een mogelijkheid, geen plicht. De gemeente beslist bij welk verzoek zij een advies wil uitbrengen en kan ook beslissen geen adviezen uit te brengen. Het voorstel brengt daarom geen extra kosten voor gemeenten met zich mee die op grond van artikel 108 van de Gemeentewet voor vergoeding vanwege het Rijk in aanmerking zouden komen. Voor zover het opstellen van een advies uitvoeringskosten met zich brengt, is het ter overweging van de gemeente of deze kosten doelmatig zijn.

Brede schuldenaanpak

In het regeerakkoord is aangekondigd dat het kabinet aan de slag gaat met een brede schuldenaanpak. In 2018 is hiervoor een actieplan gepresenteerd: Brede schuldenaanpak. Dit actieplan richt zich op drie pijlers:

1. Problematische schulden voorkomen: preventie en vroegsignalering
2. Ontzorgen en ondersteunen
3. Zorgvuldige en maatschappelijk verantwoorde incasso

Daarnaast is op 21 februari 2018 het startsein gegeven voor het Samenwerkingsverband Brede Schuldenaanpak, waar gemeenten, overheidsorganisaties en maatschappelijke organisaties bij zijn aangesloten. Dit alles is er op gericht om met elkaar de schuldenproblematiek in Nederland op te lossen.

Aanpak laaggeletterdheid

Er is vanuit overheid extra ingezet op laaggeletterdheid. Er gaat een bedrag van 5 miljoen naar stichting Lezen en schrijven om dit terug te dringen.

Veranderopgave inburgering

De minister van sociale zaken komt met een veranderopgave inburgering en een nieuwe inburgeringswet (planning inwerkingtreding 2020). Gaat om vergroten effectiviteit en doelmatigheid inburgering en verhoging taaleis van A2 naar B1. De minister wil de inburgeringstaak van de gemeente uitbreiden.

Verdeelmodel Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang

Het verdeelmodel voor beschermd wonen en de maatschappelijke opvang verandert. Van financiering via de centrumgemeente (in ons geval Nijmegen) gaat de financiering direct via de afzonderlijke gemeentes lopen. Het verdeelmodel treedt vanaf 2022 in werking. Uit de contouren van het verdeelmodel blijkt al dat deze voor de gemeenten in Gelderland-Zuid financieel nadelig uit zal vallen.

Landelijk actieprogramma Weer Thuis

De landelijke lijn is dat zo veel mogelijk mensen uit beschermd wonen (weer terug) in de wijken gaan wonen. Om dit mogelijk te maken worden vanuit het actieprogramma convenanten opgesteld tussen gemeenten, zorgpartijen en woningcorporaties. Doel is de uitstroom te borgen, voldoende woningen op korte termijn beschikbaar te krijgen en de zorg rond de uitstroom goed te regelen.

Rol en ontwikkelingen verbonden partijen

Werkzaam Rivierenland

Op basis van de aandachtspunten betreffende de concept begroting Werkzaam 2019 is door de raad van Tiel een zienswijze ingebracht bij het DB Werkzaam.

Deze zienswijze heeft betrekking op de aspecten:

- Relatie loonkostensubsidies, inleenvergoedingen en omzet
- Ontbreken van Tiel in het Dagelijks bestuur
- Uitgaven bijzondere bijstand samen met gemeenten analyseren
- Evaluatie van de inzet van het participatiebudget en herorientatie op het project Leerwerkroutes
- Tiel moet komen tot een grotere volumebeperking/uitstroom. Tiel brengt het grootste participatiebudget in bij Werkzaam. De rekening 2017 geeft aan dat Tielse werkzoekenden minder dan evenredig worden bediend.

De zienswijze is deels verwerkt bij de vaststelling van de begroting Werkzaam 2019.

GGD Gelderland - Zuid

De GGD Gelderland Zuid wil het brede takenpakket dat zij voor de gemeenten uitvoert zo goed mogelijk verbinden met de andere sectoren om de maatschappelijke uitkomsten te kunnen vergroten. De GGD zet zich in om bij te dragen aan een meer integrale aanpak vanuit het perspectief van de school, wijken en lokale netwerken, eerstelijnszorg en veiligheid. Hiervoor heeft de GGD een Meerjarenstrategie 2016-2019 opgesteld, dat samen met de verschillende gemeenten is uitgewerkt in een uitvoeringsplan. De meerjarenstrategie is gebaseerd op de gezondheidssituatie van onze inwoners en de veranderingen in de maatschappij. Dit alles in het licht van de GGD als publieke gezondheidsdienst. In 2019 werkt de GGD samen met de gemeente aan een nieuwe Meerjarenstrategie voor de periode 2020-2023. Daarnaast wil de GGD samen met de gemeente werken aan duidelijke werkafspraken, goed opdrachtgever- en opdrachtnemerschap om zo goed mogelijk aan te sluiten bij het lokaal beleid.

Wat is het huidige beleidskader?

Wet maatschappelijke ondersteuning en Jeugdwet

- Beleidsplan Wmo en Jeugd 2017-2020 (Raad)
- Regionale beleidsnotitie Jeugdhulp en Wmo 2017-2020 (College)
- Uitvoeringsplan Welzijn Next Level 2017-2019 (Raad)

Jeugdwet

- Verordening Jeugdhulp gemeente Tiel 2018 (Raad)
- Besluit Jeugdhulp 2018 (College)

Wet maatschappelijke ondersteuning

- Verordening Wmo 2018 (Raad)
- Besluit Wmo 2015 (College)

Participatiewet

- Beleidsplan tegenprestatie Participatiewet 2015 gemeente Tiel(College)

- Verordening tegenprestatie Participatiewet Tiel 2016 Raad)
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW, IOAZ 2017 Tiel (Raad)
- Re-integratieverordening Participatiewet Tiel 2017 (Raad)
- Verordening individuele inkomenstoelage Tiel 2017 (Raad)
- Beleidsregels individuele inkomenstoelage Tiel 2017 (College)
- Verordening individuele studietoelage Participatiewet Tiel 2015 (Raad)
- Verordening tegenprestatie Participatiewet Tiel 2016 (Raad)
- Verordening cliëntenparticipatie Werkzaam Rivierenland 2016 (Raad)
- Verordening Loonkostensubsidie Participatiewet Tiel 2017 (Raad)
- Verordening cliëntenparticipatie Participatiewet Tiel 2016 (Raad)

Participatiewet Bijzondere Bijstand en Minimabeleid

- Nota Minimabeleid 2018 (College)

Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2018-2021(Raad)
- Beleidsregels Schuldhulpverlening (College)
- Beleidsregels budgetbeheer Tiel 2017
- Crisisprotocol schuldhulpverlening

Wonen en Zorg

- Woonvisie Tiel 2014-2018 (Raad)
- Regionaal beleidskader Samen Dichtbij – Beschermd wonen en maatschappelijke opvang (Raad)

Inclusie

- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015
- Participatiewet
- Artikel 1 van de grondwet
- VN-vluchtelingenverdrag
- VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking

- Mensenrechtenverdragen
- Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Programma 3**Vitale en aantrekkelijke stad****Wat willen we bereiken?****A. Een vitale en aantrekkelijke centrumstad voor inwoners en bezoekers uit de regio.**

Tiel wil een aantrekkelijk, levendige stad zijn met goede basisvoorzieningen op het gebied van sport en cultuur voor alle inwoners. Goede culturele voorzieningen, aandacht voor de rijke cultuurhistorie en een afwissende programmering op het gebied van cultuur en evenementen dragen allen bij aan de beleving van de stad. Met de Westluidense Poort als cultuurpoort zetten we hier actief op in.

Tiel heeft een sterk verenigingsleven, waarbinnen veel Tielenaars actief zijn. Door een gezonde leefstijl en cultuurparticipatie te stimuleren, investeert de Gemeente Tiel ook in krachtige en maatschappelijk actieve burgers. Sport- en culturele verenigingen zijn betrokken bij de stad en dragen, waar nodig met ondersteuning van de Gemeente Tiel, bij aan het versterken van een aantrekkelijk leefklimaat.

Binnenstad

De binnenstad van Tiel is in belangrijke mate het visitekaartje en de "huiskamer" van de stad. Het functioneren van de binnenstad is van groot belang voor het imago van Tiel als centrumgemeente in Rivierenland. Om dit te bereiken is stimulering van de samenwerking tussen ondernemers, (cultuur)instellingen, bewoners en gemeente essentieel.

Sportvoorzieningen

In Tiel is een aantrekkelijk sportklimaat, waar jong en oud, mensen met of zonder beperkingen met plezier kunnen sporten. Jaarlijks vinden verschillende sportieve evenementen plaats op amateur- en topniveau. De sportvoorzieningen in Tiel sluiten aan bij de behoefte van haar inwoners en dragen bij aan een actieve en vitale leefstijl. Een duurzaam zwembad voor sport, spel en ontspanning met betaalbare zwemlessen is een belangrijke voorziening in een centrumstad als Tiel. De sportvoorzieningen zijn veilig en toegankelijk voor iedereen. Op school en in de

buurt worden kinderen gestimuleerd om te bewegen door het diverse aanbod dat hen - in samenwerking met de Tielse sportverenigingen - wordt aangeboden.

Culturele voorzieningen

Tiel heeft een centrumfunctie op het gebied van cultuur. Het cultuurkwartier bij de Westluidense Poort is dé plek voor kunst, cultuur, informatie, educatie, ontmoeting en ontspanning voor jong en oud. Het cultuurbedrijf biedt een breed en kwalitatief goed aanbod op het gebied van voorstellingen en concerten, cultuureducatie, beeldende kunst en film. Ook zijn er oefenruimten en podia voor amateur-kunstenaars. De bibliotheek in Zinder is van maandag t/m zaterdag geopend voor het raadplegen of lenen van media en ontmoeting. En er vinden regelmatig activiteiten en workshops plaats. Hoofdzakelijk op het gebied van mediavaardigheden, taalontwikkeling en literatuur. Dankzij de grote ondergrondse parkeergarage is er voldoende parkeergelegenheid voor de bezoekers van de Agnietenhof, Zinder, bibliotheek en de binnenstad. Het Flipje en Streekmuseum en het Regionaal archief conserveren, beheren en ontsluiten de rijke geschiedenis van stad en streek. Het Flipje en Streekmuseum gaat in 2019 via een vaste opstelling extra aandacht schenken aan de bijzondere archeologische opgravingsresultaten van Medel.

De culturele organisaties vervullen een belangrijke functie in het onderwijs. Denk hierbij aan de doorlopende leerlijnen in het primair onderwijs op het gebied van muziek ('Muziek in de Klas'), dans ('Ik dans'), erfgoed ('Reizen in de tijd'), schoolvoorstellingen en de producten en diensten van bibliotheek Rivierenland op het terrein van leesbevordering en mediawijsheid.

Evenementen

Tiel kent een breed aanbod aan evenementen. Dit zijn bijvoorbeeld grote evenementen zoals Appelpop en Fruitcorso. Maar ook sporttoernooien, kermissen en lokale (muzikale) evenementen. Wij steunen evenementen die een positief effect hebben op de beleving van de stad. Dit doen we door sponsoring en subsidie. Wij faciliteren deze evenementen door het verlenen van de benodigde vergunningen.

Speelplekken

De kosten voor het beheer en onderhoud van speelplekken worden conform eerdere besluitvorming omlaag gebracht. Dit willen we bereiken door zoveel mogelijk speelplekken in Tiel aan bewoners over te dragen. Daartoe is een project van start gegaan dat dit doel samen met bewoners wil bereiken. In paragraaf H van deze begroting wordt meer informatie gegeven.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?

Voor elke inwoner is een aantrekkelijk, passend en toegankelijk sport- en beweegaanbod

Sport en bewegen helpt om fit en gezond te zijn. Daarnaast versterkt sport en/of bewegen de sociale contacten en kan het de druk op de gezondheidszorg verminderen. Daarom zet de Gemeente Tiel samen met sportverenigingen, de gezondheidszorg, welzijnsorganisaties, onderwijs en commerciële sportaanbieders in om meer mensen in Tiel te laten sporten en of bewegen.

Om dit te realiseren hebben we de volgende subdoelstellingen:

- Een nieuw en duurzaam zwembad voor sport, spel en ontspanning
- Stimuleren van de samenwerking tussen diverse maatschappelijke partners op het gebied van sport en bewegen (Heel Tiel Beweegt)
- Een geactualiseerd sportbeleid met een effectieve inzet van het beschikbare sportbudget
- Een zichtbaar sport- en beweegaanbod voor jong en oud op de scholen en in de wijk

Prestatie indicator

% personen (19+) dat voldoet aan de Norm Gezond Bewegen (meting via Monitor GGD elke 4 jaar)

% personen (19+) met overgewicht (meting via Monitor GGD elke 4 jaar)

Cultuur en cultuureducatie

De gemeente streeft naar een kwalitatief en veelzijdig cultuuraanbod voor iedereen. Cultuur confronteert, amuseert, activeert en inspireert. Culturele activiteiten dragen tevens bij aan de sociale cohesie en de dynamiek van een buurt, wijk of stad.

Cultuureducatie verrijkt de leeromgeving. Het voedt de verbeelding, verruimt de blik en stimuleert onderzoekend leren. De gemeente wil cultuureducatie met kwaliteit voor ieder kind. De culturele instellingen hebben de afgelopen jaren samen met het onderwijs ingezet op doorlopende leerlijnen op het gebied van dans, muziek en erfgoed. Soms is meer maatwerk per school gewenst. In 2019 wil de gemeente daarom samen met de scholen en culturele instellingen een lokaal convenant Cultuur en Onderwijs afsluiten over o.a. de borging van cultuureducatie in het onderwijs en meer maatwerk.

Doelen, producten en prestatieafspraken

In het convenant met het Cultuurbedrijf (2018 t/m 2021) zijn de doelen voor deze convenantperiode beschreven inzake podiumkunsten, beeldende kunst, cultuureducatie en de ondersteuning van amateurkunst beschreven en zijn de product-, budget- en prestatieafspraken vastgelegd.

Met Bibliotheek Rivierenland zijn er recent weer meerjarenafspraken vastgelegd in een regionaal convenant uitvoering bibliotheekwerk (2019 t/m 2022). De af te nemen producten en prestaties in relatie tot de hoogte van de subsidie worden per gemeente per jaar vastgelegd in een uitvoeringsbeschikking.

Het museum beschikt over een geactualiseerd beleidsplan (2018 - 2022).

Evenementen

Tiel heeft een aantrekkelijk evenementenaanbod voor inwoners en bezoekers van Tiel. De komende jaren gaan we:

1. werken met het evenementenbeleid;
2. geld geven (subsidies of sponsorbijdragen);
3. het evenementenbeleid verbeteren/actualiseren.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten voor 2019?**Resultaten en activiteiten****Meer mensen in Tiel sporten of bewegen**

We bieden actief sport, beweeg en spelactiviteiten aan op scholen en in de buurt.

Daarnaast faciliteren we de samenwerking tussen diverse partijen om sport- en beweegaanbod te realiseren, dat aansluit bij de behoefte van de inwoners in Tiel.

Start bouw nieuw en duurzaam zwembad voor sport, spel en ontspanning

Opdrachtverlening voor ontwerp en bouw nieuw en duurzaam zwembad.

Meer partijen werken samen op het gebied van sport en bewegen

Faciliteren we twee keer per jaar ontmoetingen tussen diverse partijen binnen sport, welzijn en gezondheid om (elkaar) te inspireren, kennis uit te wisselen.

Samen met betrokken partijen gaan we middels een campagne actiever communiceren over de mogelijkheden in Tiel om te sporten dan wel te bewegen

Een geactualiseerd sportbeleid met effectieve inzet van het beschikbare sportbudget

Samen met de betrokkenen in Tiel in gesprek om te komen tot een geactualiseerd sportbeleid

Evenementen

- Voorbereiden op evenementen
- Evenementenvergunningen verlenen
- Evenementen evalueren
- Geld geven aan organisatoren (subsidie en sponsorbijdrage)

Cultuureducatie voor alle kinderen

Alle kinderen kunnen zich o.a. dankzij een aanbod voor het onderwijs breed oriënteren op het terrein van cultuur. Dit gebeurt door:

- schoolvoorstellingen en culturele activiteiten (workshops en projecten)
- leertrajecten (doorlopende leerlijnen) in een of meerdere kunstdisciplines
- erfgoededucatie

In het convenant met Cultuurbedrijf Tiel zijn de producten en te leveren prestaties vastgelegd op basis van het beschikbare budget voor de periode 2018 t/m 2021.

Sinds 2018 kunnen via het Jeugdcultuurfonds lessen betaald worden voor kinderen uit Tielse gezinnen met zeer weinig inkomen. Ook kunnen zij instrumenten lenen bij Zinder Educatie als zij muzieklessen volgen.

Borging cultuureducatie in het onderwijs

Samen met het onderwijs en de culturele instellingen maakt de gemeente werk van een lokaal convenant cultuur en onderwijs Met zo'n een lokaal convenant maken scholen, gemeente en culturele instellingen in 2019 concrete afspraken over de borging van cultuureducatie in het onderwijs en de inzet van tijd, ruimte en middelen.

Een levendig cultureel klimaat met goede mogelijkheden voor cultuurparticipatie, ontmoeting en ontspanning

Het Cultuurbedrijf draagt hieraan bij door de programmering van een breed en divers aanbod aan voorstellingen, concerten en beeldende kunst tentoonstellingen voor de bevolking van stad en regio. En ook de bibliotheek draagt met haar aanbod bij aan ontwikkeling, educatie (leesbevordering en mediawijsheid) en ontmoeting en ontspanning.

Een levendig cultureel klimaat voor amateurs wordt gestimuleerd door advisering, ondersteuning en het bieden van voorzieningen als podia en oefenruimten. De gemeente heeft hierover afspraken vastgelegd in het Convenant met het Cultuurbedrijf en continueert de subsidieregeling voor amateurverenigingen en gezelschappen.

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Jaar	Tiel	Nederland
Niet-wekelijkse sporters	%	2016	54	49

voorgeschreven indicatoren Cultuurbedrijf Tiel (selectie uit afspraken convenant 2018 t/m 2021):	voorgeschreven indicatoren Bibliotheekwerk Rivierenland (selectie uit convenant regio):
170 professionele voorstellingen per cultureel seizoen	dienstverlening sluit aan op de vijf kernfuncties van openbaar bibliotheekwerk: kennis en informatie, ontwikkeling en educatie, leesbevordering en literatuur, ontmoeting en debat, kunst en cultuur.
minimaal 58.000 bezoekers per jaar voor professionele voorstellingen	Voldoen aan kwaliteit bedrijfsverlening conform certificeringssysteem branchevereniging VOB

culturele aanbod voor jeugd en jongeren is minimaal 20% van het totale aanbod	bibliotheekwerk Tiel (selectie uit uitvoeringsbeschikking):
minimaal 80 filmvertoningen per jaar	openingsuren vestiging per week: 37 uur full service m.m.v. medewerkers bieb 20 uur service m.m.v. vrijwilligers
onderwijs instrumentaal: minimaal 700 leerlingen per jaar	Bibliotheek op school voor reguliere basisscholen: 16 locaties (NB in aanvulling op educatief programma OAB beleid, indicatoren OAB zie programmaplan onderwijs)
cursussen en workshops: minimaal 1200 deelnemers per jaar	
bereik leerlingen basisonderwijs minimaal 70%	

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	10.533	10.679	10.756	11.008	10.802	10.761
Baten	3.467	3.236	3.334	3.334	3.334	3.334
Resultaat voor bestemming	7.066	7.443	7.422	7.675	7.468	7.427
Mutaties reserves:						
toevoegingen	273	820	623	817	817	817
onttrekkingen	526	226	298	554	348	342
Resultaat na bestemming	6.813	8.038	7.748	7.938	7.937	7.902

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	273	820	623	817	817	817
3.4	Economische promotie	27	0	30	30	30	30
5.1	Sportbeleid en activering	308	309	349	337	337	337
5.2	Sportaccommodaties	1.953	1.514	1.542	1.515	1.504	1.486
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.837	6.648	6.680	6.973	6.778	6.754
5.4	Musea	940	807	845	845	845	844
5.6	Media	835	805	783	783	783	783
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	634	595	526	526	526	526
totaal lasten		10.806	11.500	11.380	11.826	11.620	11.578
0.10	Mutaties reserves	526	226	298	554	348	342
3.4	Economische promotie	95	30	60	60	60	60
5.1	Sportbeleid en activering	13	0	0	0	0	0
5.2	Sportaccommodaties	350	365	439	439	439	439
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	2.923	2.760	2.753	2.753	2.753	2.753
5.4	Musea	75	64	66	66	66	66
5.6	Media	11	16	16	16	16	16
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0

<i>totaal baten</i>	3.993	3.462	3.632	3.888	3.682	3.676
<i>totaal taakvelden</i>	6.813	8.038	7.748	7.938	7.937	7.902

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het voordelige verschil van € 290 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Lagere kapitaallasten	V	20
Vrijval van diverse reserves / lagere stortingen in reserves, voordelen ingezet als algemeen dekkingsmiddel	V	90
Voordeligere exploitatie Zinder grotendeels veroorzaakt door incidenteel lagere storting in reserves	V	166
Hogere kosten evenementen	N	40
Lagere lasten bibliotheek door nieuwe subsidieafspraken	V	24
Overige verschillen	V	30
Totaal	V	290

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2019	jaarlasten 2020	jaarlasten 2021	jaarlasten 2022
Tiel beweegt		13			
Rente en afschrijving vernieuwing trekkenwand	500				
Onttrekking reserve vervangingsinvesteringen Agnietenhof			34	33	33

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
--------------	---------------------	--------------	---------------	-----------------

Reserve collectie museum	43.156			43.156
Reserve onderhoud museum	92.428	19.195		111.623
Reserve vervangingsinvesteringen Agnietenhof	1.045.016		64.230	980.786
Reserve verbouwing Agnietenhof	1.067.241		35.029	1.032.212
Reserve onderhoud Agnietenhof	444.074	43.183	22.671	464.586
Algemene reserve Agnietenhof	0			0
Reserve subsidie amateurkunst	25.067		25.067	0
Reserve kapitaallasten buitensport	1.219.317		101.172	1.118.145
Reserve onderhoud binnesportaccommodaties	998.610	516.873		1.515.483
Reserve evenementenfonds	11.051		11.051	0
Reserve onderhoud Cultuurcluster Westluidense Poort	458.224			458.224
Reserve vervanging inrichting Zinder	1.920	39.000	39.000	1.920

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen

Sport en bewegen

Met ingang van 1 januari 2019 wordt de BTW vrijstellingen voor sport uitgebreid. Als gevolg hiervan vervalt het recht op aftrek van BTW voor gemeenten en sportverenigingen. Het Rijk heeft aangegeven een extra uitkering stimulering sport (SPUK) in het leven te roepen ter compensatie van de niet aftrekbare BTW. Vanaf 2018 brengen we jaarlijks in kaart wat de consequenties van deze verruiming voor de gemeente heeft en zetten in om een maximale compensatie te ontvangen vanuit de specifieke uitkering stimulering sport.

Evenementen

Het college verbetert en actualiseert het evenementenbeleid. Dit gebeurt vanwege de evaluatie van evenementen, nieuwe regelgeving (Algemene plaatselijke verordening en het Besluit brandveilig gebruik en basishulpverlening overige plaatsen) en landelijke ontwikkelingen op het gebied van evenement-veiligheid.

Cultuur

Bibliotheekwerk

Bibliotheek Rivierenland wil zich verder ontwikkelen als netwerkorganisatie. Vanuit de eigen kerncompetenties wil de bibliotheek samen met lokale / regionale partners inzetten op de versterking van de verbinding met klant- en gebruikersgroepen. Extra inzet vindt plaats op de huiskamer- en ontmoetingsfunctie van de vestigingen. Natuurlijk gebeurt dit in aanvulling op het reguliere bibliotheekwerk, de dienstverlening aan het onderwijs en de aandacht voor leesbevordering en mediawijsheid.

Agnietenhof

Seizoen 2018 / 2019 biedt een podium aan ruim 180 voorstellingen (cabaret, toneel, muziek, dans etc.). Dit grote aantal voorstellingen hangt samen met het aanbod. Tal van bekende cabaretiers, acteurs en andere artiesten zijn te bewonderen. De belangstelling hiervoor blijkt al uit de voorverkoop.

Zinder Educatie

In overleg met het onderwijs komt er meer ruimte voor maatwerk per school. Dit kan leiden tot aanpassingen van de leerlijnen Muziek in de klas en Ik dans of tot nieuwe producten.

In het vrijetijdsaanbod wordt gezocht naar meer maatwerk voor specifieke doelgroepen. Extra aandacht gaat uit naar senioren. Het aanbod voor senioren wordt groter.

Seniorencultuurparticipatie is ook een van de onderdelen van het programma Cultuur- en Erfgoedpact 2018 t/m 2020 (regionaal programma van gemeenten en provincie met de centrale regie bij Zinder Amateurkunst).

Zinder Podium

Het aanbod van Zinder Podium breidt zich gestaag uit. Het streven is om toe te groeien naar ca. 20 evenementen per jaar. Er is een kwalitatief en breed aanbod aan live muziek in de genres jazz, pop, hiphop en rock. En Zinder Podium blijft ook plaats bieden aan regionaal talent.

Flipje en Streekmuseum

Naast de focus op de Tielse historie, de Betuwe, fruitconservering en Flipje (Fruitstad Tiel) gaat het museum meer aandacht schenken aan archeologie. Er komt een permanente presentatie van de archeologische opgravingen op Medel.

Rol en ontwikkelingen verbonden partijen

Regionaal Archief Rivierenland

Het Regionaal Archief Rivierenland zet in 2019 vol in op verdere digitalisering: digitale archivering (e-depot), digitale dienstverlening (website) en digitalisering papieren erfgoed voornamelijk via scanning on demand.

In 2019 zal de dienst een e-depot oplossing aan het bestuur voorleggen en (na besluit) voor relevante onderdelen in gebruik nemen. Dat wil zeggen implementeren van een e-depot workflow in de keten (incl. gebruiken van metadata tools) en inrichten van de digitale werkplaats voor de vooropname van over te brengen digitale bestanden.

De adviesfunctie richting gemeenten wordt verder uitgewerkt met de speerpunten: Omgevingswet en Wet Open Overheid. Het SIO (strategisch informatie overleg) wordt voortgezet. Er worden inspectiebezoeken bij de griffiers uitgevoerd. De dienstverleningsovereenkomst met het Waterschap Rivierenland wordt voortgezet.

De ontwikkelingen rondom vorming van de nieuwe gemeente West Betuwe en harmonisatie van (archief)processen via BWB zullen nadrukkelijk de aandacht krijgen. In totaal voor alle gemeenten aangesloten bij het RAR zullen er 325 strekkende meter archief voorzien worden van primaire ontsluiting, bouwvergunningen voor 1945 en het laatste deel van de gemeenteraadsnotulen worden gedigitaliseerd.

Voor de gemeente Tiel in bijzonder wordt onder andere het archief van Bescherming bevolking 1950-1986 geïnventariseerd, alsook het archief van de Maasglasfabriek. Ook wordt verder gewerkt aan ontsluiting van de bouwvergunningen en indexering van DBT registers (doop/trouw en begraaf) en lidmatenboeken.

Dankzij landelijke Project Metamorfoze zal het archief van Mij. De Betuwe gedigitaliseerd worden.

Wat is het huidige beleidskader?

Sportbeleid

- Sport beweegt, sport bindt, sportbeleid gemeente Tiel 2006-2015
- Kadernota sportaccommodatiebeleid
- Sportaccommodatiebeleid: Nota ontwikkelingen korte en lange termijn
- Sportaccommodatiebeleid: Nota exploitatie en beheer
- Nota tarieven (buiten-)sportaccommodaties

Evenementen

- Algemene plaatselijke verordening Tiel 2018
- Besluit brandveilig gebruik en basishulpverlening overige plaatsen.
- Evenementennota Tiel
- Deelverordening evenementensubsidies
- Richtlijn sponsoring evenementen gemeente Tiel

Cultuur:

- De gemeentelijke doelstellingen wat betreft cultuurparticipatie zijn beschreven in het convenant Cultuurbedrijf Tiel 2018 t/m 2021
- De cultuurnota 2007 t/m 2010 is oud. Maar veel van hetgeen hier staat is nog steeds van kracht.
- Deelverordening amateurkunst

Programma 4**Mobiliteit****Wat willen we bereiken?**

Mobiliteit voor iedereen en een goede bereikbaarheid zijn belangrijke voorwaarden om Tiel en Regio Rivierenland aantrekkelijker te maken voor wonen, werken en recreëren (programma 5). Het doel van programma 4 is dan ook om Tiel (en de regio) vlot en veilig bereikbaar te houden: per auto, fiets, openbaar vervoer en over water.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?**We zorgen voor een goede auto-ontsluiting binnen Tiel**

Het hoofdwegennet van Tiel is vastgelegd in de [Mobiliteitsvisie Tiel 2008-2020](#). De ruimtelijke ontwikkeling van Tiel is anders gelopen dan gedacht (programma 5). Dit heeft gevolgen voor de verkeersstromen in onze gemeente.

Daarom herijken we de Mobiliteitsvisie.

We maken ons sterk voor een goede auto-ontsluiting vanuit de regio en de omliggende grote steden

De centrale ligging in combinatie met de goede bereikbaarheid is één van de belangrijke troeven van Tiel en de regio. Het draagt in hoge mate bij aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente als vestigingsplaats voor bedrijven en als woonplaats (programma 5).

De A2 en de A15 en de provinciale wegen N834 en N835 zijn de belangrijkste ontsluitingswegen voor Tiel en de regio.

We onderzoeken of een autoluwe binnenstad mogelijk is

We willen de overlast van autoverkeer in de binnenstad terugdringen om het verblijf en het wonen in de binnenstad prettiger te maken.

We zorgen voor voldoende aantrekkelijke parkeerplaatsen in en om de binnenstad

Een vitale binnenstad (programma 5) heeft voldoende parkeerplaatsen. Bezoekers kunnen doordeweeks, op koopavonden en in de weekenden makkelijk een betaalbare parkeerplaats vinden. Maar we zien ook dat een deel van de parkeerplaatsen in en rond de binnenstad alleen bezet is bij grote evenementen in de binnenstad. Voor ons is het daarom niet langer vanzelfsprekend dat er zoveel parkeerplaatsen nodig zijn als enkele jaren geleden nog werd gedacht. Bij de ontwikkeling van de poorten willen we voorkomen dat we "bouwen voor leegstand".

We verbeteren de verkeersveiligheid

Scholen, ouders en omwonenden vragen om aandacht voor de verkeersveiligheid en de verkeersoverlast rondom (basis)scholen (programma 1).

We maken ons sterk voor de goede bereikbaarheid met openbaar vervoer

De regionale spoorverbindingen met de omliggende grote steden staan onder druk doordat er meer Intercitytreinen gaan rijden tussen de grote steden. Ook het openbaar vervoer met de bus staat ook onder druk. We vrezen een verschraving van het busvervoer door het schrappen van vaste lijnen. We zetten ons bij de Provincie in om onze inwoners een goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer te blijven bieden (lobby).

We bieden basismobiliteit voor iedereen

Bijzondere aandacht gaat uit naar hen die niet beschikken over eigen vervoer (programma 2). Regio Rivierenland zorgt voor de voorzieningen om deze inwoners geschikte (basis)mobilititeit te bieden (Versis).

We maken Tiel fietsvriendelijker

Op 8 november 2017 heeft de raad een motie aangenomen, waarin het college wordt opgeroepen om Tiel fietsvriendelijker te maken.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten?

Resultaten en activiteiten

We zorgen voor een goede auto-ontsluiting binnen Tiel

1. Herijking Mobiliteitsvisie 2008-2020

We herijken het hoofdwegennet uit de Mobiliteitsvisie.

Activiteiten 2019:

We onderzoeken of er aanpassingen in het hoofdwegennet noodzakelijk zijn om de goede doorstroming en de verkeersleefbaarheid te blijven waarborgen. Zo kunnen we nut en noodzaak van nieuwe infrastructuur opnieuw bepalen.

Resultaat:

We leggen de raad een voorstel voor aanpassingen en uitbreiding van het hoofdwegennet voor, zoals de derde hoofdontsluiting voor Passewaaij en de parallelle route langs het spoor.

Indicator:

We monitoren de verkeersintensiteiten op onze hoofdwegen en vergelijken die met modelberekeningen van de intensiteiten in 2030 waarop we ons hoofdwegennet dimensioneren.

Lokale auto-ontsluiting aantal motorvoertuigen per etmaal (werkdag)	2015	2016	2017	2018 schatting	2019 schatting	Bron	Nulmeting	Norm Mobiliteitsvisie 2008
Nieuwe Tielseweg (Waardenburglaan - Teisterbantlaan)	15.500	15.500	16.500	16.500	16.500	telling	16.900	16.000
Grote Brugse Grintweg (Amsterdam-Rijnkanaal)	10.900	11.000	11.500	11.500	12.200	telling	9.200	16.400
Lingeweg (Inundatiekanaal)	3.000	3.000	2.600	2.600	2.700	telling	3.200	2.200
Lokstraat (Esdoornstraat - Westroijensestraat)	13.400	13.400	14.000	14.000	14.500	telling	17.000	17.000
Schaarsdijkweg (Dr. J.M. den Uyllaan - Lingeweg)	10.300	10.700	10.300	10.500	10.750	telling	10.900	17.200

Rivierenlandlaan (Burg. Meslaan - Wilhelmina Druckerstraat)	10.500	10.500	10.800	10.800	10.800	telling	10.800	15.300
Laan van Westroijen (Predikbroedersweg - Gasthuislingelaan)	10.900	10.900	11.750	11.750	12.000	telling	10.300	15.900

Conclusie:

- tussen 2015 en 2017 is de verkeersintensiteit in de bebouwde kom van Tiel met ca. 5 % toegenomen.
- op de Nieuwe Tielseweg nadert de intensiteit de verwachting uit de Mobiliteitsvisie 2008.

2. Rondweg Passewaaij

Activiteiten 2019:

We starten met de voorbereidingen voor aanleg van de rondweg Passewaaij in het kader van de ontwikkeling van de buurten 9, 10 en 11 (programma 5).

Resultaat:

We leggen de Raad een besluit voor over het schetsontwerp voor de rondweg. Dit ontwerp wordt na besluitvorming uitgewerkt tot een definitief ontwerp.

We maken ons sterk voor een goede auto-ontsluiting vanuit de regio en de omliggende grote steden

We blijven ons in regionaal verband inzetten voor een goede en veilige doorstroming op de A2, de A15, de N834 en de N835 (lobby).

Activiteiten 2019:

- Bij de herijking van de **Mobiliteitsvisie** en het opstellen van het regionale Uitvoeringsplan Mobiliteit in 2019 onderzoeken we of er aanpassingen in het regionale hoofdwegennet noodzakelijk zijn om de goede doorstroming te blijven waarborgen.
- In 2018 heeft de Minister van Infrastructuur en Waterstaat besloten om - samen met de regionale partners - een verkenning uit te voeren naar mogelijkheden ter verbetering van de doorstroming op de **A2** op de korte en de lange termijn. In regionaal verband volgen we de resultaten van deze verkenning en de mogelijke gevolgen voor de doorstroming op de A15.
- Uit onderzoek van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat blijkt dat de komende jaren steeds meer files op **A15** gaan ontstaan. Daarom blijven we ons er samen met onze partners van overheid en bedrijfsleven voor inspannen dat dit probleem wordt aangepakt.
- Regio Rivierenland werkt aan een **Uitvoeringsplan Mobiliteit**. In dit plan worden maatregelen beschreven ter verbetering van de doorstroming en de verkeersveiligheid op het regionale hoofdwegennet.
- De Provincie voert in 2019 groot-onderhoud uit op de **N834** tussen Tiel en Asch/Zoelmond. Tegelijkertijd worden verkeerslichten bij het kruispunt met de Bergakker geplaatst. Tiel is betrokken bij de te nemen maatregelen, planning en communicatie en levert een bijdrage

van 50% in de kosten voor het aanbrengen van de verkeerslichten. De planning is erop gericht om de werkzaamheden voor 2020 af te ronden.

Resultaat:

We informeren de Raad over de voortgang en relevante (tussen)resultaten van de lobby A15.
 We leggen de Raad een besluit voor over mede-financiering van het Uitvoeringsplan Mobiliteit.

Indicator:

We monitoren de verkeersintensiteiten op de A15 en de provinciale invalswegen van Tiel (N834 en N835).

Regionale auto-ontsluiting aantal motorvoertuigen per etmaal (werkdag)	2015	2016	2017	2018 schatting	2019 schatting	Bron	Nulmeting	Norm
A15 Wadenoijen - Tiel-West	onbekend	81.200	83.300	84.500	85.000	RWS	onbekend	onbekend
A15 Tiel West - Tiel	onbekend	77.500	77.900	78.000	78.500	RWS	onbekend	onbekend
A15 Tiel - Echteld	onbekend	77.100	78.500	79.000	79.500	RWS	onbekend	onbekend
N835 (A15 - Laan van Westroijen)	21.900	21.900	24.300	24.000	24.500	telling	22.000	39.000
N834 (Schaarsdijkweg - komgrens)	19.500	19.600	20.200	20.500	20.500	telling	19.400	22.500

Conclusie:

- tussen 2016 en 2017 is de intensiteit op de A15 met 1,5 à 2 % gestegen.
- tussen 2015 en 2017 is de verkeersintensiteit op de provinciale invalswegen van Tiel met ca. 8 % gestegen.

We werken aan een autoluwe binnenstad

We maken een plan om de hoeveelheid autoverkeer in de binnenstad te verminderen (programma's 3 en 5).

Activiteiten 2019:

- We maken een voorstel voor aanpassingen in de **openbare ruimte** om het autoverkeer in de binnenstad te verminderen.

Voor de uitvoering van maatregelen sluiten we aan bij de rioleringswerkzaamheden die in 2019 worden uitgevoerd in de binnenstad (programma 6).

- Samen met de ondernemers in de binnenstad verkennen we de mogelijkheden om niet meer elke winkel apart te laten bevoorraden, maar hiervoor een gezamenlijk systeem op te zetten (**stadsdistributie**, programma 3 en 5).

Resultaat:

- Het plan voor herinrichting van de openbare ruimte bespreken we voor aan de Raad.
- De uitkomsten van de verkenning naar stadsdistributie bespreken we met de raad.

Indicator:

Sinds 2017 monitoren we de verkeersintensiteiten op de straten in de binnenstad.

Verkeersintensiteiten binnenstad aantal motorvoertuigen per etmaal (werkdag)	2015	2016	2017	2018 schatting	2019 schatting	Bron	Nulmeting	Norm
Westluidensestraat (Tolhuiswal - St. Agnietenstraat)	onbekend	onbekend	2.300	2.300	2.300	telling	onbekend	n.v.t.
Ambtmanstraat Kerkstraat - 1e Achterstraat	onbekend	onbekend	750	750	750	telling	onbekend	n.v.t.
Gasthuisstraat	onbekend	onbekend	1.250	1.250	1.250	telling	onbekend	n.v.t.

Conclusie:

- de perioden waarover we monitoren is nog te kort om hieraan conclusies te verbinden.

We zorgen voor voldoende aantrekkelijke parkeerplaatsen in en om de binnenstad

Om de leegstand van parkeerplaatsen in en rond de binnenstad te beperken, maken we een plan om de eerst de bestaande parkeerplaatsen beter te benutten, voordat we nieuwe parkeerplaatsen aanleggen.

In 2017 is in de hele binnenstad betaald parkeren tussen 18:00 en 22:00 uur ingesteld. Voor de bewoners en hun bezoek heeft praktische en financiële gevolgen. Ook overwogen we of het betaald parkeren in de avonden gehandhaafd moet blijven.

Activiteiten 2019:

- De oorspronkelijke plannen voor de **Santwijckse Poort** en de **Burense Poort** gaan we herzien. Aan de hand van parkeertellingen bepalen we hoeveel parkeerplaatsen structureel nodig zijn in en om de binnenstad. Voor druk bezochte evenementen wijzen we overloopgebieden aan. De voorstellen ontwikkelen we samen met Hart van Tiel.
- We willen de invoering van het **betaald parkeren in de avonduren** opnieuw overwegen. Daarbij gaan we uit van de financiële ruimte in het parkeerfonds.
- Verder zijn er nu terreinen als parkeerplaats in gebruik waar woningen (kunnen) komen, zoals het **Vahstalterrein** en het **Bleekveld**. We werken een plan uit om aan vergunninghouders op het Bleekveld en het Vahstalterrein alternatieve parkeergelegenheid te bieden.
- Door uitbreiding van kentekenparkeren in en rond de hele binnenstad kunnen we de bestaande **parkeerhandhaving** (te voet door koppels van twee BOA's) vervangen door waarneming met een scanauto. Met deze scanauto kunnen we in een kortere tijd meer geparkeerde auto's waarnemen. Hierdoor beperken we de personele inzet voor de parkeerhandhaving. De vrijkomende capaciteit zetten we extra in om overlast op straat aan te pakken (programma 1).
- Om de aanvraag en mutatie van parkeervergunningen gebruikersvriendelijker te maken ontwikkelen we een **E-loket**. Daarmee krijgen vergunninghouders de mogelijkheid om via het internet wijzigingen door te geven voor hun parkeervergunning. Het E-loket is on-line inzichtelijk voor de handhavers.
We streven ernaar om het E-loket voor 2020 operationeel te maken. Na de invoering van het E-loket stoppen we met de uitgifte van papieren vergunningen.

Resultaat

- Een voorstel over de herverdeling van parkeerplaatsen bespreken we met de raad.
- Indien blijkt dat het afschaffen van betaald parkeren financieel en praktisch haalbaar is, leggen we de Raad een voorstel voor voor afschaffing.
- We bespreken het plan voor vrijmaken van het Vahstalterrein en het Bleekveld met de Raad. Daarna passen we de regelgeving voor het vergunningenparkeren aan.
- We leggen de Raad een besluit voor over de noodzakelijke investeringen voor aanschaf van een scanauto.

Indicator:

- met ingang van 2019 stellen we in overleg met Hart van Tiel jaarlijks een programma op voor uitvoering van parkeertellingen op de parkeerterreinen in en rond de binnenstad. Daarbij richten we ons op de kleine en grote evenementen.
- we monitoren de ontwikkeling van het parkeerfonds en het aantal parkeertransacties in de binnenstad.

Betaald parkeren binnenstad	2015	2016	2017	2018	2019	Bron	Nulmeting	Norm
------------------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	------------------	-------------

				schatting	schatting			
Aantal transacties	760.513	748.659	752.284	755.000	760.000			
Resultaat parkeeropbrengsten	€ 1.261.539	€ 1.333.361	€ 1.346.223	€ 1.751.307	€ 1.804.478			

Conclusie:

- het aantal parkeertransacties stabiliseert rond 760.000 per jaar;
- de inkomsten uit betaald parkeren stabiliseerden zich in de jaren 2015-2017 rond € 1,3 miljoen;
- de inkomsten uit betaald parkeren zullen in 2018 toenemen als gevolg van de invoering van betaald parkeren in de avonduren sinds 1 september 2017.

We verbeteren de verkeersveiligheid

We zetten ons in voor verhoging van de verkeersveiligheid.

Activiteiten 2019:

- We verhogen we de inzet voor **handhaving** op onveilig verkeersgedrag rondom (basis)scholen.
- We stellen - in overleg met de scholen - een plan op voor permanente **voorlichting** aan ouder over gewenst en ongewenst verkeersgedrag in de buurt van scholen, waaronder de scholen in Drumpt en in de Kloosterbuurt.
- Bij **onderhoudsprojecten** nemen we maatregelen om de verkeersveiligheid te verhogen ("werk-met-werk-maken"):
 - groot onderhoud Tiel-West: wegen en riolering, inclusief Duurzaam Veilige inrichting (programma 1 en 6)
 - groot onderhoud Grotebrugse Grintweg: wegen en riolering, inclusief sanering wegverkeerslawaaai en Duurzaam Veilige inrichting (programma 1 en 6)
 - schoolomgeving IKC Passewaaij (programma 7)
- We nemen deel aan alle actuele (landelijke) **campagnes** en activiteiten in het kader van de verkeersveiligheid, zoals het theoretisch praktisch schoolexamen en "de scholen zijn weer begonnen".

Resultaat:

- In de eerste en tweede voortgangsrapportage rapporteren we over de opgelegde verkeersboetes rondom scholen.

- We informeren de Raad over voorlichtingsplan voor ouders.

Indicator:

- Vóór 2016 was de registratie van ongevallen onvoldoende betrouwbaar om al beleidsindicator te kunnen gebruiken. De periode vanaf 2016 is te kort om hieraan conclusies te kunnen verbinden.

We maken ons sterk voor de goede bereikbaarheid met openbaar vervoer

We maken ons sterk voor behoud van goed openbaar vervoer voor iedereen (lobby).

Activiteiten 2019:

- Samen met de Regio Rivierenland en de Provincie Gelderland dringen we bij de vervoerders en ProRail aan op maatregelen om de gevolgen van verhoging van de frequenties op het landelijke hoofdspoor voor het **regionale spoorvervoer** te beperken.
- Onder de term "**Andere Mobiliteit**" werkt de Provincie haar visie op de toekomst van het openbaar vervoer uit. In 2019 verwachten we duidelijkheid over de invulling van het nieuwe openbaar vervoersysteem en de eventuele overdracht van taken en verantwoordelijkheden naar de lagere overheden (regio's, gemeenten).
Om de gevolgen van verschraving van het busvervoer in onze regio voor onze inwoners zo veel mogelijk te beperken, zetten we daarbij in op flexibele vervoersvormen. Deze plannen voor basismobiliteit gaan we in 2019 verkennen.

Resultaat

- We informeren de raad over relevante (tussen)resultaten met betrekking tot het behoud van het regionale spoorvervoer.
- We informeren de raad over relevante (tussen)resultaten met betrekking tot 'Andere Mobiliteit'.

Indicator

We monitoren het gebruik van de treinverbindingen van en naar Tiel.

Regionale OV-ontsluiting aantal in- en uitstappers per etmaal (werkdag)	2015	2016	2017	2018 schatting	2019 schatting	Bron	Nulmeting	Norm
Tiel Passewaaij	1.434	1.505	1.557	1.600	1.600	NS	950	1.650
Tiel Centraal (richting Utrecht)	3.445	3.510	3.637	3.700	3.700	NS	4.200	5.900

Tiel Centraal (richting Arnhem)	1.226	1.347	1.713	1.600	1.600	Arriva	onbekend	onbekend
---------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	----------	----------

Conclusie:

- Het gebruik van de treinen richting Utrecht is in 2017 met ca. 4 % toegenomen ten opzichte van 2016.
- Het gebruik van de treinen richting Elst/Arnhem/Nijmegen is in 2017 met ruim 25 % toegenomen ten opzichte van 2016. Dit is onder andere verklaarbaar door de frequentieverhoging (overdag) tussen Tiel en Elst en de snellere treinverbinding met Nijmegen (via Elst) ten opzichte van de busverbinding met Nijmegen.
- Naar verwachting zal het gebruik van de trein richting Elst/Arnhem/Nijmegen in 2018 en 2019 afnemen als gevolg van de lange overstaptijden op station Tiel tussen de treinen van/naar Utrecht en van/naar Elst

We bieden basismobiliteit voor iedereen

In de Samenwerkingsovereenkomst Basismobiliteit Regio Rivierenland is opgenomen dat doorontwikkeling van de basismobiliteit onder andere gericht zal zijn op integratie of afstemming tussen het Openbaar Vervoer en doelgroepenvervoer.

Activiteiten 2019:

In 2019 ontwikkelen we Versis door met het onderbrengen van ander doelgroepenvervoer in het Versis vervoersysteem, zoals Wmo vervoer dagbesteding en vervoer in het kader van de Jeugdwet.

Resultaat

Mogelijk wordt in 2019 over besluitvorming gevraagd over de doorontwikkeling van Versis.

We maken Tiel fietsvriendelijker

We willen Tiel fietsvriendelijker maken.

Activiteiten 2019:

We stellen een plan van aanpak op om Tiel fietsvriendelijker te maken. Onderdeel daarvan de herijking van het lokale hoofd fietsnet uit de Mobiliteitsvisie, naast andere stimuleringsmaatregelen.

De fietsverbindingen met de omliggende gemeenten maken onderdeel uit van het Hoofd fietsnet Gelderland dat door de Provincie wordt ontwikkeld in samenwerking met de regio's en de gemeenten in Gelderland. Voor Tiel zijn in dit kader de fietsverbindingen met Geldermalsen en de ontsluiting van Medel en Kellen vanuit de regio van belang.

Resultaat:

De uitwerking van de motie Fietsvriendelijker Tiel resulteert in aanbevelingen voor verbeteringen in het fietsnetwerk, de fietsinfrastructuur en fietsenstallingen, en activiteiten op gebied van educatie en communicatie.

De aanbevelingen bespreken we met de raad. Besluitvorming over de gewenste investeringen zal plaatsvinden in het kader van de jaarlijkse begrotingscyclus.

Indicator:

- We monitoren vanaf het najaar van 2018 de intensiteiten van het fietsverkeer op onze hoofdwegen.

Voorgeschreven indicatoren

naam indicator	eenheid	2013		2014		2015	
		Tiel	NL	Tiel	NL	Tiel	NL
Ziekenhuisopnamen na verkeersongeval met een motorvoertuig	% v.h. totaal aantal geregistreerde ongevallen	8	7	7	7	4	8
Ziekenhuisopnamen na verkeersongeval met een fietser	% v.h. totaal aantal geregistreerde ongevallen	7	8	10	10	6	9

*) actuele informatie is niet beschikbaar via het centrale informatiekanaal *Waarstaatjegemeente.nl*

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	2.599	3.273	3.313	3.379	3.372	3.366
Baten	2.082	2.672	2.759	2.862	2.862	2.862
Resultaat voor bestemming	516	601	554	517	509	504
Mutaties reserves:						
toevoegingen	50	1.150	1.245	1.348	1.348	1.348
onttrekkingen	0	4.023	979	1.048	975	972
Resultaat na bestemming	566	-2.272	820	817	883	880

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	50	1.150	1.245	1.348	1.348	1.348
0.63	Parkeerbelasting	0	0	0	0	0	0
2.1	Verkeer, wegen en water	774	719	707	798	796	794
2.2	Parkeren	1.432	2.244	2.327	2.304	2.301	2.299
2.5	Openbaar vervoer	393	310	279	278	275	273
totaal lasten		2.649	4.424	4.557	4.728	4.720	4.714
0.10	Mutaties reserves	0	4.023	979	1.048	975	972
0.63	Parkeerbelasting	1.346	1.953	2.006	2.110	2.110	2.110
2.1	Verkeer, wegen en water	3	33	4	4	4	4
2.2	Parkeren	464	408	465	465	465	465
2.5	Openbaar vervoer	269	278	283	283	283	283
totaal baten		2.082	6.695	3.738	3.910	3.837	3.835
totaal taakvelden		566	-2.272	820	817	883	880

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 3.092 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Hogere doorbelasting interne salariskosten door wijzigingen in urenverdeling	N	23
In 2018 onttrekking € 3000 reserve parkeren i.v.m. bijdrage aan project Waalkade fase 1	N	3.000
Overige verschillen bij onttrekkingen en stortingen reserve parkeren	N	138
Lagere kapitaallasten i.v.m. verlaging rente	V	177
Incidentele legesopbrengsten in 2018	N	29
Hogere energielasten parkeerterreinen	N	17
DVO Avri parkeerbeheer o.a. door indexatie	N	29
Overige verschillen	N	33
Totaal	N	3.092

Nieuwe uitgaven

In 2019 geen nieuwe uitgaven binnen dit programma

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Parkeren	1.673.957	1.244.590	908.775	2.009.772

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen

Regionaal wegennet

A15

Als uitwerking van het MIRT-onderzoek Goederenvervoercorridors Oost en Zuidoost heeft het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een verdiepend verkeersonderzoek <hyperlink invoegen als het rapport openbaar is ??> uitgevoerd naar de doorstroming en de verkeersveiligheid op de A15 tussen de Maasvlakte en de Duitse grens. Uit het onderzoek blijkt dat rond 2030 de doorstroming tussen Deil en Ochten structureel stagneert. Samen met onze partners van overheid en bedrijfsleven blijven we zoeken naar oplossingen voor dit probleem.

A2

Het Ministerie is - in samenwerking met Provincies Noord-Brabant en Gelderland en de regio's en gemeenten langs de A2 - een MIRT verkenning gestart naar oplossingen ter verbetering van de doorstroming op de A2 tussen Deil en Vught. Daarbij worden maatregelen voor de korte termijn (quick wins) en de lange termijn verkend.

Regionaal Uitvoeringsplan Mobiliteit

Als uitwerking van de regionale Mobiliteitsagenda stel Regio Rivierenland een Uitvoeringsplan Mobiliteit op. In het plan worden maatregelen benoemd ter verbetering van de bereikbaarheid van de regio met auto, fiets en openbaar vervoer.

Het plan leggen we in 2019 ter besluitvorming voor aan de Raad.

Lokaal wegennet

Mobiliteitsvisie in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen

Ruimtelijke, economische en verkeerskundige ontwikkelingen binnen en buiten Tiel maken een herijking van de Mobiliteitsvisie uit 2008 en het daarin opgenomen hoofdwegennet voor 2020 noodzakelijk. Deze herijking zal worden uitgevoerd in het kader van de op te stellen omgevingsvisie (programma 5).

Het plan leggen we in 2019 ter besluitvorming voor aan de Raad.

Tiel Fietsvriendelijker

De motie Tiel Fietsvriendelijk is in 2018 uitgewerkt. De eindrapportage leggen we in 2019 ter besluitvorming voor aan de Raad.

Parkeren elektrische voertuigen

Tiel neemt deel aan een concessie van de Provincie Gelderland voor het plaatsen van publieke laadpalen.

Hierdoor zijn de kosten voor het plaatsen van nieuwe publieke laadpalen gering en zal het aantal laadpalen in de komende jaren naar verwachting verder toenemen (programma 1).

Verkeersveiligheid*Landelijk en provinciaal beleid*

Om het verkeer veiliger te maken zijn er twee trajecten gestart:

1. maatschappelijke organisaties en overheden (waaronder de VNG) hebben zich verenigd onder het 'Manifest verkeersveiligheid'
2. rijk, provincies en gemeenten werken samen aan een 'Strategisch plan verkeersveiligheid 2030'.

Mogelijk zal ook Tiel de komende jaren voor de uitvoering van verkeersveiligheidsplannen een inzet moeten plegen (programma 1).

Uitvoeringsplan Mobiliteit

Tiel blijft werken aan een goede en (duurzaam) veilige verkeersinfrastructuur. Locaties waar relatief veel en/of ernstige ongevallen plaatsvinden krijgen prioriteit.

De speerpunten in het uitvoeringsplan dat in 2013 is vastgesteld, zijn:

- inrichting van bestaande verkeersinfrastructuur (km-zones, fietsers en voetgangers, goederenvervoer binnenstad)
- Duurzaam Veilig Tiel, waaronder verkeersveiligheid rond scholen.
- verkeerseducatie en campagnes

Door beperkte financiële middelen zijn in de afgelopen jaren niet alle in het uitvoeringsplan genoemde verkeersprojecten uitgevoerd.

Jaarlijks wordt in het kader van de Perspectievennota voorstellen gedaan voor uitvoering van Duurzaam Veilig maatregelen.

Regionale OV-ontsluiting*NS dienstregeling 2019*

Sinds de invoering van de dienstregeling 2018 van NS zijn de overstaptijden tussen treinen onderling en van treinen op lijnbussen op station Tiel sterk toegenomen. Naar verwachting zal deze situatie zo blijven tot in Geldermalsen een extra perron is aangelegd (planning 2020).

Versis

Per schooljaar 2018/2019 is gestart met het onderbrengen van het (Tielse) leerlingenvervoer in het regionale Versis vervoersysteem. De verwachting is dat de andere gemeenten het leerlingenvervoer, na het aflopen van de huidige contracten, ook onderbrengen in het Versis vervoersysteem.

Wat is het huidige beleidskader?

Regionale bereikbaarheid

- [Regionaal Ambitiedocument 2016-2020](#)
- [Ruimtelijk Strategische Visie Regio Rivierenland](#)

Lokaal wegennet

- [Mobiliteitsvisie Tiel 2008-2020](#)

Verkeersveiligheid

- [Uitvoeringsplan Mobiliteit 2013-2016](#)

Regionale OV-ontsluiting

- [Openbaar vervoervisie Provincie Gelderland](#)

Reguleren van parkeren (in de binnenstad)

- [herijking parkeerbalans binnenstad](#)
- [besluit betaald parkeren avonduren](#)

Rol van de fiets

- [Mobiliteitsvisie Tiel 2008-2020](#)

Programma 5**Ruimtelijke en Economische ontwikkeling****Wat willen we bereiken?**

Tiel: een fijne stad waar het prettig wonen, werken en recreëren is. Op de Tielse schaal en in samenwerking met burgers, ondernemers en organisaties werken we aan het behoud en versterken van de kwaliteit van de stad in brede zin. Daarbij is ook aandacht voor onze cultuurhistorische waarden en mooie ligging aan de Waal. We willen verder de stad laten groeien door ontwikkeling van woon- werk en verblijfslocaties. Gestreefd wordt naar een stad met ook voor de toekomst een prettig en duurzaam woon-, werk- en leefklimaat voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?**Inleiding**

Tiel is een stad met een rijk historisch verleden en heeft van oudsher een positie als centrumstad in de regio. Tiel blijft zich ontwikkelen met nieuwe woonlocaties, nieuwe bedrijventerreinen/werklocaties en recreatieve voorzieningen met een vlotte en veilige bereikbaarheid (programma 4). Cultuurhistorische waarden en duurzaamheid hebben hierin een belangrijke rol. Kortom: Tiel blijft investeren in de aantrekkelijkheid van de stad, waar iedereen kan meedoen.

Om onderscheid te maken met andere steden wordt verder ingezet op de unieke aspecten van Tiel bestaande uit het historisch verleden en de relatie met Tiel als fruitstad en de ligging aan de Waal.

Doel 1. Aantrekkelijk wonen en leven stimuleren door ruimtelijke ontwikkeling en inrichting verder vorm te geven.

Door de economische ontwikkelingen van de afgelopen jaren heeft de stad zich in een ander tempo ontwikkeld dan opgenomen in de Structuurvisie Tiel 2030 en de verschillende masterplannen.

De structuurvisie geeft het kader waarbinnen alle ruimtelijke ontwikkelingen moeten plaatsvinden. De structuurvisie is inmiddels deels verouderd. In 2019 wordt verder gewerkt aan het opstellen van een omgevingsvisie die de structuurvisie vervangt.

Begin 2019 wordt de nieuwe woonvisie voorgelegd aan de raad. Na vaststelling wordt door de corporaties voor 1 juli een bod uitgebracht op de woonvisie. Woonvisie en bod vormen vervolgens de basis voor het maken van een raamwerk prestatieafspraken voor 4 jaar en uitgewerkte prestatieafspraken voor 2020. Belangrijke onderwerpen in de woonvisie worden duurzaamheid, leefbaarheid, nieuwbouw en beschikbaarheid & betaalbaarheid.

Regionaal werken we verder aan de uitvoering van de regionale Woonagenda, de regionale kwantitatieve en kwalitatieve woningbouwprogrammering en de monitoring daarvan.

Doel 2. Voldoende en passende werklocaties en werkgelegenheid behorende bij de regiofunctie van Tiel.

Dit doel heeft een relatie met Programma 2 Sociaal Domein met doel 4 "werken als beste medicijn", programma 3 Vitaal en aantrekkelijke stad waar de Binnenstad als voorziening is opgenomen met met programma 4 'Mobiliteit waar maatregelen centraal staan voor een vlotte en veilige bereikbaarheid van de stad.

Behouden en ontwikkelen van een vitaal en evenwichtig economisch klimaat in samenwerking met lokale en regionale partners met inzet op:

- Economische regionale en lokale ontwikkeling
- Kwaliteit en ontwikkelen werklocaties
- Binnenstad met haar voorzieningen (winkels, horeca, cultuur, recreatie & toerisme)
- Toekomstbestendige detailhandelsstructuur

- Ondernemersklimaat
- Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

Stimuleren economische regionale en lokale ontwikkeling

De regio heeft haar economische ambities vastgelegd in het Ambitiedocument met de economische speerpunten Economie en Logistiek, Agribusiness en Recreatie en Toerisme. De ruimtelijke aspecten hiervan zijn opgenomen in de Ruimtelijke Strategische Visie van de regio waarvoor medio 2019 het proces van besluitvorming wordt doorlopen. Onder de naam FruitDelta Rivierenland werken de regiogemeenten (overheid), ondernemers, onderwijs/onderzoek en ondernemende burgers als 'pentahelix' samen om het gebied te ontwikkelen en te versterken. Met een bijdrage in 2019 aan het Regionaal Investerings Fonds (RIF) steunen we initiatieven die bijdragen aan de drie regionale speerpunten. Over de besteding van het geld dat in het RIF zit heeft de Economic Board een belangrijke adviserende rol. Dit betekent slagkracht en effectiviteit van de inzet van de middelen. In 2019 wordt een afweging gemaakt of deze financiële bijdrage wordt voortgezet.

Het stimuleren van de economische ontwikkeling op regionale schaal werpt zijn vruchten af. Als Logistieke Hotspot Rivierenland staan we in 2018 al voor de tweede keer op de vierde plaats op de ranglijst van Logistieke Hotspots in Nederland. Binnen het speerpunt Economie en Logistiek blijft de ontwikkeling van Rivierenland als Logistieke Hotspot centraal staan. Dit past ook in het groter geheel van de Logistics Valley en de Gelderse Corridor.

Voor het verbeteren van de digitale bereikbaarheid is in de regio het regionaal breedbandproject gestart. In 2018 is een notificatieproces doorlopen en heeft de Europese Commissie voor dit project toestemming verleend. Eind 2018 vindt hierover verdere besluitvorming plaats en zal duidelijk zijn of het project in 2019 ook daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden.

Voor de Stichting Logistieke Hotspot en uitvoeringsorganisatie Logistieke Hotspot Rivierland BV is in 2018 een transitiefase doorlopen. Deze leidt mogelijk in 2019 tot een nieuwe fase van de LHR waarin de bemensing van de uitvoeringsorganisatie en het takkenpakket afgestemd zijn op de beschikbare middelen. Tevens worden veranderingen doorgevoerd die leiden tot meer regionale focus en samenwerken met ondernemers, overheden en onderwijs. Ondernemersgedreven initiatieven en concrete behoefte van regionale logistieke bedrijven komen centraler te staan.

Behoud kwaliteit en ontwikkelen werklocaties

De bedrijventerreinen in Tiel beslaan een oppervlakte van circa 500 hectare (bruto). In 2019 wordt, binnen het kader van het Regionaal Programma Bedrijventerrein, ingezet op de verdere uitbreiding van het bedrijvenpark Medel als economische en structuurversterkende

ontwikkeling. Dit betekent een toename van het areaal bedrijventerreinen met circa 70 hectare (bruto). Hiermee versterken we de regio Rivierenland als Logistieke Hotspot. De uitgifte van bedrijfskavels vindt plaats binnen de afspraken die zijn vastgelegd in het afsprakenkader 'Regionale samenwerking bedrijventerreinen Regio Rivierenland' en binnen het Regionaal Acquisitie Punt (RAP). Na een aantal jaren fors geïnvesteerd te hebben in het opknappen van bedrijventerreinen is de kwaliteit van de bedrijventerreinen op orde. De grotere terreinen hebben ook allen het Veiligheidskeurmeek (KVO-b). Aandachtspunt nog de bereikbaarheid van de bedrijventerreinen met het openbaar vervoer.

Binnenstad met haar voorzieningen

Het winkelaanbod staat onder druk door wijziging in koopgedrag van consumenten. Het winkelareaal krimpt. Om hierop een antwoord te geven is de binnenstadsvisie en detailhandelsnota opgesteld en is de RetailDeal ondertekend. Dit zijn onze kaders voor het behoud van een aantrekkelijke binnenstad.

In 2019 wordt verder samengewerkt aan de realisatie van de projecten die zijn geïnitieerd door de binnenstadsvereniging Hart van Tiel. De gemeente vervult hierbij vooral een ondersteunende rol. Het uitvoeringsprogramma Binnenstad wordt verder uitgewerkt binnen de mogelijkheden die de gemeente hiervoor heeft.

Toekomstbestendige detailhandelsstructuur

De basis voor de detailhandelstructuur staat. Deze bestaat uit binnenstad (recreatief winkelen), perifere locaties (doelgericht winkelen) en de wijkwinkelcentra (dagelijkse voorzieningen). In 2019 werken we verder aan behoud en versterking van deze structuur.

Behoud en verbeteren ondernemersklimaat

In het kader van de netwerksamenleving en de netwerkoverheid worden overlegpartners steeds belangrijker. De gemeente hecht hier veel waarde aan en investeert daar tijd in. Afstemming en samenwerking op het gebied van ruimtelijke en economische ontwikkelingen vindt o.a. plaats met de provincie Gelderland, de regio Rivierenland, het Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt en het georganiseerde bedrijfsleven (bestaande uit: Ondernemers Coöperatie Tiel, VNO-NCW, Hart van Tiel, Stichting Beveiliging Bedrijventerreinen Tiel en de Coöperatie Medel). Ook worden samen met het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en overheidsorganisaties initiatieven genomen om een gezonde situatie op de arbeidsmarkt te bevorderen.

In 2019 werken we samen met de Ondernemers Coöperatie Tiel (OCT) verder aan activiteiten in het kader van parkmanagement en met Hart van Tiel aan centrummanagement.

Circulaire economie, duurzaamheid en energieneutraliteit zijn begrippen die steeds centraler komen te staan in economische ontwikkelingen en (bedrijfsvoerings)processen ter verhoging van het economisch rendement. Samen met het georganiseerde bedrijfsleven wordt o.a. gebruik van

duurzame energie verder gestimuleerd. Tevens wordt onderzocht welke maatregelen nog meer mogelijk zijn om de energieneutraliteit te vergroten en de circulaire economie te stimuleren.

De bereikbaarheid van de bedrijventerreinen is van groot belang. Nu de economie weer op volle toeren draait staat het verkeer steeds vaker vast op de rijksweg A15 en de rijkswegen om ons heen. Verder is ook de bereikbaarheid via het openbaar vervoer belangrijk zodat werknemers de bedrijven kunnen bereiken. Samen met vervoersbedrijven, het bedrijfsleven en werknemers worden de mogelijkheden verkent voor een goede bereikbaarheid van de bedrijventerreinen met het openbaar vervoer (programma 4 Mobiliteit).

Met de Omgevingswet is het streven om het stelsel rond het Omgevingsrecht eenvoudiger, beter en gemakkelijker voor burgers, bedrijven en overheden maken. De regeldruk zal hierdoor verminderen. De komende jaren wordt, ook in overleg met stakeholders, gewerkt aan een goede implementatie van de wet per 1 januari 2021.

Behoud en verbeteren werkgelegenheid en arbeidsmarkt

De economie draait weer op volle toeren. Het consumentenvertrouwen neemt toe, omzetten in de retail stijgen en er wordt weer volop door het bedrijfsleven geïnvesteerd. Voor een aantal sectoren ontstaat spanning op de arbeidsmarkt. Door het blijvend verbeteren en ontwikkelen van bedrijfslocaties blijft Tiel een goede vestigingsplaats voor bestaande en nieuwe bedrijven. Dit heeft een positief effect op het behoud en vergroten van de lokale en (sub)regionale werkgelegenheid. Voor de logistiek worden door oa. het industrieschap Medel, een aantal logistieke ondernemers en het ROC-Rivier initiatieven genomen voor verdere samenwerking in de campus Logistiek.

Indicatoren:

- Werkgelegenheidsontwikkeling (PWE)
- Ontwikkeling aantal bedrijven (PWE)
- Bezoekersaantallen Binnenstad (Wifi-telpunten). Telpunten zijn in augustus 2017 geïnstalleerd en nog niet beschikbaar. Cijfers / indicator wordt verwerkt in volgende begroting.
- Aantal winkels en winkelvloeroppervlak in Tiel en Binnenstad (Locatus)
- Uitgifte van bedrijfskavels in hectare netto (Medel)
- Winkelleegstand Tiel en Binnenstad (Locatus)

Doel 3. Versterken van recreatie/ toerisme in Tiel.

Recreatie en toerisme maken steeds meer onderdeel uit van de Tielse en regionale economie. Zo heeft Tiel zich in 2017 aangesloten bij het Internationale Handelsverbond.

In het Ambitiedocument 2016-2020 van de Regio Rivierenland behoort Recreatie en Toerisme tot één van de drie economische speerpunten. Ook in 2019 werken we samen met regionale en lokale partijen om de aantrekkelijkheid van de regio en Tiel voor recreanten en toeristen te versterken. Gewerkt wordt aan; cultuuraanbod, promotie, samenwerking bedrijfsleven, faciliteren ontwikkelingen, evenementen, winkelen, overnachtingsmogelijkheden, fiets- en wandelroutes, etc..

Voor de uitvoering hiervan verstrekt de gemeente financiële middelen aan het Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT Rivierenland). Ook de recreatiemaatschappij Uit@waarde draagt bij aan de recreatieve doelen.

Indicatoren:

- Monitoringscijfers R&T van het Regionaal Bureau van Toerisme (RBT), tweejaarlijkse cijfers

Doel 4. Tiel energieneutraal in 2050.

In programma 1 Veiligheid staat omschreven wat we willen bereiken met duurzaamheid in Tiel. We willen in 2050 energieneutraal zijn. Om dit te bereiken is samenwerking met andere beleidsterreinen noodzakelijk.

Indicatoren:

- verbruik van gas en elektriciteit*
- duurzame energieopwek door kleinverbruikers*

* De monitoring van het klimaatbeleidi gebeurt landelijk en provinciaal. Het goed weergeven van de klimaatcijfers is lastig. De cijfers zijn niet actueel en lopen twee jaar achter. De cijfers laten wel heel goed een trend zien,

Doel 5. Cultuurhistorische waarden van de stad zichtbaarder maken

Het verhaal van Tiel is bijzonder en uniek. Tiel heeft een erg lange bewoningscontinuïteit en een nog altijd tastbare geschiedenis, zowel ondergronds (archeologie) als bovengronds (monumenten). De gemeente Tiel is trots op haar verleden en profileert zich dus ook als een

gemeente waar erfgoed een belangrijke rol speelt. Nieuwe ontwikkelingen gaan gepaard met respect voor de vele facetten die met onze cultuurhistorie samenhangen. Niet iedereen kent echter het Tielse verhaal. Vandaar dat we het de komende jaren verder willen gaan vertellen en versterken (zie Erfgoedplan 2018). Het vertellen resulteert niet alleen in mensen trotser maken op hun stad, het speelt ook een belangrijke rol in een prettig leefklimaat en het aantrekken van bezoekers naar de stad.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten?

Resultaten en activiteiten

1. Aantrekkelijk wonen en leven stimuleren door ruimtelijke ontwikkeling en inrichting verder vorm te geven.

1.1. Resultaat: 200 woningen per jaar bouwen.

Activiteiten:

- Planontwikkeling Veilingterrein
- Realisatie Vijverterrein
- Planontwikkeling uitbreiding Passewaaij
- Ruimtelijke initiatieven ondersteunen
- Monitoren en voortdurend actualiseren van het kwantitatief en kwalitatief woningbouwprogramma
- Aanbrengen van een prioritering van ruimtelijke plannen

1.2. Resultaat: Aangenaam wonen en leven in de wijken en dorpen versterken

Activiteiten:

- Vaststellen en uitvoeren woonvisie
- Opstellen en uitvoeren prestatieafspraken
- Uitvoeren plan van aanpak arbeidsmigranten

1.3. Resultaat: Ruimtelijke kwaliteit van de stad versterken.

Activiteiten:

- Uitvoeren Masterplan Waalfront
- Uitvoeren Masterplan Stationsgebied waaronder Veilingterrein, Lingehoven en Burensespoort.

- Uitvoeren Structuurvisie Binnenstad
- Ontwikkelen visie en afstemmen ontwikkelingen in de Hertogenwijk en omgeving
- Borgen van archeologische- en cultuurhistorische waarden in Omgevingsvisie en Omgevingsplan
- Beeldkwaliteit van de stad versterken

1.4. Resultaat: Beleid op orde

Activiteiten:

- Ontwikkeling Omgevingsvisie
- Ontwikkeling integraal Omgevingsplan
- Diverse bestemmingsplannen: Buitengebied, Binnenstad, Passewaaij Buurt 7
- Ontwikkelen nieuwe Woonvisie met bijbehorende prestatieafspraken en uitvoeren daarvan
- Opstellen raamwerk prestatieafspraken voor 4 jaar
- Opstellen concrete prestatieafspraken voor 2020

Indicatoren:

Structuur van de stad versterken

bovenstaand kaartje is gebaseerd op in de Structuurvisie Tiel 2030 opgenomen ontwikkelingen

Aantal nieuwe woningen per jaar

Segment/Jaar	2012**	2013**	2014**	2015	2016	2017	Totaal
Huur tot toeslaggrens	44	20	30	2	21	31	148
Huur boven toeslaggrens	28	0	0	0	15	0	43
Koop < € 170.000	8	0	0	2	0	1	11
Koop € 170.000 - € 200.000	13	35	10	7	38	0	103
Koop € 200.000 - € 250.000	24	25	4	0	8	10	71
Koop > € 250.000	25	30	1	7	24	22	109
Totaal	142	110	45	18*	106	64	485

2. Voldoende en passende werklocaties en werkgelegenheid behorende bij de regiofunctie van Tiel.

Behouden en ontwikkelen gezond en evenwichtig economisch klimaat in samenwerking met lokale en regionale partners

1.1. Resultaat: Regionale en lokale economische ontwikkeling versterken

Activiteiten:

- Onder de vlag van FruitDelta samenwerken aan het uitvoeren van het regionaal ambitiesdocument binnen de daarin opgenomen speerpunten
- Herijken Regionaal Programma Werklocaties
- Doorontwikkelen Regionaal Acquisitie Platform (RAP)
- Evaluatie Regionaal Investeringsfonds (RIF)
- Afhankelijk van besluitvorming (eind 2018) in regionaal verband starten met realisatie regionaal breedbandnetwerk.
- Ontwikkeling Campus Logistiek ondersteunen (Medel)
- Proces om de warenmarkt te verzelfstandigen

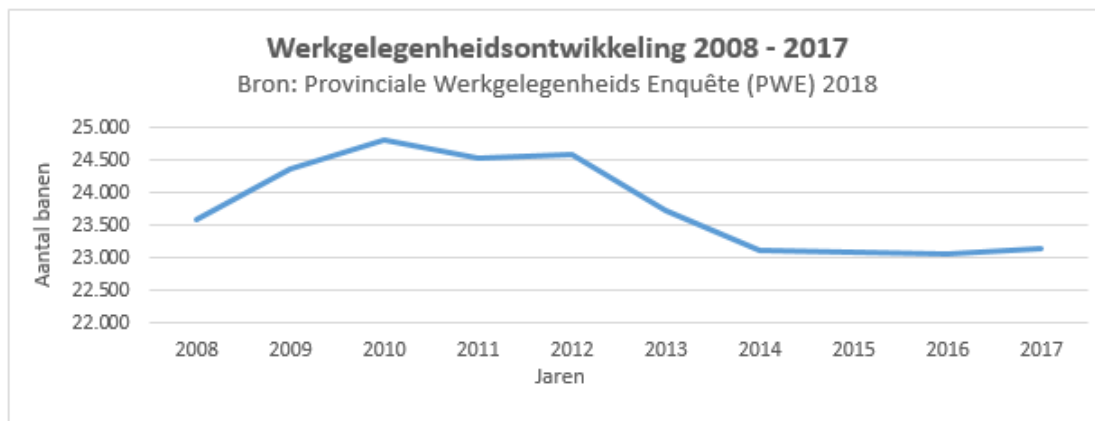
1.2. Resultaat: Behoud kwaliteit en ontwikkelen werklocaties met de daarbij horende vestigingsklimaat en werkgelegenheid

Activiteiten:

- Samenwerken met lokale bedrijfsleven georganiseerd in OCT, SBBT, HvT en CM
- Ontwikkelen bedrijventerrein Medel
- Ontwikkeling bedrijventerrein Medel Afronding
- Behoud Keurmerk Veilig Ondernemen-bedrijventerreinen (KVO-b)
- Stimuleren duurzaamheidsmaatregelen
- Ontwikkelen en verkopen gemeentelijke bedrijfskavels
- Mogelijkheden onderzoeken verbeteren bereikbaarheid en mobiliteit werklocaties
- Verminderen regeldruk voor ondernemers door waar mogelijk regels te vereenvoudigen of te schrappen (Omgevingswet)

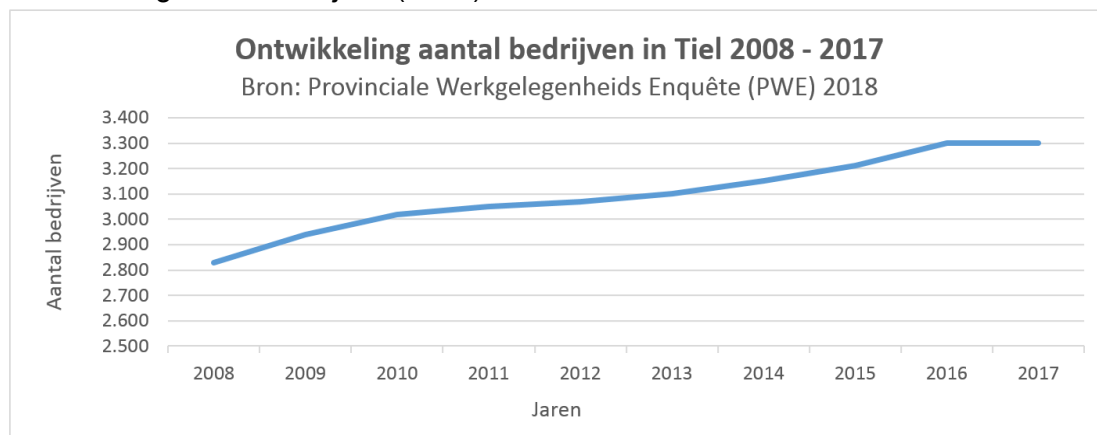
Indicatoren:

Werkgelegenheidsontwikkeling (PWE)

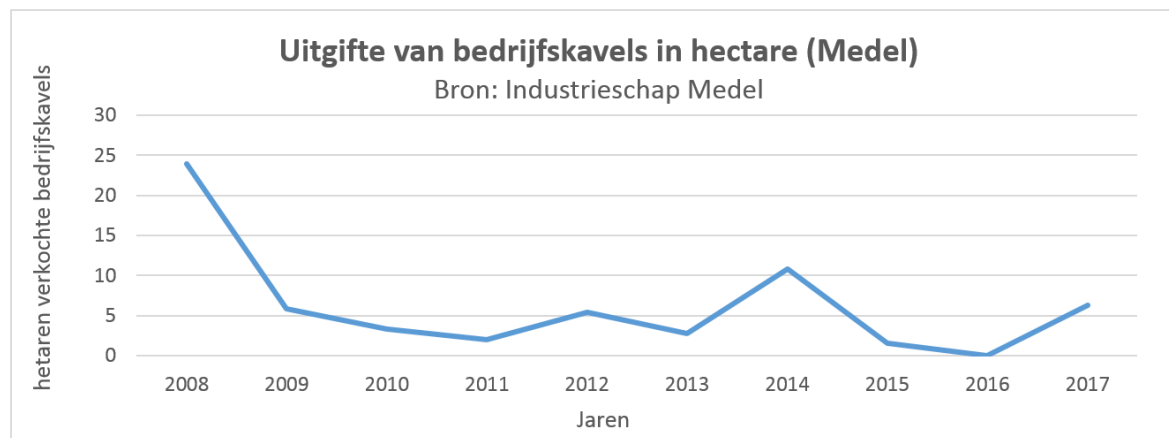
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
23.590	24.350	24.810	24.510	24.580	23.730	23.100	23.070	23.050	23.120

Ontwikkeling aantal bedrijven (PWE)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
2.830	2.940	3.020	3.050	3.070	3.100	3.150	3.210	3.300	3.300

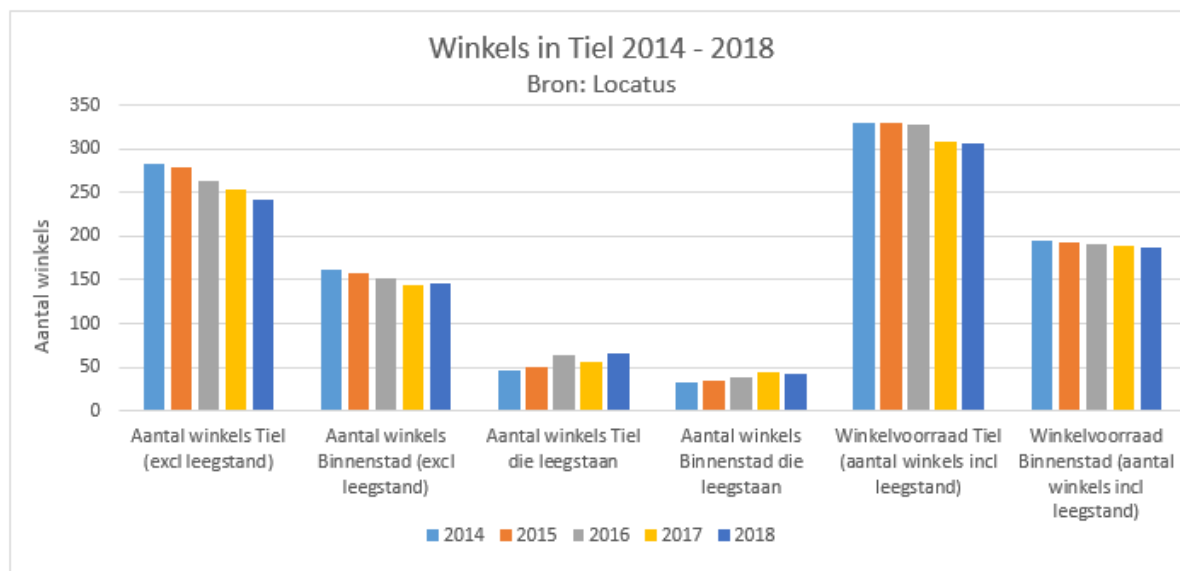
Uitgifte van bedrijfskavels in hectare netto (Medel)

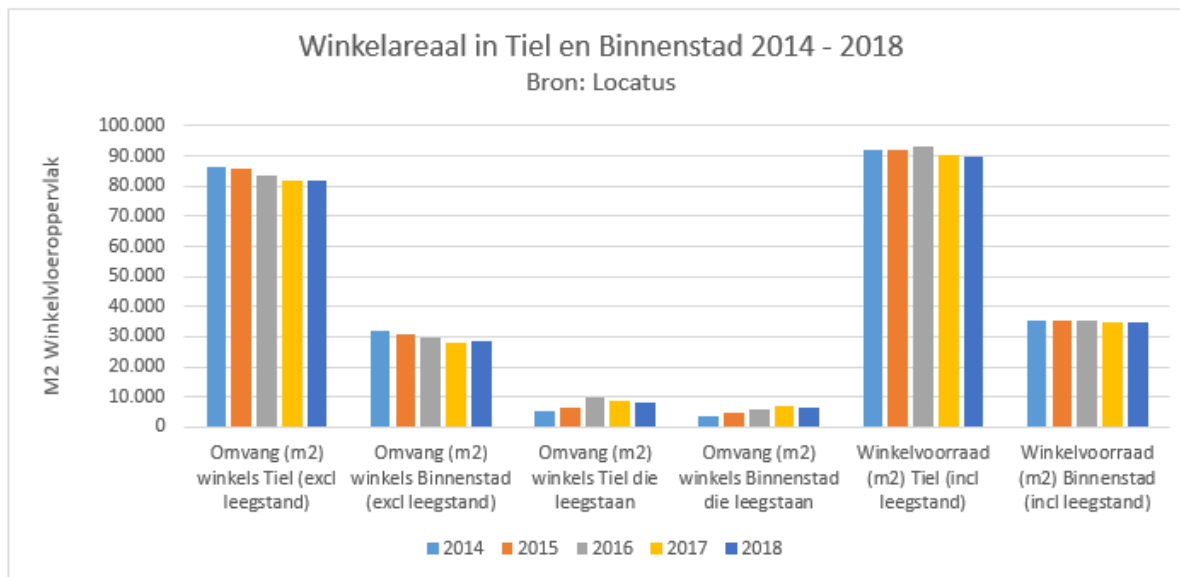
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
24	6	3	2	5	3	11	2	0	6

**Eventuele toe- of afname van de werkgelegenheid en het aantal (detailhandels) bedrijven wordt mede verklaard door (macro-) economische ontwikkelingen.*

Aantal winkels en winkelvloeroppervlak in Tiel en Binnenstad (Locatus)

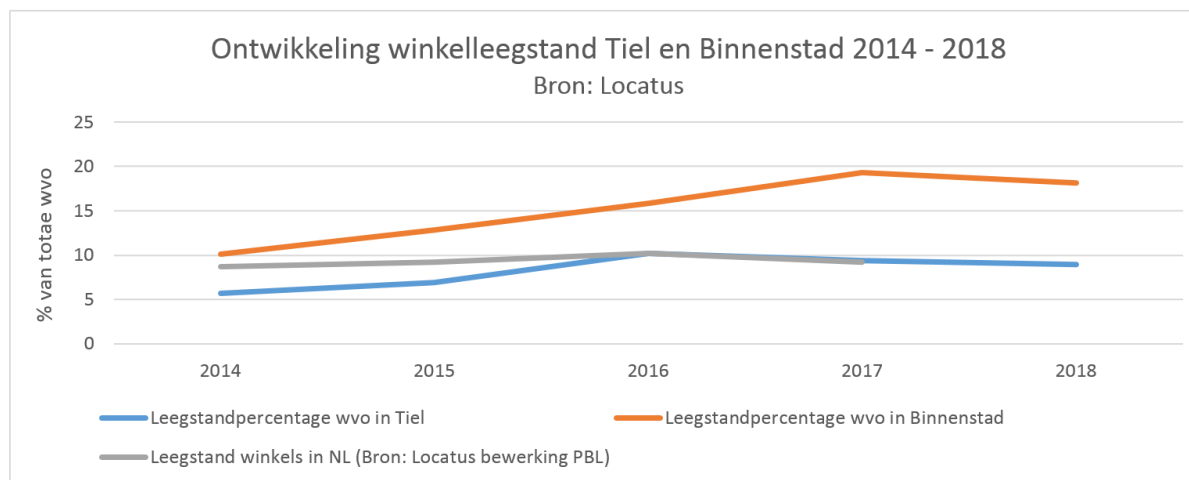

	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal winkels Tiel (excl leegstand)	283	279	264	253	242
Aantal winkels Binnenstad (excl leegstand)	161	158	151	144	145
Aantal winkels Tiel die leegstaan	47	50	63	56	65
Aantal winkels Binnenstad die leegstaan	33	35	39	45	42
Winkelvoorraad Tiel (aantal winkels incl leegstand)	330	329	327	309	307
Winkelvoorraad Binnenstad (aantal winkels incl leegstand)	194	193	190	189	187

	2014	2015	2016	2017	2018
Omvang (m2) winkels Tiel (excl leegstand)	86.567	85.822	83.487	82.094	81.744
Omvang (m2) winkels Binnenstad (excl leegstand)	31.702	30.780	29.638	28.213	28.341
Omvang (m2) winkels Tiel die leegstaan	5.231	6.408	9.522	8.476	8.000
Omvang (m2) winkels Binnenstad die leegstaan	3.575	4.521	5.575	6.748	6.297
Winkelvoorraad (m2) Tiel (incl leegstand)	91.798	92.230	93.009	90.570	89.744
Winkelvoorraad (m2) Binnenstad (incl leegstand)	35.277	35.301	35.213	34.961	34.638

Winkelleegstand Tiel en Binnenstad (Locatus)

	2014	2015	2016	2017	2018
Leegstandpercentage wvo in Tiel	6	7	10	9	9
Leegstandpercentage wvo in Binnenstad	10	13	16	19	18
Leegstand winkels in NL (Bron: Locatus bewerking PBL)	8,7	9,2	10,2	9,2	9,2

3. Versterken van recreatie/ toerisme in Tiel

3.1. Resultaat: regionale omzetgroei van 5% per jaar in de recreatieve sector

Activiteiten:

- Faciliteren van de ontwikkeling van een grootschalige dagrecreatieve voorziening
- Erfgoed en monumenten recreatief benutten
- Samenwerking met RBT en Uiterwaarde bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid
- Ontwikkelen en uitwerken van project gastvrije Waaldijk
- Ontwikkelen van samenwerking met Tielse recreatiepartners
- Ondersteunen van marketingcampagne Gelderse Streken

3.2. Resultaat: Bekendheid van Tiel en de regio bij toeristen

Activiteiten:

- Stads promotie en promotie binnen het internationaal Hanzeverbond
- Uitvoeren prestatieafspraken door RBT: promotie, ondersteuning en kennisdeling aan het bedrijfsleven, campagnes en een organiseren van een netwerkevent.

Stadspromotie

Het profiel van Tiel, Fruitstad aan de Waal wordt verder uitgerold, gepromoot en ook fysiek zichtbaar gemaakt in de (binnen-)stad in samenwerking met stakeholders. Onder meer door de sterke combinatie van magazine UitinTiel, website en city-app te blijven ontwikkelen. We zetten in op een krachtige branding van de kracht van Tiel. Uiteraard met inzet van ons sterke icoon/beeldmerk Flipje.

Ook wordt ingezet op versterking en spreiding van het activiteiten aanbod in de trits: fruit, water en historie. De succesvolle introductie van de Betuwse Fruitrally is hiervan een voorbeeld.

Fruitedelta Rivierenland is ook bezig met lobby en branding. Zoveel mogelijk wordt hierop aangesloten ter versterking van de profilering van Tiel. en zetten we in op een krachtige branding van de kracht van Tiel

4. Tiel energieneutraal in 2050

4.1. Resultaat: Minder uitstoot door besparen van energie

In programma 1 staan de resultaten voor duurzaamheid beschreven. Voor programma 5 is het van belang dat:

- samen met het OCT wordt ingezet op energiebesparing bij de Tielse bedrijven;
- samen met de woningbouwcoöperaties prestatieafspraken worden gemaakt.

4.2 Resultaat: Meer lokale opwek van duurzame energie

Grootschalige opwek van duurzame energie heeft gevolgen voor de ruimtelijke ordening. Zo moeten de voorwaarden en mogelijke locaties worden vastgelegd.

4.3 Resultaat: gefaseerd stoppen met aardgas

Het gefaseerd stoppen met aardgas raakt alle inwoners van Tiel. Zoals bij programma 1 is te lezen zal in 2019 een plan worden gemaakt, hoe Tiel aardgasvrij wordt.

Indicatoren zie programma .

5. Cultuurhistorische waarden van de stad zichtbaarder maken

5.1. Resultaat: Meer aandacht voor de cultuurhistorische waarden wat bijdraagt aan een aantrekkelijke stad (relatie met programma 3)

Activiteiten:

- Archeologische waarden opnemen en afwegen in ruimtelijke ordeningsprocessen en ruimtelijke projecten
- Inzet Tielse cultuurhistorie als bijdrage aan de Tielse identiteit
- Tielse cultuurhistorie als drager voor toerisme

5.2. Resultaat: verduurzaamde / energiezuinigere monumenten

Activiteiten:

- Kennis en informatie verstrekken over het verduurzamen en energiezuiniger maken van monumenten

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Jaar	Tiel	Nederland
Funciemenging ¹	%	2016	56,3	51,3
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten) ²	Index	2013	116	100
Vestiging (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	2016	120	134
Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Duizend euro	2012	217	232
		2013	207	223
		2014	194	211
		2015	189	206
		2016	190	209
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1000 woningen	2016	11,1	7,2
Demografische druk	%	2017	68.3	69

¹ De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

² Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.

Recreatie en toerisme

Voor de meting van het doel 5 % omzetgroei in de recreatieve sector vindt een tweejaarlijkse monitoring plaats door het Regionaal Bureau Toerisme. De meest recente monitor is van 2016. Deze monitor laat zien dat ten opzichte van 2014 een groei heeft plaatsgevonden van 12% bestedingen in de recreatieve sector.

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	9.092	4.305	3.518	3.294	3.176	3.147
Baten	10.248	2.478	1.381	1.362	1.360	1.158
Resultaat voor bestemming	-1.156	1.827	2.136	1.931	1.815	1.988
Mutaties reserves:						
toevoegingen	3.557	64	0	0	0	0
onttrekkingen	172	382	397	306	305	304
Resultaat na bestemming	2.228	1.509	1.739	1.625	1.511	1.685

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	3.557	64	0	0	0	0
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	981	898	1.113	809	792	789
2.4	Economische Havens en waterwegen	47	101	56	56	55	30
3.1	Economische ontwikkeling	808	626	717	717	717	717
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	46	23	6	6	6	6
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	113	58	51	51	51	51
3.4	Economische promotie	397	266	290	278	208	208
5.5	Cultureel erfgoed	147	164	147	147	147	147
8.1	Ruimtelijke Ordening	826	828	752	752	752	752
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.225	863	55	154	153	153
8.3	Wonen en bouwen	1.502	477	330	324	294	294
totaal lasten		12.649	4.369	3.518	3.294	3.176	3.147
0.10	Mutaties reserves	172	382	397	306	305	304
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.457	753	759	742	742	542
2.4	Economische Havens en waterwegen	119	125	125	125	125	125
3.1	Economische ontwikkeling	2	0	0	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	54	68	66	64	62	60

3.4	Economische promotie	199	616	302	302	302	302
5.5	Cultureel erfgoed	33	0	0	0	0	0
8.1	Ruimtelijke Ordening	86	10	10	10	10	10
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	7.136	730	20	20	20	20
8.3	Wonen en bouwen	1.162	177	100	100	100	100
totaal baten		10.421	2.860	1.779	1.668	1.665	1.462
totaal taakvelden		2.228	1.509	1.739	1.625	1.511	1.685

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van 230 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Hogere kapitaallasten door overheveling af te stoten panden naar programma 5, o.a. voormalige wisselscholen	N	73
Lagere kapitaallasten door overdracht woonwagens aan woningcorporatie	V	90
Rentelasten startersleningen (coalitieakkoord)	N	6
Aanstelling stadsmakelaar i.v.m. tegengaan leegstand centrum (Coalitieakkoord)	N	70
Lagere toerekening salariskosten aan programma 5 i.v.m. wijzigingen in urenverdeling	V	15
Eenmalige sloopkosten hal in 2018	V	45
Exploitatiekosten af te stoten voormalige wisselscholen	N	42
Kosten sanering Wetrotterrein in 2019 (Perspectievennota 2018)	N	100
Eenmalige kosten 2018 voor opstellen havenbeheersplan	V	45
Lagere opbrengst verblijfsbelasting MOE-landers	N	314
Toevoeging verliesvoorziening grondexploitatie vervalt, voorziening is op peil	V	120
Lagere kosten bestemmingsplannen	V	20
Lagere huuropbrengst woonwagens i.v.m. overdracht aan woningcorporatie	N	76
Lagere overige exploitatiekosten woonwagens i.v.m. overdracht aan woningcorporatie	V	42
Bijdrage reserves aan kosten af te stoten panden	V	46
Geen rentetoevoeging aan reserves en geen onttrekking rentelasten investeringen aan reserves	V	33
Overige verschillen	N	5
Totaal	N	230

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2019	jaarlasten 2020	jaarlasten 2021	jaarlasten 2022
Bodemsanering Wetrotterrein		100			

Update regionaal fietsroutenetwerk		5	5	5	5
------------------------------------	--	---	---	---	---

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Reserve woonwagens	63.555		8.500	55.055
Reserve onderhoud strategische eigendommen	314.434		79.233	235.201
Reserve gemeentelijke eigendommen	484.450		36.436	448.014
Res. onderhoud Brede Zorgschool	138.641			138.641
Algemene reserve grondexploitatie	743.291			743.291
Reserve kapitaallasten grex	3.824.595		273.185	3.551.410
Risicoreserve WLP	951.384			951.384
Reserve monumenten	113.023			113.023

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen

Aantrekkelijk wonen en leven stimuleren door ruimtelijke ontwikkeling en inrichting verder vorm te geven

Omgevingswet

De inwerkingtreding van de Omgevingswet staat gepland op 1 januari 2021. Er wordt nog volop gewerkt aan het wettelijk stelsel, de invoering- en aanvullingswetgeving.

Planologisch beleid

De planning voor de integrale herziening van alle Tielse bestemmingsplannen is opgenomen in de Nota Planologisch Beleid. Over de voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd. In deze nota is een cyclus opgenomen voor de herziening van de bestemmingsplannen waarmee het plannenbestand actueel gehouden wordt.

Hierin is tevens opgenomen dat gestart is met het opstellen van de Omgevingsvisie Tiel. Deze visie wordt samen met de samenleving voorbereid en opgesteld. In 2019 zal deze visie verder vorm krijgen.

Nationale woonagenda 2018-2021

In 2018 heeft het Rijk de Nationale woonagenda opgesteld. In hoofdlijn is dit beleid gericht op het in de komende jaren terugdringen van het woningtekort, door nieuwbouw en het beter benutten van de bestaande bouw. Waarbij rekening wordt gehouden met zowel de kwaliteit van de woning als die van de omgeving, er plek moet zijn voor alle woonmilieus en de verduurzaming hand in hand moet gaan met de betaalbaarheid.

Beleidskader gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid

De afgelopen jaren hebben verschillende instanties zich uitgesproken over het mensenrechtelijk kader voor woonwagenbewoners. Dit is aanleiding geweest om een nieuw beleidskader op te stellen dat gemeenten kaders geeft voor het lokale woonwagenbeleid. Huisvestingsbeleid blijft daarbij een primaire verantwoordelijkheid van de gemeente, waarbij het beleid voor woonwagens en standplaatsen een vast onderdeel is van het gemeentelijk volkshuisvestingsbeleid. Hierbij moet de behoefte helder zijn en moeten corporaties voorzien in de huisvesting voor zover woonwagenbewoners tot de doelgroep behoren.

Woonvisie

De nieuwe woonvisie is begin 2019 gereed voor besluitvorming. Daarmee heeft Tiel weer een actueel beleid op het gebied van wonen.

Prestatieafspraken

Na vaststelling van de woonvisie brengen de Tielse corporaties voor 1 juli 2019 een bod uit op de woonvisie. De woonvisie en het bod vormen gezamenlijk de basis voor het maken van een raamwerkprestatieafspraken voor de komende 4 jaar en voor concrete prestatieafspraken voor het jaar 2020.

Arbeidsmigranten

In de gemeente Tiel wonen al lange tijd arbeidsmigranten. De afgelopen jaren hebben we het aantal fors zien toenemen en zien we dat voor de huisvesting van arbeidsmigranten steeds meer woningen gekocht en verkamerd worden. Dit zorgt voor toenemende overlast en klachten uit de Tielse samenleving. Met het (eind 2018) vaststellen van een beleidskader, paraplubestemmingsplan en huisvestingsverordening heeft Tiel een actueel en samenhangend pakket aan maatregelen beschikbaar om de problematiek adequaat aan te pakken.

Voldoende en passende werklocaties en werkgelegenheid behorende bij de regiofunctie van Tiel

Programmering werklocaties

In de provinciale omgevingsverordening staat opgenomen dat het bestaande ontwikkelprogramma van bedrijventerreinen zoals nu opgenomen in het Regionaal Programma Bedrijventerreinen (RPB) verbreed moet worden naar een Regionaal Programma Werklocaties (RPW). Dit betekent dat naast de verplichte afspraken over de programmering van bedrijventerreinen ook regionale afspraken gemaakt kunnen worden over de ontwikkeling van kantoren en perifere detailhandel. Bij de herijking van het huidige RPB zal hierover worden besloten.

Ontwikkeling vestigingslocaties bedrijven

Tiel is een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven. Om ruimte te bieden aan gevestigde bedrijven voor uitbreiding en voor nieuwe bedrijven om zich te vestigen, hetgeen leidt tot investeringen en groei van de werkgelegenheid, dient er voldoende aanbod van vestigingslocaties te zijn. Hierin wordt voorzien door hergebruik en herontwikkeling van bestaande bedrijventerreinen (zoals de locatie van de voormalige glasfabriek) en uitbreiding van het bedrijvenpark Medel. Het proces om dit te realiseren is complex. Naast commerciële aspecten dienen zich hierin uitdagingen aan die voortkomen uit wet- en regelgeving op het vlak van milieu en ruimtelijke ordening. Een van deze aspecten betreft de Wet Natuurbescherming / Programma Aanpak Stikstof (PAS). Om natuurgebieden (Natura 2000) te beschermen mag de stikstofbelasting op deze gebieden niet toenemen. Bij planologische processen voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen speelt deze vraag. Het aspect van de stikstof wordt in Nederland sinds een aantal jaren gereguleerd middels het PAS. Deze regelgeving staat echter ter discussie en hierover loopt een procedure bij het Europese Hof van Justitie. Voor de aanleg van Medel Afronding is een onherroepelijk bestemmingsplan noodzakelijk. Tegen het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan loopt momenteel een beroepsprocedure bij de Raad van State. De afhandeling hiervan wordt beïnvloed door de procedure over de PAS bij het Europese Hof van Justitie.

Arbeidsmarkt

Door de economische hoogconjunctuur ontstaat een krapte op de arbeidsmarkt. In bijna alle sectoren neemt de komende jaren het aantal banen toe. De krapte is nu al zichtbaar in de sectoren techniek, ICT, zorg en transport.

Recreatie en toerisme

Beleidsmatig zijn er geen nieuwe ontwikkelingen anders dan hiervoor genoemd. Nieuw regionaal beleid vindt plaats na 2020.

Tiel energieneutraal in 2050

Zie programma 1

Cultuurhistorische waarden van de stad zichtbaarder maken

De Omgevingswet treedt in de komende jaren in werking. De pijlers van de wet zijn integraal werken, participatie en samenwerking. Dit houdt in: overzichtelijke regels, meer ruimte voor ideeën, maatwerk, kwaliteit en vertrouwen, en nog meer samenwerken. Samenwerking met burgers, ondernemers, ontwikkelaars en andere overheden. Maar ook intern, met andere beleidsvelden. De omgevingswet gaat ons verplichten tot het opstellen van een omgevingsvisie waarin ook specifiek wordt ingegaan op cultureel erfgoed. Daarnaast zal de wet ons verplichten om onze beleidskaarten veel vaker te vernieuwen en specifiek te maken

Rol en ontwikkelingen verbonden partijen

Industrieschap Medel

De gemeenten Neder-Betuwe en Tiel zijn in gelijke verhouding de deelnemende gemeenten in de Gemeenschappelijke regeling Industrieschap Medel (GRIM). In het Algemeen Bestuur zijn de betrokken gemeenten vertegenwoordigd met elk vier leden. In het Dagelijks Bestuur hebben van iedere gemeente twee collegeleden zitting. De voorzitter en waarnemend voorzitter worden gekozen uit de Tielse leden. Dit samenwerkingsverband heeft als doel de ontwikkeling en uitgifte van het bedrijvenpark Medel. Medel heeft zowel een lokaal, subregionaal als (boven) regionaal karakter en is gelegen in de gemeente Tiel.

De ontwikkeling van Medel bestaat uit twee exploitatiegebieden; Medel 1 en Medel Afronding. Medel 1 is sinds 2000 in ontwikkeling en bijna geheel uitgegeven.

Medel Afronding is de uitbreiding in oostelijke richting met ca. 52 ha. netto en ca. 72 ha. bruto. Hiervoor zijn in 2017 de noodzakelijk planologische procedures en onderzoeken uitgevoerd. Het bestemmingsplan is in 2017 door de gemeenteraad vastgesteld. Tegen dit besluit is een beroep ingesteld bij de Raad van State. Pas nadat de Raad van State uitspraak heeft gedaan in deze procedure wordt zekerheid verkregen over de status van het bestemmingsplan. Hierbij gaat specifiek aandacht uit naar het aspect van de regelgeving over de uitstoot van stikstof (PAS). Hoewel de voorgestelde ontwikkeling van 'Medel afronding' binnen de normen blijft voor de uitstoot van stikstof (zoals is onderbouwd in het rapport dat een bijlage vormt bij het bestemmingsplan), is dit aspect in het beroep aangevoerd en wordt daarmee onderdeel van de

besluitvorming door de Raad van State. Voor Medel Afronding zal moeten blijken of de ontwikkelingen met betrekking tot de PAS gevolgen zullen krijgen voor het bestemmingsplan dan wel de eventuele procedures om tot een onherroepelijk bestemmingsplan te komen.

Voor Medel 1 en Medel Afronding zijn grondexploitaties en de daaraan gekoppelde begroting 2019 vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het Industrieschap Medel.

De ontwikkeling van het bedrijvenpark Medel brengt financiële risico's met zich mee. De berekende risico's kunnen binnen de geprognosticeerde opbrengsten van de grondexploitaties worden afgedekt.

Stichting beheer aandelen logistieke hotspot Rivierenland

De regio Rivierenland heeft zich als Logistieke Hotspot Rivierenland op de kaart gezet en heeft in 2018 haar 4e positie op de landelijke lijst van Logistieke Hotspots in Nederland behouden. Hiermee is de ambitie van de regio om tot de top 3 van logistieke hotspots te behoren in Nederland verstevigd. Met de Stichting Logistieke Hotspot Rivierenland (Stichting LHR) is de afgelopen jaren in een vorm van publiek-private samenwerking (overheden, onderwijs en bedrijfsleven) invulling gegeven aan het promoten en initiëren van projecten om de logistieke functie te versterken.

De Stichting Aandelenbeheer Logistieke Hotspot Rivierenland is enig aandeelhouder van de Logistieke Hotspot Rivierenland BV. De gemeente heeft 200 certificaten van aandelen gekocht van de Stichting Beheer Aandelen Logistieke Hotspot Rivierenland. Door deze deelname krijgt de gemeenten (beperkte) medezeggenschap in de Stichting LHR en daarmee ook in de activiteiten van de uitvoeringsorganisatie LHR BV. De LHR BV voert projecten uit en zorgt daarnaast voor nationale en internationale acquisitie.

In 2017 is uit een interne evaluatie geconstateerd dat een koerswijziging van de LHR nodig is voor het verder kunnen realiseren van de ambities. De beschikbare financiële middelen bleken ontoereikend voor het bereiken van de ambities. Het bestuur van de Stichting LHR heeft daarom besloten om samen met de directie van de LHR BV in 2018 een transitiefase te doorlopen die leidt tot een nieuwe fase van de LHR. In

deze fase wordt de bemensing van de uitvoeringsorganisatie en het takkenpakket afgestemd op de beschikbare middelen. Tevens worden veranderingen doorgevoerd die leiden tot meer regionale focus en samenwerken met ondernemers, overheden en onderwijs. Ondernemersgedreven initiatieven en concrete behoefte van regionale logistieke bedrijven komen hierin centraler te staan.

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

Het recreatieschap behartigt de gezamenlijke belangen op het gebied van openluchtrecreatie, toerisme, landschapschoon en natuurbescherming op bovenlokaal niveau. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Over-Betuwe wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied.

Sinds mei 2008 is de naam van de recreatiemaatschappij gewijzigd en wordt gewerkt vanuit de handelsnaam Uit@waarde. Vanuit haar rol maakt Uit@waarde onderdeel uit van de uitvoeringsorganisatie van het speerpunt 'Recreatie en Toerisme' van de Regio Rivierenland.

Wat is het huidige beleidskader?

Programmabreed

- Structuurvisie Tiel 2030
- Structuurvisie Binnenstad
- Bestemmingsplannen
- Provinciale omgevingsvisie
- Ruimtelijk Strategische Visie regio Rivierenland (concept)

Aantrekkelijk wonen en leven stimuleren door ruimtelijke ontwikkeling en inrichting verder vorm te geven

- Nota 'Planologisch beleid' 2012-2022 en de jaarlijkse voortgangsrapportages
- Masterplan Waalfront 2005
- Masterplan Stationsgebied 2008
- Masterplan gebiedsontwikkeling Haven Kanaalzone-FluviaTiel 2012
- Beeldkwaliteitsvisie 2014
- Cultuurhistorische Waardekaart 2006

- Kadernota cultuurhistorie 'Voortbouwen op fundamenten' 2009
- Beleidsadvieskaart archeologie 2009
- Woonvisie 2014-2018
- Prestatieafspraken 2014-2018
- Kadernota arbeidsmigranten
- Huisvestingsverordening

Voldoende en passende werklocaties en werkgelegenheid behorende bij de regiofunctie van Tiel.

- Detailhandelsnota
- Gemeenschappelijke Regeling Industrieschap Medel (GRIM)
- Ambitiedocument 2016 – 2020 Regio Rivierenland
- Regionaal Programma Bedrijventerreinen (RPB)
- Afsprakenkader Regionale samenwerking bedrijventerreinen Regio Rivierenland
- Ambitiedocument regio Rivierenland
- Samenwerkingsovereenkomst met binnenstadsvereniging Hart van Tiel
- Convenant Subsidieverstrekking Ondernemersfonds Tiel / reclamebelasting

Versterken van recreatie/ toerisme in Tiel.

Het huidige beleidskader wordt gevormd door het regionale beleidskader voor recreatie en toerisme. Het stimuleren van recreatie en toerisme is één van de drie speerpunten van Regio rivierenland. De regionale ambitie die geformuleerd is de volgende: "we bereiken een jaarlijkse omzetgroei van 5%".

De gemeente Tiel heeft aanvullend op het regionale beleid zich aangesloten bij het internationale hanzeverbond en doet aan stadspromotie. Overige documenten:

- Kampeerbeleid 2009
- Regionale Visie Vrijetijdseconomie 2015- 2025 Kansenkaart Recreatie & Toerisme Rivierenland

Tiel energieneutraal in 2050

Cultuurhistorische waarden van de stad zichtbaarder maken

- · Cultuurhistorische Waardekaart 2006
- · Kadernota cultuurhistorie 'Voortbouwen op fundamenten' 2009
- · Beleidsadvieskaart archeologie 2009
- · Erfgoedverordening 2015
- · Erfgoedplan 2018

Programma 6

Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

We willen het aanzien van de stad, het gevoel van veiligheid en het woongenot graag verhogen. Daarvoor is het nodig om de inrichting en het beheer van de openbare ruimte op niveau te houden of op het gewenste niveau te brengen. Een opgeruimde en goed onderhouden leefomgeving is het visitekaartje van de stad. Daarom letten we steeds beter op ons eigen beheer in de openbare ruimte. Dit betreft onder meer groen, wegen, openbare verlichting, begraafplaatsen, riolering en grond- en hemelwater. De openbare ruimte is voor iedereen, maar wordt vooral door de gemeente beheerd. Wij doen vaker een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de inwoners in het gebruiken en het beheren van de openbare ruimte. Wij verwachten van hen dat zij geen zaken vernielen of vervuilen. Daarnaast ondersteunen we vrijwilligers bij kleinschalige en praktische initiatieven op buurt/wijk of dorpsniveau.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?

In dit programma noemen we doelen uit het coalitieakkoord en reguliere doelen. Reguliere doelen liggen vast in onze beleids- en beheerplannen.

Doelen / speerpunten coalitieakkoord	Maatschappelijk effect indicator	Resultaat	Resultaat indicator	Activiteiten
Aanzien van de openbare ruimte verbeteren (niveau van onderhoud) Pag 6 Coalitieakkoord	Maatschappelijke effecten zijn beperkt of moeilijk te meten voor dit programma. De	Grip hebben op de uitvoering / Krijgen van het gevraagde resultaat	Beeldkwaliteiten en frequenties?	Verbeteren van de Dienstverleningsovereenkomst (IBOR) Verbeteren

	veiligheidsmonitor biedt houvast, maar wordt te weinig afgenomen en komt een jaar te laat om (stuur)informatie te geven.			verantwoording (rapportage) en controle
Verbetering van service (vragen en meldingen openbare ruimte) Pag 6 Coalitieakkoord		90% van de meldingen openbare ruimte is binnen 14 dagen opgelost of ingepland voor oplossing (proces) De melder is tevreden over de afhandeling (goed opgelost of duidelijk antwoord)	Afhandelingstermijn meldingen Klanttevredenheidsonderzoek	Metten van afhandelingstermijn en rapporteren in beleidscyclus Uitvoeren van telefonische enquête over de afhandeling van meldingen Verbeteren van het meldingenproces
Openbare ruimte toegankelijker maken (koppeling inclusieagenda) Pag 14 Coalitieakkoord		De openbare ruimte is toegankelijk voor doelgroepen/minder validen	Handboek "toegankelijkheid" is toegepast binnen onderhoudsprojecten Vertegenwoordiger(s) van doelgroep(en) is(zijn) betrokken	Toetsen ontwerpen op handboek Bij inspraak onderhoudsprojecten niet alleen bewoners uitnodigen maar ook vertegenwoordiger(s) van doelgroep(en)
Openbare ruimte inrichten naar behoefte van inwoners en/of gebruikers Pag 18 Coalitieakkoord	Toename van de samenhang binnen de buurt.	Een meerderheid van de betrokken inwoners/gebruikers is tevreden over de inrichting, woont prettig in	De opgehaalde wensen zijn overgenomen of goed beargumenteerd weerlegd.	Bij groot onderhoud bewoners betrekken bij de planvorming.

		hun straat.		
Gemeente klimaatbestendig maken op de thema's: neerslag, hittestress, overstroming en droogte (koppeling klimaatadaptatie) Pag 20 Coalitieakkoord	Gevoel van veiligheid neemt toe. Maar veiligheid is veel breder dan gekoppeld aan klimaatsverandering.	Inzicht hebben over de opgave om de inrichting van de openbare ruimte af te stemmen op de klimaateffecten.	Het hebben van een plan voor de 4 klimaatthema's.	Regionale stresstest om een klimaateffect-atlas te maken. Daaruit volgen de vervolgacties die de gemeente moet nemen.

Doelen / speerpunten regulier	Maatschappelijk effect indicator	Resultaat	Resultaat indicator	Activiteiten
Instant houden inrichting openbare ruimte (regulier onderhoud)	Veiligheid (technisch)	Voldoen aan de door de raad vastgestelde kwaliteiten.	De uitkomsten van de technische inspecties.	Uitvoeren van de beheerplannen.

Onze aandacht blijft uitgaan naar het beheersen van zwerfafval, onkruid, hondenpoep en graffiti. Dit geldt ook voor onze civiele kunstwerken, de openbare verlichting en het groen. Het is vooral belangrijk dat de wegen in Tiel goed onderhouden zijn. Bij onderhoud en vervanging van openbare verlichting wordt zo veel mogelijk overgestapt op LED verlichting.

De aantrekkingskracht en uitstraling van de binnenstad gaan we samen met Hart van Tiel versterken waarbij aandacht is voor lelijke plekken.

De gemeentelijke begraafplaatsen zien er verzorgd uit. De dienstverlening bij uitvaarten is goed geregeld. Doorontwikkeling van de actieve begraafplaatsen tot gedenkparken met een kostendekkende exploitatie is een belangrijk uitgangspunt. Op begraafplaatsen met een monumentale status heeft het behoud van het culturele erfgoed bijzondere aandacht, waarbij dankbaar gebruik gemaakt wordt van vrijwilligers. Op de kleine begraafplaatsen zijn inwoners actief betrokken bij het onderhoud van de begraafplaats.

Het op orde houden van het beheer van rioleringen en water

De gemeente beheert ook minder zichtbare zaken zoals het rioolstelsel en watervoorzieningen. Het doel is dat Tiel voldoet aan de wettelijke eisen in de afval-, regen- en grondwaterzorg tegen redelijke kosten voor de inwoners van Tiel. Ook kijken we hoe nieuwe inzichten passen in ons beheer. We werken samen met het Waterschap Rivierenland, Provincie Gelderland, het Rijk en met de gemeenten in de regio Rivierenland.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten?**Resultaten en activiteiten****Het op orde houden van de inrichting van de openbare ruimte.**

1. Resultaat: Het op orde houden van civieltechnische kunstwerken

Activiteiten:

- opstellen beheerplan civieltechnische kunstwerken 2019-2023
- uitvoeren van technische inspecties aan civieltechnische kunstwerken
- uitvoeren van onderhoud aan de civieltechnische kunstwerken volgens beheerplan

2. Resultaat: Het op orde houden van de openbare verlichting

Activiteiten:

- schouwen (4x) functioneren van openbare verlichting
- vervangen armaturen en lampen door LED bij remplace en storingen
- herstellen schades en storingen op basis van meldingen

3. Resultaat: Het op orde houden van verhardingen

Activiteiten:

- opstellen beheerplan wegen 2019-2023
- uitvoeren van technische inspectie verhardingen
- uitvoeren van groot onderhoud volgens beheerplan

- uitvoeren van dagelijks onderhoud volgens DVO
- monitoren van uitvoering dagelijks onderhoud

4. Resultaat: het op orde houden van groen

Activiteiten:

- uitwerken beheerplan groen 2019-2023
- uitvoeren inspectie bomen
- snoeien en kappen en herplanten volgens inspectie bomen
- uitvoeren van groot onderhoud volgens beheerplan
- uitvoeren van dagelijks onderhoud volgens DVO
- monitoren van uitvoering dagelijks onderhoud
- jaarlijks meerdere rondgangen met verantwoordelijk wethouder en Avri
- ondersteunen bewonersinitiatieven onderhoud beplantingen, begraafplaatsen en verwijderen zwerfvuil
- uitvoeren van de Ontwikkel -en beheervisie begraafplaatsen 2010-2020
- maatregelen treffen om de overlast van hondenpoep te bestrijden

5. Resultaat: het op orde houden van riolering en grond- en hemelwatervoorzieningen

Activiteiten:

- uitvoeren inspectie riolering
- uitvoeren van verbeteringen en onderhoud volgens GRP (gemeentelijk riolerings- en waterplan)
- uitvoeren van dagelijks onderhoud volgens DVO
- monitoren van uitvoering dagelijks onderhoud
- in beeld brengen van de gevolgen van klimaatverandering en maatregelen hiertegen (ruimtelijke adaptatie <> stresstest light)

Integrale onderhoudswerken planning 2019

Integrale onderhoudswerken - planning 2019*							
Nr.	Locatie	Omschrijving	Betrokken disciplines				
			Verharding incl. OVL en kunstwerken	Groen	Verkeer incl. parkeren	Rio- lering**	Water**

Centrum							
1.	Tiel Centrum	Vervangen riolering en maatregelen voor een meer klimaatbestendige binnenstad	Team Leefbaarheid wijken en dorpen Team Regie op Ruimte		Team Leefbaarheid wijken en dorpen	Team Regie op Ruimte	Team Regie op Ruimte
Oost							
2.	Grotebrugse Grintweg	Herinrichten 30 km regime, wegverharding en deels rioolvervangning	Team Leefbaarheid wijken en dorpen Team Regie op Ruimte		Team Leefbaarheid wijken en dorpen	Team Regie op Ruimte	
West							
3.	Heiligestraat	Deklaag vervangen, rioolaansluitingen controleren en zo nodig vervangen	Team Leefbaarheid wijken en dorpen Team Regie op Ruimte		Team Leefbaarheid wijken en dorpen	Team Regie op Ruimte	
4.	Begoniastraat	Grondwatermaatregelen				Team Regie op Ruimte	
Noord							
5.	Tiel Noord en Kellen	Reparatiemaatregelen riolering				Team Regie op Ruimte	
Overig							
6.	Diverse straten	Relinen riolering				Team Regie op Ruimte	
7.	Diverse locaties	Groot onderhoud aan civiele kunstwerken	Team Regie op Ruimte				
8.	Diverse locaties	Afkoppelen van hemelwater van de riolering, daar waar de mogelijkheden zich voordoen				Team Regie op Ruimte	Team Regie op Ruimte

* | Projecten die in eerdere jaren in aanvang (werkvoorbereiding) of uitvoering genomen zijn, kunnen nog wel in 2019 doorlopen, maar

	worden hier niet meer genoemd. De evaluatie van alle lopende projecten komt terug in de jaarrekening .
**	Betreffen uitgaven uit het Kostendekkingsplan van het Rioleringsfonds.

De budgetten voor deze fysieke projecten blijven binnen de begroting (inclusief eventueel nieuwe uitgaven goedgekeurd in de Perspectievennota 2018) en voor riolering en water binnen het kostendekkingsplan (investeringen). Het gaat niet om dagelijks en regulier onderhoud en beheer, maar om groot onderhoud. Projecten die geïnitieerd worden door team Projecten kennen hun eigen financiële budgetten (grondexploitatie, subsidies). Deze zitten niet in de budgettotalen van deze tabel. In deze tabel zijn alleen de werken opgenomen, betreffende achterstallig onderhoud wegen, die vallen binnen een integraal werk.

Voorgeschreven indicatoren

Geen.

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	8.016	8.662	9.358	9.246	9.308	9.299
Baten	4.595	4.499	4.603	4.528	4.528	4.528
Resultaat voor bestemming	3.421	4.162	4.755	4.718	4.780	4.771
Mutaties reserves:						
toevoegingen	204	3.000	0	0	0	0
onttrekkingen	140	0	167	75	75	75
Resultaat na bestemming	3.486	7.162	4.588	4.643	4.705	4.696

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	24	31	41	41	41	41
2.1	Verkeer, wegen en water	3.245	6.108	3.686	3.828	3.891	3.888
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.362	2.812	2.831	2.577	2.577	2.571
7.2	Riolering	2.273	2.349	2.407	2.407	2.407	2.407
7.5	Begraafplaatsen	317	363	392	392	392	391
totaal lasten		8.220	11.662	9.358	9.246	9.308	9.299
0.10	Mutaties reserves	42	0	167	0	0	0
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	0	0
2.1	Verkeer, wegen en water	390	189	311	386	386	386
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	188	155	82	7	7	7
7.2	Riolering	3.897	3.928	3.983	3.983	3.983	3.983
7.5	Begraafplaatsen	218	228	228	228	228	228
totaal baten		4.735	4.499	4.770	4.603	4.603	4.603
totaal taakvelden		3.486	7.162	4.588	4.643	4.705	4.696

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het voordelige verschil van € 2.574 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Hogere doorbelasting salarislasten door indexatie en wijzigingen in urenverdeling	N	181
Hogere kapitaallasten door investeringen	V	36
Storting in 2018 in reserve kapitaallasten Waalkade fase 1 vanuit reserve parkeren	V	3.000
Bijdrage reserve Vogelbuurt (Coalitieakkoord) in 2019	V	166
Budget onderhoud wegen (regulier budget was tijdelijk lager om achterstallig onderhoud mogelijk te maken)	N	586
Bezuiniging openbare verlichting	V	100
Lasten en baten aanleg kabels nutsbedrijven	V	51
Eenmalige kosten 2018 herstel gevolgen stormschade	V	60
Overige verschillen (o.a prijsmutaties)	N	72
Totaal	V	2.574

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2019	jaarlasten 2020	jaarlasten 2021	jaarlasten 2022
Financiële bijdrage verkeersregelinstantie N834	541		44	44	43
Vervanging houten damwanden Annie Romeinstraat	36		2	2	2
Herinrichting openbare ruimte Esdoornstraat-Meidoornstraat	450		22	22	21

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Reserve onderhoud groen	112.270			112.270
Reserve onderhoud wegen	160.855			160.855
Reserve fin.herplantplicht bomen	28.200			28.200
Reserve riolering	43.187			43.187
Reserve Vogelbuurt	166.828		166.828	0
Reserve civiele kunstwerken	87.638			87.638
Reserve begraafplaats Ter Navolging	8.238			8.238
Res. kap. lasten Waalkade fase 1	3.000.000			3.000.000

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen

Het op orde houden van de verhardingen, kunstwerken en verlichting

We actualiseren het beleidsplan beheer civieltechnische kunstwerken in 2019.

Zowel beleid- als beheerplan zijn toe aan vervanging. Hiermee is in 2018 gestart.

Het Waterschap Rivierenland wijzigt de kostentoedelingsverordening watersysteembeheer. Hierdoor ontstaat een lastenstijging voor de wegeigenaren. Voor de gemeente Tiel is een verhoging berekend van circa € 22.000,-. Het algemeen bestuur van het Waterschap Rivierenland zal de kostentoedelingsverordening vaststellen in de vergadering van 30 november 2018.

Het op orde houden van riolering en grond- en hemelwatervoorzieningen

Het Gemeentelijk Rioleringsplan met watertaken actualiseren we. Hierin ligt voor de komende vier jaar vast op welke manier we de riolering en de grond- en hemelwatervoorzieningen in Tiel beheren en verbeteren.

In 2018 - 2019 evalueren we het programma Tiel Oost, mooier en droger.

Het op orde houden van gemeentelijk groen

In 2018 is een start gemaakt met het opstellen van een beheerplan voor groen. In 2019 wordt dit verder uitgewerkt op basis van de keuzes die gemaakt zijn.

In 2018 is de verantwoording van de DVO verbeterd. In 2019 wordt dit geëvalueerd en verder ontwikkeld.

In 2019 start actualisatie van het beleid begraafplaatsen.

Wat is het huidige beleidskader?**Het op orde houden en/of brengen van het onderhoud van de wegen**

- Beleidsplan Wegen 2013-2016
- Kadernotitie Openbare Verlichting gemeente Tiel 2013-2016
- Beleidsplan Beheer en onderhoud civieltechnische kunstwerken 2016-2019

Het op orde houden en/of brengen van het openbaar groen

- Groenstructuurplan 2005
- Nota uitgangspunten groenbeheer 2005
- Nota onderhoudskwaliteit openbaar groen 2005
- Bomenbeleidsplan 2005
- Bomenverordening 2014
- Ontwikkel- en beheervisie begraafplaatsen gemeente Tiel 2010-2020
- Verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen 2010
- Uitvoeringsbesluit gemeentelijke begraafplaatsen gemeente Tiel 2015
- Verordening op de heffing en invordering van lijkbezorgingsrechten 2014
- Activeringsplan begraafplaats Ter Navolging 2015-2025
- Visie restgroen 2016

Het stimuleren van een schone stad

- Keuzenota Bestrijding overlast hondenpoep versus hondenbelasting 2015
- Aanwijzingsbesluit APV Tiel hondenuitlaatplaatsen en losloopgebieden 2017

- Uitvoeringsplan Zwerfvuil 2015

Het op orde houden en/of brengen van riolering en grond- en hemelwatervoorzieningen

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan en Watertaken van Tiel 2014-2018 (inclusief kostendekkingsplan)
- Wateropgave Tiel Oost, mooier en droger 2010 - 2030

Programma 7**Onderwijs****Wat willen we bereiken?**

Elke Tielse inwoner heeft de mogelijkheid om zich met behulp van een kwalitatief goed en gevarieerd onderwijsaanbod te ontwikkelen

Het onderwijsbeleid zien we als een instrument dat kinderen, jongeren en volwassenen helpt om hun talenten te ontwikkelen en deel te nemen aan de samenleving. Dit betekent dat wij de ambitie hebben dat elk kind/ jongere de schoolloopbaan succesvol doorloopt, passend bij zijn of haar capaciteiten. Ook is aandacht voor inwoners die laaggeletterd/ analfabeet zijn.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?

In dit hoofdstuk staan de doelen die ertoe bijdragen dat kinderen, jongeren en volwassenen hun talenten kunnen ontwikkelen en deel te nemen aan de samenleving.

1. Goed voorbereid aan de start

We willen dat elk kind de schoolloopbaan succesvol doorloopt, passend bij zijn of haar capaciteiten. Speciale aandacht gaat uit naar kinderen met een mogelijke (taal)achterstand. Samen met andere partijen zetten wij hiervoor het onderwijsachterstandenbeleid in. Voor de jongere kinderen en hun ouders doen wij dit via Voor- en Vroegschoolse educatie (VVE). VVE heeft als doel onderwijsachterstanden zo vroeg mogelijk op te sporen en zo mogelijk te voorkomen. Aansluitend is er een divers aanbod aan taalinterventies, zoals de TaalPlusklassen, de nieuwkomersklas, de Brede School Academie en de weekendschool Petje Af. Ook leesbevordering en mediawijsheid staan hoog op de agenda.

Dankzij een verhoging van het Rijksbudget vanaf 2019 gaan we het beleid verder uitbouwen. Het VVE-aanbod wordt verruimd. Daarnaast willen we nog meer de focus leggen op kinderen die door hun leefomstandigheden niet dezelfde ontwikkelingskansen krijgen als andere kinderen. We gaan inzetten op de mogelijkheden om verder invulling te geven aan het speerpunt zoals vermeld in programma 2 sociaal domein: investeren in een stevige lokale preventieve basis.

De doelen die we willen bereiken:

- Elk kind doorloopt de schoolloopbaan succesvol, passend bij zijn of haar capaciteiten.

2. Niemand hoeft uit te vallen

Een aantal jongeren is niet in staat hun startkwalificatie te halen. Deze groep ondersteunen we om op een andere manier een stabiele plaats in de samenleving en/of op de arbeidsmarkt te verwerven. Kinderen en jongeren hebben immers recht op onderwijs dat aansluit op hun situatie - passend onderwijs- in een veilige, evenwichtige omgeving waar de ontwikkeling gestimuleerd wordt, zoveel mogelijk thuisnabij. De leerplicht/ kwalificatieplicht en RMC-wetgeving, de regionale aanpak voortijdig schoolverlaten, het onderwijsachterstandenbeleid, onderwijshuisvesting, maar ook leerlingenvervoer dragen hieraan bij.

Tevens hebben we aandacht voor de inwoners die laaggeletterd/ analfabeet zijn. In Tiel is >16% van de inwoners laaggeletterd. Wij zien de inzet op het verminderen van laaggeletterdheid en het vergroten van digitale vaardigheden als een basisvoorwaarde om je goed te kunnen redden in de samenleving. Bij het realiseren van deze inzet wordt aangesloten bij programma 2 sociaal domein: iedereen doet mee.

De doelen die we willen bereiken:

- Zoveel mogelijk jongeren halen minimaal hun startkwalificatie.
- Zoveel mogelijk kinderen gaan -waar mogelijk- thuisnabij naar school.

- Verminderen van laaggeletterdheid onder de inwoners van Tiel en het vergroten van digitale vaardigheden.

3. Ruimte voor (talent)ontwikkeling

We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren de kans krijgen om zich breed maatschappelijk te ontwikkelen en hun talenten te ontdekken op gebied van onder andere cultuur, sport, natuur en milieu (NME) en burgerschapsvorming. Dit gebeurt op diverse fronten in Tiel.

Via cultuur- en erfgoededucatie krijgen kinderen, jongeren en volwassenen de mogelijkheid zich te ontwikkelen op gebied van muziek, dans, beeldende kunst en theater. Leerlingen komen actief in aanraking met de cultuurhistorie en bewonersgeschiedenis van onze streek. Naast het cultuuraanbod kunnen leerlingen tijdens en na schooltijd laagdrempelig meedoen aan verschillende andere activiteiten, zoals de Kinderraad en de maatschappelijke stages. De rijksregeling combinatiefunctionarissen maakt dit mede mogelijk.

De doelen die we willen bereiken:

- Door het bieden van een breed maatschappelijk aanbod op gebied van diverse terreinen zoals cultuur, sport, etc krijgen kinderen en jongeren de kans om zich (verder) breed te ontwikkelen en hun talenten te ontdekken.

4. Toekomstbestendig onderwijs

Goed onderwijs is een manier van investeren in mensen en in de stad. Over het onderwijs zelf gaan we als gemeente niet, dat is de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur. We gaan als gemeente wel over de onderwijshuisvesting. De renovatie en nieuwbouw van de locaties van het rsg. Lingecollege staat de komende jaren hoog op de agenda.

De leerlingendaling in het Tielse basisonderwijs lijkt af te vlakken. Daarmee is de problematiek van de toegenomen leegstand van de scholen echter niet opgelost. Tiel blijft het accent leggen op het regelen van de leegstand. Een gezamenlijk met de onderwijsorganisaties op te stellen voorzieningenplan dat vraag en aanbod beter met elkaar in evenwicht brengt, moet antwoord geven op dit vraagstuk.

Voorwaarde voor het opstellen het voorzieningenplan is een gezamenlijke gedragen visie van de onderwijsbesturen (en hun directies) op de positionering van de diverse basisscholen in de Tielse wijken en dorpen. Deze gezamenlijkheid visie ontbreekt nog. Het initiatief hiervoor ligt bij de schoolbesturen.

De doelen die we willen bereiken:

- Toekomstbestendig onderwijs door te investeren in goede onderwijshuisvesting gespreid over de stad op basis van een door alle betrokken partijen gedragen voorzieningenplan.

Indicatoren	2016-2017	2017-2018*	2018-2019	Bron
Aantal afgegeven VVE-indicaties	118	ntb		STMR
Deelname aan VVE-peuteraanbod	104	97 **		aanbieders (VVE-peuteropvang)
Leerplichtigen 5 t/m 12 jaar	3732	3689		leerplicht
Leerplichtigen 13 t/m 17 jaar	2690	2856		leerplicht
Aantal meldingen absoluut verzuimers***	40	55		leerplicht
Aantal meldingen relatief verzuimers****	417	425		leerplicht
Waarvan aantal meldingen luxe-verzuimers *****	23	14		leerplicht
Verzoek om vrijstelling ander onderwijs (Art 15 leerplichtwet)	0	1		leerplicht
Verzoek om vrijstelling gewichtige omstandigheden (Art. 11g/ Art. 14 leerplichtwet)	3	11		leerplicht
Aantal nieuwe Voortijdig schoolverlaters	80	ntb	ntb	VSV-verkenner/ RMC
% Voortijdig schoolverlaters	2,14%	ntb	ntb	VSV-verkenner/ RMC
Aantal leerlingen in het leerlingenvervoer (taxi, OV, reiskostenvergoeding)	180	163	ntb	Forseti
Aantal Tielse leerlingen basisonderwijs	3855	3481		Leerplicht/ JVS

Aantal Tielse leerlingen voortgezet onderwijs	2242	2722		Leerplicht/ JVS
Aantal Tielse leerlingen in het speciaal (voortgezet) onderwijs	268	258		Leerplicht/ JVS

* Peildatum 01 oktober 2017

** voorlopig cijfer

*** betreffen kinderen die vanwege een verhuizing nog niet op een school staan ingeschreven tot kinderen die in afwachting zijn passende onderwijsplek of vrijstelling.

**** betreffen kinderen die op een school staan ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend. Per 1 april 2017 zijn alle basisscholen en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs aangesloten bij DUO, waardoor vanaf het schooljaar 2017-2018 de verzuimmeldingen nauwkeurig geteld kunnen worden.

***** Luxe verzuim is een vorm van relatief verzuim waarbij zonder toestemming van de locatieleider en/ of de leerplichtambtenaar buiten de vastgestelde schoolvakanties om van school wordt verzuimd, waarbij het eigen belang van ouder(s)/verzorger(s) of jongere prevaleert op dat van het schoolbezoek.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten?

Resultaten en activiteiten

Subdoel	Resultaat	Activiteit
1. Goed voorbereid aan de start	1. Zoveel mogelijk kinderen met een VVE-indicatie maken gebruik van het voorschoolse	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering geven aan het Onderwijsachterstandenbeleid 2018-2021 met blijvende aandacht voor de

	<p>aanbod.</p> <p>2. Peuters krijgen een goede basis mee bij de (VVE-)peuteropvang om een goede start te maken in het basisonderwijs.</p> <p>3. Uiterlijk 2020 bieden peuteropvangaanbieders voorschoolse educatie aan van minimaal 16 uur per week.</p> <p>4. Zoveel mogelijk jeugdigen met een (taal)achterstand en hun ouders hebben profijt van het onderwijsachterstandenbeleid.</p>	<p>doorgaande (leer)lijnen tussen voor- en vroegscholen, maar ook binnen- en buitenschools.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbreden van het VVE-aanbod, door onder andere de verplichte verruiming van het voorschoolse aanbod van 12 naar 16 uur per week in 2019. • Verder uitbouwen van het onderwijsachterstandenbeleid met extra aandacht voor kinderen die door hun leefomstandigheden niet dezelfde kansen krijgen als andere kinderen. • Mede invulling geven aan de stevige lokale preventieve basis voor jeugdigen (zie programma 2 sociaal domein) binnen de mogelijkheden van de kaders van het onderwijsachterstandenbeleid
<p>2. Niemand mag uitvallen</p>	<p>1. Elk leerplichtig kind neemt deel aan (passend) onderwijs, tenzij een vrijstelling is afgegeven door leerplicht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Passend onderwijs: uitvoeren en monitoren van de strategische agenda tussen gemeenten en samenwerkingsverbanden passend onderwijs over de afstemming tussen onderwijs gemeentelijke taken als jeugdhulp, leerlingenvervoer, etc • Uitvoering leerplicht/kwalificatieplicht (lokaal) waarbij aandacht is voor preventieve activiteiten, te weten: voorlichting aan oa. schooldirecteuren en preventief spreekuur leerplicht op locaties RSG Lingecollege en ROC

	<p>2. De bestaande infrastructuur met betrekking tot de aanpak laaggeletterdheid is verstevigd: waar het gaat om herkennen, bespreekbaar maken, doorgeleiden van laaggeletterde inwoner naar (non)formeel educatieaanbod (zie programma 2 sociaal domein iedereen doet mee).</p>	<p>Rivor. Sinds april 2017 is de MAS (Methodische Aanpak Schoolverzuim) in werking getreden waarbij een nog nauwere samenwerking tussen leerplicht en hulpverlening (in eerste instantie wijkteams) noodzakelijk is om in een zo vroeg mogelijk stadium (jeugd)hulp te kunnen inzetten bij schoolverzuim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering RMC-wetgeving en programma Voortijdig School Verlaten (regionaal) • Uitvoering leerlingenvervoer • Uitvoering van het Taalakkoord Rivierenland, Tel mee met Taal: verstevigen bestaande infrastructuur rondom herkennen, bespreekbaar maken en doorgeleiden van laaggeletterde inwoners. • Regievoering en coördinatie wettelijke taak volwassen educatie
<p>3. Ruimte voor (talen)ontwikkeling</p>	<p>1. Er is een laagdrempelig breed (buiten)schools aanbod van activiteiten waar kinderen aan mee kunnen doen. Hierbij is speciale aandacht voor kinderen die door hun leefomstandigheden niet dezelfde ontwikkelingskansen krijgen als andere kinderen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdigen krijgen de mogelijkheid om zich kunnen ontplooiën en hun talenten te ontdekken via diverse activiteiten vanuit de Brede School aanpak, maar ook door cultuureducatie, natuur en milieu educatie, de kinderraad, maatschappelijke stages, etc

<p>4. Toekomstbestendig onderwijs</p>	<p>1. Rsg. Lingecollege</p> <p>2. Voorzieningenplan onderwijshuisvesting</p> <p>3. Afstoten gemeentelijke onderwijsgebouwen (piekopvang)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwbouw MAVO Tieleraardlaan • Renovatie/vernieuwbouw HAVO-VWO Heiligestraat; • Onderzoek naar de wijze waarop de verbetering van de huisvesting van het VMBO aan de Teisterbantlaan vorm moet krijgen. • Overleg met schoolbesturen en meewerken aan een voorzieningen-plan na vaststelling gezamenlijke strategie schoolbesturen; • Regelen bestemming leegstand onderwijsvoorziening en meewerken aan het opstellen van een voorzieningenplan huisvesting basisonderwijs in Tiel; • Verkoop c.q. verhuur van niet benodigde gemeentelijke onderwijsgebouwen (Adamshof, Rotonda-Ridderweide, Balijs, Koerierspad, Bakkerstraat, Neerijnenlaan).
---------------------------------------	--	---

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Jaar	Tiel	Nederland
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2017	1,95*	1,82*
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2017	19,06*	26,58*
Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2016-2017	2,12%	1,75%

* Bron: waar staat je gemeente.nl

** Bron: VSV-verkenner voorlopige cijfers maart 2018

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	8.468	7.288	8.481	10.275	8.876	9.193
Baten	3.483	2.874	4.215	5.464	4.215	4.215
Resultaat voor bestemming	4.985	4.414	4.266	4.810	4.661	4.979
Mutaties reserves:						
toevoegingen	292	981	292	822	824	424
onttrekkingen	273	122	207	386	35	35
Resultaat na bestemming	5.003	5.274	4.351	5.247	5.450	5.367

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.10	Mutaties reserves	292	981	292	822	824	424
4.1	Openbaar basisonderwijs	239	244	256	484	215	215
4.2	Onderwijshuisvesting	3.209	2.680	2.506	4.071	2.942	3.259
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	5.020	4.364	5.718	5.719	5.719	5.719
totaal lasten		8.759	8.270	8.773	11.097	9.700	9.617
0.10	Mutaties reserves	273	122	207	386	35	35
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	267	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	151	139	136	1.119	136	136
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	3.332	2.735	4.079	4.079	4.079	4.079
totaal baten		3.756	2.995	4.422	5.850	4.250	4.250
totaal taakvelden		5.003	5.274	4.351	5.247	5.450	5.367

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het voordelige verschil van € 923 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Lagere kapitaallasten, dit wordt grotendeels veroorzaakt door lagere toerekening van rente	V	128
Lagere storting in diverse reserve, voordeel wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel	V	775
Overige verschillen	V	20
Totaal	V	923

Nieuwe uitgaven

In 2019 geen nieuwe uitgaven binnen dit programma

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Reserve verrijgingsmaatregelen	65.625		21.576	44.049
Reserve multifunctioneel gebouw Avezaath	290.700		10.372	280.328
Bestemmingsreserve Brede school Kokkenhof	495.516		16.517	478.999
Reserve onderhoud wisselscholen	672.858		158.741	514.117
Reserve Integraal Kindcentrum (IKC)	340.000			340.000
Reserve (ver)nieuwbouw Lingecollege	875.000	291.667		1.166.667

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen

Onderwijsachterstandenbeleid

Met ingang van 2019 start een nieuwe Onderwijsachterstandenbeleidsperiode vanuit het Rijk. Vanwege een nieuwe berekeningssystematiek zal de geormerkte uitkering die de gemeente Tiel jaarlijks voor de uitvoering van dit beleid en de Voor en Vroegschoolse Educatie stijgen.

Wat is het huidige beleidskader?

Goed voorbereid aan de start

- Onderwijsachterstandenbeleid gemeente Tiel 2018-2021, oktober 2017
- Subsidieregeling Onderwijsachterstanden 4-12 jaar Tiel 2018-2021
- Toekomst peutervoorzieningen in Tiel, juni 2017
- Verordening tegemoetkoming kosten (VVE-)peuteropvang Tiel
- Subsidieregeling (VVE-)peuteropvang Tiel

Niemand mag uitvallen

- Regionaal programma 2016-2020 Voortijdig schoolverlaters en jongeren in een kwetsbare positie Rivierenland
- Programma Educatie 2019
- Beleidsplan Jeugd/ WMO 2017-2020
- Regionaal Programma Volwassenen educatie 2018
- Taalakkoord Rivierenland 2018-2020, november 2017

Toekomstbestendig onderwijs

- Integraal Huisvestingsplan Onderwijsaccommodaties Tiel 2007
- Meerjaren Onderhoudsplan Onderwijshuisvesting Tiel 2015-2054
- De verordening 'Voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Tiel 2016'
- Huisvestingsprogramma 2019

Programma 8**Inwoners en Bestuur****Wat willen we bereiken?**

Inwoners ervaren dat de gemeente hún gemeente is: zij staan centraal in ons handelen en zijn betrokken bij ons beleid. Inwoners kunnen, bijvoorbeeld als het om een paspoort of rijbewijs gaat, rekenen op een professionele en moderne dienstverlening vanuit de gemeente. Behalve met dienstverlening houdt de gemeente zich met veel meer zaken bezig die van invloed zijn op het dagelijks leven van de inwoners, zoals de inrichting van de leefomgeving, woningbouw en het voorzieningenaanbod. Daarbij is de gemeente niet langer alleen aan zet, maar pakt zij de opgaven die er liggen samen met anderen aan, met inwoners, buurgemeenten, verbonden partijen en partners uit onderwijs en bedrijfsleven. Het besluitvormingsproces verandert daardoor, het gaat steeds meer om het vooraf vastleggen van de spelregels en om het organiseren van overleg. Samenspraak vooraf, goede informatievoorziening en communicatie en waar mogelijk samenwerking bij de uitvoering horen daarbij. Met elkaar zoeken we hoe te opereren in een veranderend speelveld. Zo werken we aan de vitalisering van onze lokale democratie, waarin ruimte is voor alle spelers. In gesprek zijn en blijven is voorwaarde om elkaar te begrijpen.

Wat zijn de doelen (voor 2019 - 2022)?**Goede dienstverlening**

Producten worden vanuit de vraag van onze klanten aangeboden. We blijven sociale media gebruiken en praten en schrijven in begrijpelijke taal. Steeds meer producten en diensten gaan we digitaal via onze website aanbieden. Niet alleen willen we meer aanbieden, maar ook zorgen dat de inwoners snel en makkelijk zijn zaken kan regelen. Dit alles op het principe van de toptaken. We houden wel oog voor bewoners die minder ervaren zijn op de digitale snelweg. Het kan dus nog steeds via het loket, de telefoon of schriftelijk.

Indicatoren

- aantal digitale transacties
- aantal digitaal ingevulde formulieren
- aantal producten waar een afspraak voor gemaakt kan worden

Inwoner centraal stellen

Bij elk voorstel, elk beleid of elke maatregel staan we stil bij de impact daarvan op de leefwereld en de kwaliteit van leven (het geluk) van inwoners.

Samenspraak organiseren

Bij alle nieuwe opgaven is het organiseren van samenspraak een vast onderdeel van het proces/project. Bij alle reguliere werkzaamheden wordt, indien nodig samen met een wijkregisseur, nagegaan of samenspraak mogelijk is.

Ruimte geven aan (initiatieven uit) de samenleving

Met het faciliteren van en ruimte geven aan (initiatieven uit) de samenleving gaan we (meer) ervaring opdoen. In wijken, buurten en dorpen nemen steeds meer mensen verantwoordelijkheid voor hun eigen leefomgeving. We evalueren projecten waarbij de gemeente taken overdraagt aan inwoners. En we gaan na wat de gemeente kan bijdragen aan het verduurzamen van de initiatieven.

Indicatoren

- saldo wijkbudgetten

Partner zijn in de netwerksamenleving

We gaan besluitvormingsprocessen beter afstemmen op onze veranderende rol. We richten ons op de versterking van de verantwoordelijkheid en betrokkenheid van inwoners, ondernemers en organisaties.

Een sterke stad in een sterke regio

De gemeente Tiel neemt deel aan diverse gemeenschappelijke regelingen en dat is geen doel op zich. Het is een middel om efficiënter te werken, zoals met de Belastingssamenwerking Rivierenland, het Regionaal Archief en de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe. Het is ook een middel om ons te kunnen richten op de regierol, want de uitvoering kunnen we overlaten aan een specialist, zoals het geval is bij het Beheer Openbare Ruimte en de Omgevingsdienst Rivierenland. Een derde vorm betreft samenwerking op onderwerpen, die vanwege hun

grensoverschrijdend karakter het beste regionaal kunnen worden opgepakt. Voorbeelden hiervan zijn arbeidsparticipatie via Werkzaak Rivierenland en regionale economische ontwikkeling via Regio Rivierenland.

Daarom willen we in gesprek blijven met regio- en buurgemeenten hoe elkaar te versterken in bovenlokale opgaven. Door de bundeling van krachten zijn we bovendien een volwaardige gesprekspartner voor de Provincie en andere partijen. We werken op veel thema's succesvol samen met de andere gemeenten en op onderdelen willen we kijken naar mogelijkheden voor bijsturing. Dat heeft verschillende oorzaken. Het belang van het stedelijke Tiel wijkt soms af van het belang van onze buurgemeenten. Ook de tijdigheid van de informatievoorziening aan of consultatie van de raad is een punt van aandacht. Daarom willen we graag meer sturen op enkele belangrijke gemeenschappelijke regelingen. Ook gaan we bekijken welke de belangrijkste terreinen van samenwerking voor de gemeente Tiel zijn en in welke vorm die samenwerking bij voorkeur zou kunnen worden gegoten.

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten?

Resultaten en activiteiten

Doel goede dienstverlening

Resultaat digitaliseren aangiften Burgerlijke Stand

In 2019 wordt het mogelijk dat ouders digitaal aangifte van geboorte kunnen doen, uitvaartverzorgers digitaal aangifte van overlijden en toekomstige bruidsparen digitaal melding kunnen doen van hun voorgenomen huwelijk. De nieuwe burgerzaken applicatie, waarmee vanaf drie december 2018 gewerkt wordt, biedt de mogelijkheid dit te ondersteunen.

Resultaat organiseren verkiezingen

In maart 2019 wordt de verkiezing van Provinciale Staten en Waterschappen gehouden. In mei 2019 vindt de verkiezing van het Europees Parlement plaats.

Resultaat toegankelijkheid stembureaus 100%

Per 1 januari 2019 treedt er een wetswijziging in werking die stelt dat voortaan alle stembureaus toegankelijk moeten zijn voor mensen met een beperking. Hierbij gaat het niet alleen om mensen met een rolstoel, maar bijvoorbeeld ook om mensen met een visuele of auditieve beperking. Voorheen gold de eis van 25 procent toegankelijkheid van de stemlokalen. Nu is dat 100 procent geworden. Samen met een externe adviseur wordt gekeken welke stembureaus toegankelijk zijn en welke nog niet. Daarnaast wordt in beeld gebracht welke aanpassingen noodzakelijk zijn.

Resultaat deelnemen aan rijksexperiment (Ministerie van BZK)

Bij de komende verkiezingen wordt geëxperimenteerd met centraal stemmen tellen. Een centrale telling verloopt rustiger en overzichtelijker, biedt gelegenheid om fouten te corrigeren en verkleint het risico op hertelling.

Resultaat invoering digitale herinneringen

Inwoners die zich aangemeld hebben bij de Berichtenbox worden via dit medium geïnformeerd dat hun reisdocument verloopt. Hierdoor komt voor deze inwoners de schriftelijke brief te vervallen.

Resultaat nieuwe website

De website wordt vernieuwd in de eerste maanden van 2019. Deze website is net als de vorige gebaseerd op het principe van de toptaken. Dit betekent dat de meest gevraagde producten en diensten zover mogelijk vooraan staan en eenvoudig zijn aan te vragen of te regelen. Producten en diensten die weinig worden aangevraagd, staan niet of niet prominent op de website. Vanwege de korte tijd, waarin dit gerealiseerd dient te worden, zal dit ook in 2019 nog de nodige tijd en aandacht vragen.

Resultaat gebruiksvriendelijke website

Gebruiksvriendelijkheid van de website gaat een continu proces worden van testen en aanpassen. We krijgen op dit moment al feedback terug via een speciale knop op de website. We gaan actiever op zoek naar feedback en verbeteringen. We zullen inwoners gaan vragen om een bepaalde taak op onze website uit te voeren. Hiervoor gaan we oplossingen bedenken, die we vervolgens weer zullen uittesten. Op die manier blijven we de digitale dienstverlening conintu verbeteren en er ook voor zorgen dat dit voor inwoners een fijn kanaal is voor dienstverlening.

Doel samenspraak organiseren

Resultaat doorontwikkeling Spiegelgroep

De Spiegelgroep voortzetten, inclusief aanwas van nieuwe leden. Daarnaast nagaan of een *spiegelgroep* voor specifieke domeinen en/of doelgroepen meerwaarde heeft.

Budget: burger- en overheidsparticipatie € 500,-

Resultaat Tiels Kompas voor samenspel

Op basis van experimenten in het kader van de Omgevingsvisie en de ervaringen van de wijkregisseurs en de opbrengst van de Spiegelgroep stellen we een handvat op om bij elke opgave na te gaan hoe de participatie er uit moet/kan zien én hoe die participatie vorm te geven:

- wie heeft welke rol in welke fase
- hoe worden die uitgangspunten gedeeld
- welke afspraken worden gemaakt
- wat is de beste aanpak

Het kompas geldt voor alle domeinen waar de gemeente én de inwoners mee te maken hebben, van zorg tot ruimtelijke omgeving en van spelen en sporten tot veiligheid. Het kompas wordt samen met alle betrokkenen gemaakt gemeenteraad, college, inwoners, ambtenaren. Om blijvend te leren van ervaringen en elkaar scherp te houden, komt er een *feedbackgroep*, die wordt samengesteld uit de betrokken geledingen. Deze groep gaat aan de hand van casuïstiek na of het kompas goed is gebruikt en of bijstelling nodig is.

Budget: burger- en overheidsparticipatie + opleidingen à € 15.200,- , bijdrage van provincie € 15.200,-

Doel inwoner centraal

Resultaat Vitale Wijken 2.0

Op basis van de ervaringen met wijkgericht werken en gezien de nieuwe opgaven in Tiel (GGZ in de wijk, klimaatadaptatie, van het gas af, verbrede toegang tot zorg) gaan we de volgende stap zetten in wijkgericht werken. Om de inwoners echt centraal te stellen zijn de speerpunten in die verdieping 'integraal en samenhangend', gericht op langere termijn en, waar mogelijk, 'ontschotten van budgetten'. Basis blijft de inbreng van onderop en samenwerking met inwoners en partners.

Resultaat Pluk het geluk in Tiel

Op 28 maart 2019 organiseert Tiel samen met EHERO en LCGW een landelijk congres over hoe de lokale overheid een bijdrage kan leveren aan het welbevinden van inwoners en de ervaren kwaliteit van hun leven. Goede voorbeelden en 'moedige missers' uit Tiel en andere gemeenten worden uitgewisseld, inspirerende sprekers en workshops brengen deze andere manier van werken een stap verder aan de hand van de thema's 'gezondheid', 'geld', 'verbondenheid' en 'taal'.

Budget: € 25.000,-, bijdragen uit sponsoring en van AenO fonds worden onderzocht.

Doel ruimte voor burgerinitiatieven*Resultaat verduurzaming inwoner-initiatieven*

We willen dat inwoners zich duurzaam inzetten en meedoen. Dat komt de duurzaamheid van initiatieven ten goede en hun eigen welbevinden en gezondheid. Samen met Werkzaam ontwikkelen we een Leer- en Participatie-pilot, om initiatiefnemers uit de kwetsbare groepen, die specifiek onze aandacht hebben, in staat te stellen hun initiatief te runnen en te bestendigen. Daarnaast ontwikkelen we een instrument om inzicht te krijgen in de meerwaarde van de inzet van juist de kwetsbare initiatiefnemer bij sociale activering en preventie van (verdere) kwetsbaarheid.

Budget: burger- en overheidsparticipatie + opleidingen € 12.000,-, bijdragen provincie € 12.000,-

Doel een sterke stad in een sterke regio*Resultaat samenwerken met andere gemeenten in Rivierenland*

De gemeenteraad heeft in 2016 spelregels opgesteld hoe te sturen op onze samenwerkingsvormen. Met het toepassen van deze spelregels, uit het rapport *Sturen of gestuurd worden*, zijn we ervaring aan het opdoen.

Vanwege de samenhang binnen de regio op de arbeids- en woningmarkt en in het voorzieningenaanbod, is het zinvol om te weten hoe gemeenten elkaar wederzijds kunnen versterken. Om een goed beeld te krijgen van positie en kansen voor de gemeente Tiel binnen die regionale samenwerking, heeft de gemeenteraad zich voorgenomen onderzoek te laten doen naar ons profiel en de kwaliteiten en kernwaarden van Tiel als gemeente, die leidend moeten zijn in onze positionering.

Resultaat investeren in partnerschap met Provincie en Gelderse Steden

Ter verdieping van het partnerschap met de Provincie en met andere Gelderse Steden (waaronder in RS4-verband Doetinchem-Harderwijk-Tiel-Zutphen) blijven we inhoudelijke vraagstukken gezamenlijk bespreken. Zo vragen we bij de Provincie om aandacht voor de specifieke positie van een middelgrote centrumstad met grote opgaven en bijbehorend voorzieningenniveau.

Doel partner zijn in de netwerksamenleving

Resultaat inrichting van het besluitvormingsproces gericht op het faciliteren van versterking van verantwoordelijkheid en betrokkenheid van inwoners, ondernemers en organisaties.

Besluitvormingsprocessen afstemmen op de veranderende rol van de overheid in de netwerksamenleving.

Voorgescreven indicatoren

Wat gaat dat kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	3.121	3.453	3.675	3.270	3.277	3.265
Baten	865	529	558	260	266	225
Resultaat voor bestemming	2.256	2.924	3.116	3.010	3.010	3.040
Mutaties reserves:						
toevoegingen	0	0	0	0	0	0
onttrekkingen	0	0	82	47	0	0
Resultaat na bestemming	2.256	2.924	3.034	2.963	3.010	3.040

Ter informatie

Dit programma is opgebouwd uit de volgende taakvelden:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.1	Bestuur	2.017	2.470	2.664	2.504	2.457	2.457
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
0.2	Burgerzaken	1.084	958	986	741	795	783
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	20	25	25	25	25	25
totaal lasten		3.121	3.453	3.675	3.270	3.277	3.265
0.1	Bestuur	0	0	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	0	0	82	47	0	0
0.2	Burgerzaken	865	529	558	260	266	225
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	0	0	0
totaal baten		865	529	640	307	266	225
totaal taakvelden		2.256	2.924	3.034	2.963	3.010	3.040

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van 110 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Hogere wachtgelden voormalige wethouders na vorming nieuw college	N	72
Hogere salariskosten programma 8 door wijzigingen in urenverdeling en indexering loonkosten	N	32
Onttrekking reserve wachtgelden en pensioenen voormalige wethouders	V	82
Geen kosten jaarthema geraamd in 2019	V	20
Eenmalige kosten nieuwe gemeenteraad in 2018	V	25
Bijdrage aan landelijke voorzieningen (kosten VNG) van programma alg. baten en lasten naar programma 8	N	107
Hogere bijdrage aan Regio Rivierenland, met name door indexering loonkosten	N	38
Opbrengsten leges bevolking en rijbewijzen hoger	V	58
Hogere kosten verkiezingen t.o.v. 2018 (in 2019 2x verkiezingen; in 2018 1x)	N	36
Overige verschillen	N	10
Totaal	N	110

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2019	jaarlasten 2020	jaarlasten 2021	jaarlasten 2022
Regionaal investeringsfonds		125			

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve	Werkelijk saldo 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Reserve wijkgericht werken	201.346			201.346

Reserve wachtgelden/pensioenen wethouders	309.296		82.000	227.296

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen

Goede dienstverlening

Het aantal transacties zal in 2019 niet veel veranderen ten opzichte van 2018 en de jaarrekening van 2017. We spreken van een transactie op het moment dat een inwoner ook betaalt via onze website. Dit wordt ingezet bij de aanvraag van een uittreksel uit de Basisregistratie Personen of een afschrift van een akte uit de Burgerlijke Stand.

Voor wat betreft het aantal ingevulde formulieren hebben we te maken met een grote daling. Oorzaak hiervan is het nieuwe systeem dat de Avri gebruikt voor het registreren van meldingen in de openbare ruimte. Via onze website komen inwoners direct in het systeem van de Avri terecht en vullen daar hun melding in. Dat loopt dus niet langer via onze formulieren.

Behalve een daling zal het aantal formulieren dat digitaal kan worden aangevraagd wel stijgen, maar de grootste klappers zijn al online aan te vragen. Denk aan het melden van een verhuizing of het opvragen van een uittreksel. De vermindering in het aantal online aanvragen zal dit om die reden dus niet goed maken. De melding openbare ruimte was via onze website nu eenmaal een veelgebruikt formulier. De verwachting voor 2019 is dat dit ongeveer 1300 ingevulde formulieren op gaat leveren, terwijl dit in 2017 nog 2629 ingevulde formulieren opleverde. Toen hadden we te maken met een grote stijging in het aantal formulieren, omdat het in dat jaar mogelijk werd om online een verhuizing door te geven.

Het aantal gemaakte afspraken via de website zal in 2019 gaan dalen. De mogelijkheid om digitaal een afspraak te maken is van de website gehaald dit in verband met de bezetting van de balies bij Publiekszaken. Uiteindelijk is het wel weer de bedoeling dat inwoners de mogelijkheid krijgen om via internet een afspraak te maken.

De inwoner centraal, samenspel organiseren en ruimte voor burgerinitiatieven

(beleid: programma Burger- en Overheidsparticipatie)

Inwoners nemen steeds vaker initiatieven in hun eigen leef-en woonomgeving. Zowel de wijkregisseurs vanuit de gemeente, als de ambassadeurs vanuit de samenleving zelf (Trots op Tiel), spelen hierbij een stimulerende en ondersteunende rol.

Dat de inwoners en organisaties meer en meer zelf aan zet willen zijn, vraagt van de gemeente en van haar maatschappelijke partners een andere houding en gedrag. Een andere manier van werken, gericht op gedeelde verantwoordelijkheid en samen optrekken. Dat betekent ruimte geven aan eigen oplossingen van mensen volgens het principe 'ja, mits' in plaats van 'nee, tenzij'; het betekent écht samenwerken en elkaar versterken. Dit vraagt veel van onze partners, maar even zo veel van onze eigen organisatie. Wijkregisseurs, (beleids)medewerkers, projectleiders, participatiecoaches en wmo-consulenten brengen dit 'met de voeten in de klei' in de praktijk. Hieruit wordt lering getrokken en ervaringen worden gedeeld, zowel binnen de gemeente zelf als samen met onze netwerkpartners.

Inwoners zijn ook actief in spiegelgroepen. Daarin spiegelen zij de gemeente aan de hand van dilemma's en thema's, die ofwel door de gemeente worden aangedragen of wel door henzelf.

Een sterke positie van Tiel in de regio

(beleid: rapport Sturen of gestuurd worden)

Vanaf 1 januari 2019 zijn de gemeenten Geldermalsen, Neerijnen en Lingewaal opgegaan in de nieuwe gemeente West Betuwe. Dat betekent een sterkere partner die bij kan dragen aan het realiseren van de gezamenlijke ambities op de speerpunten *Economie en Logistiek*, *Agribusiness* en *Recreatie en Toerisme*. Het betekent ook een andere stemverhouding in het Algemeen Bestuur van de regio, het aantal gemeenten gaat van tien naar acht en Tiel is niet langer de grootste.

Samenwerken vraagt soms ook ruimte voor maatwerk, wanneer de regio-gemeenten in meerderheid een keuze hebben bepaald, die in een individuele gemeente op bezwaren stuit.

Partner zijn in de netwerksamenleving

De gemeenteraad is en blijft het hoogste orgaan binnen de gemeente. Hoewel aan de bevoegdheden niets is veranderd, vraagt de veranderende omgeving (de netwerksamenleving) wel om een andere rol van raadsleden. Als de gemeenteraad inwoners en andere partijen vraagt om medeverantwoordelijk te zijn, heeft dat consequenties voor de eigen zeggenschap. Dat vraagt om vertrouwen in een ander, maar ook om het vooraf duidelijk maken van de wederzijdse verwachtingen.

Deze veranderende opstelling is al terug te vinden in de transformatie van het sociaal domein, ligt ten grondslag aan de Omgevingswet en vindt zijn weerslag in het programma Burger- en Overheidsparticipatie. Inspireren, experimenteren en reflecteren kunnen helpen om inhoud te geven aan de veranderende rol van een raadslid.

Rol en ontwikkelingen verbonden partijen

Regio Rivierenland

In Rivierenland is sprake van een goede balans tussen duurzame economische groei en behoud en versterking van een goede leefomgeving, waardoor inwoners, bezoekers en bedrijven graag in de regio (ver)blijven. Om dit te realiseren wordt ingezet op bedrijvigheid die past bij de regio, die de economische structuur versterkt en aansluit op de wensen en mogelijkheden van de bevolking. Vanuit deze visie en missie uit 2011 is Regio Rivierenland namens de samenwerkende gemeenten bezig met het uitvoeringsprogramma dat hoort bij het *Regionale Ambitiedocument*. Naast de daarin vastgelegde speerpunten hebben de gemeenten enkele regionale thema's bij Regio Rivierenland belegd, zoals duurzaamheid, mobiliteit en wonen.

Belastingsamenwerking Rivierenland

In het perspectief voor 2019 maken geautomatiseerde verwerking van informatie en standaardisering van processen onderdeel uit van de visie, waarbij tevens pro actieve en - waar mogelijk - digitale communicatie als speerpunten zijn benoemd.

BSR streeft ernaar de kosten zo laag mogelijk te houden. BSR moet voldoen aan diverse wet- en regelgeving, onder andere op het gebied van de landelijke (gegevens) voorzieningen. Dit vraagt om extra investeringen en kosten die niet te beïnvloeden zijn, waardoor de begroting per 2019 fors stijgt.

De stijging is met name het gevolg van een besluit van de ministerraad om kosten van beheer van voorzieningen als Digi-D en MijnOverheid door te belasten aan afnemers als BSR. Voor ieder gebruik van dergelijke voorzieningen (door BSR en burgers) dient een vergoeding te worden afgedragen. Daarnaast stijgen de kosten door verwachte CAO

stijgingen en nemen de automatiseringskosten toe door investeringen in de bedrijfsvoering. Dankzij deze investeringen worden meer sturingsmogelijkheden gecreëerd en worden storingen in het primaire proces tegengegaan. Voor de gemeente Tiel stijgt de bijdrage aan de BSR met € 64.000.

Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe

Sinds 1 januari 2016 is BWB een zelfstandige organisatie met een eigen rechtspersoon, begroting en personeel. Aansturing vindt plaats via de netwerkdirectie (NWD), bestaande uit de gemeentesecretarissen van Culemborg, Geldermalsen en Tiel, en per vakgebied via het Opdracht Gestuurd Overleg (OGS).

BWB is een organisatie in ontwikkeling. De opstartfase van BWB als zelfstandige organisatie is nog niet afgerond. In april heeft het Bestuur kennis genomen van de evaluatie van de governance van BWB door Rijnconsult. In juni heeft het Bestuur kennis genomen van het onderzoek

van Sietsema & Sietsema naar de kwaliteit van dienstverlening van BWB in relatie tot de 4 K's en het eigen werkbedrijf van de GR. Op basis van beide rapportages wordt een plan van aanpak opgesteld om de organisatie verder te ontwikkelen en de governance anders in te richten.

Ondertussen is er ook in 2019 aandacht voor de voorbereiding van het invlechten van Neerijnen en Lingewaal binnen Geldermalsen voor zowel het administratieve gedeelte als formatie en processen. Daarbij zal wordt er gezorgd voor een goede transfer van betreffende medewerkers naar BWB. De bedoeling van de samenwerking en harmonisatie van bedrijfsvoeringstaken is dat er meer kwaliteit wordt geleverd, de taken minder kwetsbaar worden uitgevoerd, er kansen voor medewerkers ontstaan en dat dit allemaal ook minder zal kosten (4 K's).

BWB blijft in overleg met haar partners doorontwikkeling om te komen tot verdere harmonisatie en kwaliteitsverbetering.

Wat is het huidige beleidskader?

Algemene baten en lasten

In dit hoofdstuk geven wij een overzicht van die baten en lasten die niet direct samenhangen met een programma. Voorheen waren dit alleen de algemene dekkingsmiddelen, de post onvoorzien en stelposten, vanaf 2017 behoren ook de overheadkosten en de te betalen

Vennootschapsbelasting hiertoe.

Hieronder een totaaloverzicht van alle lasten en baten die tot dit hoofdstuk behoren.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	14.157	14.763	13.914	14.335	14.399	14.478
Baten	89.572	82.482	84.956	85.842	86.358	85.651
Resultaat voor bestemming	-75.416	-67.719	-71.042	-71.507	-71.958	-71.173
Mutaties reserves:						
toevoegingen	10.054	743	948	421	583	-448
onttrekkingen	3.317	1.791	1.331	1.045	664	664
Resultaat na bestemming	-68.679	-68.767	-71.425	-72.132	-72.040	-72.284

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen opgenomen.

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.5	Treasury	-1.071	-310	84	68	-8	71
0.61	OZB woningen	592	288	407	407	407	407
0.62	OZB niet-woningen	0	273	171	171	171	171
0.64	Belastingen Overig	32	17	23	23	23	23
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	317	-418	-459	100	367	572
totaal lasten		-129	-150	226	768	959	1.244
0.5	Treasury	592	553	509	498	486	474
0.61	OZB woningen	4.001	4.420	4.560	4.635	4.695	4.703
0.62	OZB niet-woningen	3.926	4.183	4.377	4.420	4.464	4.509
0.64	Belastingen Overig	11.693	1.983	1.984	1.984	1.984	729
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	67.396	70.088	72.187	72.996	73.462	73.969
0.8	Overige baten en lasten	455	0	72	42	0	0
totaal baten		88.063	81.227	83.689	84.575	85.091	84.384
totaal taakvelden		-88.193	-81.376	-83.463	-83.806	-84.131	-83.140

Treasury

Op dit taakveld ramen we het saldo van de rentelasten en de rentebaten zoals deze door de hele begroting zijn verdeeld.

We hebben de rekenrente die we hanteren in deze begroting aangepast t.o.v. 2018. Dit heeft enerzijds te maken met de daling van de rente zelf en anderzijds met het voorschrift dat de toegerekende rente niet meer dan 0,5% mag afwijken van de gemiddelde rente die we betalen voor onze geldleningen.

We houden in deze begroting rekening met een rente van 1,0%. Deze rente rekenen we toe aan alle investeringen, zowel de oude als de nieuwe. Tot en met de begroting 2016 rekenden we aan investeringen de rente toe die gold voor het jaar waarin de investering had plaatsgevonden.

Het gevolg hiervan is dat de toegerekende rente aan de taakvelden lager is geworden, terwijl het renteresultaat, dat we in dit hoofdstuk ramen, ook lager is dan in voorgaande jaren. Beide effecten vallen grotendeels tegen elkaar weg.

In de paragraaf financiering is meer informatie opgenomen over de aangepaste en verstrekte leningen.

Daarnaast is hier het dividend geraamd van de aandelen BNG en Vitens.

Belastingopbrengsten

Voor een toelichting op de opbrengsten OZB, hondenbelasting, toeristenbelasting en reclamebelasting en het door ons voorgestelde tarievenbeleid verwijzen we u naar de paragraaf A, lokale heffingen, van deze begroting.

In de raming van de opbrengst OZB is rekening gehouden met een toename van de woningvoorraad met 36 en een tariefstijging van 1,4%, zijnde de inflatiecorrectie die voor alle tarieven wordt toegepast.

De opbrengst reclamebelasting wordt, na aftrek van gemaakte kosten (met name van de BSR), één op één doorbetaald aan de ondernemersverenigingen.

De raming opbrengst precarioheffing is inclusief de heffing voor kabels en leidingen ad. € 1.255.000. Deze kan nog geraamd worden t/m 2021, daarna is deze heffing niet meer toegestaan. De opbrengst voor elektriciteitsleidingen nemen we niet mee in de begroting, omdat hierover nog geen definitieve uitspraken zijn gedaan.

In de begroting 2018 hebben we de raming van de opbrengst verblijfsbelasting verhoogd met € 525.000. Met ingang van dat jaar heffen we belasting van in Tiel verblijvende personen uit Midden- en Oost Europa. In reactie op deze heffing laat een groot aantal van hen zich nu inschrijven bij het bevolkingsregister. Hierdoor kan van hen geen verblijfsbelasting meer geheven worden. Daar staat tegenover dat de omvang van de bevolking toeneemt, waardoor Tiel meer ontvangt uit de algemene uitkering. Dit bedrag is echter aanzienlijk lager de opbrengst verblijfsbelasting. Daarnaast blijkt het opsporen van alle aanwezige personen een moeizaam proces. In verband hiermee hebben we de raming verlaagd tot € 200.000.

De kosten van heffing en invordering door BSR worden toegerekend aan de diverse heffingen conform de opgave in de begroting van BSR.

Algemene uitkering

In deze begroting is rekening gehouden met de septembercirculaire 2018. In onze informatienota van 19 juni j.l. hebben we u uitgebreid geïnformeerd over de gevolgen van de meicirculaire. De septembercirculaire is een aanpassing hierop op basis van de Rijksbegroting 2019 die op Prinsjesdag bekend is gemaakt.

Hieronder een samenvatting hiervan.

Accres

In de meicirculaire is het accres 2019 beschikbaar gesteld. Het accres is de aanpassing van de omvang van het gemeentefonds op basis van de rijksbegroting (samen trap op en af). In het geraamde accres is de vergoeding voor hogere lonen en prijzen inbegrepen. Dit betreft een bedrag van € 1.650.000. In deze begroting hebben we dit bedrag ingezet voor de verhoging van de budgetten met de inflatiecijfers die in de Perspectievennota zijn vastgesteld (3% voor lonen, 2% voor prijzen).

Zonder dit onderdeel is er sprake van een beperkte aanpassing van het accres. Wel springt in het oog de flinke verlaging in 2022. Deze jaarschijf ramen we nu voor het eerst en hierin wordt met name de zogenaamde opschalingskorting die gedurende 10 jaar (t/m 2025) steeds tot een verlaging leidt zichtbaar. Dit is een korting die het vorige kabinet heeft ingevoerd vanuit de veronderstelling dat door opschalingen gemeenten efficiënter zouden gaan werken. Ondanks grote bezwaren en felle tegenstand vanuit de gemeenten heeft ook dit kabinet deze korting gehandhaafd.

Hoeveelheidsverschillen

Naast de omvang van het gemeentefonds hebben ook de maatstaven van de gemeente zelf grote invloed op de omvang van de algemene uitkering. Als de gemeente groeit, groeit de algemene uitkering mee, bij een krimp krijgen we te maken met lagere inkomsten.

Er is een groot aantal maatstaven die allemaal hun eigen verloop kennen. Voor dit moment leiden met name mutaties in de maatstaven WOZ-waarde en aantal bijstandsuitkeringen tot wijzigingen. Als gevolg van de inschrijving van buitenlandse werknemers kan dit ook het geval zijn bij het aantal inwoners.

Sociaal domein

Vanaf 2019 gaat het sociaal domein voor het grootste deel integraal onderdeel uitmaken van de algemene uitkering en wordt deze dus niet meer als afzonderlijke decentralisatie-uitkering toegekend. Dit betekent dat vanaf dan de inflatie en de volume-ontwikkelingen gedekt moeten worden uit het accres. Voor enkele onderdelen blijft wel een afzonderlijke decentralisatie-uitkering overeind. Dit zijn Wmo onderdeel Beschermd wonen, Jeugd onderdeel Voogdij 18+ en Participatie onderdelen voorheen Wajong en WSW.

Het gevolg is ook dat er vanaf 2019 geen direct verband meer kan worden gelegd tussen de middelen die we voor sociaal domein ontvangen en onze eigen budgetten. Daarmee kan de financiële systematiek van de afgelopen jaren rondom het sociaal domein niet meer op dezelfde manier worden voortgezet.

Wel blijft ons uitgangspunt dat geld dat wij voor de zorg hebben ontvangen beschikbaar blijft voor de zorg.

Voor dit moment hebben we de positieve effecten in de inkomsten van het sociaal domein in 2018-2020 meegenomen in de budgetten van het sociaal domein en wachten we voor de jaren 2021-2022 nog even af of hier inderdaad negatieve effecten zullen optreden. Ten opzichte van deze budgetten hebben we in deze begroting met name voor de Jeugdzorg een verhoging voorgesteld met € 3 miljoen (waarvan € 1 miljoen al in het coalitieakkoord was opgenomen). Wij verwachten dat de herijking van de verdeling van de middelen voor sociaal domein voor Tiel positieve effecten zullen hebben in die jaren.

De overheveling van sociaal domein naar de algemene uitkering brengt herverdeeeffecten met zich mee. Voor Tiel is dat € 82.000 positief. Met de VNG is afgesproken dat de herverdeeeffecten tot 2021 niet zullen worden geëffectueerd. Dus op dit moment profiteren we hier nog niet van. De andere mutaties bij sociaal domein in de jaren 2019-2022 kunnen worden vergeleken met de onderdelen taakmutaties, accres en hoeveelheidsverschillen in de algemene uitkering, maar dan voor dit onderdeel. Nu zijn deze nog afzonderlijk zichtbaar, vanaf de circulaire in 2019 zal dat niet meer het geval zijn.

Systematiek BTW-compensatiefonds

Gemeenten kunnen het grootste deel van de BTW die ze betalen terugontvangen via het BTW-compensatiefonds (BCF). Het BCF kent een bepaalde omvang die het Rijk heeft vastgesteld. Als de gemeenten meer declareren dan de omvang van het BCF (het plafond) dan wordt het verschil in mindering gebracht op het gemeentefonds. Declareren ze minder dan wordt de ruimte onder het plafond aan het gemeentefonds toegevoegd.

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een behoorlijke ruimte onder het plafond. Het Rijk heeft tot nu toe op basis van de historie een inschatting gemaakt van de declaraties die de gemeenten doen. Dit leidde in de ramingen tot een groeiende ruimte onder het plafond, die werd toegevoegd aan het gemeentefonds.

Al langere tijd werden er vraagtekens gezet bij deze systematiek, omdat deze een te rooskleurig beeld gaven. In onze ramingen hebben we daar dan ook al correcties op toegepast.

Vanaf de meicirculaire wordt de systematiek omgedraaid: er wordt vanuit gegaan dat er helemaal geen ruimte is onder het plafond. Pas als in de loop van het jaar blijkt dat er ruimte is wordt deze toegekend. Een eerste indicatie hiervoor wordt afgegeven in de septembercirculaire. Voor de uiteindelijke uitkering betekent dit niets, maar wel voor de raming die we nu maken voor de jaren 2019-2022. Ondanks de correcties die we op de vorige systematiek hadden toegepast betekent dit een verlaging van de raming die oploopt naar een miljoen.

Volgens de richtlijnen van de provincie moeten we onze begroting in principe opstellen op basis van de meicirculaire. Deze aanpassing van de systematiek betekent voor alle gemeenten dat ze in de begroting ineens met grote tekorten te maken krijgen. Om die reden zijn de provincies met elkaar en met het ministerie van BZK in overleg getreden om hun handelwijze in deze op elkaar af te stemmen. De provincie Gelderland heeft zich aangesloten bij het standpunt van BZK en de VNG dat de ruimte onder het plafond in zijn geheel mag worden geraamd. Wel adviseert de provincie om een voorzichtige inschatting te maken, bijvoorbeeld een raming van 50% van de ruimte. We stellen daarom voor om, net als in voorgaande begrotingen en conform het advies van de provincie, uit te gaan van een ruimte van 50% onder het BCF-plafond. In dat geval zijn de effecten beperkt.

Oormerking van middelen

In de meicirculaire is voor 2018 € 66.000 en voor 2019 en 2020 € 42.000 beschikbaar gesteld voor versterking van het gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid. Deze middelen hebben we toegevoegd aan het budget Armoedebeleid. In de septembercirculaire is € 80.000 beschikbaar gesteld voor het Rijksvaccinatieprogramma. Deze middelen dragen we af aan de GGD dat daarmee in zijn begroting al rekening mee had gehouden.

Overige lasten en baten

Deze bestaan uit de volgende onderdelen:

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Nog te verdelen loon- en prijsstijgingen	Stelposten				75	150	150
Nog te verdelen uitkering gemeentefonds	Stelposten				89	123	128
Nog te verdelen nieuw beleid	Stelposten				400	600	800
Nog te verdelen lasten	Inhuur derden		121	121	121	121	121

Nog te verdelen lasten	Stelposten		-120	-120	-120	-120	-120
Nog te verdelen lasten	Bezuinigingstaakstelling		-129	-257	-214	-189	-189
Bovenformatief en voormalig personeel	Stelposten		62				
Bovenformatief en voormalig personeel	Salarissen en sociale lasten	78		115	67		
Bovenformatief en voormalig personeel	Salarissen en sociale lasten voormalige personeel			50	50	50	50
Doorschuif-BTW gemeenschappelijke regelingen	Stelposten		-400	-438	-438	-438	-438
totaal lasten		78	-465	-529	30	297	502
Bovenformatief en voormalig personeel	Vergoeding uitgeleend personeel			72	42		
Doorschuif-BTW gemeenschappelijke regelingen	Opbrengst dienstverlen en services (doorlevering)	455					
totaal baten		455	0	72	42	0	0
saldo		-377	-465	-601	-12	297	502

Toelichting overige lasten en baten

Nog te verdelen loon- en prijsstijgingen

Elk jaar stijgen de lonen als gevolgen van periodieken, bevorderingen en dergelijke. In de begroting nemen we een stelpost op van 0,5% van de loonsom om deze kosten te dekken.

Nog te verdelen uitkering gemeentefonds

Voor elke woning die in Tiel nieuw gebouwd wordt, ontvangen we extra middelen via de algemene uitkering en de OZB. Een bedrag van € 450,- per nieuwe woning reserveren we voor de gevolgen van groei van de stad voor diverse budgetten, zoals onderhoud groen en wegen, onderwijs, ouderenvoorzieningen en dergelijke.

Na vaststelling van de werkelijke nieuwbouw kan in de loop van 2019 het exacte budget voor areaaluitbreiding worden bepaald en bestemd.

Nog te verdelen nieuw beleid

Op deze stelpost ramen wij in het meerjarenperspectief voor nog onbekende tegenvallers en onvermijdelijke nieuwe uitgaven € 200.000 voor incidentele en € 200.000 voor structurele uitgaven.

Nog te verdelen lasten/inhuur derden

Op diverse plaatsen in de begroting ramen we kosten voor inhuur van derden. De raming hier is nog niet verdeeld, dit gebeurt in de loop van het jaar over de teams die daaraan behoefte hebben.

Nog te verdelen lasten/stelposten

Doordat investeringen nooit allemaal direct in het voorgenomen jaar gereed komen, treedt er jaarlijks onderuitputting op op de kapitaallasten. In de begroting houden wij hier op voorhand al rekening mee.

Nog te verdelen lasten/bezuinigingstaakstelling.

Dit betreft een taakstelling achterblijvende overhead.

Bovenformatief en voormalig personeel/salarissen en sociale lasten

Betreft salarislasten van een bovenformatief personeelslid. Deze is elders gedetacheerd, de inkomsten staan onder de baten.

Bovenformatief en voormalig personeel/salarissen en sociale lasten voormalig personeel

De gemeenten zijn eigen risicodragers voor de WW. Hierdoor ontstaan bij beëindiging van dienstverbanden soms WW-verplichtingen.

Doorschuij-BTW gemeenschappelijke regelingen

De BTW die de gemeenschappelijke regelingen terugontvangen, sluizen zij door naar de deelnemende gemeenten. Deze inkomst dient als dekking voor de korting op het gemeentefonds bij de invoering van het BTW-compensatiefonds.

Mutaties reserves

In onderstaande tabel zijn de reserves genoemd die geen betrekking hebben op een bepaald programma en daarom in dit hoofdstuk worden opgenomen, inclusief de voorgestelde stortingen en onttrekkingen in 2019.

Naam reserve	stand per 1-1-2019	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12-2019
Algemene weerstandsreserve	14.604.282			14.604.282
Reserve frictiekosten ombuigingen	305.377			305.377

Onvoorziene uitgaven

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Onvoorziene uitgaven	239	47	70	70	70	70
<i>totaal lasten</i>	239	47	70	70	70	70

Toelichting onvoorziene uitgaven

Het bedrag voor onvoorzien kan worden aangewend ten behoeve van eenmalige zaken die voldoen aan de criteria: onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar.

Overhead

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Lasten	14.285	14.863	13.638	13.517	13.390	13.184
Baten	1.509	1.256	1.267	1.267	1.267	1.267
Saldo	12.776	13.607	12.371	12.250	12.123	11.917

Overheadkosten zijn kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan een product of een programma in de begroting. Voorbeelden hiervan zijn huisvesting, ICT, personeelszaken en financiën.

De kosten van overhead worden niet meer verdeeld over de andere taakvelden en daarmee ook niet over de programma's, maar worden gepresenteerd in een afzonderlijk overzicht. Directe loonkosten van medewerkers die direct aan een programma/taakveld werken worden wel aan dat programma toegerekend.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de kosten van overhead € 12,6 miljoen bedragen. Dit bedrag kan grofweg opgedeeld worden in de volgende onderdelen:

bedragen x € 1.000	werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
Salarissen	4.668	4.608	4.484	4.484	4.484	4.484
Bijdragen verbonden partijen	5.240	6.340	5.810	5.810	5.695	5.695
Materiële kosten	4.361	2.751	2.395	2.687	2.742	2.749
Kapitaallasten	280	1.401	1.255	841	775	562
Verrekening met voorzieningen						
Totaal lasten	14.285	14.863	13.638	13.517	13.390	13.184
Bijdragen van derden	-1.509	-1.256	-1.267	-1.267	-1.267	-1.267

Totaal inkomsten	-1.509	-1.256	-1.267	-1.267	-1.267	-1.267
Saldo	12.776	13.607	12.371	12.250	12.123	11.917

Vennootschapsbelasting

bedragen x € 1.000		werkelijk 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
0.9	Vennootschapsbelasting	1	50	50	50	50	50
totaal lasten		1	50	50	50	50	50

Met ingang van 2016 zijn de gemeenten verplicht om vennootschapsbelasting (VPB) af te dragen voor bedrijfsmatige activiteiten waarop winst wordt gemaakt. De te betalen VPB bedraagt 20% over de winst indien deze meer bedraagt dan € 100.000 en 25% bij een winst van minder dan € 100.000. Bedrijfsmatige activiteiten waarop verlies wordt gemaakt kunnen deels worden weggestreept tegen de geboekte winsten op andere activiteiten.

Voor deze activiteiten moeten we van de belastingdienst een andere administratie voeren dan die volgens het BBV.

De te betalen VPB kan van jaar tot jaar verschillen. Op basis van de (beperkte) ervaringen tot nu toe ramen we € 50.000 structureel.

Deel 3: Paragrafen

A. Lokale heffingen

Algemene inleiding

In deze paragraaf gaan wij in op de lokale heffingen en onze voornemens voor 2019 op dit gebied, voor zover het gaat om heffingen die de gemeente mag opleggen vanuit haar publiekrechtelijke taak. Lokale heffingen bestaan uit belastingen en rechten (retributies), die volgens de Gemeentewet worden aangemerkt als gemeentelijke belastingen.

De gemeente Tiel heft de volgende belastingen:

- onroerende-zaakbelastingen*
- hondenbelasting*
- parkeerbelastingen
- precariobelasting
- reclamebelasting*
- rioolheffing*
- toeristenbelasting

De heffingen, gemerkt met een * worden verzorgd door de gemeenschappelijke regeling Belastingssamenwerking Rivierenland (BSR). Tevens verzorgt BSR de uitvoering van de wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ).

De volgende retributies (rechten) worden in Tiel geheven:

- Haven-, kade- en liggelden (Scheepvaartrechten)
- Leges
- Lijkbezorgingsrechten
- Marktgelden

Het gemeentelijke belastinggebied is wettelijk begrensd; alleen de in de Gemeentewet (art. 219) opgesomde heffingen mogen worden opgelegd. In dit artikel wordt tevens geregeld, dat de gemeente vrij is in het hanteren van heffingsmaatstaven, met dien verstande dat het bedrag van een gemeentelijke belasting niet afhankelijk mag worden gesteld van inkomen, winst of vermogen.

Ten aanzien van de rechten is bepaald dat hierop geen winst mag worden behaald. Dit wordt berekend op begrotingsbasis: de geraamde baten mogen de geraamde lasten niet overschrijden.

Wij gaan ervan uit dat onze tarieven grotendeels kostendekkend zijn, maar kunnen dat nog niet voor 100% aantonen. In deze paragraaf moeten we vastleggen hoe we de kostendekkende tarieven onderbouwen.

De systematiek van berekenen is inmiddels vastgelegd in de financiële verordening. Deze is verder uitgewerkt in een methodiek van vastleggen van gegevens over de hoeveelheid tijd die aan de diverse producten en diensten wordt besteed. De vervolgstap is nu het daadwerkelijk vastleggen hiervan. Op dit moment is dat nog niet gebeurd.

Uitgangspunten beleid lokale heffingen

Uitgangspunt bij de heffingen van lokale belastingen is het aanpassen van de tarieven met het inflatiepercentage dat hoort bij het jaar dat voorafgaat aan het jaar waarin de nieuwe tarieven ter vaststelling worden voorgelegd. Voor deze methode is gekozen omdat dat inflatiepercentage definitief vaststaat en er niet hoeft te worden gewerkt met arbitraire inschattingen.

Als inflatiepercentage hanteren we het door het Centraal Bureau voor de Statistiek vastgestelde Consumentenprijsindexcijfer.

Voor de begroting 2019 betekent dit dat het inflatiepercentage van 2017 van 1,4% wordt gehanteerd.

Uitgangspunt is tevens, dat vrijwel alle daarvoor in aanmerking komende tarieven van de lokale heffingen (waar mogelijk) met het inflatiepercentage worden gecorrigeerd.

Kostendekkendheid

Bij de vaststelling van tarieven is (volledige) kostendekkendheid uitgangspunt.

Waardering onroerende zaken (WOZ)

Sinds 2008 vindt de herwaardering van de onroerende zaken jaarlijks plaats. De waardepeildatum voor het belastingjaar 2019 is 1-1-2018.

Waardeontwikkeling

Bij de samenstelling van deze paragraaf is de herwaardering naar de waardepeildatum 1-1-2018 nog in volle gang. De uitkomsten zijn uiteraard nog niet bekend.

In de mei circulaire van het ministerie van Binnenlandse Zaken staat vermeld dat de landelijke marktontwikkeling tussen 1-1-2017 en 1-1-2018, op basis van informatie van de Waarderingskamer, voor woningen wordt geschat op + 7%. Voor niet- woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op + 1%.

Onroerende zaakbelastingen (OZB)

Tarieven 2019

Uitgangspunt bij de onroerende-zaakbelastingen is dat de opbrengst gelijk blijft aan die van vorig jaar, echter wel gecorrigeerd (verhoogd) met het te hanteren inflatiepercentage van 1,4%.

Aangezien de herwaardering nog niet is afgerond, is het niet zinvol thans reeds tariefberekeningen te maken. Onder de voorwaarde dat de resultaten van de herwaardering tijdig bekend zijn zullen wij in de raadsvergadering van november of december met tariefvoorstellen komen.

Hondenbelasting

De hondenbelasting is, conform artikel 226 van de Gemeentewet, een algemene belasting. Op basis van een raadsbesluit uit 2005 is, via een gefaseerde invoering, de hondenbelasting in Tiel sinds 2010 geheel bestemd als doelbelasting voor de bestrijding van de hondenpoepoverlast.

Door BSR worden ieder jaar controles uitgevoerd, waardoor het aantal geregistreerde honden op peil blijft. In totaal zijn er in Tiel circa 3.500 geregistreerde honden.

De nieuwe, met het inflatiepercentage verhoogde, tarieven worden:

	2018	2019
voor 1 hond	76,88	77,96
voor de 2e en volgende hond, per hond	81,32	82,46
voor kennels	398,73	404,31

Parkeerbelastingen

Straatparkeren

Toepassing van de inflatiecorrectie van 1,4% houdt in, dat het tarief voor het straatparkeren, waar een beperkte parkeerduur geldt, wordt verhoogd van € 1,82 naar € 1,85 per uur.

Parkeerterreinen/-garage

Op de parkeerterreinen en in de garage geldt geen beperking van de parkeerduur. Het uurtarief bedraagt € 1,38. Verhoging met het inflatiepercentage brengt het tarief op € 1,40 per uur.

Het tarief voor de parkeerterreinen en de parkeergarage bedraagt sinds begin 2018 € 8,40. In het verleden is afgesproken, dat het tarief voor een dagkaart maximaal 6 maal het uurtarief mag bedragen. Er is dan ook geen reden om een verhoging met het inflatiepercentage te laten plaatsvinden.

Avondtarief

Ook het avondtarief (van 18:00 tot 22:00 uur) dient gecorrigeerd te worden met het inflatiepercentage. Voorgesteld wordt het tarief af te ronden op € 0,90 per uur.

Vergunningen en kraskaarten

Ook voor deze tarieven stellen wij een verhoging met het inflatiepercentage van 1,4% voor. De tarieven worden, ten behoeve van de werkbaarheid bij het betalen aan de kassa van Burgerzaken, op een veelvoud van € 0,05 afgerond.

Kosten naheffingsaanslag

Indien niet of niet-voldoende wordt betaald bij parkeerapparatuur volgt bij controle een naheffingsaanslag parkeerbelasting. Deze bestaat uit het tarief voor één uur verhoogd met kosten.

Voor 2018 bedroegen deze kosten € 62,--. De minister van BZK stelt jaarlijks het maximum bedrag vast dat mag worden doorberekend. Voor 2019 is dit bedrag op € 62,70 vastgesteld.

Precariobelasting

Deze belasting is gebaseerd op artikel 228 van de Gemeentewet.

Hierin is geregeld dat "terzake van het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, een precariobelasting kan worden geheven".

Belast worden de verkoopstandplaatsen (vaste en tijdelijke), de terrassen en het gas- en elektriciteitsleidingennetwerk.

Verkoopstandplaatsen en terrassen

Voor de tarieven voor verkoopstandplaatsen en terrassen stellen wij voor deze te indexeren met het inflatiepercentage van 1,4%.

Afschaffen precariobelasting voor nutsbedrijven

De mogelijkheid tot het heffen van precariobelasting op kabels en leidingen van nutsbedrijven is vervallen met ingang van 2022.

De tarieven, zoals die golden op 10 februari 2016, mogen niet meer worden verhoogd.

Procedures

In voorgaande edities van de paragrafen Lokale Heffingen hebben wij u gemeld dat er in den lande talrijke gerechtelijke procedures gevoerd worden tegen gemeenten die precariobelasting heffen van netwerkbeheerders. Omdat de argumentatie van de bezwaren en beroepen zeer divers is, zijn ook de uitspraken van rechtbanken en gerechtshoven niet eenduidig.

Nog steeds wordt gewacht op definitieve uitspraken door de Hoge Raad.

Elektriciteitsnetwerk

De stand van zaken met betrekking tot de aanslag 2012 is dat Liander hoger beroep heeft ingesteld bij het Gerechtshof.

De aanslag 2013 is gekoppeld aan de uitspraken over de aanslag 2012.
Het is dus voor beide aanslagen wachten op de uitspraken van het Gerechtshof.
Tegen de aanslagen 2014 t/m 2017 zijn, na de uitspraken (ongegrond) van de gemeente Tiel, beroepen ingesteld bij de rechtbank.
De zitting is eind oktober gepland.

Gasleidingennetwerk

De aanslagen betreffende het gasleidingennetwerk zijn tot en met het belastingjaar 2016 zonder bezwaar in te dienen door Liander betaald.
Echter, vorig jaar is ook tegen de aanslag 2017 door Liander een bezwaarschrift ingediend. In deze zaak is door de gemeente Tiel uitspraak gedaan, en wel een ongegrond verklaring.
Tegen deze uitspraak is Liander in beroep gegaan bij de rechtbank.

Reclamebelasting

Sinds 2009 wordt reclamebelasting opgelegd aan ondernemers op de bedrijventerreinen Kellen, Latenstein en Westroijen en in het Centrumgebied. De opbrengst van deze belasting wordt, na aftrek van de kosten, gestort in het Ondernemersfonds. De gehanteerde tarieven zijn gebaseerd op de begrotingen die door de ondernemersverenigingen OCT en HvT worden ingediend.

Het bestuur van Hart van Tiel heeft via het Ondernemersfonds de wens geuit om voor het Centrumgebied de heffingsmaatstaf te wijzigen van het aantal m² reclame-uiting in de WOZ-waarde.

Hiertoe wordt een nieuwe verordening aan de raad ter vaststelling aangeboden voor het deelgebied Centrum.
De verordening voor de drie bedrijventerreinen dient als gevolg hiervan eveneens opnieuw te worden vastgesteld, zij het dat er inhoudelijk geen wijzigingen plaatsvinden.

Rioolheffing

Voor de periode 2015-2018 is een Gemeentelijk Rioleringsplan vastgesteld.
Daarbij behoort het Kostendekkingsplan. Hierin zijn de benodigde tarieven opgenomen.

Op het moment van samenstelling van deze paragraaf is het Kostendekkingsplan, dat behoort bij de nieuwe periode van het Gemeentelijk Rioleringsplan nog niet beschikbaar.

Naar verwachting zal het Kostendekkingsplan niet tijdig, dat wil zeggen vóór 1-1-2019, gereed zijn, zodat wij voorstellen om de tarieven 2019 te indexeren met het inflatiepercentage van 1,4%

De nieuwe tarieven worden dan:

Tarieven 2019

	2018	2019
Meerpersoonshuishoudens < 500 m ³	233,52	236,79
Alleenwonenden < 500 m ³	181,18	183,72
Grootverbruik (> 500m ³) per m ³	0,46	0,47
Bronbemaling t.b.v. nieuw-, verbouw- en saneringsprojecten per m ³	0,05	0,05

Toeristen/verblijfsbelasting

Bij besluit van 8 november 2017 heeft de raad de naam Toeristenbelasting gewijzigd in Verblijfsbelasting.

In deze raadsvergadering zijn ook de tarieven aan de orde gekomen. In het kader van het sluitend maken van de begroting werd voorgesteld de tarieven met ingang van 1 januari 2018 met € 0,50 per overnachting te verhogen tot € 1,-- (campings), respectievelijk € 1,50 (overige).

De raad heeft echter besloten om het tarief voor een overnachting met kampeermiddelen voor 2018 niet te verhogen en te handhaven op € 0,50 per overnachting.

Voor de overige overnachtingen is het tarief wel met € 0,50 verhoogd en vastgesteld op € 1,50.

Het achterwege laten van een verhoging van het tarief voor de campings was eenmalig. Wij gaan de raad voorstellen om dit tarief met ingang van 2019 wel met € 0,50 te verhogen en te brengen op € 1,-- per overnachting.

Gebruikelijk is om geen jaarlijkse inflatiecorrectie toe te passen vanwege de zeer geringe verhoging die dan ontstaat. Bovendien wordt zo voorkomen dat recreatieondernemers voortdurend hun foldermateriaal moeten aanpassen.

Eens in 5 jaren vindt een correctie plaats op basis van het gecumuleerde percentages van deze 5 jaren. De eerstvolgende trendmatige verhoging zal dan ook in 2023 zijn beslag krijgen.

Eind vorig jaar is, met instemming van de raad (via de commissie Bestuur) besloten ook de buitenlandse arbeidsmigranten, die niet zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen, in de heffing te betrekken, en wel met terugwerkende kracht tot 1-1-2017.

Belastingplichtig is degene die gelegenheid tot verblijf biedt.

Deze verblijf bieders zijn veelal de uitzendorganisaties.

Inmiddels is aan een aantal organisaties, waarvan bekend is dat deze als verblijf bieders kunnen worden aangemerkt, aangifteformulieren verzonden. Het resultaat is niet bemoedigend. Het zal nog flinke inspanningen vergen om de juiste aantallen boven water te krijgen om te komen tot een goede aanslagoplegging. Voorzichtigheidshalve hebben we de raming van de opbrengst van dit onderdeel verlaagd van € 525.000 naar € 200.000.

Leges

Zoals al in de inleiding is vermeld streven wij voor de leges naar een kostendeckingspercentage van 100.

Op dit moment beschikken we niet over gegevens die aantonen op welk percentage we zitten.

In de financiële verordening is vastgelegd hoe we deze kosten berekenen. Daarin is ook een component voor overheadkosten in meegenomen. Uitwerking hiervan dient nog plaats te vinden.

Voor dit moment stellen wij voor de tarieven, waar mogelijk en toegestaan, met het inflatiepercentage te verhogen.

Lijkbezorgingsrechten

Op 29 november 2017 is de "Verordening op het beheer en gebruik van gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Tiel 2018" door de gemeenteraad vastgesteld.

Hierin is het beheer en het gebruik geactualiseerd, mede naar aanleiding van wensen en bezwaren van inwoners van Tiel over onder andere de hoogte van de tarieven en over de uitgiftetermijnen van graven en asbestemmingen.

De Verordening lijkbezorgingsrechten is hierdoor eveneens opnieuw vastgesteld, met de daarbij behorende nieuwe tarieventabel.

De tarieven zijn dus actueel en behoeven op dit moment geen aanpassing.

Marktgeden

De tarieven voor deze heffing zijn zo gering dat een jaarlijkse trendmatige indexering van de tarieven niet of nauwelijks leidt tot een verhoging van deze tarieven.

In de Paragraaf Lokale Heffingen 2011 hebben wij u dan ook voorgesteld om, in tegenstelling tot de algemene uitgangspunten, deze tarieven eens in de vijf jaren te verhogen met de gecumuleerde indexeringen van die vijf jaren.

In het belastingjaar 2015 heeft deze verhoging plaatsgevonden, zodat de eerstvolgende verhoging in het belastingjaar 2020 zal zijn.

Ontwikkeling opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de opbrengsten van de diverse heffingen in de jaren 2017 t/m 2019.

bedragen x € 1.000	Werkelijke opbrengst rekening 2017	Raming opbrengst begroting 2018	Raming opbrengst begroting 2019
Belastingen			
OZB woningen	4.001	4.420	4.560
OZB niet-woningen eigenaren	2.349	2.544	2.642
OZB niet-woningen gebruikers	1.577	1.639	1.735

bedragen x € 1.000	Werkelijke opbrengst rekening 2017	Raming opbrengst begroting 2018	Raming opbrengst begroting 2019
Hondenbelasting	241	243	244
Parkeerbelasting*	1.460	2.346	2.456
Precariobelasting**	10.940	1.290	1.290
Reclamebelasting	513	450	450
Rioolheffing	3.895	3.928	3.983
Verblijfsbelasting	74	589	275
Leges	1.649	1.197	1.377
Lijkbezorgingsrechten	218	228	228
Marktgeden	23	38	38
Totaal lokale heffingen	26.940	18.912	19.278

* De parkeerbelasting is inclusief de naheffingsaanslagen en de opbrengst van parkeervergunningen.

** In 2017 is in totaal voor de jaren 2012 t/m 2017 een bedrag van € 9.645.000 aan aanslagen precariobelasting op elektra leidingen opgelegd, waarvan de inkomsten in niet waren geraamd. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe zijn deze voorlopige aanslagen, in afwachting van definitieve jurisprudentie, aan een bestemmingsreserve toegevoegd.

Overzicht ontwikkeling lastendruk in Tiel

Uitgangspunt bij de samenstelling van dit overzicht is het een woning met een WOZ-waarde van € 250.000 in het jaar 2010.

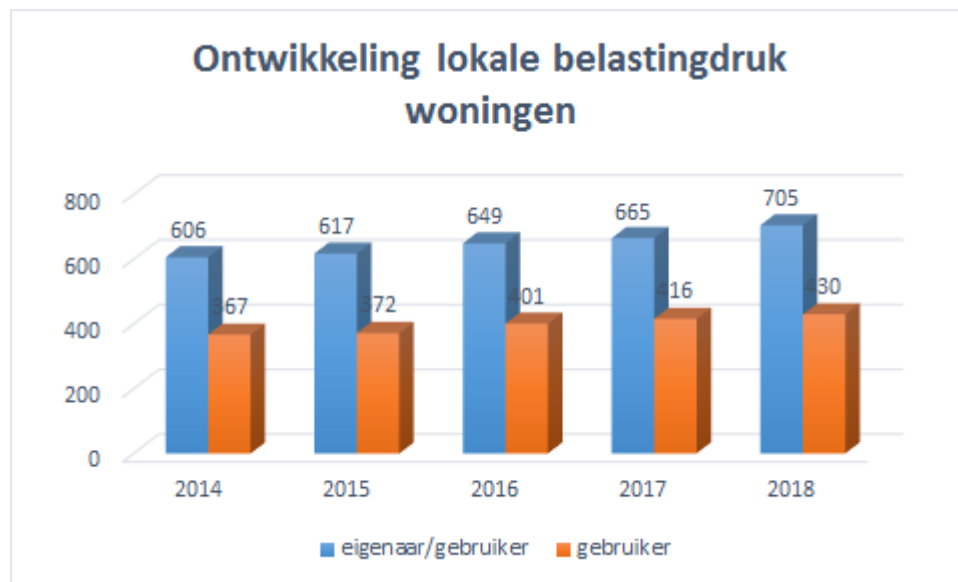
Waarde woning	€ 250.000
Daling 1,6%	€ 4.000
Waarde 2011	€ 246.000
Daling 1,9%	€ 4.674

Waarde 2012	€ 241.326
Daling 3%	€ 7.240
Waarde 2013	€ 234.086
Daling 7%	€ 16.386
Waarde 2014	€ 217.700
Daling 3,5%	€ 7.619
Waarde 2015	€ 210.081
Stijging 0,5%	€ 1.050
Waarde 2016	€ 211.131
Stijging 1,5%	€ 3.167
Waarde 2017	€ 214.298
Stijging 2,2%	€ 4.714
Waarde 2018	€ 219.012

- Als lokale woonlasten zijn gerekend de onroerende-zaakbelasting (eigenaar), de rioolheffing en de afvalstoffenheffing van de AVRI.
- De AVRI hanteert voor 2018 een vast tarief van € 136,--.
- Vervolgens bepaalt het aantal container aanbiedingen het variabele bedrag van de aanslag. Uit cijfers van BSR blijkt, dat dit bedrag gemiddeld € 51,-- is.
- Vermeerderd met het tarief voor het verwijderen van zwerfvuil (€ 9,96) wordt in onderstaand overzicht voor 2018 gerekend met een bedrag van € 197,--.

jaar	ozb eig.	%	rioolrecht gebr.	%	afvalst heffing gebr.	%	totaal gebr.	%	totaal eig. gebr.	%
2014	239	2,5	186	2,2	181	-/- 15	367	-/- 7,4	606	1,6
2015	245	2,5	192	3,2	180	-/- 0,5	372	1,4	617	1,8
2016	248	1,2	197	2,6	186	3,3	383	2,9	631	2,2
2017	249	0,5	212	7,6	204	9,7	416	8,6	665	5,4
2018	275	10,4	233	9,9	197	-/- 3,4	430	3,4	705	6,0

Het voorgaande wordt in een grafiek als volgt weergegeven:

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Jaar	Tiel	Nederland
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Euro	2018	615	654
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Euro	2018	706	721

Vergelijking lastendruk met andere gemeenten in Gelderland

Uit de rapporten over 2018 en 2017 van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO), is onderstaand overzicht samengesteld van de lokale lastenontwikkeling in Tiel zowel in vergelijking met de buurgemeenten als met het landelijk gemiddelde. Uit het overzicht blijkt dat de gemeente Tiel in vergelijking met de buurgemeenten in 2018 de goedkoopste gemeente is.

Overzicht bruto woonlasten 2018

Gemeente	éénpersoonshuishouden		meerpersoonshuishouden		rangnummer meerpersoon huishoudens	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017
Tiel	615	556	706	655	128	68
Culemborg	700	682	736	733	179	173
Zaltbommel	748	726	785	777	269	253
Buren	767	735	803	786	296	272
Neder-Betuwe	800	796	640	848	332	344
Lingewaal	812	772	851	824	339	314
Neerijnen	815	801	852	852	340	350
Geldermalsen	900	882	937	933	369	381
Landelijk gemiddelde	654	650	721	723		

De gemeente met rangnr. 1 (Oud-Beijerland € 505) heeft de laagste woonlasten in de categorie meerpersoonshuishouden; de gemeente rangnr. 387 (Bloemendaal € 1.234) heeft de hoogste woonlasten.

Kwijtscheldingsbeleid

De mogelijkheid om kwijtschelding van lokale heffingen te verlenen is geregeld in artikel 255 van de Gemeentewet. Hoofregel is dat gemeenten het kwijtscheldingsbeleid van de rijksoverheid volgen, zoals geregeld in de Uitvoeringsregeling.

Een uitzondering is dat het gemeenten is toegestaan om bij de berekening van de kwijtschelding uit te gaan van 100% van de bijstandsnorm. Het Rijk hanteert 90%.

De gemeente Tiel maakt al sinds jaren gebruik van deze mogelijkheid.

In de gemeente Tiel wordt kwijtschelding verleend voor de onroerende-zaakbelastingen en de rioolheffing. Echter, sinds de afschaffing van het gebruikersdeel van de ozb wordt feitelijk alleen nog kwijtschelding verleend voor de rioolheffing. De behandeling van kwijtscheldingsverzoeken vindt plaats door BSR.

Overzicht verleende kwijtscheldingen:

jaar	bedrag	aantal
2014	213.000	1.400
2015	232.305	1.374
2016	255.588	1.316
2017	301.787	1.789
2018	250.300	1.529 (tussenstand augustus 2018)

Er zijn op dit moment geen nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van het kwijtscheldingsbeleid te melden.

B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op de vraag in hoeverre we in staat zijn om tegenvallers op te vangen.

We werken met de methode van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR). Centraal in de aanpak staat het risicobewustzijn. Het gaat niet zozeer om het vermijden en/of ontkennen van risico's, maar juist om het bewust nemen van verantwoorde risico's.

Eerst geven we een toelichting op het beschikbare weerstandsvermogen. Daarna maken we een berekening van de weerstandsratio. Daarnaast nemen we in deze paragraaf een aantal financiële kengetallen op, waardoor we u nog meer inzicht kunnen geven in onze financiële positie.

We sluiten af met een conclusie en tot slot geven we een top 10 van het gemeentebrede risicoprofiel.

De beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Tiel bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken. Onder de weerstandscapaciteit kunnen 5 elementen worden gerekend:

- a) de post onvoorzien
- b) onbenutte belastingcapaciteit

- c) de algemene (weerstand)reserve / risicoreserve
- d) bestemmingsreserves
- e) stille reserves.

De elementen a, c, d en e zijn incidenteel van aard, element b is structureel.

a. Onvoorzien

Voor onvoorziene uitgaven is in deze begroting een bedrag opgenomen van € 70.000. Uit deze post worden uitgaven gedekt die voldoen aan de 3 o's: onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar. Tot een bedrag van € 12.500 kan het college besluiten nemen ten laste van onvoorzien, voor hogere bedragen is een raadsbesluit noodzakelijk. Uit het bovenstaande blijkt dat deze post vooral gebruikt wordt voor risico's die we *niet* voorzien hadden. We zetten deze post daarom niet in als weerstandscapaciteit.

b. Onbenutte belastingcapaciteit

Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit denken we in eerste instantie aan het minimale niveau van de belastingtarieven die in acht worden genomen bij een artikel 12 aanvraag. Hiermee wordt bedoeld dat als een gemeente een aanvraag om extra steun op grond van artikel 12 indient, eerst de tarieven moeten worden verhoogd tot een bepaald minimumniveau. Tiel zit op dit moment nog redelijk ver onder dit niveau. In opbrengst gaat het om een bedrag van € 2,1 miljoen op een geraamde opbrengst van € 9,0 miljoen, ofwel een stijging van 23%.

Daarnaast is er sprake van een macronorm: in totaal mag de opbrengst OZB landelijk gezien niet meer stijgen dan een door de minister vastgesteld percentage. Gebeurt dit toch dan heeft de minister de gelegenheid om het verschil in mindering te brengen op het gemeentefonds. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar een alternatief voor de macronorm.

De macronorm voor 2019 bedraagt 4%. Naar verwachting zullen we in Tiel binnen deze norm blijven. De belastingtarieven vragen met name om een politieke afweging.

c. Algemene weerstandsreserve

Tegelijk met de invoering van het risicomanagement heeft u besloten om een algemene weerstandsreserve te gaan vormen. Deze reserve is bedoeld om risico's mee op te vangen. De reserve bedraagt op dit moment bijna € 9,0 miljoen. Daarnaast ligt er nog een aantal claims op deze reserve, waardoor de vrij besteedbare ruimte ruim € 7,5 miljoen is.

d. Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn reserves die in het leven zijn geroepen met een bepaald doel. Deze reserves worden in principe alleen voor dat doel aangewend. Als de reserve niet meer nodig is wordt deze opgeven en gaat het saldo naar de algemene weerstandsreserve.

e. Stille reserves

Stille reserves zijn eigendommen die een potentiële inkomstenbron zijn. U kunt hierbij denken aan gronden, onroerende zaken en andere eigendommen die verkocht zouden kunnen worden, omdat ze voor de gemeente geen doel meer dienen of inmiddels geheel of gedeeltelijk zijn afgeschreven.

Op dit moment is er geen inventarisatie van dit soort stille reserves beschikbaar. Mede vanuit de gedachte dat beheer van vastgoed geen kerntaak is van de gemeente is het uitgangspunt dat de vastgoedportefeuille wordt beperkt tot het vastgoed dat nodig is voor het uitvoeren van beleidsmatig onderbouwde gemeentelijke taken. In de begroting 2018 is daarom een taakstelling opgenomen voor de verkoop van onroerende zaken. Deze moet een opbrengst opleveren van € 200.000 per jaar tot en met 2021.

Wij beschouwen in elk geval de algemene weerstandsreserve als weerstandscapaciteit. Daarnaast zijn van de bestemmingsreserves ook de algemene reserve grondexploitatie en de reserve sociaal domein beschikbaar als weerstandscapaciteit, omdat deze reserves ook bedoeld zijn om risico's/tekorten op die beleidsterreinen op te vangen. De reserve sociaal domein heeft op dit moment een saldo van nihil en draagt dus niet bij aan de weerstandscapaciteit. De risico's van de grondexploitatie en van het sociaal domein zijn onderdeel van de berekening van het totaal aan risico's dat we lopen.

De andere drie posten achten wij minder geschikt hiervoor, of omdat ze vooral een politieke afweging vergen, of omdat we deze nu niet concreet kunnen maken. Derhalve bedraagt de weerstandscapaciteit ruim € miljoen.

Tabel 1: Beschikbare weerstandscapaciteit				
Weerstand	Startcapaciteit	Bijboekingen	Afboekingen/ oormerkingen	Huidige capaciteit
Algemene weerstandsreserve	14.604.282			14.604.282
Algemene reserve grondexploitatie	743.291			743.291
Reserve sociaal domein	0			0
	15.347.573			15.347.573

Totale weerstandscapaciteit				
------------------------------------	--	--	--	--

De benodigde weerstandscapaciteit

Om de risico's van Gemeente Tiel in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. In dit risicoprofiel zijn alle bekende risico's betrokken, inclusief die met betrekking tot Sociaal Domein en de grondexploitatie.

In totaal zijn er zo'n 120 risico's in beeld gebracht. In tabel 5 achteraan deze paragraaf worden alleen de bekende tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

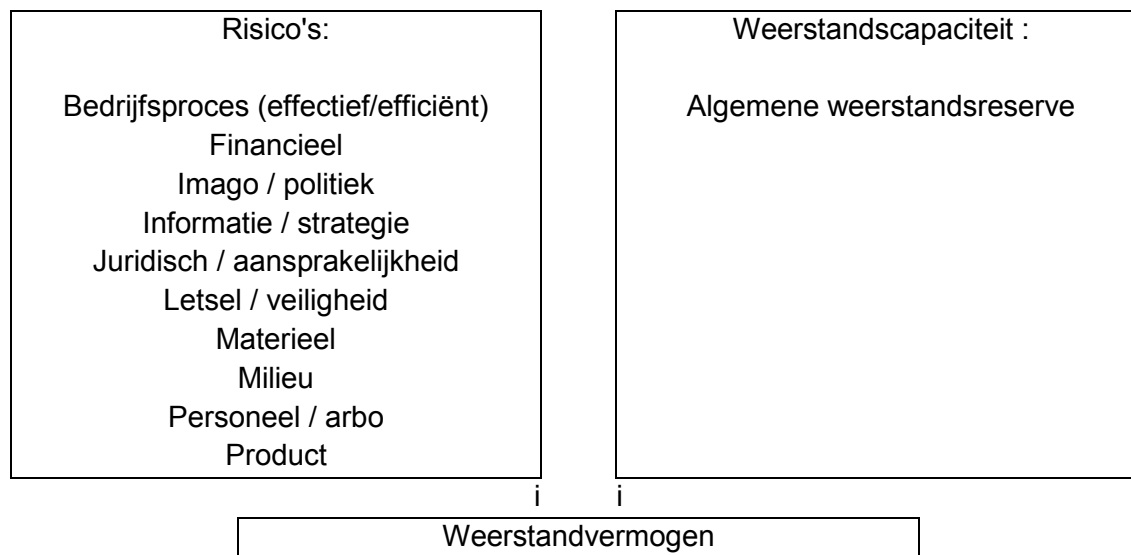
Totaal grote risico's	€ 17.575.000
Overige risico's	€ 16.420.000
Totaal alle risico's	€ 33.995.000

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden.

Uit de simulatie volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 15.636.794 (= benodigde weerstandscapaciteit).

Berekening weerstandsratio

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt hieronder in een figuur weergegeven.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{15.347.573}{15.636.794} = 0,98$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Tabel 2: Weerstand velden		
Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4-2.0	Ruim voldoende
C	1.0-1.4	Voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	Onvoldoende
F	<0.6	Ruim onvoldoende

Het ratio voor het weerstandsvermogen van de gemeente Tiel valt in klasse D. Dit duidt op een matig weerstandsvermogen.

Financiële kengetallen

In dit onderdeel van deze paragraaf nemen we de voorgeschreven financiële kengetallen op. Deze kengetallen zijn grotendeels gebaseerd op geprognosticeerde balansgegevens. Elders in deze begroting hebben we ook een geprognosticeerde balans opgenomen. Naarmate deze verder in de toekomst is gelegen wordt deze minder betrouwbaar. Met name het tempo van de investeringen en de financiering daarvan laat zich moeilijk betrouwbaar voorspellen.

We hebben de cellen gekleurd op basis van de normen die de provincie eerder heeft aangegeven:

- groen: categorie A
- oranje: categorie B
- rood: categorie C

Daarbij is groen het minst risicovol en rood het meest.

Kengetal	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1a. Netto schuldquote	72%	81%	91%	90%	90%	90%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	65%	74%	84%	83%	83%	84%
2. Solvabiliteitsratio	22%	17%	21%	21%	21%	22%
3. Grondexploitatie	2%	3%	3%	3%	3%	3%
4. Structurele exploitatieruimte	0,36%	1,56%	-1,11%	-0,69%	-0,99%	0,01%
5. Belastingcapaciteit	91%	98%	97%	97%	97%	97%

Toelichting:

1a. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen (betreft met name doorgeleende gelden aan woningbouwcorporaties).

Een netto schuldquote van minder dan 100% wordt als voldoende beschouwd.

De netto schuldquote loopt in 2018 flink op. De reden hiervoor is dat er nieuwe leningen afgesloten moeten worden om de lopende en komende investeringen te financieren.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

In het algemeen wordt een getal tussen 25 en 40% als een minimum gezien. Dat betekent dus dat Tiel een relatief lage solvabiliteit heeft. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds een relatief lage omvang van de reserves, met name afgezet tegen de omvang van de schulden. De huidige prognose is dat na 2018 de solvabiliteit weer zal stijgen. Dit hangt mede af van de omvang van de investeringen in de komende periode. Niet uit te sluiten is dat de komende jaren opnieuw langlopende leningen afgesloten moeten worden om de voorgenomen investeringen te kunnen financieren.

Daarnaast ramen we voor een aantal bestemmingsreserves wel de jaarlijkse stortingen maar niet de onttrekkingen, omdat die van jaar tot jaar bekeken worden. Daardoor loopt de omvang van de reserves in de prognose op, maar zal dit in werkelijkheid waarschijnlijk niet het geval zijn. In dat geval zal de solvabiliteit niet of minder omhoog gaan.

Hoewel zowel de schuldquote als de solvabiliteit indicaties zijn van de balanspositie van de gemeente zijn dit minder belangrijke cijfers dan bijvoorbeeld voor een onderneming. Zolang de rente en aflossing van de afgesloten leningen gedekt kunnen worden binnen een structureel sluitende begroting is er geen reden tot zorg, ook als de schuldquote relatief hoog en de solvabiliteit relatief laag zijn.

3. Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken (ingevolge artikel 17 onderdeel van het BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

Het percentage in Tiel is laag. Dit betekent dat risico's in de grondexploitatie relatief laag zijn.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Om de structurele lasten en baten te bepalen worden de incidentele lasten en baten van de totale lasten en baten afgetrokken.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Hieronder is de berekening hiervan opgenomen.

Voor de provincie geldt als norm dat óf in het begrotingsjaar óf in de meerjarenraming het percentage positief is. Op dit moment is alleen 2022 positief.

Berekening structurele exploitatieruimte:

bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022
Totale lasten excl. reserves	119.437	120.853	120.264	119.923
af: incidentele lasten	908	1.927	200	200

Saldo A	118.529	118.926	120.064	119.723
Totale baten excl. reserves	119.056	120.778	120.264	119.672
af: incidentele baten	1.917	2.747	1.455	0
Saldo B	117.139	118.031	118.809	119.672
C: Structurele toevoeging reserves	1.360	1.360	1.360	1.360
D: Structurele onttrekkingen reserves	1.425	1.425	1.425	1.425
(B-A)+(D-C)	-1.325	-830	-1.190	14
E: Saldo baten excl. reserves	119.056	120.778	120.264	119.672
Structurele exploitatieruimte	-1,11%	-0,69%	-0,99%	0,01%

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Dit wordt afgezet tegen de gemiddelde woonlasten in Nederland in het voorafgaande jaar.

Het percentage is aanzienlijk hoger dan in voorgaande jaren. Belangrijkste oorzaak is de verhoging van de OZB in de begroting 2018 met 10,3%. Daarnaast was de afvalstoffenheffing in onze regio tot en met 2017 ten opzichte van de rest van Nederland veel lager. Dat verschil is inmiddels kleiner geworden.

Conclusie

Uit deze paragraaf blijkt dat de financiële positie van de gemeente Tiel onder druk staat. In de jaarrekening 2017 is de weerstandsratio onder 1 terecht gekomen en het is in deze begroting nog niet gelukt om deze daarboven te krijgen. Wel hebben we het grootste risico van de voorgaande jaren, de tekorten op Jeugdzorg, nu geëlimineerd door hiervoor nu structureel hogere budgetten in de begroting op te nemen. De financiële kengetallen geven ook een ander beeld dan vorige jaren. Onze solvabiliteit blijft relatief laag, maar het belangrijkste zorgpunt is nu de negatieve structurele exploitatieruimte. Zoals in de financiële beschouwingen aangekondigd willen wij het komende jaar samen met u werken aan een pakket aan maatregelen dat moet leiden tot een structureel sluitende begroting.

Ook wat betreft de belastingcapaciteit behoren we niet meer tot de gemeenten in Nederland met de laagste lasten. Wel is er t.o.v. de artikel 12 norm nog een forse ruimte om de lasten te verhogen.

Bijlage: top 10 risico's

Tabel 5 Top 10 van de risico's per 1 september 2017 (begroting 2018)							
Rangschikking	Risico	Toelichting	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Beheersmaatregelen	Invloed op weerstand
1	Precarioheffing op elektriciteitsleidingen wordt niet gerealiseerd	In de jaarrekening 2017 is de opbrengst van de precarioheffing 2012-2017 op elektriciteitsleidingen verwerkt en gestort in de algemene weerstandsreserve. Hierover lopen nog rechtszaken, de kans bestaat dat de rechter de het beroep tegen de aanslagen gegrond verklaart.	Opbrengst wordt niet gerealiseerd	40%	€ 9.645.000	De middelen worden niet besteed maar zijn gestort in de algemene weerstandsreserve; t.b.v. de rechtszaken worden we ondersteund door een extern bureau.	48,88%
2	Hogere kosten Sociale Werkvoorziening dan geraamd	Werkzaak Rivierenland raamt in z'n begroting veel lagere kosten voor sociale werkvoorziening dan in eerdere jaren. Over deze	Hogere bijdrage te betalen aan Werkzaak	50%	€ 600.000 structureel		3,82%

		raming bestaan de nodige twijfels.					
3	Tekortschietende budgetten voor bouwwerken	Door krapte op de markt lukt het niet om werken aan te besteden binnen de vastgestelde budgetten	Aanvullende kredieten nodig	70%	€ 1.000.000	Bij raming kredieten grotere marge opnemen voor onvoorzien	3,56%
4	Niet voldoen aan criteria die gelden voor de vangnetregeling	Een gemeente die een tekort heeft op de rijksmiddelen voor de verstrekking van bijstandsuitkeringen kan onder voorwaarden een beroep doen op een vangnetregeling. In Tiel doen we dat en zijn de inkomsten hiervan in de begroting geraamd.	Geen aanvullende bijdrage op basis van de vangnetregeling	50%	€ 1.000.000		3,38%
5	Rio-Vahstal: noodzakelijke programmawijziging door ontbreken markt voor huidig programma	Als het programma gewijzigd dient te worden naar grondgebonden woningen verslechtert het resultaat met € 610.000 en is het noodzakelijk om het bestemmingsplan te wijzigen.	Slechter resultaat	50%	€ 610.000		3,09%

6	De algemene uitkering is lager dan begroot.	In de meerjarenraming is gewerkt met bepaalde veronderstellingen m.b.t. het accres, de inflatie, ruimte onder het BCF-plafond e.d. In de praktijk blijkt dat deze meestal anders uitpakken dan wordt voorzien. Dat kan zowel een positief als een negatief effect hebben.	Tekort op de begroting of de jaarrekening.	50%	Maximaal € 750.000 gebaseerd op ervaring in eerdere jaren.	Tijdig nadenken over het opvangen van dit tekort door middel van bezuinigingen of anderszins.	2,57%
7	Ontwikkeling Bleekveld: lagere grondopbrengst door lagere prijs per m2		Minder opbrengsten	50%	€ 470.000		2,38%
8	Taakstellende bezuiniging achterblijvende overhead wordt niet gerealiseerd	In het verleden hebben we bij uitbesteding van taken gezien dat de overhead niet (direct) kan worden verminderd. Vanuit de in- en uitbestedingen in de afgelopen jaren staan nog taakstellingen open. Door de stapeling van taakstellingen wordt het steeds moeilijker deze verantwoord te realiseren.	Er is minder dekking aanwezig voor de overheadkosten	70%	€ 250.000 structureel	Vroegtijdig rekening hiermee houden; proberen de kosten te verminderen en/of op een andere manier door te belasten. Inkomsten genereren door werkzaamheden voor de nieuwe of andere organisaties te verrichten	2,13%

9	Tekort op budget uitvoering taken Wmo	In deze begroting is het budget geraamd dat via de algemene uitkering beschikbaar is gesteld. De kosten fluctueren jaarlijks.	Tekort op het budget	30%	€ 500.000 structureel	In de financiële beschouwingen hebben we beschreven hoe we de tekorten binnen sociaal domein willen oplossen.	1,90%
10	Bezuinigingen worden niet volledig gerealiseerd	Betreft de bezuinigingen van de begrotingen 2018 en 2019. Risico's zitten met name bij handhaving AVRI, verkoop eigendommen en hogere raming inkomsten	Tekort op jaarrekening	50%	Maximaal € 750.000	Goede monitoring van genomen maatregelen	1,90%

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Tiel heeft een groot vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, groen, civiele kunstwerken, gebouwen, etc. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van groot belang voor het zo goed mogelijk functioneren van de gemeente op verschillende beleidsterreinen zoals veiligheid, vervoer, recreatie, onderwijs en welzijn.

Het onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in beleids- en beheerplannen. In deze paragraaf wordt per onderwerp ingegaan op het beleidskader, de ontwikkelingen, de geplande onderhoudswerkzaamheden voor 2019 en de bijbehorende financiële consequenties.

De projecten in de openbare ruimte zijn integraal afgestemd en gepland. De disciplines binnen het onderhoud en beheer van de openbare ruimte verkennen elkaars werkzaamheden en voeren die binnen één project uit. Het doel is een hogere efficiëntie voor de organisatie en minder hinder voor de inwoners. De integrale planning voor de fysieke projecten in 2019 is elders in deze paragraaf opgenomen. In de jaarrekening 2019 wordt de evaluatie opgenomen over de uitgevoerde werken.

Wegen

Kengetallen

Alle gegevens over de verhardingen zijn verzameld in een wegenbeheersysteem. In totaal ligt er in de gemeente Tiel ongeveer 2,2 miljoen m² openbare verharding.

Het beleidskader

Het doel van het beleid voor het onderhoud van de verhardingen is:

- Zorgen dat de weggebruiker veilig gebruik kan maken van de wegen, fiets- en voetpaden.
- Zorgen voor goed bruikbare en voldoende comfortabele verhardingen.

In het Beleidsplan Wegen 2013-2016 is het beleid voor het wegbeheer vastgelegd.

Door jaarlijkse wegininspecties is er een goed overzicht van de kwaliteit van de verhardingen. De wegininspectie wordt ingelezen in het beheersysteem. Daaruit komt een overzicht van onderhoudsmaatregelen. Dit overzicht is verwerkt in het Wegenbeheerplan gemeente Tiel.

Ontwikkelingen

Het beleidsplan is verlopen in 2016. De geplande maatregelen uit het beheerplan gaan tot en met 2018. Dus beide documenten zijn toe aan vervanging. Door ze te combineren zijn ze beter op elkaar af te stemmen. In 2018 is hiermee gestart.

Financiën

Er is in 2019 € 927.735 beschikbaar voor regulier en groot onderhoud. De reserve onderhoud wegen bevat per 31-12-2017 een saldo van € 160.855.

Civiele kunstwerken**Kengetallen**

Alle gegevens met betrekking tot de civiele kunstwerken zijn verzameld in een beheersysteem. Daarin staan medio 2018 de volgende aantallen: 50 voet-fietsbruggen, 24 verkeersbruggen, 5 viaducten, 7 tunnels, 51 duikers, 5 stuwen, 3 coupures, 510 m geluidsmuur, 3.500 m grondkerende constructies en 4.500 m beschoeiing.

Het beleidskader**Het op orde houden en/of brengen van het onderhoud van de verhardingen- kunstwerken**

- Beleidsplan Beheer en onderhoud civieltechnische kunstwerken 2016-2019

Ontwikkelingen**Het op orde houden van de verhardingen, kunstwerken en verlichting**

We actualiseren het beleidsplan beheer civieltechnische kunstwerken in 2019.

Financiën

Het budget voor kunstwerken is € 196.722 per jaar. De jaarlijkse kosten fluctueren sterk en daarom is een reserve ingesteld. De stand van de reserve is € 87.638 (per 31 december 2017).

Riolering en water

Kengetallen

Alle gegevens met betrekking tot de riolering zijn verzameld in het rioolbeheersysteem. In het gemeentelijk rioleringsplan staan alle aanwezige voorzieningen. De belangrijkste zijn:

Omschrijving	Hoeveelheid	Eenheid
Gemengde- en vuilwaterriolering	185	km
Hemelwaterriolering	56	km
Persleidingen	34	km
Drainageleidingen	15,3	km
Wadi's	2,4	km
Minigemalen	192	stuks
IBA (individuele behandeling afvalwater)	6	stuks
Vuilwaterrioolgemalen	9	stuks
Hemelwatergemalen	4	stuks
Grondwatergemaal	1	stuks
Randvoorzieningen (bergbezinkbassins)	8	stuks
Externe overstorten gemengd	29	stuks
Externe overstorten hemelwater	31	stuks

Het beleidskader

Het op orde houden en/of brengen van riolering en grond- en hemelwatervoorzieningen

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan en Watertaken van Tiel 2014-2018 (inclusief kostendekkingsplan)
- Wateropgave Tiel Oost, mooier en droger 2010 - 2030

Ontwikkelingen

Het op orde houden van riolering en grond- en hemelwatervoorzieningen

We actualiseren het Gemeentelijk Rioleringsplan met watertaken. Hierin ligt voor de komende vier jaar vast op welke manier we de riolering en de grond- en hemelwatervoorzieningen in Tiel beheren en verbeteren.

In 2018 - 2019 evalueren we het programma Tiel Oost, mooier en droger.

Financiën

Het kostendekkingsplan op basis van het V-GRP beschrijft de inkomsten en uitgaven voor de productgroepen Riolering & Water (onderhoud en nieuwe investeringen). De raming jaarlijkse kosten voor het beheer van de riolering bedraagt voor 2019 € 1.102.098

In het kostendekkingsplan zijn ook alle kosten in het kader van de wateropgave meegenomen. De kosten worden gedekt uit de Voorziening Riolering. De stand van de voorziening is per 31 december 2017 € 2.433.109.

Groen

Kengetallen

Alle gegevens met betrekking tot het openbaar groen en de bomen zijn verzameld in een groenbeheersysteem. Daaruit volgt dat in 2017 ongeveer 210 ha openbaar groen en 16.500 bomen worden onderhouden.

Het beleidskader

In 2005 is de Nota Onderhoudskwaliteit Openbaar Groen vastgesteld. Deze nota verdeelt het groen in de gemeente onder in zogenaamde ligginggebieden (bijvoorbeeld centrum, industriegebieden, woonwijken) met ieder hun eigen inspanning voor het reguliere, dagelijks (= netheids-) onderhoud. De basis voor de onderhoudsinspanningen ligt in het handhaven van de technische kwaliteit, veiligheid en het verbeteren van de tevredenheid van de Tielse burger over het netheidsonderhoud.

De ambities gesteld in de Nota Onderhoudskwaliteit Openbaar Groen, welke bijgesteld zijn in de begrotingen van de afgelopen jaren zijn vertaald in de Dienstverleningsovereenkomst (DVO) die met de AVRI gesloten is. Middels verantwoording van AVRI en/of monitoring vanuit de gemeente zal getoetst worden of de gestelde ambities gehaald worden.

In 2006 zijn het Groenstructuurplan en de Nota van Uitgangspunten Groenbeheer vastgesteld. De plannen vormen het kader voor de inrichting en omvormingen (= groot onderhoud) van het groen. Uitwerking vindt plaats in beheerplannen. In die beheerplannen worden de financiële consequenties inzichtelijk gemaakt. Het groenbeheerplan is in 2010 vastgesteld. Vanaf 2012 is gestart met de uitvoering van de geprioriteerde projecten.

In 2009 is de Ontwikkel -en Beheervisie Begraafplaatsen gemeente Tiel 2010 - 2020 vastgesteld. In 2018 is voor de begraafplaats Ter Navolging (Rijksmonument) is een herziene beheerovereenkomst 2018 met de Stichting Ter Navolging afgesloten.

Ontwikkelingen

In 2019 wordt een start gemaakt met de actualisatie van het beleid begraafplaatsen betreffende behoud, beheer en ontwikkeling. Het doel is de bestaande (actieve) begraafplaatsen om te vormen tot gedenkparken.

Financiën

Voor het regulier onderhoud groen is in 2019 € 1.822.326 gereserveerd. In de reserve zit € 112.270 (per 31 december 2017). Er is een aparte voorziening voor de herplantplicht van bomen. Hierin zit € 28.200 (per 31 december 2017).

Begraafplaatsen en gedenkparken

Kengetallen

De gemeente heeft zeven gemeentelijke begraafplaatsen in eigendom (circa 6000 graven). Begraafplaats Papesteeg in Tiel is de grootste met ruim 3000 graven. Op deze begraafplaats is een aula aanwezig. Daarnaast heeft de gemeente de Joodse begraafplaats, als gevolg van een privaatrechtelijke overeenkomst, in onderhoud.

Niet alle begraafplaatsen zijn nog actief. Actieve begraafplaatsen zijn: Papesteeg, Wadenoijen, Kapel-Avezaath, Zennewijnen en Ter Navolging (Rijksmonument). Inactief zijn de begraafplaatsen: Drumpt (gemeentelijk monument) en de Joodse begraafplaats (Rijksmonument).

Begraafplaats Kloosterhof is gesloten.

Jaarlijks vinden er gemiddeld 75 uitvaarten plaats: ruim 80% op begraafplaats Papesteeg, circa 16% in de dorpen en incidenteel op een monumentale begraafplaats.

Het beleidskader

In 2009 is de *Ontwikkel- en Beheervisie Begraafplaatsen gemeente Tiel 2010-2020* door de raad vastgesteld. Voor begraafplaats Ter Navolging (rijksmonument) is deze visie uitgewerkt in een activeringsplan, welke in 2014 door het college is vastgesteld. In 2018 is voor de begraafplaats Ter Navolging (Rijksmonument) is een herziene beheerovereenkomst 2018 met de Stichting Ter Navolging afgesloten.

Het juridische kader is vastgelegd in de *Verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Tiel 2018* (raadsbesluit, verwachting 2019) en het bijbehorende *Uitvoeringsbesluit gemeentelijke begraafplaatsen gemeente Tiel 2015* (collegebesluit).

Tarieven worden geheven conform de *Verordening lijkbezorgingsrechten 2018*.

De begraafplaatsen worden onderhouden volgens een verzorgd kwaliteitsniveau. Gedenktekens op graven worden door de rechthebbenden zelf onderhouden. Graven waarvan de rechthebbende afstand gedaan heeft of waarvan de rechten aan de gemeente vervallen zijn, worden binnen één jaar bovengronds geruimd (de gedenktekens). Ondergrondse ruiming vindt plaats op het moment dat de graflocatie nodig is voor nieuwe uitgiften.

Ontwikkelingen

Naar verwachting bieden de bestaande begraafplaatsen tot minimaal 2050 voldoende grafcapaciteit. Kostbare uitbreidingen zijn dus niet noodzakelijk. Wel dient er regelmatig geruimd te worden (gemiddeld circa 20 graven per jaar).

Doorontwikkeling van de actieve begraafplaatsen tot functionele gedenkparken met een kostendekkende exploitatie is een belangrijk uitgangspunt. Niet het begraven, maar 'gedenken' staat centraal. Voor de drie monumentale begraafplaatsen is het behoud van dit bijzondere culturele erfgoed het belangrijkste doel.

Begraafplaats Kloosterhof is per 1 januari 2014 gesloten voor het bijzetten van personen. Daarnaast heeft de raad het voornemen uitgesproken om deze begraafplaats per 1 januari 2024 op te heffen.

Op de kleine begraafplaatsen wordt bewonersparticipatie actief gestimuleerd, met als belangrijkste doel de betrokkenheid te vergroten. In 2015 is het onderhoud van twee monumentale begraafplaatsen overgedragen aan een stichting. In 2018 is het onderhoud van de begraafplaats Zennewijnen overgedragen aan de buurtvereniging Zennewijnen.

Financiën

Vanaf 2007 is de exploitatie van de vier actieve en de vier monumentale begraafplaatsen gesplitst. De raad heeft er in 2010 mee ingestemd dat er gestreefd moet worden naar een kostendekking van minimaal 70% voor de vier actieve begraafplaatsen. Het werkelijke dekkingspercentage schommelt per jaar, omdat het sterk afhankelijk is van het aantal uitvaarten en het aantal verlengingen van de grafrechten in dat jaar. Gemiddeld genomen wordt het gestelde percentage ruimschoots behaald (tussen de 70% en 85% kostendekking).

Gebouwen

Kengetallen

Wij hebben VBS online gekocht in augustus 2018. Vastgoed online is een programma waarin alle gegevens over vastgoed bijgehouden worden. Team Vastgoed is nu bezig om dit programma gebruiksklaar te maken. Het gaat hier om de gegevens (huur, onderhoud, indexering huur, huurders, onderhoudsplanning etc) van 186 gebouwen, inclusief 35 onderwijsgebouwen.

De totale verzekerde herbouwwaarde van de vastgoedobjecten inclusief inventaris bedraagt ruim € 317.000.000.

Het beleidskader

Het was de bedoeling om in 2016 een beleidskader Onderhoud Gebouwen aan de raad aan te bieden. Dit is tot op heden nog niet gebeurd. Het heeft in de praktijk echter geen gevolgen voor het plegen van onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed.

Ontwikkelingen

1. We zijn nu bezig met het gebruiksklaar maken van VBS online. Wij kunnen door dit programma ons vastgoed (gebouwen) beter volgen.
2. We willen in 2019 inzicht hebben hoe wij de gemeentelijke panden gaan verduurzamen. Daarbij worden de huidige meerjaren onderhoudsplannen omgezet naar duurzame meerjarenonderhoudsplannen.

Financiën

In de begroting zijn budgetten opgenomen voor het beheer en onderhoud van gemeentelijke gebouwen (inclusief schoolgebouwen) Tegenover deze uitgavenbudgetten staan soms inkomsten uit huur. In de diverse reserves voor onderhoud zit per 31 december 2018 een bedrag van ruim € 4 miljoen.

De gemeente is eigenaar van vastgoedobjecten, die zeer verschillend van aard zijn. Elk vastgoedobject vraagt om passend onderhoud en beheer. Team Vastgoed heeft bijna alle objecten laten beoordelen op de staat van onderhoud. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in een meerjaren onderhoudsplan. In 2019 zijn alle plannen omgezet naar duurzame meerjaren onderhoudsplannen. De meerjaren onderhoudsplannen zijn verwerkt in de begroting. Een extern bureau beoordeelt iedere 3 jaar de meerjaren onderhoudsplannen.

Wij gaan de komende jaren verder met het verkopen van een aantal vastgoedobjecten. Het gaat hier om gebouwen, die de gemeente niet meer nodig heeft voor de eigen taken. Wij verwachten dat de verkoop van gebouwen ongeveer € 200.000 per jaar oplevert. Daarom hebben wij bij de dekkingsmaatregelen voor deze begroting hiervoor een inkomst ingeboekt van € 200.000 per jaar gedurende de komende 3 jaren.

D. Financiering

Inleiding

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Al deze geldstromen lopen via de treasuryfunctie, die de gemeente bij de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe heeft ondergebracht.

De uitvoering van de financieringsfunctie vindt plaats binnen de kaders die zijn vastgelegd in de Wet financiering decentrale overheden, afgekort Wet fido. In deze wet zijn regels opgenomen voor de inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie bij de decentrale overheden. Op basis van deze regelgeving heeft de gemeente twee belangrijke instrumenten op het gebied van de treasury.

Ten eerste staan de spelregels en verantwoordelijkheden voor een goede uitvoering van de treasuryfunctie in het treasurystatuut. Dit statuut is geschreven om zoveel mogelijk de financiële risico's te beperken.

Ten tweede wordt jaarlijks bij zowel de begroting als de jaarrekening een financieringsparagraaf geschreven. In deze paragraaf komt het concrete beleid aan de orde, waarbij in de begroting de nadruk wordt gelegd op de plannen voor de toekomst en in de jaarrekening een verantwoording van het afgelopen jaar.

1. Rentervisie

Bij het nemen van beslissingen in het kader het aantrekken van geldmiddelen is het van belang dat de actuele ontwikkelingen op zowel de geld- als de kapitaalmarkt nauwlettend worden gevolgd. Als informatiebronnen zijn gebruikt de financieel economische berichtgevingen uit het "Financieel Dagblad", het wekelijks economische beeld van de huisbankier, de Bank Nederlandse Gemeenten, en de rentevisies van andere (grotere) financiële instellingen.

Op basis van deze visies kan in het algemeen het volgende over de rentevisie worden opgemerkt (stand van zaken medio augustus 2018).

De monetaire verruimingsmaatregelen van de Europese Centrale Bank (ECB) hebben er in de afgelopen jaren toe geleid, dat zowel de korte rente als de lange rente is gedaald. Medio 2017 heeft de ECB besloten om de verruimingsmaatregelen stapsgewijs af te bouwen. Het afbouwen heeft er echter – in tegenstelling tot de verwachtingen – niet toe geleid dat de ECB haar rente heeft verhoogd.

De verwachting is dat de ECB de rente pas in tweede helft van 2019 gaat verhogen, al verschillen analisten nog wel in welke periode dit zal gaan gebeuren. Dit betekent dat de voorspelling voor medio 2019 voor de tienjaars Staat varieert van 0,90% tot 1,10%. Op dit moment bedraagt deze rente 0,436%.

Voor de korte rente is als meetpunt de driemaands Euribor aangehouden. De verwachting is dat dit percentage nog geruime tijd negatief blijven, hoewel in de loop van 2018 het percentage licht oploopt en dus minder negatief wordt. De verwachting voor de korte rentepercentages voor medio 2018 varieert van -0,300% tot -0,200%. Op dit moment bedraagt de driemaands Euribor -0,319%.

Risicobeheer

Renterisicobeheer

Onder renterisicobeheer wordt verstaan de onzekerheid over de hoogte van toekomstige rente uitgaven en –inkomsten. Voor de beheersing van de renterisico's gelden een aantal concrete richtlijnen.

1. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft de maximale toegestane omvang van de kortlopende schuld aan. Als “kort” wordt aangemerkt leningen met een termijn van maximaal één jaar. Over “kort” geld wordt in de huidige geldmarktsituatie een lagere rentevergoeding betaald dan over “lang” geld. De kasgeldlimiet is bedoeld om de gemeente te behoeden voor het risico, dat de rentelasten opeens fors stijgen, omdat de rente voor “kort” geld sterk kan fluctueren. Door tijdig de “kort” geld-positie te consolideren in “lang” geld ontstaat er meer zekerheid over de op langere termijn te betalen rente.

De Wet fido staat een kasgeldlimiet toe van 8,5% van het begrotingstotaal. Voor 2019 betekent dit een limietbedrag van afgerond € voor “korte” financiering.

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet voor het derde achtereenvolgende kwartaal de kasgeldlimiet overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de provincie Gelderland worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt.

Gezien de historisch lage rente op “kort” geld (< 0%) wordt de kasgeldlimiet zo goed mogelijk benut.

2. Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal met een minimum van € 2,5 miljoen. Bedoeling van de normering is om de gemeente tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te komen, dat het renterisico uit hoofde van de renteaanpassingen en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Kortom, het komen tot een spreiding in de leningenportefeuille op een manier dat herfinanciering (tegen een hoger rentepercentage) niet leidt tot grote renteveranderingen. Hiermee wordt een kader geboden bij de beoordeling van het financieringsbeleid.

(bedragen x € 1 miljoen)

Renterisiconorm en renterisico vaste schulden per 1 -1	2019	2020	2021	2022
Begrotingstotaal	123	124	123	122
Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	24,6	24,8	24,6	24,4
Maximaal risico op vaste schuld	17,7	16,0	10,1	11,1
Ruimte (+)/ Overschrijding (-)	6,9	8,8	14,5	13,3

De inschatting van risico's is gebaseerd op de verwachte rente- en aflossingsverplichtingen van de komende jaren.

3. Renteschema

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten inzichtelijk zijn, is in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgenomen dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend met behulp van de (omslag)rente.

(bedragen x € 1.000)

Rente toerekening 2019	
De externe rentelasten over korte en lange financiering	1.725
De externe rentebaten	279
Totaal door te rekenen externe rente	1.446
De rente doorberekend aan de grondexploitatie	23
Rente projectfinanciering toegerekend aan betreffend taakveld	0
Saldo door te rekenen externe rente	0
Rente eigen vermogen	0
Rente voorzieningen	0
De aan taakvelden/programma's toe te rekenen rente	1.423
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	1.619
Renteresultaat op het taakveld Treasury	196

Koersrisicobeheer

Koersrisico's bij beleggingen in aandelen worden beperkt door de bepalingen in de Wet fido, die uitzettingen in de vorm van aandelen, anders dan het deelnemen in ondernemingen uit hoofde van de publieke taak, niet toestaan.

De gemeente beschikt niet over aandelen van beursgenoteerde ondernemingen en loopt als zodanig geen risico's. Wel neemt de gemeente deel in het aandelenvermogen van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en indirect in de aandelen Alliander(netwerkbeheer) en Vitens. Het risico op waardeverlies van deze aandelen is zeer beperkt.

Kredietrisicobeheer

Kredietrisicobeheersing richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties.

Kredietrisico's kunnen zich op twee manieren manifesteren. Ten eerste is er het directe risico dat wordt gelopen uit hoofde van door de gemeente gedane uitzettingen (verstreckte geldleningen en beleggingen). Gelet op de bepalingen met betrekking tot Schatkistbankieren zijn

nieuwe externe beleggingen niet meer mogelijk. Het uitzetten van geldmiddelen kan daardoor alleen nog maar plaatsvinden in 's Rijks Schatkist of bij andere decentrale overheden.

Daarnaast is een kredietrisico verbonden aan gemeentelijke leningen en garanties, die de gemeente heeft verstrekt c.q. afgegeven aan lokaal opererende organisaties. Op deze leningen loopt de gemeente kredietrisico's. Grootste onderdeel van de verstrekte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) hun verplichtingen niet nakomen. Dit is tot op heden nog niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG). Door meer aflossingen van particulieren bouwt de portefeuille sneller af dan verwacht. Om het risico voor de gemeente zoveel mogelijk te beperken, wordt in 2018/2019 naar de mogelijkheden gekeken om de leningen die de gemeente rechtstreeks aan de woningcorporatie heeft verstrekt om te zetten in een garantstelling.

Financiering

Vaste leningen

In het onderstaand overzicht wordt een beeld geschetst van het verloop van de vaste leningenportefeuille voor het jaar 2019.

(bedragen x € 1.000)

Mutaties in portefeuille	Bedragen	Rentepercentage
Stand per 1 januari 2019	117.636	-/- 0,400%-4,420%
Nieuwe leningen	17.729	
Reguliere aflossingen	18.030	
Vervroegde aflossingen		
Stand per 31 december 2019	177.335	

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

	2019	2020	2021	2022
Netto schuld quote	84%	83%	83%	84%

Relatiebeheer

Met de huisbankier BNG Bank vindt periodiek overleg plaats (laatste overleg 11 september 2018), waarbij aandacht wordt besteed aan eventuele nieuwe ontwikkelingen. Ook het contract dat de gemeente met de BNG Bank N.V. heeft wordt dan tegen het licht gehouden, waarbij de nadruk ligt op inhoudelijke bepalingen en concurrerende condities.

Op basis van ontwikkelingen in de markt is de BNG Bank N.V. met verbeterde condities gekomen voor wat betreft de kredietfaciliteiten die ze de gemeente biedt. De vernieuwde condities gaan per 1 januari 2019 in.

Kasbeheer

1. Geldstroombeheer

De geldstromen lopen hoofdzakelijk via de BNG Bank. De saldi op de overige rekeningen worden zoveel mogelijk periodiek overgeboekt naar de hoofdrekening van de BNG Bank. De gemeente werkt met een liquiditeitsprognose die éénmaal per kwartaal wordt geactualiseerd. De grootste onzekerheden inzake inkomende en uitgaande geldstromen volgen uit de grondexploitatie en investeringen in infrastructurele projecten.

2. Schatkistbankieren

De wet schatkistbankieren schrijft voor dat overtollige middelen dagelijks worden afgeroomd naar een rekening bij de schatkist van het Rijk. Het Ministerie van Financiën heeft een drempelbedrag vastgesteld dat op de rekening courant van de eigen bank mag blijven staan. Het

drempelbedrag is het maximale bedrag dat een decentrale overheid dagelijks, over een heel kwartaal bezien, buiten de schatkist mag aanhouden. Deze drempel is vastgesteld op 0,75% van het begrotingstotaal. Voor de gemeente houdt dit in dat wanneer het saldo op de rekening courant hoger is dan € 925.000 dit afgeroomd wordt naar de schatkist.

Conform de regelgeving wordt er bij jaarrekening verantwoording afgelegd over het totaal aan middelen dat per kwartaal buiten de schatkist is gehouden. De verwachting is dat in 2019 aan de drempel wordt voldaan.

E. Bedrijfsvoering

Wat willen we bereiken?

We zijn een gemeente waarin kwaliteit van organisatie, kwaliteit van de arbeid en kwaliteit van de arbeidsverhoudingen en de onderlinge relaties centraal staat.

Wat zijn de doelen (voor 2019-2022)?

Kwaliteit van de organisatie

Het vermogen van de organisatie om op een effectieve en efficiënte wijze te voldoen aan de eisen en wensen van onze inwoners, partners en bestuur

Indicator	Meeteenheid	Type	2019	2020	2021	2022	Bron
Efficiency	Doorlooptijd product	Effect					
	% Overhead (bedrijfsvoering vs andere uitgaven)	Prestatie					
Flexibiliteit	Aantal nieuwe verzoeken in lopende jaar	Effect					
Innovatie	€ naar nieuwe activiteiten	Prestatie					
	Hoogte ontwikkelbudget	Prestatie					

	Tijd ontwikkeling	Prestatie					
Klanttevredenheid	Servicenormen dienstverleningskanalen	Effect	8,0	8,0	8,0	8,0	
	Omgevingsparticipatie	Effect	8,0	8,0	8,0	8,0	
	Productieniveau	Effect	8,0	8,0	8,0	8,0	
	Aantal klachten en bezwaarschriften	Effect					
Productiviteit	Inhuur vs. vast	Prestatie					
	Aantal college- en raadsvoorstellen	Effect					
Procesbeheersing	Afwijking op budget	Prestatie					
	Aantal afwijkingen termijnkalender	Effect					
	Oordeel van de accountant over jaarrekening	Effect					
	Aantal zware bevindingen door accountant en rekenkamer	Effect					
Regionale samenwerking	Afspraken vastgelegd in DVO/contract	Prestatie					

Kwaliteit van de arbeid

De betrokkenheid van medewerkers als gevolg van een zinvolle taakhoud met invloed op de organisatie van het werk (regelcapaciteit), overlegmogelijkheden en leer- en ontplooiingsmogelijkheden en creativiteit; We zijn een organisatie waar je graag werkt en je kwaliteit inzet.

Indicator	Meeteenheid	Type	2019	2020	2021	2022	Bron
Werkplezier		Effect					MTO
Zinvolle taakhoud		Prestatie					MTO
Regelruimte		Prestatie					MTO
Overlegmogelijkheden		Prestatie					MTO
Leer en ontplooiingsmogelijkheden	Aantal opleidingstrajecten	Prestatie					MTO
	Aantal in, door en uitstromers	Effect					MTO
	Medewerkswaardering	Effect					MTO

Verzuim		Effect					MTO
---------	--	--------	--	--	--	--	-----

Kwaliteit van de arbeidsverhoudingen en de onderlinge relaties (cultuur)

de manier waarop medewerkers en bestuurders met elkaar samenwerken (nadruk op coöperatie in plaats van conflict, effectieve samenwerking), het onderling vertrouwen en resultaatgericht met openheid en wederzijds respect.

Indicator	Meeteenheid	Type	2019	2020	2021	2022	Bron
Effectieve werkverdeling	Binnen Teams	Prestatie					team-o-meter
	Tussen teams	Prestatie					team-o-meter
	Programmateam	Prestatie					team-o-meter
	Opgave teams/projectgroepen	Prestatie					team-o-meter
	Bestuurlijk ambtelijk	Prestatie					team-o-meter
	Met GR-en	Prestatie					team-o-meter
Onderling vertrouwen						team-o-meter	
Resultaatgerichtheid	Realisatiegraad activiteiten	Prestatie					team-o-meter
Openheid - respect							team-o-meter
Waardering door andere teams	Scores	Effect					team-o-meter

Wat zijn de resultaten, activiteiten en budgetten voor 2019?

Resultaten en activiteiten

Kwaliteit van de organisatie

het vermogen van de organisatie om op een productieve wijze te voldoen aan de eisen en wensen van onze inwoners, partners en bestuur

We gaan in 2019 de volgende resultaten realiseren om bij te dragen aan dit doel:

1. We halen de wettelijke termijnen in onze dienstverlening de wettelijke termijnen van Algemene wet bestuursrecht
2. We maken per kwartaal een overzicht van het aantal nieuwe / ongeplande initiatieven van inwoners/omgeving (zowel overzicht van afwijzing als van die we mogelijk hebben gemaakt)
3. We maken een overzicht van het aantal klachten en bezwaarschriften voor 2019: gegrond en ongegrond (nulmeting)
4. We realiseren in 2019 de adviezen uit de verklaringen van de accountant en rekenkamer uit 2017 (i.i.g. bevindingen met hoge urgentie)
5. We halen bij de meting voorjaar 2019 een 7,0 voor onze telefonische dienstverlening (nu 5,2).
6. We evalueren elk samenwerkingstraject rondom initiatieven met inwoners en omgeving zit altijd een evaluatie moment (tijdens/achteraf)
7. We maken 3 processen Lean en leggen de procesbeschrijving goed vast.
8. We evalueren samenwerking binnen GR en maken verbeterafspraken in de samenwerking.

Inkoop

Activiteiten op het gebied van inkoop staan jaarlijks omschreven in het Evaluatieverslag inkoop en aanbesteden.

De belangrijkste ontwikkeling voor de beheersing van het inkoopproces is: Het komen tot een contractbeheer- en managementsysteem

Het is niet altijd inzichtelijk of en welke afspraken er liggen. Dit is een risico. Niet alleen kan dit leiden tot klachten of bezwaren, maar is het niet altijd helder of afspraken passen binnen het beleid of de wetgeving. Contracten moeten beter bijgehouden worden: op dezelfde manier op één duidelijke plek: contractbeheer. We kunnen dan ook informatie sneller zien en dus ook sneller actie ondernemen waar nodig. Met BWB kijken we in 2019 samen naar de mogelijkheden.

Informatiebeveiliging en privacy

Op het gebied van informatieveiligheid en privacy worden in 2019 de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Verdiepingsslag van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Europese privacywetgeving.
- Verdiepingsslag van de implementatie Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG)
De BIG geeft voor gemeenten de minimale vereisten op gebied van informatiebeveiliging aan. Het is belangrijk dit continu te monitoren en verbeteren. Naar verwachting zal de BIG op korte termijn, mogelijk al in 2019 waarbij dat jaar zal gelden als overgangsjaar, worden vervangen door de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). De BIO zorgt voor meer uniformiteit in vereisten op gebied van informatiebeveiliging binnen de overheid en zal de sectorspecifieke baselines (zoals de BIG, maar ook de Baseline Informatiebeveiliging Rijksoverheid (BIR)) doen vervangen. Indien de besluitvorming rondom de BIO definitief is, zal de verdiepingsslag implementatie BIG plaatsmaken voor de implementatie van de BIO.
- Verder gaan met de inrichting van het Information Security Management System (ISMS).
In dit programma worden de BIG eisen gekoppeld aan een procesverantwoordelijke die binnen het programma aangeeft of er al dan niet aan betreffende eis wordt voldaan (inclusief bewijsvoering). Deze implementatie zal zorgen voor een duidelijker governance op gebied van informatieveiligheid en privacy. Tevens wordt de plan do check act (PDCA) cyclus hieraan toegevoegd zodat nauwkeurig bijgehouden kan worden hoe de gemeente ervoor staat op gebied van informatiebeveiliging en privacy. De gegevens in het ISMS kunnen vervolgens weer input leveren voor de jaarlijkse Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) verantwoording aan het college, de raad en het rijk.
- Aandacht voor bewustzijn op het gebied van informatieveiligheid.
Sinds 2018 is daar met de komst van de AVG ook privacy aan toegevoegd. Komend jaar zal worden ingezet op een nog hoger bewustzijn rondom informatieveiligheid en privacy. Dit zal worden gedaan middels de gebruikelijke e-learnings en themasessies, maar vanaf 2019 ook worden uitgebreid met een specifiek programma voor nieuwe medewerkers en herhalingsprogramma voor bestaande medewerkers. Dat laatste zal waarschijnlijk onderdeel krijgen binnen het integriteitsbeleid.

Verbijzonderde interne controle

De Verbijzonderde Interne Controle (VIC) is van goed niveau. Naast de uitvoering van de VIC staan de volgende activiteiten voor 2019 gepland:

- Controleplan
De controle is nu erg gedreven vanuit de behoefte van de accountant. Voor 2019 willen we met onze partners een planning opstellen om zelf meer in de regie te komen. Hierdoor kunnen we efficiënter werken en zijn de harmonisatie-effecten van de samenwerking met de gemeente Geldermalsen, - Culemborg en Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe groter.

- **Uitbreiden controle**
De controle is nu gericht op processen die de prioriteit hebben van de accountant. We willen het aantal processen dat door de IC wordt geraakt verhogen.

Kwaliteit van de arbeid

de betrokkenheid van medewerkers als gevolg van een zinvolle taakhoud met invloed op de organisatie van het werk (regelcapaciteit), overlegmogelijkheden en leer- en ontplooiingsmogelijkheden en creativiteit; We zijn een organisatie waar je graag werkt en je kwaliteit inzet

We gaan in 2019 de volgende resultaten realiseren om bij te dragen aan dit doel:

9. We halen een verzuimcijfer dat niet hoger is dan landelijk gemiddelde bij gemeenten. In 2017 Tiel 5,5%, landelijk gemiddelde 2017 5,4%)
10. We scoren bij de volgende MTO meting een 7,5 op werkplezier

Facilitaire dienstverlening

Samenwerken op gebied van facilitaire dienstverlening biedt vanuit verschillende invalshoeken voordelen. De samenwerking geeft vakinhoudelijke kansen voor het ontwikkelen en organiseren van de verschillende taakvelden. De positie van de medewerkers geeft in de samenwerking kansen voor verdere vakinhoudelijke en persoonlijke ontwikkeling.

In 2019 worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Verdere doorontwikkeling facilitaire dienstverlening: Vanuit de gedachte harmoniseren en standaardiseren willen wij toewerken naar eenduidige dienstverlening binnen BWB, door start van onze facilitaire servicedesk, één producten -en dienstencatalogus, geharmoniseerde (werk) processen en invoering BWB facilitair contractmanagement & inkoop.
- De implementatie van het nieuwe contract van warme dranken staat gepland begin Q2 2019 en ook zal de aanbesteding plaatsvinden van een nieuw contract betreffende kantoorartikelen. Hiermee kan een mooie harmonisatieslag worden gemaakt.

Kwaliteit van de arbeidsverhoudingen en de onderlinge relaties (cultuur)

de manier waarop interne partijen met elkaar samenwerken (nadruk op coöperatie in plaats van conflict, effectieve samenwerking), het onderling vertrouwen en resultaatgericht met openheid en wederzijds respect.

We gaan in 2019 de volgende resultaten realiseren om bij te dragen aan dit doel:

- 11. We hebben de doelen, resultaten en werkpakket voor teams en medewerkers logisch afgeleid van de bestuurlijke (meerjaren) doelen

Voorgeschreven indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Waarde
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	4,20
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	4,00

Wat gaat de bedrijfsvoering kosten?

Onder de kosten van bedrijfsvoering verstaan we alle kosten van het ambtelijk apparaat (salarissen, huisvesting, kantoorkosten, automatisering, en dergelijke) die nodig zijn om de primaire taken van de gemeente uit te voeren. Hieronder vallen niet het personeel van de

culturele instellingen, de griffie en het bestuur. Ook het personeel van instellingen aan wie wij taken hebben overgedragen, zoals de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe BWB, tellen we hier niet mee.

De directe salariskosten van medewerkers die aan een programma werken zijn verdeeld over de programma's, de andere kosten worden vanaf 2017 geraamd op het taakveld Overhead in het hoofdstuk Algemene baten en lasten. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen we naar het overzicht en de toelichting hierop in dat hoofdstuk.

Onderstaand een overzicht van de bedrijfsvoeringskosten 2017-2022, uitgesplitst naar kostensoorten. De belangrijkste kosten zijn de salarissen van de medewerkers.

bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Salarissen	12.823	13.714	13.414	13.367	13.367	13.367
Personeel van derden	2.049	1.616	1.414	1.359	1.374	1.374
Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen	5.240	6.340	5.593	5.587	5.587	5.587
Goederen en diensten	1.580	1.059	725	725	725	725
Kapitaallasten	1.507	1.401	1.319	900	882	869
Reserveringen		-829	151	565	578	578
Overige lasten en baten	77	-414	-416	-416	-416	-416
Nog te realiseren bezuinigingen		-129	-257	-214	-189	-189
Kosten bedrijfsvoering	23.276	22.758	21.943	21.873	21.907	21.895

Nieuwe uitgaven

In deze begroting zijn voor bedrijfsvoering geen nieuwe uitgaven opgenomen.

Verrekeningen met de reserves

In onderstaande tabel zijn de reserves genoemd met betrekking tot de bedrijfsvoering, inclusief de voorgestelde stortingen en onttrekkingen in 2018.

Naam reserve	stand per 1-1-2018	toevoeging rente	overige toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12-2018
Reserve automatisering	635.972		741.751	760.614	617.109
Reserve kapitaallasten MOP Stadhuiscomplex	347.158			25.150	322.008
Reserve onderhoud Ambtmanhuis/stadhuis	454.473				454.473
Egalisatiereserve gebouwen gemeentelijke organisatie	1.260.027			337.442	922.585
Reserve kapitaallasten MMP Diensten en Middelen	555.542			7.305	548.237
Reserve kapitaallasten gemeentewerf	515.718			200.000	315.718
Reserve versterking ambtelijke organisatie	110.539				110.539

Welke context speelt er?

Ontwikkelingen op de beleidsterreinen en andere actualiteiten

Procesbeheersing

Juridische zaken

Naar verwachting worden per 1 januari 2019 de bezwarencommissies van de gemeente Tiel en Culemborg vervangen door één gezamenlijke bezwarencommissie. Het hiermee samenhangende werkproces harmoniseren we zoveel mogelijk.

Werkfaciliteiten (huisvesting en informatiemanagement & ICT)

Informatiebeveiliging en privacy

Het vakgebied informatieveiligheid en privacy heeft te maken met de invoering van de AVG op 25 mei 2018. Tevens zal de BIO naar alle waarschijnlijkheid per 1 januari 2019 de BIG vervangen. 2019 zal hierbij een overgangsjaar zijn waarin implementatie moet plaatsvinden om te zorgen dat de BIO per januari 2020 volledig in werking treedt.

Intern heeft het proces informatiebeveiliging en privacy ook te maken met de applicatieharmonisatie tussen de gemeenten Tiel, Culemborg en West Betuwe. Bij nieuw aanbestede applicaties zal zorgvuldig worden bekeken of deze en de mogelijke nieuwe werkprocessen voldoen aan de laatste eisen op gebied van informatiebeveiliging en privacy.

Wat is het huidige beleidskader?

Beleidskader (Proces)beheersing

- Normenkader
- Accountantscontrole
 - Interim-controle
 - Jaarrekeningcontrole
- Verbijzonderde Interne controle plan
- Het proces rondom informatieveiligheid en privacy zal worden beheerst door de PDCA cyclus binnen het ISMS.

F. Verbonden partijen

Algemeen

Een groot aantal van de gemeentelijke doelstellingen wordt niet alleen door de gemeentelijke organisatie zelf, maar ook door samenwerkingsverbanden gerealiseerd. De relatie tussen de gemeente en deze partijen kan sterk verschillen. Rond de gemeentelijke organisatie zijn een aantal schillen te zien. Het dichtst bij de gemeentelijke kern ligt dan de schil met de organisaties waarvoor de gemeente een financieel risico draagt en ook bestuurlijke (mede) verantwoordelijk is. Binnen deze schil liggen de gemeenschappelijke regelingen.

1. Meer naar buiten toe komen we bij de privaatrechtelijke rechtspersonen met een gemeentelijke deelname.
2. Daarnaast zijn er de organisaties die met behulp van een gemeentelijke subsidie een bijdrage leveren aan het realiseren van gemeentelijke doelstellingen. Met de meeste van deze organisaties hebben we meerjarige budgetcontracten afgesloten.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenwerkingsverbanden waarin de gemeente Tiel een bestuurlijk én een financieel belang heeft.

- Een bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente zeggenschap heeft, of door een zetel in het bestuur van een organisatie, of uit hoofde van stemrecht.
- Er is een financieel belang wanneer de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld en die verliest bij een eventueel faillissement van de verbonden partij en/of er financiële problemen bij de verbonden partij zich manifesteren en deze op de gemeente kunnen worden verhaald.

Onze gemeente heeft met veel organisaties een relatie, maar die voldoen niet allemaal aan de eerder genoemde criteria van verbonden partijen. De organisaties die wel aan de definitie van verbonden partijen voldoen, zijn onder te verdelen in:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. deelnemingen.

Gemeenschappelijke regelingen

Regio Rivierenland	
Vestigingsplaats	Tiel
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	De Regio Rivierenland is een gemeenschappelijke regeling van tien gemeenten waarbinnen op regionaal niveau voor de gemeenten taken worden uitgevoerd op het gebied van verkeer en vervoer, milieu, ruimtelijke ordening en waterbeheersing, volkshuisvesting, onderwijs, economie, arbeidsmarkt, volksgezondheid en zorg (jeugdbeleid, WMO). De gemeenschappelijke regeling voert zowel uitvoeringstaken als (strategische)beleidstaken uit.
Bestuurlijk belang	Alle gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Het AB bestaat uit 10 leden en een voorzitter. Elke gemeente heeft één zetel. De AB-leden hebben stemrecht in de omvang waarin het inwoneraantal van de gemeente die zij vertegenwoordigen zich verhoudt tot het inwoneraantal van alle deelnemende gemeenten gezamenlijk. Er wordt afgerond op honderdtallen inwoners. Voorzitter van het AB is een gemeenschappelijk lid, dat door alle gemeenten gezamenlijk wordt aangewezen. De voorzitter van het AB heeft 1 stem in het AB. Het DB bestaat uit 3 leden, waaronder de voorzitter. Deze is ook voorzitter van het DB. Het AB wijst uit zijn midden ten minste 2 leden aan als leden van het Dagelijks Bestuur.
Betrokkenen	De raden, colleges en burgemeesters van de gemeenten Buren, Culemborg, Geldermalsen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel, West Maas en Waal en Zaltbommel.
Risico's	<p>1. Bij Contractgestuurde dienstverlening wordt gewerkt met dienstverlenings-overeenkomsten. Aan het werken met dienstverleningsovereenkomsten zijn financiële risico's verbonden. Financiële risico's en eventuele tekorten bij de uitvoering van taken voor gemeenten kunnen worden opgevangen door inzet van de risicoreserve Contractgestuurde dienstverlening.</p> <p>2. De GGD Gelderland-Zuid heeft het huurcontract opgezegd per 1 juli 2018. Hierdoor ontstaat een financieel nadeel als gevolg van het wegvallen van de huuropbrengst. De structurele huurderving op basis van de werkelijke huurprijs in 2018 bedraagt € 341.000. De financiële gevolgen van de gewijzigde huisvestingssituatie worden onderzocht maar zijn op het moment van opstellen van deze programmabegroting nog niet in beeld.</p> <p>3. Met Avri wordt overlegd over beëindiging van de ICT-dienstverlening. In de loop van 2018 worden hierover afspraken gemaakt en daarbij worden ook de financiële consequenties voor beide partijen betrokken.</p> <p>4. Regio Rivierenland is namens de regiogemeenten en provincie Gelderland verantwoordelijk voor de organisatie van het regionale vervoersysteem Versis. Het coördineren en beheren van de uitvoering van Versis/Basismobiliteit kan risico's met zich meebrengen.</p>

	<p>Voor de uitvoering van het vervoer zijn overeenkomsten gesloten met een regiecentrale en een 3-tal vervoerders. Financiële risico's bestaan bij een eventueel faillissement van een van de partijen. Daarnaast bestaan risico's bij onenigheid tussen opdrachtgever en uitvoerende ondernemers, wat mogelijk financiële gevolgen kan hebben. Tot slot kunnen er financiële risico's zijn op het gebied van personele verplichtingen, als de uitvoering van Versis door de Regio wordt beëindigd. De gevolgen van financiële risico's en tekorten kunnen worden gefinancierd vanuit de risicoreserve Contractgestuurde dienstverlening.</p> <p>5. In 2013 is een inventarisatie uitgevoerd naar de financiële risico's bij het Regiokantoor van Regio Rivierenland, waarbij tevens een koppeling is gelegd met de saldi van reserves en voorzieningen om de risico's te kunnen dekken. De in de balans opgenomen algemene reserve van € 474.000 wordt voldoende geacht voor het afdekken van de financiële risico's.</p> <p>6. In aanvulling op de uitgevoerde risico-inventarisatie bij het Regiokantoor is een vervolgonderzoek uitgevoerd, specifiek gericht op frauderisico's. Frauderisico's kunnen (latent) aanwezig zijn zowel op het gebied van onttrekking van geld of goederen aan de organisatie als ook met betrekking tot de financiële verantwoording. Doel van de frauderisico-analyse is vast te stellen hoe het staat met de kwaliteit van beheersing van frauderisico's. Er functioneren voldoende controle- en beheersingsmaatregelen binnen het Regiokantoor van Regio Rivierenland. De frauderisico's worden als 'laag' gekwalificeerd.</p>					
Relatie met programma's	<p>De Regio Rivierenland is opgenomen in Programma 2, Wonen, werken en bedrijven. Deze indeling hangt samen met de economische Speerpunten die de deelnemers van de Regio Rivierenland hebben geformuleerd: Agribusiness, Economie en logistiek en Recreatie en Toerisme. Behalve over deze drie speerpunten worden in regionaal verband ook beleidsvoorstellen voorbereid op het terrein van (basis)mobiliteit, wonen, breedband, duurzame energie en het sociaal domein (Wmo en Jeugd). De taken van deze GR hebben daarom ook een relatie met de programma's Leefbaarheid, welzijn en zorg en Landschap, verkeer en openbare ruimte.</p>					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	336	298	1.981	1.291	2.063	1.813

Avri				
Vestigingsplaats	Geldermalsen			
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling			
Doelstelling	De Avri is een gemeenschappelijke regeling van 10 gemeenten die taken uitvoert op het gebied van afvalverwijdering. Daarnaast verzorgt de AVRI voor een aantal gemeenten in de regio het onderhoud in de openbare ruimte (BOR).			
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn alle betrokken gemeenten vertegenwoordigd en bestaat derhalve uit 10 leden. De voorzitter wordt door en uit het AB aangewezen. Het AB benoemt de leden van het Dagelijks Bestuur dat bestaat uit 3 leden, te weten een voorzitter en 2 door het AB uit zijn midden aan te wijzen leden.			
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, Geldermalsen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel, West Maas en Waal en Zaltbommel.			
Risico's	<p>De laatste jaren is de beschikbare weerstandscapaciteit ingezet ten gunste van het tarief afvalstoffenheffing en daardoor onder de minimale, vastgesteld norm ter dekking van de risico's gekomen. Door invoering van nieuw afvalbeleid nemen daarnaast de risico's toe. Dit betreffen risico's als gevolg van de onzekerheid van scheidingsgedrag en juridische kosten door de aan Avri toegewezen bevoegdheid voor het aanwijzen van locaties van inzamelmiddelen. Deze risico's zijn tijdelijk van aard en vervallen in 2021. Na overdracht en sluiting van de stortplaats vervalt ook het risico op naheffing vanuit de provincie ten behoeve van het doelvermogen, waardoor de risico's verder afnemen.</p> <p>Het risicoprofiel daalt per 2021 naar € 1,9 miljoen. Met ingang van het begrotingsjaar 2019 wordt de weerstandscapaciteit jaarlijks vergroot, waarbij de toevoeging aan de voorziening vanaf 2021 wordt verhoogd. Hierdoor wordt zowel het tarief afvalstoffenheffing geëgaliseerd als het weerstandsvermogen vergroot. Ook worden de resultaten van bedrijfsafval ingezet om de weerstandscapaciteit te vergroten. In 2022 zijn de risico's voldoende afgedekt.</p> <p>In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing behorende bij de begroting 2019 van AVRI worden risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.</p>			
Relatie met programma's	Meerdere			
Financieel	Begrote	Begrote	Begroot	Begroot

belang (x € 1.000)	bijdrage 2019	bijdrage 2018	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	0	0	1.576	1.199	44.537	44.676

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid	
Vestigingsplaats	Nijmegen
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ) is een organisatie voor brandweezorg, geneeskundige hulpverlening en voorbereiding en coördinatie op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. De VRGZ zorgt ervoor dat rampen en crises zo goed mogelijk voorkomen en bestreden worden en dat brandweezorg en geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen wordt verleend.
Bestuurlijk belang	Alle deelnemende gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door hun burgemeester; het Algemeen Bestuur telt 16 zetels. Alle leden hebben 1 stem, tenzij er een besluit genomen moet worden over de jaarrekening, begroting, begrotingswijziging of het regionaal beheersprogramma. Daarvoor geldt een gewogen stemrecht per 20.000 inwoners, waarbij elke gemeente minimaal 1 stem heeft. De burgemeester van de gemeente Nijmegen is uit hoofde van zijn functie van korpsbeheerder zowel voorzitter van het AB als het DB. Het DB bestaat uit 6 leden.
Betrokkenen	De provincie Gelderland en de gemeenten Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Geldermalsen, Berg en Dal, Heumen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.
Risico's	<p>In 2014 is door de VRGZ een nieuwe nota 'Risicomanagement, voorzieningen en weerstandsvermogen' opgesteld. Het bestuur nam hierover besluiten op 12 februari 2015. Dit jaar zijn bij de verschillende organisatieonderdelen de risico's in kaart gebracht. De programmabegroting 2019 van de VRGZ is met inachtneming van bovenstaand beleid opgesteld. Ten opzichte van vorig jaar hebben zich de volgende mutaties voorgedaan:</p> <p><u>Vervallen risico's:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Brandweezorgplan: in 2017 heeft het Algemeen Bestuur een voorgenomen besluit genomen ten aanzien van het brandweezorgplan. Het financiële effect daarvan is bekend en in de begroting opgenomen. • HR21: de transitie naar het nieuwe functiewaarderingssysteem is in 2017 afgerond. De financiële gevolgen zijn bekend en verwerkt in de reguliere budgettering. <p><u>Gewijzigde risico's:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leeftijdsopbouw en mobiliteit/flexibiliteit personeelsbestand: onder andere verdere stijging van de pensioenleeftijd geeft aanleiding voor intensieve maatregelen om de flexibiliteit van het personeelsbestand verder te verhogen.

	<ul style="list-style-type: none"> • Functiewaardering ambulanceverpleegkundigen: Ambulancezorg Nederland (AZN) heeft een berekening gemaakt van de verwachte stijging van de salarissen. Het risico blijft bestaan; de stijging van de lonen kan hoger zijn dan hetgeen vergoed wordt door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZA). De verwachting van AZN is echter minder groot dan het bedrag dat vorig jaar in het risicomanagement is gecalculeerd dus het bedrag is naar beneden bijgesteld. • Schoon werken/Arbo/RI&E: ten gevolge van nieuwe wet- en regelgeving zijn scherpere eisen gesteld aan werkprocessen met betrekking tot arbeidshygiëne en schoon werken. Voorbeelden zijn maatregelen naar aanleiding van de risico-inventarisatie en –evaluatie en bluspakken die minder lang meegaan doordat er een maximum is aan het aantal keer dat een pak gewassen mag worden. De omvang van dit risico is € 350.000,-. Een vergelijkbare veiligheidsregio heeft hiervoor structureel € 450.000,- opgenomen in de begroting. <p><u>Nieuwe risico's:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Reorganisatie: kosten in verband met de reorganisatie van de VRGZ zijn als incidenteel benodigde post in de begroting 2018 meegenomen. Risico is dat dit bedrag niet toereikend is. • Beëindiging dienstverleningsovereenkomst (DVO): als gevolg van de organisatie-ontwikkeling bestaat het risico dat de DVO die tussen de GGD Gelderland-Zuid en de VRGZ is afgesloten door de GGD wordt opgezegd. • Wet normalisering rechtspositie ambtenaren: de brandweer is nog niet uitgesloten van de Wet Normalisering rechtspositie ambtenaren zoals politie en defensie. Wijzigingen in aanstellingen van personeel kunnen vanaf 2022 een aanzienlijke stijging van de loonsom van de VRGZ veroorzaken. • Openbaar Meld Systeem (OMS): in het kader van de samenvoeging van de meldkamers wordt momenteel samenwerking gezocht om het OMS in Oost-Nederland te harmoniseren. Omdat nog onduidelijk is hoe dit vormgegeven gaat worden zijn de verwachte opbrengsten en kosten daarvan onzeker. • Verzekeringen: als gevolg van de stijging van het aantal en de omvang van claims in de afgelopen jaren zullen de verzekeringspremies stijgen. <p>Uniformering arbeidsvoorwaarden: de piketregelingen worden in 2018 geüniformeerd. Kans bestaat dat het gelijktrekken van de regelingen structureel extra kosten met zich mee brengt.</p>			
Relatie met programma's	1. Veiligheid			
Financieel belang	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen	Begroot Vreemd vermogen

(x € 1.000)			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2018
	2.447	2.429	3.731	3.756	50.398	50.314

GGD Gelderland-Zuid						
Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	1. Bevorderen van gezond gedrag en bestrijden van gezondheidsrisico's. 2. Het ondersteunen van gemeentelijk gezondheidsbeleid in de regio.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen worden door een collegelid vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	De gemeenten Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Geldermalsen, Groesbeek, Heumen, Lingewaal, Maasdriel, Millingen, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Tiel, Ubbergen, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.					
Risico's	Het totaal van de verwachte risico van de GGD Gelderland-Zuid bedraagt na weging €1.827.000, conform de in de begroting 2019 opgenomen paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen. De risico's van de GGD overstijgen de beschikbare algemene reserve. De verwachting is dat de algemene reserve ongeveer 40% van de genoemde risico's kan afdekken.					
Relatie met programma's	2. Sociaal Domein "Tiel kan meer"					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	1.324	1.272	778	778	6.445	6.431

De begrote bijdrage betreft de uniforme bijdrage op basis van inwoneraantallen. Naast deze bijdragen "kopen" de gemeenten diverse diensten in bij de GGD. Dit wordt op basis van realisatie aan de gemeenten gefactureerd.

Regionaal Archief Rivierenland (RAR)	
Vestigingsplaats	Tiel
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	<p>De dienst verzorgt het archiefbeheer van archieven ouder dan 20 jaar voor de gemeenten Tiel, Culemborg, Neder-Betuwe, Buren, Geldermalsen, Neerijnen, Maasdriel en Zaltbommel. Het RAR beheert ongeveer dertien kilometer archiefbescheiden. De archieven zijn afkomstig van gemeentelijke overheden. Ook veel particulieren (bedrijven, kerkgenootschappen, verenigingen, personen enzovoorts) hebben hun archief geschonken of in bewaring gegeven aan het RAR.</p> <p>Verder bevordert het RAR het cultureel historisch onderzoek van het werkgebied van de gemeente. Dit krijgt vorm door het aankopen, verkrijgen en beheren van schenkingen op dit gebied. Ook wordt actief ingezet op ontwikkelen en meewerken aan erfgoed educatief aanbod voor onderwijs in het gebied.</p>
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur zijn de betrokkenen vertegenwoordigd door twee leden per deelnemende gemeente. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit acht - door het Algemeen bestuur aan te wijzen - leden uit het Algemeen Bestuur. Binnen het DB is een drie koppig kern DB met portefeuille financiën/bedrijfsvoering en digitalisering/ nieuwe media/educatie gekozen.
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Geldermalsen, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel, Maasdriel en Zaltbommel.
Risico's	<p>Het RAR hanteert de volgende uitgangspunten voor het risicomanagement:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het RAR wil de continuïteit van de organisatiedoelen waarborgen en de vermogenspositie beschermen; • Het RAR wil actief haar risico's beheersen en kunnen opvangen en wil voorkomen dat incidentele tegenvallende financiële resultaten verhaald moeten worden op de gemeenten. <p>De hoogte van de ratio van het weerstandsvermogen is door het Algemeen Bestuur in 2014 vastgesteld op minimaal 1,0. Medio 2017 heeft het Algemeen Bestuur de Update 2017 Risicomanagement & Weerstandsvermogen vastgesteld, waarbij de minimale norm van 1,0 is gehandhaafd. Op basis van de actuele cijfers bedraagt het normbedrag van de weerstandscapaciteit € 202.000. De verwachte weerstandscapaciteit bedraagt € 196.000. Daarmee is de weerstandsratio aan het einde van het jaar 2019, naar verwachting 0,97 (196.000 / 202.000).</p>

Relatie met programma's	3. Vitale en aantrekkelijke stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	423	414	259	196	9.365	9.415

Werkzaam	
Vestigingsplaats	Tiel
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	De regeling is getroffen voor gemeenschappelijke behartiging van het streven naar een zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie van de inwoners van de gemeenten en, indien nodig, het verstrekken van uitkeringen aan hen. Het gaat m.n. om de uitvoering van alle taakonderdelen van de Participatiewet (met uitzondering van bijzondere bijstand).
Bestuurlijk belang	<p>Het algemeen bestuur bestaat uit één lid uit de colleges per deelnemende gemeente. Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter en plaatsvervangend voorzitter aan. De voorzitter van het algemeen bestuur is tevens voorzitter van het dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur bestaat, naast de voorzitter, uit twee leden, die worden benoemd door en uit het algemeen bestuur.</p> <p>In de begroting staat welke bijdrage elke gemeente verschuldigd is ter dekking van alle kosten van het openbaar lichaam. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de deelnemers er steeds zorg voor zullen dragen dat het openbaar lichaam te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen.</p> <p>Het openbaar lichaam ontvangt van de deelnemers de volgende bijdragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. de uitvoeringskosten, daaronder begrepen de kosten van leningen en andere verstrekkingen die voortvloeien uit de uitvoering van wet- en regelgeving. b. het Participatiebudget van de Participatiewet (inclusief middelen voor WSW zittend bestand). Hierop brengen de deelnemers 5% van de middelen in mindering voor gemeentelijke participatietrajecten voor werkzoekenden groep 4. c. het Inkomensdeel van de Participatiewet (inclusief loonkostensubsidies). Hierop brengen de deelnemers de ontvangsten uit vorderingen in aftrek.
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, Geldermalsen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel en Zaltbommel.
Risico's	Het weerstandsvermogen van Werkzaam Rivierenland is de financiële buffer om gevolgen (kosten) van risico's, die zich mogelijk gaan voordoen en nog niet op een andere manier zijn afgedekt, op te kunnen vangen. De financiële gevolgen van risico's kunnen zowel incidenteel als structureel zijn. In de begroting van Werkzaam Rivierenland is geen post voor onvoorziene uitgaven (structurele risico's) opgenomen. De hoogte van het weerstandsvermogen wordt bepaald door het risicoprofiel van Werkzaam Rivierenland en de kaders die het bestuur stelt. Artikel 30 van de GR schrijft voor dat het weerstandsvermogen maximaal 3% bedraagt van de jaarlijkse exploitatielasten. Per jaareinde 2017 is dat een bedrag van

	<p>ongeveer € 91 mln. waarmee het plafond voor het weerstands-vermogen op dat moment ca. € 2,75 mln. bedraagt. Het weerstandsvermogen in 2018 bedraagt ca. € 1,2 mln. Om de risico's van Rivierenland in kaart te brengen is ultimo 2017 in samenwerking met de stafdiensten een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van een workshop waarbij gebruik is gemaakt van het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomangement Informatie Systeem) waarmee risico's systematisch in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Uit de inventarisatie zijn vanuit de stafdiensten in totaal 41 risico's in beeld gebracht. Om de in kaart gebracht risico's af te dekken hebben we een fors hogere weerstandscapaciteit nodig. Hierop is verdere verfijning/verdieping nodig, samen met de controllers.</p> <p>Een aantal van de belangrijkste risico's zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verlies van grote werkgevers; • Groei van niet plaatsbare mensen; • Debiteurenbeheer niet actueel; • Te weinig geschikt aanbod voor de vraag; • Verandering van wetgeving en of verandering beleid van gemeenten. 					
Relatie met programma's	2. Sociaal Domein "Tiel kan meer"					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	5.368	5.046	nb	nb	nb	nb

Belastingsamenwerking Rivierenland						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	<p>Samenwerking bij de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen, afvalstoffenheffing en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van de vastgoedinformatie.</p> <p>De verordenende bevoegdheid blijft bij de gemeente.</p>					
Bestuurlijk belang	<p>Alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur.</p> <p>Uit het Algemeen Bestuur wordt een Dagelijks bestuur van 3 leden gekozen.</p>					
Betrokkenen	De deelnemers zijn Waterschap Rivierenland, gemeenschappelijke regeling regio Rivierenland (AVRI) en de gemeenten Culemborg, Geldermalsen, Lingewaal, Maasdriel, Montfoort, Neerijnen, West Maas en Waal, Wijk bij Duurstede, IJsselstein en Tiel.					
Risico's	<p>De incidentele weerstandscapaciteit van BSR is gelijk aan de in de begroting opgenomen post onvoorzien. In 2009 is besloten dat er geen algemene reserve bij BSR zal worden gevormd. BSR heeft als gevolg daarvan geen structurele weerstandscapaciteit. Voor eventuele risico's die niet in de begroting zijn opgenomen, en niet gedragen kunnen worden uit de post onvoorzien, dienen deelnemers van BSR zelf een voorziening te treffen. Risico's met betrekking tot de belastingopbrengsten behoren niet tot de bedrijfsrisico's van BSR.</p> <p>In de begroting 2019 van de BSR zijn in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing verschillende risico's opgenomen zoals: datalekken, software, ziekteverzuim, herziening belastingstelsel waterschappen en ondersteuning.</p>					
Relatie met programma's	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	628	564	259	266	643	546

Industrieschap Medel	
Vestigingsplaats	Tiel
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	Dit samenwerkingsverband heeft als doel de ontwikkeling van het bedrijvenpark Medel. Medel heeft zowel een lokaal, subregionaal als (boven) regionaal karakter en is gelegen in de gemeente Tiel.
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn de betrokken gemeenten vertegenwoordigd met elk 4 leden welke zijn aangewezen door de Raad. In het Dagelijks Bestuur hebben van iedere gemeente 2 collegeleden zitting welke zijn aangewezen door het AB. De voorzitter en waarnemend voorzitter worden gekozen uit de Tielse leden.
Betrokkenen	Neder-Betuwe en Tiel zijn de deelnemende gemeenten.
Risico's	Voor de grondexploitaties 'Medel 1' en 'Medel afronding' is een risicoparagraaf opgesteld. Deze bestaat uit een risico-inventarisatie, de beheersmaatregelen per risico en een weerstandsparagraaf, inclusief de benodigde weerstandscapaciteit volgens het systeem NARIS. Deze paragraaf wordt halfjaarlijks geactualiseerd en is meest recentelijk opgesteld per 1 januari 2018. Hiermee wordt ruim voldaan aan de criteria voor risicomanagement, te weten 'gestructureerd en expliciet risico's in kaart brengen, te evalueren en door er pro-actief mee om te gaan, ze beter te beheersen'. Deze risicoparagraaf is onlosmakelijk met de grondexploitaties verbonden. De risico's uit de risicoparagraaf dienen in ogenschouw te worden genomen bij het lezen van de uitkomsten van de grondexploitaties. Het weerstandsvermogen wordt bepaald aan de hand van de beschikbare weerstandscapaciteit (de resultaten van de grondexploitaties) en de benodigde weerstandscapaciteit (het financiële vermogen om de risico's af te dekken). Om te bepalen in welke mate het weerstandsvermogen ook in 2018 nog toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is te bepalen met behulp van de ratio weerstandsvermogen. Deze ratio drukt uit wat de verhouding is tussen de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. Is de ratio groter dan 1 dan is de beschikbare capaciteit groter dan de benodigde capaciteit. Als de ratio onder de 1 uitkomt dan is dat een zeer ongewenste situatie.

	Voor Industrieschap Medel is dat niet het geval en komt de ratio positief uit op 4,90. Het valt daarmee in klasse A (uitstekend). Dit is 1,50 hoger uit dan in 2017 toen de ratio ook al klasse A (uitstekend) was.					
Relatie met programma's	5. Ruimtelijke en Economische ontwikkeling					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018
	0	0	9.228	9.228	38.869	23.200

Recreatieschap Nederrijn Lek en Waal						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Het recreatieschap behartigt de gezamenlijke belangen op het gebied van openluchtrecreatie, toerisme, landschapschoon en natuurbescherming op bovenlokaal niveau. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Over-Betuwe wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied. Sinds mei 2008 is de naam gewijzigd en wordt gewerkt vanuit de handelsnaam Uit@waarde.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur zijn alle betrokkenen met één of meer leden vertegenwoordigd.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Druten, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel en West Maas en Waal.					
Risico's						
Relatie met programma's	5. Ruimtelijke en Economische ontwikkeling					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	0	0	0	0	6.853	6.853

Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Rijk, Provincie en gemeenten willen de kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu verbeteren. Daarom is een uitvoeringsorganisatie opgericht die taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uitvoert.					
Bestuurlijk belang	<p>Alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd met 1 collegelid in het Algemeen Bestuur.</p> <p>Het Dagelijks Bestuur bestaat naast de voorzitter uit 3 leden.</p>					
Betrokkenen	De deelnemers zijn Provincie Gelderland en de gemeenten Buren, Culemborg, Geldermalsen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	<p>De weerstandscapaciteit is € 348.449. De geïdentificeerde risico's zijn € 354.375 Daarmee is het weerstandsvermogen 0,98. Het weerstandsvermogen valt hiermee in categorie D - Matig.</p> <p>De ODR staat voor een solide financieel beleid. Men streeft ernaar om, conform het vastgestelde beleid, het weerstandsvermogen op de norm van C (1,0 – 1,5) te hebben om de deelnemers zo min mogelijk in het lopende jaar om extra bijdrage te hoeven vragen. Gezien de zeer geringe afwijking van de norm zal het weerstandsvermogen nu niet worden aangevuld tot 1,0.</p>					
Relatie met programma's	1. Veiligheid					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	917	894	636	620	2.483	2.484

Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe	
Vestigingsplaats	Culemborg
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de bedrijfsvoeringstaken met als doel het verlagen van kosten, het verhogen van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid en het bieden van kansen aan medewerkers.
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer wijst 1 lid van het bestuur aan. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter.
Betrokkenen	De deelnemers zijn de gemeenten Culemborg, Geldermalsen en Tiel.
Risico's	<p>Risico's waar rekening mee wordt gehouden en te nemen maatregelen als ze zich voordoen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Langdurig ziekteverzuim. Er is binnen de begroting geen budget voor het inhuren van externen voor de vervanging van langdurig zieken. Bij langdurige ziekte is vervanging noodzakelijk, wanneer de uitvoering van wettelijke taken in gevaar komt. • WW verplichting voormalig medewerkers. Bij het niet verlengen van tijdelijke contracten of het ontslag van medewerkers is BWB eigen risicodragers voor de WW-uitkering en de bovenwettelijke WW-uitkering. Dit betekent dat het UWV voormalige medewerkers een WW-uitkering en eventueel een bovenwettelijke WW-uitkering verstrekt en deze kosten doorbelast aan BWB. • Fusiebesluit gemeenten Geldermalsen, Lingewaal en Neerijnen. Deze gemeenten gaan per 1 januari 2019 fuseren. Hiervoor zijn werkzaamheden voorzien, maar mogelijk zijn er ook onvoorziene extra werkzaamheden die een beslag leggen op de capaciteit van BWB. Dit kan de normale bedrijfsvoeringsprocessen verstoren. • Ontbreken eigen ondersteuningscapaciteit BWB. De samenwerking tussen Culemborg, Geldermalsen en Tiel op het gebied van bedrijfsvoering levert door schaalvergroting en harmonisatie van werkwijzen voordelen op. De werkorganisatie van BWB heeft zijn eigen bedrijfsvoering (waaronder planning en control) die ook ondersteuning nodig heeft. De capaciteit hiervoor ontbreekt waardoor de noodzakelijke ondersteuning niet voldoende is en naleving van wet- en regelgeving in het geding komt, of waardoor de ondersteuning van de gemeenten kan worden verstoord.

	Post Onvoorzien. In de BWB-begroting is de post "Onvoorzien" geraamd op 0 euro. Mocht er op enig moment door onvoorziene omstandigheden, binnen BWB sprake zijn van niet begrote tegenvallers, die niet uit gevormde reserves of de lopende begroting kunnen worden gedekt, dan worden deze kosten doorbelast aan de deelnemers.					
Relatie met programma's	-					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	5.384	5.316	n.b.	0	n.b.	4.775

Deelnemingen

BNG Bank						
Vestigingsplaats	Den Haag					
Rechtspositie	NV (deelneming)					
Doelstelling	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector). Met specifieke financiële dienstverlening draagt BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarnaast streeft BNG Bank naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders.					
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. De gemeente heeft 36.803 aandelen met een nominale waarde van € 92.008.					
Betrokkenen	De Staat is houder van de helft van de aandelen. De andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap.					
Risico's	-					
Relatie met programma's	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2018	Begroot bijdrage 2019	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	0	0	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

Vitens N.V.						
Vestigingsplaats	Utrecht					
Rechtspositie	NV					
Doelstelling	Het doel van Vitens is de uitoefening van een publiek (drink)waterbedrijf in de ruimste zin van het woord. Dat houdt onder meer in: winning, productie, transport, verkoop en distributie van water en verder het verrichten van alles dat met de publieke watervoorziening verband houdt of daarvoor bevorderlijk kan zijn.					
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben geen directe bemoeienis met de dagelijkse gang van zaken binnen het bedrijf. Een Raad van Commissarissen houdt toezicht. De gemeente Tiel heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. Twee keer per jaar is er een aandeelhoudersvergadering. Daarin wordt gestemd over nieuwe tariefvoorstellen en wordt het jaarverslag vastgesteld. De aandeelhouders krijgen jaarlijks dividend uitgekeerd. De gemeente Tiel bezit 42.728 gewone aandelen.					
Betrokkenen	Behalve Nuon zijn gemeenten en provincies in het voorzieningsgebied aandeelhouder van Vitens, dat is opgezet als een naamloze vennootschap.					
Risico's	-					
Relatie met programma's	-					
Financieel belang (x € 1 miljoen)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	0	0	526	525	1.224	1.234

Stichting Beheer Aandelen Logistieke Hotspot Rivierenland						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Stichting					
Doelstelling	Het doel van de stichting is vooral gelegen in het administreren van de aandelen in het kapitaal van de Logistieke Hotspot Rivierenland BV.					
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes personen die op voordracht van verschillende groepen certificaathouders ('bloedgroepen') zijn benoemd. De zes bloedgroepen bestaan uit: groep 1 – gemeenten, groep 2 – Provincie Gelderland en de Ontwikkelingsmaatschappij Oost Nederland, groep 3 – bedrijven Logistiek, groep 4 – Ontwikkelaars, bouwbedrijven, installatiebedrijven, groep 5 – Agro bedrijven en groep 6 – Financiële instellingen en overige partijen. Voor de uitvoering van activiteiten is de Logistieke Hotspot Rivierenland BV opgericht. De Stichting is enig aandeelhouder hiervan. De gemeente heeft met 200 certificaten geen directe zeggenschap maar kan haar zeggenschap uitoefenen via de bestuurder vanuit groep 1. De bestuurder vanuit groep 1 heeft 20% zeggenschap in de Stichting.					
Betrokkenen	Diversen, zie onderverdeling in 'bloedgroepen'.					
Risico's						
Relatie met programma's	5. Ruimtelijke en Economische Ontwikkeling					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2019	Begrote bijdrage 2018	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2018	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2019
	2	2	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

G. Grondbeleid

Inleiding

Het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen.

In de paragraaf grondbeleid wordt een beknopte weergave gegeven van het door de gemeente gevoerde grondbeleid. Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid tenminste:

- Visie op grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen;
- Een aanduiding van de wijze waarop het grondbeleid wordt uitgevoerd
- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- Een onderbouwing als er sprake is van een winstneming;
- De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's

De grondexploitaties worden éénmaal per jaar geactualiseerd per 1 januari en verwerkt in de jaarrekening. De meest actuele cijfers bij het opstellen van deze begroting zijn van de jaarrekening 2017 en zijn in deze paragraaf verwerkt.

Beleid

Algemeen

Het grondbeleid vormt een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus van de gemeente. Elk jaar is de gemeente op grond van het besluit Begroting en Verantwoording (BBV), verplicht om een paragraaf grondbeleid in zowel de programmabegroting (voorblik) als de jaarrekening (terugblik) op te nemen.

De gemeente Tiel hanteert voornamelijk een faciliterend grondbeleid. De keus voor een faciliterend grondbedrijf past ook prima in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen als burgerparticipatie en een vraag gestuurde woningmarkt.

Meer zaken aan de markt overlaten en alleen sturen op die onderwerpen die echt belangrijk zijn, kortom het voeren van regie, is iets dat bij uitstek past bij het faciliterend grondbedrijf.

Visie op grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen

De doelstelling is om Tiel een stad te laten zijn waar het aantrekkelijk wonen is voor alle doelgroepen. Voor deze doelgroepen dienen voldoende en geschikte woningen te zijn.

Financiële positie**Algemeen**

Om kosten en opbrengsten die gepaard gaan met de ontwikkeling van een (woning)bouwlocatie in beeld te houden wordt een grondexploitatie opgesteld. Daarin worden alle reeds gemaakte en de te verwachten kosten en opbrengsten in beeld gebracht. Voor de grondexploitatieprojecten op Tiels grondgebied, waarbij gemeentegronden zijn betrokken of wordt verworven, wordt een grondexploitatie opgesteld.

Een grondexploitatie is de financiële vertaling van een ruimtelijk plan. Het is een overzicht van kosten en opbrengsten van de productie van bouwrijpe en woonrijpe grond, uitgezet in de tijd (fasering), rekening houdend met kosten- en opbrengstenstijgingen en rentetoe rekening. De grondexploitatie heeft gedurende de looptijd van het plan verschillende functies:

-Tijdens de fase van planvoorbereiding is het vooral een instrument voor het berekenen van de financiële gevolgen en het beoordelen van de haalbaarheid van het voorgenomen plan (beoordelen, kiezen, besluiten).

-Tijdens de fase van de planuitvoering is de grondexploitatie vooral een instrument voor het bewaken van de uitvoering (budgetteren, volgen, verschillen analyseren en afrekenen).

De gemeente is voornamelijk betrokken bij ontwikkelingen waarbij derden de initiatiefnemers zijn, zoals woningcorporaties en ontwikkelaars.

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen van de financiën van de gemeentelijke grondexploitaties in beeld gebracht.

Vennootschapsbelasting (VPB)

Met ingang van 1 januari 2016 is de VPB een feit. De gemeente heeft voor de grondexploitaties met de peildatum 31-12-2015, 31-12-2016 en 31-12-2017 een Quicksan gemaakt. De uitkomst hiervan is dat de gemeente vooralsnog niet VPB-plichtig is voor dit onderdeel. Eventuele gesprekken met de belastingdienst moeten nog plaats vinden. Ondanks dat er notities zijn verschenen over Grondexploitaties en de VPB zijn er landelijk nog veel vragen over de precieze interpretatie van de regels.

Algemene prognose en ontwikkelingen

De groei van de Nederlandse economie heeft zich verder doorgezet. Woningprijzen zijn de afgelopen periode gestegen en het aantal te koop staande woningen is sterk gedaald. Ook in Tiel trekt de woningmarkt aan. In het Coalitieakkoord 2018-2022 wordt gesproken over een inhaalslag door in deze periode circa 200 woningen per jaar te realiseren.

Ontwikkelingen die deze doelstelling haalbaar maken zijn de planontwikkeling van het Veilingterrein, de realisatie van woningbouw op het Vijverterrein, de planontwikkeling van Passewaaij 9-10-11 en de ondersteuning van ruimtelijke initiatieven van derden.

Actuele prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties

In 2018 zijn de grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening 2017 (peildatum 31-12-2017) herzien c.q. aangepast aan de actuele stand en recente inzichten. De verwachting is dat het project Muggenborch eind 2018 wordt beëindigd. Dit betekent dat er in 2019 nog 1 grondexploitatieproject actief is, het project Slokker.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van het verwachte resultaat per einddatum looptijd op eindwaarde van dit project.

Project	Einddatum	Eindwaarde in €
Plan Slokker	2021	+/+ 255.394

De gehanteerde parameters zijn als volgt:

- Rente 1,5%
- Disconteringsvoet 2%
- Opbrengststijging 0%
- Kostenstijging 3%

Voor de woningbouwkosten is de verwachting dat deze met een gemiddelde van tussen de 2,5% en de 4,5% gaat stijgen. Het verdwijnen van positieve aanbestedingsresultaten is daar onder andere de oorzaak van. Bouwers en ontwikkelaars rekenen in plaats van met kortingen, weer met winst- en risicopremies, als gevolg van de ontstane schaarste in de nieuwbouwmarkt.

Winstneming

In 2019 worden geen winstnemingen verwacht.

Reserves en voorzieningen

Volgens de richtlijnen van de BBV moet voor grondexploitaties die een voorgerecalculeerd tekort laten zien een voorziening worden getroffen. De grondexploitatie van onze gemeente kent een reserve en een voorziening, respectievelijk de Algemene Reserve Grondexploitatie en de Verliesvoorziening Grondexploitatie. Verder wordt jaarlijks een risico-analyse opgesteld. Op basis van de geactualiseerde grondexploitaties zijn de risico's per project geïnventariseerd en gewaardeerd.

De Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG)

Deze heeft als doel 'het vormen van een financiële buffer teneinde mogelijke risico's in de grondexploitatie waarvoor geen reserves of voorzieningen zijn gevormd of die ontoereikend zijn, te kunnen opvangen'. De huidige reserve bedraagt € 743.000.

De Verliesvoorziening Grondexploitatie

Conform het BBV is een verliesvoorziening opgesteld. Deze is gevormd om 'dekkingsmiddelen vrij te maken voor te verwachten verliezen in de grondexploitatie'. Het betreft hier verliezen en tekorten op basis van genomen bestuurlijke besluiten, evenals afdekking van een aantal ontwikkelrisico's. Deze voorziening bedraagt € 350.000.

Jaarlijks wordt bij de jaarrekening bezien of de voorziening nog toereikend is.

Uitgaven /inkomsten

Voor het project Slokker, is een grondexploitatie opgesteld. In deze grondexploitatie is de looptijd gefaseerd in jaarschijven om inzicht te verschaffen in de verwachte uitgaven en opbrengsten per project. Naar verwachting wordt voor dit project in 2019 circa € 70.000 uitgegeven. Er worden binnen dit project in 2019 geen inkomsten verwacht.

H. Grote projecten

Inleiding

In 2013 heeft de rekenkamer in opdracht van de raad een onderzoek uitgevoerd betreffende “Grote projecten in Tiel”.

In mei 2016 heeft de raad de rolverdeling tussen de ambtelijke organisatie, het college en de raad vastgelegd bij grote gemeentelijke (ruimtelijke) projecten. Wie beslist wanneer, waarover en wie wordt wanneer, waarover geïnformeerd? Hoe hoger de bestuurlijke relevantie, hoe groter de betrokkenheid van de raad.

Bij grote projecten is de gemeente initiatiefnemer en heeft de regie op de realisatie van het project. Zij neemt in elke fase de GO/NO go besluiten. Om te bepalen of een project als “groot” kan worden aangemerkt is gekeken naar de volgende criteria:

1. de (financiële) omvang
2. de aard (complexiteit)
3. de (politiek bestuurlijke) risico's
4. de maatschappelijke impact

De paragraaf grote projecten geeft een doorkijk van de belangrijkste ontwikkelingen rondom de als zodanig benoemde grote projecten voor het komende jaar, waarbij een onderscheid is aangebracht tussen de door de raad benoemde grote projecten en de door het college benoemde grote projecten.

Op grond hiervan is een projectenkalender opgesteld. Deze projectenkalender geeft een overzicht van de als “groot” aangemerkte gemeentelijke projecten in het ruimtelijke domein. De projectenkalender is als bijlage opgenomen in deze paragraaf.

Burense Poort (brug/parkeren)

Projectnummer:	850530
Coördinerend collegelid:	B. Brink
Ambtelijk opdrachtgever:	I. van der Valk
Projectleider:	B. Bosman
Einddatum:	31 december 2019

Relevante besluiten	
Datum besluit	Onderwerp
23-03-2011	Collegebesluit: Instemmen met projectvoorstel
01-05-2013	Memo commissie Ruimte: Stand van zaken en vervolgproces
11-09-2013	Collegebesluit: Aankoop Boterkampsteeg
18-03-2015	Raadsbesluit: Instemmen met stedenbouwkundige visie met als belangrijk onderdeel nieuwbouw van Albert Heijn aan westzijde van Molenstraatje
28-10-2015	Raadsbesluit: Instemmen met schetsontwerp met als belangrijk onderdeel verbouw van de huidige Albert Heijn aan de oostzijde van het Molenstraatje
15-12-2015	Collegebesluit: Instemmen met overeenkomsten met Ahold Vastgoed en ABN-AMRO
12-06-2017	Collegebesluit: Vaststellen stedenbouwkundig model (en infonota naar cie. Ruimte

Kerninformatie

De Burense Poort krijgt een nieuw gezicht. Door de nieuwe inrichting ontstaat onder andere een veilige en prettige verbinding met de binnenstad. Daarnaast wordt er gezorgd voor voldoende parkeergelegenheid. Doelstelling is dat de binnenstad profiteert van de ontwikkeling.

Algemeen

De Burense Poort vormt één van de drie poorten richting de binnenstad. In het masterplan Stationsgebied is de ambitie uitgesproken om op deze locatie een centrummilieu te ontwikkelen met een mix van wonen, werken en detailhandel. Daarnaast moet binnen de Burense Poort invulling worden gegeven aan de "gemeentelijke" parkeervraag ten behoeve van de binnenstad.

De gemeente is een belangrijke grondeigenaar binnen het gebied. Daarnaast hebben een beperkt aantal andere partijen eigendom in het gebied.

Binnen het programma woningbouw is in het kader van de herijkingsdiscussie uitgegaan van 50 woningen op deze locatie. Naar verwachting is dit een te hoog aantal. Vooral nog wordt verwacht dat er maximaal 35 woningen worden gerealiseerd binnen de Burense Poort. Bij "commercieel" moet worden gedacht aan zakelijke dienstverlening, horeca categorie II (daghoreca) en detailhandel. In de detailhandelsnota is aangegeven dat de Burense Poort moet worden ontwikkeld als boodschappencentrum met een doorsteek naar het winkelgebied van de binnenstad.

De Burense Poort dient ook om invulling te geven aan de parkeervraag voor de binnenstad. De parkeervraag voor de binnenstad wordt in 2018 opnieuw gedefinieerd. Invulling van deze behoefte is flexibel, hangt af van toekomstige ontwikkelingen c.q. gemeentelijke keuzes.

Terugblik

Na de besluitvorming in 2015 is in 2016 gestart met de eerste werkzaamheden in het veld.

De eigenaar van Action heeft geïnvesteerd in zijn pand, waarbij onder andere de ingang van Action is verplaatst naar de toekomstige wandelroute naar de binnenstad.

Daarnaast draagt de in 2016 gerealiseerde voetgangersbrug over de gracht, zeker in combinatie met de gerealiseerde sloop van een "snack-kiosk", duidelijk bij aan een verbeterde uitstraling van het gebied.

In 2017 heeft het college een stedenbouwkundig model voor de Burense Poort vastgesteld dat invulling geeft aan de uitgangspunten van het raadsbesluit van 28 oktober 2015. Dit model kan op draagvlak rekenen van de belangrijkste stakeholders in het gebied en de ondernemers in de binnenstad.

In 2018 hebben de erven van grondeigenaar Mulders, een partij met een forse eigendomspositie in het gebied, besloten hun parkeerterrein niet meer beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van het gebied. Dit besluit heeft Ahold, eveneens een partij met een forse eigendomspositie, ertoe gebracht zijn medewerking aan de ontwikkeling te heroverwegen. De gemeente is daarop gestart met het uitwerken van nieuwe ontwikkelscenario's voor de Burense Poort. Daarin is ook ruimte voor een mogelijke nieuwe invulling van de voormalige VVV-kiosk. Deze ontwikkelscenario's worden in de tweede helft van 2018 aan college en raad voorgelegd. Realisatie is afhankelijk van welk scenario wordt gekozen.

Planning

Realisatie in 2019, afhankelijk van welk van de ontwikkelscenario's wordt gekozen.

Financieel

In 2015 heeft de raad gelden beschikbaar gesteld voor de realisering van de tussenfase van de Burense Poort. Deze gelden zijn kaderstellend voor het op te stellen voorlopig ontwerp. In deze kaderstelling wordt uitgegaan van een tekort van € 1.980.000.

In 2015 is het pand van de ABN-Amro aangekocht. De aankoopprijs is gedekt door de beschikbaar gestelde provinciale subsidie. Het pand is tot 31-12-2018 verhuurd.

Dit project heeft een boekwaarde van € 520.513 per 1-1-2018.

Waalkade fase 1

Projectnummer:	750505
Coördinerend collegelid:	M. Melissen
Ambtelijk opdrachtgever:	B. Uffing
Projectleider:	K. van Dorenmalen
Einddatum:	November 2019

Relevante besluiten	
Datum besluit	Onderwerp
20 april 2016	Raadsbesluit; Transitie Waalkade (Stedenbouwkundige visie)
20 juni 2016	Raadsbesluit; € 2.000.000 op te nemen in de begroting 2017-2020 voor het transitieplan Waalkade/kademuur
8 juli 2016	Beschikking Provincie Gelderland, 4e wijziging subsidieverlening in het kader van het programma Stad en Regio 2012-2015/2017
18 april 2017	Collegebesluit; Definitief Ontwerp Waalkade fase 1, Trappen op groene wal.
21 februari 2018	Raadsbesluit; € 1.000.000 extra budget voor de uitvoering van de Waalkade fase 1
26 juni 2018	Collegebesluit; Vervolg aanbestedingsprocedure in de vorm van een mededingingsprocedure met onderhandeling.

Kerninformatie:

Het project Waalkade fase 1 betreft het gebied tussen Van Dijkhuizen en de zogenaamde Waalplaat en de gehele groene wal die langs de Waalstraat loopt. De Waalplaat zelf is fase 2 en valt buiten de scope van dit project.

Algemeen

De Waalkade maakt onderdeel uit van het Masterplan Waalfront. Aanleiding om het project Waalkade op te pakken, was de gesteldheid van de kademuur. Deze is dermate slecht dat hier iets aan gedaan moet worden. De aanpak van de kademuur heeft er toe geleid om ook het achterliggende gebied in ogenschouw te nemen. In 2016 is dan ook voor de herinrichting van het gebied een stedenbouwkundig plan opgesteld waarbij niet alleen de kademuur wordt vervangen, maar ook trappen worden gerealiseerd in de groene wal (het talud naast de Waalstraat) in verband met de veiligheid van grote evenementen en de parkeeropgave wordt uitgedacht zoals die in de Mobiliteitsvisie was opgenomen.

Terugblik

Op 16 maart 2016 is het Stedenbouwkundige plan in een informatieavond voorgelegd aan de inwoners van Tiel. Met de opmerkingen is het plan aangeboden aan de raad tijdens de bijeenkomst van 20 april 2016. Aan de raad is een aantal keuzes gepresenteerd. Zij heeft gekozen voor een brede boulevard op de kademuur, maximaal 200 parkeerplaatsen en verspringende trappen op de groene wal.

Voor de uitvoering en in verband met het beschikbare budget, is de Waalkade opgeknipt in twee fases. Fase 1 betreft de vervanging van de kademuur, de herinrichting van de boulevard, het parkeren en de trappen op de groene wal. Voor fase 2, de Waalplaat, is nog geen budget beschikbaar.

Op basis van de keuzes die de raad heeft gemaakt voor fase 1, is een voorlopig ontwerp (VO) gemaakt. Dit VO is vervolgens uitgewerkt in twee definitieve ontwerpen.

1. Het definitieve ontwerp voor de trappen in de groene wal
2. Het definitieve ontwerp voor de kademuur en de herinrichting van het gebied daar achter

Actueel / planning

Het nieuwe plan voor de trappen op de groene wal is inmiddels uitgevoerd en aangelegd voor Appelpop 2018.

De uitvoering van het ontwerp van de kademuur en de herinrichting is verschoven naar april 2019. Door het mislukken van de nationale openbare aanbesteding is een vervolg procedure gevoerd, de zogenaamde mededingingsprocedure met onderhandeling. Door de hoogwatersluitingsperiode van medio oktober tot en met 31 maart beginnen we pas per 1 april 2019 met de uitvoering.

Financieel

De provincie heeft besloten om de eerder toegerekende reservering van € 2.000.000 binnen het Sleutelproject Waalfront, FluviaTiel, om te zetten in een subsidieverlening voor de Waalkade fase 1, mits cofinanciering door de gemeente beschikbaar wordt gesteld.

De gemeenteraad heeft € 2.000.000 in de begroting 2017-2020 hiervoor opgenomen. Dit bedrag komt ten laste van de Reserve Parkeren. In 2018 heeft de gemeenteraad besloten nogmaals € 1.000.000 toe te kennen aan het project. Ook dit bedrag komt ten laste van de Reserve Parkeren.

Budget (incl. subsidies)	Excl. BTW	Besteed t/m juni 2018	Restant
Provincie Gelderland, Programma Sleutelproject Waalfront, FluviaTiel (onderdeel Waalkade)	€ 2.000.000		€ 2.000.000
Cofinanciering gemeente Tiel	€ 3.000.000	€ 402.307	€ 2.597.694

Overdracht Spelen

Projectnummer:	681210
Coördinerend collegelid:	F. Groen
Ambtelijk opdrachtgever:	I. van der Valk
Projectleider:	K. van Dorenmalen
Einddatum:	Eind 2019

Relevante besluiten	
Datum besluit	Onderwerp
11 november 2015	Motie GL, PvdA, CU, PvdB, ST, Participerende Speelvoorzieningenbeleid, de inwoners aan zet voor speelplaatsen
23 augustus 2016	Collegebesluit: Plan van aanpak Overdracht beheer speelplekken in combinatie met participatie
21 september 2016	Raadsbesluit: Plan van aanpak Overdracht beheer speelplekken in combinatie met participatie
12 september 2017	Raadsbesluit: Vaststellen visie op spelen en het opstellen van een speel-stichting waarvoor structureel € 100.000 beschikbaar wordt gesteld
1 november 2017	Beeldvormende avond over rollen en taken gemeente, stichting en bewoners

Kerninformatie:

Het project Overdracht Spelen betreft de overdracht van zoveel mogelijk speelplekken in Tiel aan bewoners zodat zij zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de speelplekken. Bij onvoldoende belangstelling worden speelplekken opgeheven.

Algemeen

Deels is gekozen voor de overdracht van speelplekken aan bewoners omdat bezuinigingen dit noodzakelijk maken. Deels is gekozen voor de overdracht om burgerparticipatie mogelijk te maken.

Terugblik

Eind 2016 is het plan van aanpak Overdracht spelen vastgesteld. Vervolgens is in februari 2017 met diverse organisaties en hun vertegenwoordigers gesproken over de scope van het plan, tips en trucs en de wijze van communicatie naar de wijken, buurten en bewoners. Hieruit is naar voren gekomen dat de scope beperkt moet blijven tot de speelplekken voor kinderen van 0 tot 12 jaar. Joppen worden gezien als niet overdraagbaar. Plekken als Cruiffcourt, Waterplein en Cool nature (op de Vijverberg) zijn gerealiseerd met een ander doel en geadviseerd is ook deze buiten de scope van de overdracht te laten vallen.

Op 29 augustus 2017 heeft het college een presentatie gehad over de werkzaamheden die verricht zijn en het resultaat dat geleid heeft tot één aanpak: het opstellen van één stichting waaronder de verschillende bewonersgroepjes zich volledig kunnen concentreren op het onderhoud van de speelplekken. De raad heeft hiermee ingestemd en structureel € 100.000 beschikbaar gesteld vanaf 2019.

In september 2017 is de aanpak afgestemd met organisaties, mensen met ervaring in stichtingen en is een spiegelgroep bijeenkomst gehouden om bewoners te consulteren. In oktober en november 2017 is begonnen met bewonersbijeenkomsten met de bewoners die nu al actief zijn.

Op 1 november 2017 is een beeldvormende avond gehouden met de Raad. Rollen en taken van de gemeente, stichting en bewoners zijn hierin afgewogen.

Actueel / planning

In 2018 is met twee bewoners van Tiel begonnen aan het opzetten van de stichting. Hoe krijgt deze vorm en hoe blijven bewoners het gevoel houden dat ze iets te zeggen hebben in de stichting. Er is een profiel gemaakt voor de nodige bestuursleden, een selectiecommissie benoemd en er is een sollicitatieprocedure gestart.

Met de eerste speeltuinwerkgroepjes is een proef gestart van een half jaar. Daarvoor is de speelplek die overgedragen wordt, eerst nog aangepakt, zodat een nul-situatie is ontstaan.

Het voornemen is om steeds meer speeltuinwerkgroepjes op te zetten en met hen een proefperiode van een half jaar af te spreken. Daarna volgt de definitieve overdracht.

Op 7 juli 2018 hebben we op de woonmarkt, georganiseerd door de Raad, gestaan. Belangstellende inwoners hebben informatie mee gekregen over hoe zij zelf kunnen starten met een speeltuinwerkgroepje.

Financieel

Vanaf 1 januari 2018 is een restant bedrag van € 87.020 beschikbaar voor de uitvoering van het plan. Hiervoor is de inhuur van de procesleider gecontinueerd, hebben we diverse speelplekjes naar een nul-situatie gebracht en wordt het opzetten van de stichting betaald.

Vanaf 2019, als de stichting van start gaat, is er voor de stichting € 100.000 structureel beschikbaar.

Budget	Excl. BTW	Besteed t/m juni 2018	Restant
Gemeente Tiel	€ 95.000	€ 24.427	€ 70.573

Nieuwbouw zwembad

Projectnummer:	781118
Coördinerend collegelid:	C. Kreuk - Wildeman
Ambtelijk opdrachtgever:	I. van der Valk
Projectleider:	O. Sancak
Einddatum:	April 2021

Relevante besluiten	
Datum besluit	Onderwerp
28-10-2015	Onderzoek naar het behoud van een duurzaam zwembad in Tiel
21-06-2017	Keuzenota marktverkenning privatisering zwembad en doorrekenen diverse scenario's zwembad
29-12-2017	Start aanbestedingsprocedure nieuwbouw zwembad

Kerninformatie:

De nieuwbouw wordt gerealiseerd aan de Laan van Westroijen 99 te Tiel. De nieuwbouw omvat in totaal circa 2.100 m² bvo. Naast de nieuwbouw omvat het project tevens:

- de procedure voor de ruimtelijke inpassing (wijziging bestemmingsplan);
- de inrichting van de buitenruimte;
- de sloop van het huidige zwembad.

Algemeen

De nieuwbouw omvat een wedstrijdabad, een doelgroepenbad en een peuterbad. Belangrijke randvoorwaarde in de uitvoering is de eis dat het huidige zwembad open blijft tot het moment van ingebruikname van het nieuwe zwembad.

Actueel / planning

Volgens de huidige planning wordt gestreefd naar oplevering en in gebruik nemen van het nieuwe zwembad aan het einde van 2020 of eerder. De planning heeft een voorlopig karakter aangezien de definitieve planning afhankelijk is van de uitkomst van de aanbesteding.

Financieel

De raad heeft structureel € 471.000 per jaar beschikbaar gesteld voor het behoud van het zwembad in Tiel.

Met de vaststelling van de Perspectievennota 2018 is tevens het voornemen vastgelegd om voor de realisatie van extra vertier in het nieuw te bouwen zwembad het jaarlijkse budget voor het zwembad met ingang van 2021 op te hogen met € 12.000.

Dit biedt ruimte om een projectbudget van 8.7 miljoen euro vrij te maken voor de realisatie van het nieuwe zwembad. Binnen dit krediet zullen de voorbereidingskosten, projectkosten, kosten ruimtelijke inpassing, bouw- en installatiekosten, sloopkosten en inrichtingskosten openbare ruimte worden opgevangen.

Projectenkalender

Naam Project	Portefeuille houder	Bestuurlijke relevantie	GO / NO GO	Informatie	Fase	Project afgerond	visie / beleid
Bureuse Poort (brug/parkeren)	B.Brink	Hoog	College / Raad	Raad	Ontwerp-fase	Fase 1:2019 Fase 2: 2021	Stationsomgeving / structuurvisie
Waalkade, fase 1	M. Melissen	Hoog	College / Raad	Raad	Uitvoerende fase	1-nov-19	Waalfront/ Veiligheid evenementen/ Veiligheid civiele kunstwerken
Overdracht speelvoorzieningen	F.Groen	Hoog	College / Raad	Raad	Initiatief fase	Voorjaar 2018	Motie/ bezuinigingsopgave
Nieuwbouw Zwembad	C.Kreuk-Wildeman	Hoog	College / Raad	Raad	Ontwerp-fase	Voorjaar 2021	Coalitie-akkoord

I. Subsidies

Inleiding

De gemeente Tiel verleent subsidies aan diverse professionele maar ook aan een groot aantal vrijwilligersorganisaties. In deze paragraaf maken we op hoofdlijnen inzichtelijk aan wie, waarvoor, hoeveel subsidie wordt verleend.

Het begrip “subsidie” wil nogal eens wat verwarring geven. Juridisch gezien gaat het om *‘een aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt, met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan door betaling voor de aan het bestuursorgaan geleverde goederen en diensten’*. Het gaat dus niet om inkoop & aanbesteding, inkomensoverdrachten (bijvoorbeeld een uitkering), voordelen in de sfeer van belastingen en premies, uitkeringen van hogere overheden, het uitloven van een prijs, het betalen van contributie, deelneming in een vennootschap, uitbetalingen in natura (bijvoorbeeld het gratis of onder de kostprijs ter beschikking stellen van een voorziening) of een bijdrage in een gemeenschappelijke regeling.

In de praktijk worden vaak 1) subsidie, 2) inkoop en 3) bijdragen in het kader van een gemeenschappelijke regeling door elkaar gehaald. De GGD en het RAR bijvoorbeeld krijgen geen subsidie, maar een bijdrage in het kader van een gemeenschappelijke regeling (zie paragraaf F Verbonden Partijen). Soms kopen we bij organisaties diensten in die daarnaast ook subsidie van ons ontvangen.

We kunnen bijvoorbeeld ook geen “subsidie” verlenen aan onderdelen van onze eigen organisatie zoals de Agnietenhof of de Plantage, terwijl het vaak wel gaat om een extra bijdrage voor een specifiek project dat uit een “beleidsbudget” wordt betaald.

Boekhoudkundig is het daarom soms lastig om het subsidiebegrip correct te hanteren en een compleet en evenwichtig beeld te schetsen van “waar welk geld naar toe gaat” als je alleen kijkt naar het begrip “subsidie”.

Deelverordeningen

Alle formele (procesmatige) spelregels rond het subsidieproces liggen vast in de algemene subsidie verordening (ASV). Daarmee is nog niet bepaald wie waarvoor hoeveel subsidie krijgt.

De gemeente Tiel kent vijf deelverordeningen. Deze deelverordeningen hebben betrekking op waarderingssubsidies en eenmalige activiteitsubsidies aan vrijwilligersorganisaties. Hieronder vindt u per deelverordening een overzicht van 1) het doel / de activiteiten waarvoor subsidie wordt verleend, 2) de doelgroep (wie voor subsidie in aanmerking komen) en 3) hoeveel budget er maximaal beschikbaar is gesteld in 2016.

	Deelverordening	Doel / Activiteiten	Doelgroep	Maximaal euro's
1.	Cultuursubsidies	Centrale doel: stimuleren cultuurparticipatie en bijdragen aan een levendige (binnen)stad (stads promotie). De cultuursubsidies bestaan uit: 1. subsidies t.b.v. amateurkunst (conform deelverordening). 2. Subsidies voor culturele activiteiten als subsidie concerten St. Maartenskerk, St. Beiaard, Jazzy Tiel, Gluren bij de	<ul style="list-style-type: none"> • Verenigingen op het gebied van amateurkunst met een substantiële binding met Tiel. • vrijwilligersorganisaties (stichtingen, verenigingen) die openbaar toegankelijke 	55.018

		<p>Buren etc.</p> <p>3. bijdrage cultuur en erfgoedpact 2017 t/m 2019. Het betreft een cultureel programma voor regio Rivierenland met subsidie van provincie en bijdragen van de deelnemende gemeenten.</p>	<p>culturele festivals, concerten of andere activiteiten organiseren.</p>	
2.	Sport	<p>Waardering: Stimuleren en behouden van sportbeoefening.</p> <p>Activiteiten: gericht op versterking of vernieuwing van het sportaanbod en of op het ondersteunen van vrijwillig kader.</p>	<p>In Tiel gevestigde en actief zijnde verenigingen die sportbeoefening tot doel hebben.</p>	35.000
3.	Integratie	<p>Activiteiten waarvoor geldt dat zij:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. een bijdrage leveren aan de integratie, emancipatie of participatie van de leden van de eigen groep in Tiel; en 2. open staan voor de gehele eigen bevolkingsgroep (mannen en vrouwen) en voor leden van andere bevolkingsgroepen met 	<p>Verenigingen c.q. rechtspersonen die zich bezig houden met nevenstaande activiteiten, gericht op eigen groep of breder tot de Tielse bevolking behoren.</p>	15.231

		<p>daarbij ontmoeting als middel; of</p> <p>3. gericht zijn op samenwerking met derden als andere (zelf)organisaties maar zeker ook met autochtone Tielenaars; of</p> <p>4. een emancipatoir karakter hebben specifiek gericht op vrouwen, kinderen en/of mensen met een homoseksuele of lesbische geaardheid en andere kwetsbare groepen; of</p> <p>5. gericht zijn op voorlichting.</p>		
4.	Evenementen	<p>Blijk van waardering voor een bepaalde activiteit of als stimulans voor de activiteiten, waarbij het culturele, sportieve dan wel toeristische klimaat van Tiel wordt versterkt, een bijdrage levert aan de profilering van Tiel, stadspromotionele meerwaarde biedt of dat het evenement extra bestedingen in de stad genereert.</p>	<p>Rechtspersonen die een evenement organiseren voor de Tielse bevolking en eventueel ook daarbuiten.</p>	<p>121.106 Uit het evenementenfonds wordt onder andere een bijdrage verstrekt aan: St. 4 Stromenland Corso 44.500</p>

		Verder moet het evenement, origineel en vernieuwend zijn, of experimenteel van aard, een nieuwe invulling geven van regulier aanbod, een bijdrage levert aan een goed cultureel imago van Tiel, of iets bijzonders toe voegt aan het culturele aanbod in Tiel		Muziekstad Tiel Appelpop 20.000
5	Monumenten	In standhouden gemeentelijke monumenten.	Eigenaren van gemeentelijke monumenten	is beëindigd per 31-12- 2017

Overige subsidies

Naast de deelverordeningen, wordt er een groot aantal subsidies verleend (groot en klein) aan zowel professionele als vrijwilligersorganisaties op grond van de algemene subsidieverordening (ASV). Hiervoor zijn geen algemene “verdeelregels” vastgesteld. De hoogte van deze subsidies is gerelateerd aan de kosten van de activiteiten en/of (als het gaat om waarderingssubsidies) historisch bepaald. Bij Bibliotheek Rivierenland zijn er regionaal afspraken (waaronder kosten basissubsidie) vastgelegd in een Convenant uitvoering Bibliotheekwerk Rivierenland 2019 - 2022.

De meeste subsidies bevinden zich onder de € 10.000,- (variërend van een paar honderd tot een paar duizend euro) en worden voor 95% verleend aan vrijwilligersorganisaties.

Hieronder vindt u een overzicht van alle organisaties (zie kolom één) die voor 2019 meer dan € 10.000,- hebben aangevraagd voor de in kolom twee genoemde activiteiten. In kolom drie staat het maximale subsidiebudget dat voor de betreffende activiteiten in 2019 beschikbaar wordt gesteld.

Daarbij dient de opmerking gemaakt te worden dat de budgetten voor de organisaties MEE Gelderse Poort, STMR en Mozaïek welzijnsdiensten grotendeels ontschot opgenomen zijn in de gemeenschappelijke subsidie Welzijn Next Level voor 2019. In het overzicht zijn deze echter nog afzonderlijk uitgesplitst opgenomen.

Door vaststelling van deze begroting (waaronder deze paragraaf) stelt u het maximale subsidiebudget vast per activiteit per organisatie in 2019.

	Organisatie	Waarvoor (activiteiten)	Maximaal bedrag in euro's
	Welzijn		
1	Mozaïek welzijnsdiensten	Basissubsidie algemene taken welzijnswerk	638.875
2	STMR	Inkoop maatschappelijk werk	418.056 (welzijn next level) Plus bedrag wijkteams
	STMR	jeugdgezondheidszorg	656.166
3	Bureau Jeugdzorg/Patch (inclusief kamers met kansen *)	jongerenwerk	57.949 9.020
4	Humanitas Homestart	Aktiveren van vrijwilligers bij jeugdhulp	40.106
5	MEE Gelderse Poort	Lokale cliëntondersteuning doelgroep volwassenen en bovenregionale cliëntondersteuning volwassenen en jeugd	282.394
	Onderwijs		
6	STMR, Mozaïek, KRBV, KaKa, Bibliotheek Rivierenland, SKOR, OPO-R, CPOB, GGD	Uitvoeren activiteiten Onderwijsachterstandenbeleid 2018-2021	2.455.000 (indicatie)
7	STMR	Schoolmaatschappelijke werk op het Rsg Lingecollege en ROC Rivor	
8	KRBV	subsidie reguliere peuterplaatsen	323.000

	SKPC kinderopvang KaKa		
9	OPOR huisvesting	Onderwijshuisvesting (op basis verordening financiële gelijkstelling)	49.796
10	CPOB huisvesting	Onderwijshuisvesting (op basis verordening financiële gelijkstelling)	33.802
11	Speciaal onderwijs huisvesting	Onderwijshuisvesting vergoeding gymonderwijs	60.457
12	RMC **	aanpak voortijdig schoolverlaten (VSV) voor regio Rivierenland	316.449
13	RMC **	uitvoeren RMC-functie regio Rivierenland	679.000
14	Volwassen educatie**	Educatietrajecten voor regio Rivierenland	610.989
	Kunst en cultuur		
15	Bibliotheek	Dit bedrag is exclusief kosten huisvesting en exclusief kosten groot onderhoud en exclusief de subsidie voor projecten i.h.k.v. onderwijsachterstandbeleid	615.000
16	Stads TV	Verzorgen van lokaal nieuws	24.943
	Integratie en participatie		
17	St. Bureau Gelijke Behandeling	Subsidie anti discriminatievoorziening. Dit is een bovenlokale subsidie, ander regio-gemeenten dragen hier aan bij. Bedrag Tiel € 16.587	209.692
18	Buah Hati	Exploitatiesubsidie en opbouwwerk, in het bedrag is € 25.451 huisvesting in natura begrepen	86.534
	Milieu en dieren		
19	St. Dierenpark Tiel	Exploitatie dierenpark	14.140

20	St. Duurzaam Rivierenland	Vergroten draagvlak duurzame ontwikkeling, geven van voorlichting, lesmateriaal en bevorderen van samenwerking	37.017
21	St. Dierenasiel	Exploitatie dierenasiel	57.573
	Veiligheid		
22	Slachtofferhulp	Subsidie uitvoering slachtofferhulp	113.674
	Gezondheidszorg		
23	IrisZorg	Verslavingszorg (straathoekwerk, crisisbegeleiding, OGGZ interventieteam)	65.440
24	Indigo (Propersona)	Preventieve Geestelijke Gezondheidszorg	23.963
25	RIBW	24- uurs opvang Tiel	30.394

* In verband met de transities in het Sociaal Domein heeft er een verschuiving plaats gevonden van taken en financiering. Dit heeft gevolgen voor de subsidierelatie tussen de gemeente en diverse partijen. Leidend bij inkoop- en subsidierelaties zal nota van inkoop Wmo Jeugd zijn.

**Binnen genoemde beleidsvelden geldt Tiel voor de Rijksoverheid als centrumgemeente voor de regio Rivierenland. Het Rijk stelt het maximale budget vast.

Binnen het beleidsveld arbeidsmarkt geldt Tiel voor de rijks- en provinciale overheid als centrumgemeente voor de regio Rivierenland. Rivierenland ontvangt diverse subsidies om de arbeidsmarkt te ondersteunen. Deze subsidies lopen formeel via Tiel. Het ondersteuningsbureau RW/POA verzorgt het beheer en de verantwoording van deze subsidies. De lopende subsidies zijn hieronder aangegeven.

ESF 2014-2017	Ondersteuning van de arbeidstoeleiding van werkloos Werkzoekenden (Lander)	30.000
ESF 2016-2017 VSO / Pro	Ondersteuning van het onderwijsaanbod van VSO en Pro scholen in Rivierenland	169.100
ESF 2017-2018 VSO / Pro	Ondersteuning van het onderwijsaanbod van VSO en Pro scholen in Rivierenland	169.100
ESF 2017-2019 Gemeenten	Ondersteuning van de arbeidstoeleiding van arbeidsbelemmerden door	671.458

	middel van Leerwerktrajecten (Werkzaak Rivierenland)	
Provincie Gelderland Robuuste investeringsimpuls.	Ondersteuning van de arbeidsmarkt, arbeidsinschakeling van jongeren en werkzoekenden dmv vouchers.	422.500
SZW Actieplan jeugdwerkloosheid; 'samen naar een werkende toekomst'	Ondersteuning arbeidsinschakeling kwetsbare jongeren	200.000
Provincie Gelderland – doorontwikkeling Leerwerkloket	Subsidie voor de doorontwikkeling van het Leerwerkloket in Rivierenland.	40.000
Provincie Gelderland – organiserend vermogen	Een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. €40.000 van dit bedrag gaat naar activiteiten die vanuit het Techniekpact worden uitgevoerd en €27.800 naar activiteiten die door het ondersteuningsteam van RW-POA Rivierenland worden	67.800
ZonMW	Vakkundig aan het werk. Professionalisering van de uitvoering van de GR Werkzaak.	25.000
SZW/Biza/Mei circulaire 2018	Matchen op werk. Gecoördineerde werkgeversdienstverlening (RW-POA)	80.000

Deel 4: Financiële begroting

Inleiding

Dit onderdeel van de begroting bevat meer informatie over onder andere de uitgangspunten van de begroting, een verschillenverklaring op hoofdlijnen en de investeringen, waardoor meer inzicht ontstaat in de financiële positie van de gemeente. Verder zijn hierin met ingang van de begroting 2017 een geprognosticeerde balans en een berekening van het zogenaamde EMU-saldo opgenomen.

Overzicht van baten en lasten

Baten en lasten 2017-2022

In de bijlage Financiële overzichten van deze begroting is een volledig overzicht opgenomen van de baten en lasten in de jaarrekening 2017, de gewijzigde begroting 2018 en de meerjarenbegroting 2019-2022 op programmaniveau. In eerste instantie zijn de cijfers vermeld exclusief verrekeningen met reserves en vervolgens inclusief deze verrekeningen. In dezelfde bijlage hebben we een overzicht 2017-2022 opgenomen op het niveau van de taakvelden, die m.i.v. deze begroting verplicht voorgeschreven zijn.

Overzicht nieuwe uitgaven 2019-2022

Conform de door u op 27 juni besproken Perspectievennota stellen wij u de volgende nieuwe uitgaven 2019-2022 voor. Hierin zijn ook meegenomen de nieuwe uitgaven waarvan u via moties heeft gevraagd deze op te nemen indien daarvoor de middelen kunnen worden gevonden.

De nieuwe uitgaven in onderstaande tabel waren nog niet eerder verwerkt in de begroting.

bedragen x € 1.000	progr.	investering	jaarlasten			
			2019	2020	2021	2022
Buurtbemiddeling	1		11	11	11	11
Toezichthouders rechtmatigheid Wmo en Jeugdwet	2		10	10	10	10
Vervanging trekkenwand Agnietenhof (t.l.v. reserve vervangingsinvesteringen)	3	350				
Financiële bijdrage verkeersregelinstallatie N834	6	541		44	44	43
Bijdrage Regionaal Investeringsfonds	5		125			
Bodemsanering voormalig Wetroterrein Papesteeg	5		100			

Update regionaal fietsroutenetwerk	5		5	5	5	5
Vervanging houten damwanden Annie Romeinstraat	6	36		2	2	2
Herinrichting openbare ruimte Esdoornstraat-Meidoornstraat	6	450		22	22	21
Uitvoeringsplan wijkregisseurs	2		111	111	81	81
Totaal nieuwe uitgaven			362	205	174	174

Bij de programma's is een overzicht van de nieuwe uitgaven per programma opgenomen.

De hieronder vermelde investeringen zijn al in eerdere begrotingen opgenomen en zullen niet voor 2019 worden afgerond. Een aantal daarvan is doorgeschoven naar latere jaren.

bedragen x € 1.000	progr.	investering	jaarlasten			
			2019	2020	2021	2022
Vervanging VRI Kellenseweg/Staartseweg	4	652		50	50	49
Transitieplan Waalkade/kademuur (t.l.v. reserve parkeren)	6	3.000				
Burense Poort	5	1.000		50	50	49
Vernieuwbouw Lingecollege*	7	22.875	875	875	875	875
Totaal			875	975	975	973

* Zolang er nog geen kapitaallasten zijn storten we de berekende jaarlast in een reserve t.b.v. tijdelijke huisvestingslasten (voor zover noodzakelijk)

Uitgangspunten van de begroting 2019-2022

In deze begroting zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Deze begroting is opgesteld conform de voorschriften uit het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten' (BBV) van 5 maart 2016 en de daarna gepubliceerde aanvullingen hierop van de commissie BBV.
2. Daarnaast hanteren we de uitgangspunten voor het financieel beleid conform de vastgestelde financiële verordening 2018.

3. De begroting gaat uit van vastgesteld beleid. Daarnaast is rekening gehouden met de in de Perspectievennota 2018 opgenomen nieuwe uitgaven vanaf 2019-2022.
4. Rekening is gehouden met de gevolgen van het BTW-compensatiefonds. Dit betekent dat de meeste budgetten geraamd zijn exclusief BTW, met uitzondering van de budgetten waarvoor de BTW niet wordt gecompenseerd.
5. Uitgangspunt is het prijspeil per 1 januari 2019. In het meerjarenperspectief is geen rekening gehouden met prijsstijgingen.
6. De prijsstijging ten opzichte van de begroting 2018 is geraamd op 2%. Deze raming is gebaseerd op de verwachting voor de netto materiële overheidsconsumptie zoals gepubliceerd in het Centraal Economisch Plan 2018.
7. Bij de raming van de salarissen is als basis genomen de laatst overeengekomen CAO voor gemeenteambtenaren, die loopt tot 1 januari 2019. Voor 2019 is rekening gehouden met een stijging van de loonkosten met 3%.
8. Daarnaast is rekening gehouden met de toekenning van normale salarisperiodieken. Voor het meerjarenperspectief is hiervoor een stijging van de loonsom met 0,5% per jaar meegenomen.
9. Voor bestaande en nieuwe investeringen wordt rekening gehouden met een rentepercentage van 1,0%. Aan reserves wordt geen rente toegevoegd, dat geldt ook voor de reserve waaruit kapitaallasten worden gedekt. Uit deze reserves worden alleen de afschrijvingslasten onttrokken.
10. De berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2018. Bij taakmutaties die leiden tot een aanpassing van de algemene uitkering wordt als volgt gehandeld:
 - a. Extra middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd voor nieuwe taken of uitbreiding van een bestaande taak (inclusief de overheveling van een doeluitkering naar het gemeentefonds) worden in principe geoormerkt.
 - b. Extra middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd voor stimulering van beleid lopen mee in de afweging rond nieuw beleid bij de begroting.

Verschillenverklaring

Hieronder volgt een analyse op hoofdlijnen van de belangrijkste verschillen tussen de begroting 2019 en de begroting 2018. De (gewijzigde) begroting 2018 kent een saldo van € 333.000 negatief (stand 1e voortgangsrapportage), de begroting 2019 een overschot van € 206.000. Het verschil van € 539.000 wordt als volgt verklaard. Op programmaniveau is een uitgebreidere verklaring opgenomen.

		bedragen x € 1.000
--	--	--------------------

Salarisstijging a.g.v. CAO en sociale lasten	N	-630
Gevolgen prijsstijgingen	N	-700
Eenmalige budgetten 2018 vervallen	V	519
vervallen frictiekosten outsourcen T+H	V	245
Verhoging budget Jeugdzorg	N	-3.000
Vervallen dienstverlening Neerijnen	N	-277
Begroting Werkzaak	V	373
Eigen bijdragen Wmo	N	-376
Vervallen toevoeging verliesvoorziening	V	120
Algemene uitkering	V	2.099
Bijdrage reserve vogelbuurt	V	166
Budget onderhoud wegen	N	-586
Belastingopbrengsten	V	413
Opbrengst verblijfsbelasting	N	-325
In deze begroting verwerkte dekkingsmaatregelen	V	2.433
Renteresultaat	V	282
Diversen	N	-217
Totaal	V	539

Overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten

De meeste ramingen in de exploitatiebegroting hebben een structureel karakter. Hierop bestaan enkele uitzonderingen.

In deze begroting zijn de volgende niet-structurele lasten en baten opgenomen:

	2019		2020		2021		2022	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 1								
Hogere legesopbrengsten omgevingsvergunningen i.v.m hoogconjunctuur en ontwikkeling bedrijventerrein Medel		165						

Programma 2							
Inrichten toegang sociaal domein			200		200		200
Programma 3							
Incidenteel budget Tiel beweegt	13						
Programma 4							
Geen incidentele baten en lasten							
Programma 5							
Aanstelling stadsmakelaar ivm leegstand Binnenstad	70		70				
Lasten af te stoten panden (voormalige wisselscholen) dekking uit reserves	90						
Sanering Wetrot terrein	100						
Boekwinst verkoop panden		200		200		200	
Programma 6							
Afstoten snippergroen (kosten uitvoering gedekt door verkoopopbrengst)	75	75					
Programma 7							
Verkoop schoolwoningen en gymzaal				1.250			
Afschrijving ineens verkochte gebouwen			1.590				
Programma 8							
Hogere legesopbrengsten		150					
Regionaal investeringsfonds	125						
Algemene baten en lasten							

Jaarlasten Beursplein Rivierenland	320							
Opbrengst precarioheffing gasleidingen		1.255		1.255		1.255		
Bovenformatief personeel	115	72	67	42				
Totaal	908	1.917	1.927	2.747	200	1.455	200	0
Saldo lasten -/- baten		-1.009		-820		-1.255		200

Het saldo lasten -/- baten kan worden gecorrigeerd op de uitkomsten van de meerjarenbegroting 2018-2021 om zodoende vast te stellen wat het structurele saldo van de begroting is. Dit structurele saldo wordt door de provincie gebruikt om vast te stellen of er sprake is van een structureel en reëel begrotingsevenwicht.

Uiteenzetting financiële positie

Investeringen

In onderstaande tabel zijn onze vaste activa opgenomen. Onder activa verstaan we investeringen die in het verleden zijn gedaan en nu nog tegen een bepaalde waarde op onze balans staan.

bedragen x € 1.000	<i>Boekwaarde per 1-1-2019</i>	<i>Bij: Investering</i>	<i>Af: afschrijving / aflossing</i>	<i>Boekwaarde per 31-12-2019</i>
Financiële vaste activa	9.509		491	9.018
Immateriële vaste activa	0			0
Materiële vaste activa	145.364	10.912	5.443	150.834
Totaal	154.874	10.912	5.934	159.852

Leningen

De volgende tabel bevat onze opgenomen geldleningen. Hierbij is inbegrepen een lening van 32 miljoen die in het 3e kwartaal van 2017 is/wordt afgesloten.

<i>bedragen x € 1.000</i>	<i>Boekwaarde per 1-1-2019</i>	<i>Af: Aflossing</i>	<i>Bij: op te nemen</i>	<i>Boekwaarde per 31-12-2019</i>	<i>Rente</i>
Opgenomen geldleningen ten behoeve van woningcorporaties	8.353	301		8.052	264
Overige opgenomen geldleningen	109.283	17.729	17.729	109.283	1.431
Totaal opgenomen geldleningen	117.636	18.030	17.729	117.335	1.695

De stand en het verloop van de reserves en voorzieningen

In de programma's is aangegeven hoe de stand en het verloop van de afzonderlijke reserves is. In de volgende tabel hebben we de totalen van de algemene reserve, de bestemmingsreserves en de voorzieningen opgenomen.

Voor de stand per 1 januari 2019 is uitgegaan van de begroting 2018 inclusief de vastgestelde wijzigingen t/m juni 2018. Voor de vermeerderingen en verminderingen zijn de cijfers van deze begroting 2019 aangehouden.

<i>bedragen x € 1.000</i>	<i>Saldo per 1-1-2019</i>	<i>Vermeerderingen conform begroting</i>	<i>Verminderings conform begroting</i>	<i>Saldo per 31-12-2019</i>
Algemene weerstandsreserve	14.604	0	0	14.604
Bestemmingsreserves	25.889	5.896	3.414	28.371
Voorzieningen	2.944	505	0	3.449
Totaal	43.437	6.401	3.414	46.424

In de begroting zijn de volgende structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves geraamd:

<i>Reserve</i>	<i>Toevoeging</i>	<i>Onttrekking</i>	<i>Toelichting</i>
Diverse reserves ter dekking van kapitaallasten		491.419	toevoeging rente, onttrekking kapitaallasten, jaarlijks aflopend
Onderhoud binnensportaccommodaties	516.873		
Onderhoud cultuurcluster			in 2019 geen storting
Collectie Museum			in 2019 geen storting
Onderhoud Museum	19.195		
Vervangingsinvesteringen Agnietenhof		64.230	t.b.v. vervangingen < € 50.000, in 2019 geen storting
Onderhoud Agnietenhof	43.183	22.671	
Vervangingsinvesteringen Zinder	39.000	39.000	
Onderhoud strategische eigendommen		25.000	
Verrijkingsmaatregelen		21.576	
Automatisering	741.751	760.614	onttrekking wisselt per jaar
MMP diensten en middelen			in 2019 geen storting

Totaal	1.360.002	1.424.510	
---------------	------------------	------------------	--

De meerjarenraming van het verloop van de reserves is als volgt:

bedragen x € 1.000	<i>Saldo per 31-12-2019</i>	<i>Saldo per 31-12-2020</i>	<i>Saldo per 31-12-2021</i>	<i>Saldo per 31-12-2022</i>
Algemene weerstandsreserve	14.604	14.604	14.604	14.604
Bestemmingsreserves	28.371	31.809	36.259	40.320
Totaal	42.976	46.413	50.863	54.924

Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat voor veel bestemmingsreserves geen planning beschikbaar is voor de besteding van de middelen. De bestemming is dan wel vastgelegd, maar nog niet bekend is wanneer deze besteding zal plaatsvinden. In werkelijkheid zullen de bestemmingsreserves dan ook lager uitvallen dan in bovenstaande meerjarenraming.

Kerngegevens

In onderstaande tabel zijn enkele kerngegevens van onze gemeente opgenomen. Dit zijn tevens de belangrijkste factoren voor de berekening van de algemene uitkering.

<i>Omschrijving</i>	<i>Eenheid</i>	<i>Werkelijk 2017</i>	<i>Begroot 2018</i>	<i>Begroot 2019</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>Begroot 2021</i>	<i>Begroot 2022</i>
WOZ-waarde woningen	€ 1 miljoen	3.369	3.479	3.735	3.755	3.775	3.790
WOZ-waarde niet-woningen	€ 1 miljoen	1.041	1.058	1.079	1.090	1.101	1.112
Inwoners	Personen	41.488	41.465	41.550	41.630	41.694	41.703
Jongeren (< 20 jaar)	Personen	9.820	9.632	9.510	9.388	9.267	9.145
Ouderen (> 64 jaar)	Personen	7.016	7.245	7.470	7.695	7.921	8.146
Huishoudens met laag inkomen	Huishoudens	5.677	5.676	5.688	5.699	5.707	5.709
Bijstandsontvangers	Personen	1.264	1.209	1.213	1.247	1.292	1.333
Uitkeringsontvangers	Personen	3.627	3.572	3.576	3.610	3.655	3.696
Minderheden	Personen	5.250	5.309	5.371	5.435	5.498	5.558

Leerlingen (V)SO	Personen	738	724	715	706	697	687
Leerlingen VO	Personen	2.867	2.812	2.777	2.741	2.705	2.670
Oppervlakte land	Hectaren	3.284	3.284	3.284	3.284	3.284	3.284
Oppervlak bebouwing	Hectaren	299	299	299	299	299	299
Historische kern	Hectaren	14	14	14	14	14	14
Woonruimten	Woonruimten	18.033	18.069	18.170	18.266	18.342	18.353
Bodemfactor	Vermenigvuldigingsfactor	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12
Bedrijven	Vestigingen KvK	3.977	3.977	3.977	3.977	3.977	3.977

Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans geeft nader inzicht in de financiële positie van de gemeente. In de paragraaf weerstandsvermogen zijn kengetallen opgenomen die op basis van deze balans zijn berekend.

Activa

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Vaste activa				
Immateriële vaste activa	0	0	0	0
Materiële vaste activa	129.553	139.171	138.917	143.136
Financiële vaste activa	10.715	10.181	9.640	9.091
Totaal vaste activa	140.268	149.352	148.556	152.227
Vlottende activa				
Vorraden gronden	1.763	1.763	1.763	1.763
Overige vlottende activa	43.849	30.833	28.338	21.766
Totaal vlottende activa	45.612	32.596	30.101	23.529
Totaal activa	185.880	181.948	178.657	175.756

Passiva

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Vaste passiva				
Eigen vermogen				
Algemene reserves	8.977	8.807	8.807	8.807
Bestemmingsreserves	24.092	25.560	27.358	29.535
Nog te bestemmen resultaat				
Voorzieningen	10.796	11.427	11.935	12.461
Vaste schulden	106.431	100.570	94.973	89.369
Totaal vaste passiva	150.296	146.364	143.073	140.172
Vlottende passiva				
Kasgeldleningen	29.337	29.337	29.337	29.337
Overige vlottende passiva	6.247	6.247	6.247	6.247
Totaal vlottende passiva	35.584	35.584	35.584	35.584
Totaal passiva	185.880	181.948	178.657	175.756

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de begroting volgens het kasstelsel. Er wordt alleen gekeken welke geldstromen binnen komen en welke uitgaan. Verrekeningen met reserves en afschrijvingen tellen niet meer voor dit saldo. In een jaar dat er veel wordt geïnvesteerd is er sprake van een negatief EMU-saldo, wordt er meer gespaard, dan is het EMU-saldo positief.

Het EMU-saldo is voor de gemeente geen getal waarop gestuurd wordt. Voor het Rijk is het van belang voor de bepaling van het financieringsoverschot van de begroting van de gehele overheid. Dit EMU-saldo mag volgens de begrotingsregels van de Europese Unie niet lager zijn -3% van het nationaal product. Hieronder de voorlopige berekening van het EMU-saldo voor de gemeente Tiel. Aan het CBS moet voor 15 november ook een berekening van het EMU-saldo worden overlegd. Wellicht dat deze op onderdelen nog iets afwijkt van onderstaande berekening.

		2018	2019	2020
	Omschrijving	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
		Volgens realisatie tot en met sept. 2018, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2019	Volgens meerjarenraming in begroting 2019
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)			
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	5.351	5.477	7.126
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	630	505	427
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	3.500	10.912	11.438

EMU-saldo

5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	522	300	141
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	1.497	75	2.489
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord			
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	0	0	0
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11	Verkoop van effecten:			
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo		3.456	-5.155	-1.537

Bijlagen

Financiële overzichten

Programmabegroting meerjarig (exclusief reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2017			begroot 2018			begroot 2019		
Nr.	Omschrijving	lasten	batens	saldo	lasten	batens	saldo	lasten	batens	saldo
01	Veiligheid	5.821	1.436	4.384	5.950	795	5.155	5.627	960	4.667
02	Sociaal domein	62.973	18.847	44.126	60.752	19.754	40.998	60.796	16.289	44.507
03	Vitale en aantrekkelijke stad	10.533	3.467	7.066	10.679	3.236	7.443	10.756	3.334	7.422
04	Mobiliteit	2.599	2.082	516	3.273	2.672	601	3.313	2.759	554
05	Ruimtelijke en economische ontwikkeling	9.092	10.248	-1.156	4.305	2.478	1.827	3.518	1.381	2.136
06	Openbare ruimte	8.016	4.595	3.421	8.662	4.499	4.162	9.358	4.603	4.755
07	Onderwijs	8.468	3.483	4.985	7.288	2.874	4.414	8.481	4.215	4.266
08	Inwoners en bestuur	3.121	865	2.256	3.453	529	2.924	3.675	558	3.116
99	Algemene baten en lasten	14.157	89.572	-75.416	14.763	82.482	-67.719	13.914	84.956	-71.042

totaal exclusief reserves	124.778	134.596	-9.818	119.126	119.319	-193	119.437	119.056	381
----------------------------------	----------------	----------------	---------------	----------------	----------------	-------------	----------------	----------------	------------

Programmabegroting meerjarig (reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2017			begroot 2018			begroot 2019		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
01	Veiligheid	15	39	-24	0	23	-23	0	23	-23
02	Sociaal domein	838	997	-159	0	0	0	0	0	0
03	Vitale en aantrekkelijke stad	273	526	-253	820	226	595	623	298	325
04	Mobiliteit	50	0	50	1.150	4.023	-2.873	1.245	979	266
05	Ruimtelijke en economische ontwikkeling	3.557	172	3.385	64	382	-318	0	397	-397
06	Openbare ruimte	204	140	64	3.000	0	3.000	0	167	-167
07	Onderwijs	292	273	18	981	122	860	292	207	84
08	Inwoners en bestuur	0	0	0	0	0	0	0	82	-82
99	Algemene baten en lasten	10.054	3.317	6.736	743	1.791	-1.048	943	1.331	-388
totaal mutatie reserves		15.283	5.465	9.818	6.760	6.566	193	3.102	3.484	-381
totaal van de programma's		140.061	140.061	0	125.885	125.885	0	122.540	122.540	0

Programmabegroting meerjarig (exclusief reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2020			begroot 2021			begroot 2022		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
01	Veiligheid	5.694	795	4.899	5.663	795	4.868	5.663	795	4.868
02	Sociaal domein	60.351	16.329	44.022	60.226	16.545	43.680	60.754	16.904	43.850
03	Vitale en aantrekkelijke stad	11.008	3.334	7.675	10.802	3.334	7.468	10.761	3.334	7.427
04	Mobiliteit	3.379	2.862	517	3.372	2.862	509	3.366	2.862	504
05	Ruimtelijke en economische ontwikkeling	3.294	1.362	1.931	3.176	1.360	1.815	3.147	1.158	1.988
06	Openbare ruimte	9.261	4.528	4.733	9.355	4.528	4.827	9.347	4.528	4.819
07	Onderwijs	10.275	5.464	4.810	8.876	4.215	4.661	9.193	4.215	4.979
08	Inwoners en bestuur	3.270	260	3.010	3.277	266	3.010	3.265	225	3.040
99	Algemene baten en lasten	14.335	85.842	-71.507	14.399	86.358	-71.958	14.478	85.651	-71.173
totaal exclusief reserves		120.868	120.778	90	120.264	120.264	-1.118	119.974	119.672	301

Programmabegroting meerjarig (reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2020			begroot 2021			begroot 2022		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
01	Veiligheid	0	23	-23	0	0	0	0	0	0
02	Sociaal domein	0	0	0	0	0	0	0	0	0
03	Vitale en aantrekkelijke stad	817	554	263	817	348	469	817	342	475
04	Mobiliteit	1.348	1.048	300	1.348	975	373	1.348	972	376
05	Ruimtelijke en economische ontwikkeling	0	306	-306	0	305	-305	0	304	-304
06	Openbare ruimte	0	75	-75	0	75	-75	0	75	-75
07	Onderwijs	822	386	436	824	35	789	424	35	389
08	Inwoners en bestuur	0	47	-47	0	0	0	0	0	0
99	Algemene baten en lasten	406	1.045	-640	532	664	-133	-499	664	-1.163
totaal mutaties reserves		3.394	3.484	-90	3.521	2.402	1.118	2.091	2.392	-301
totaal van de programma's		124.261	124.261	0	122.667	122.667	0	122.064	122.064	0

Totaal lasten en baten per taakveld

taakveld (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2017			begroot 2018			begroot 2019		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0.1	Bestuur	2.017	0	2.017	2.470	0	2.470	2.664	0	2.664
0.10	Mutaties reserves	6.623	5.367	1.256	4.092	6.566	-2.474	2.901	3.484	-582
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	8.455	0	8.455	-333	0	-333	201	0	201
0.2	Burgerzaken	1.084	865	220	958	529	429	986	558	427
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	981	1.457	-476	898	753	146	1.113	759	354
0.4	Overhead	14.285	1.509	12.776	14.863	1.256	13.607	13.638	1.267	12.371
0.5	Treasury	-1.071	592	-1.662	-310	553	-862	84	509	-425
0.61	OZB woningen	592	4.001	-3.408	288	4.420	-4.132	407	4.560	-4.153
0.62	OZB niet-woningen	0	3.926	-3.926	273	4.183	-3.910	171	4.377	-4.206
0.63	Parkeerbelasting	0	1.346	-1.346	0	1.953	-1.953	0	2.006	-2.006
0.64	Belastingen Overig	32	11.693	-11.661	17	1.983	-1.966	23	1.984	-1.961
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	67.396	-67.396	0	70.088	-70.088	0	72.187	-72.187
0.8	Overige baten en lasten	317	455	-138	-418	0	-418	-459	72	-531
0.9	Vennootschapsbelasting	1	0	1	50	0	50	50	0	50

1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	2.351	0	2.351	2.512	0	2.512	2.537	0	2.537
1.2	Openbare orde en Veiligheid	1.618	688	930	1.404	196	1.208	1.079	185	894
2.1	Verkeer, wegen en water	4.018	393	3.625	6.827	222	6.605	4.392	315	4.077
2.2	Parkeren	1.432	464	968	2.244	408	1.836	2.327	465	1.862
2.4	Economische Havens en waterwegen	47	119	-72	101	125	-24	56	125	-69
2.5	Openbaar vervoer	393	269	123	310	278	32	279	283	-5
3.1	Economische ontwikkeling	808	2	807	626	0	626	717	0	717
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	46	0	46	23	0	23	6	0	6
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	113	54	59	58	68	-10	51	66	-15
3.4	Economische promotie	424	294	130	266	646	-379	320	362	-41
4.1	Openbaar basisonderwijs	239	0	239	244	0	244	256	0	256
4.2	Onderwijshuisvesting	3.209	151	3.058	2.680	139	2.541	2.506	136	2.370
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	5.020	3.332	1.688	4.364	2.735	1.629	5.718	4.079	1.640
5.1	Sportbeleid en activering	308	13	295	309	0	309	349	0	349
5.2	Sportaccommodaties	1.953	350	1.603	1.514	365	1.149	1.542	439	1.103
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.837	2.923	2.914	6.648	2.760	3.888	6.680	2.753	3.928
5.4	Musea	940	75	864	807	64	743	845	66	780
5.5	Cultureel erfgoed	147	33	114	164	0	164	147	0	147
5.6	Media	835	11	824	805	16	789	783	16	766

5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.996	188	2.808	3.407	155	3.252	3.358	82	3.276
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4.138	1.020	3.118	3.268	92	3.175	3.190	0	3.190
6.2	Wijkteams	1.687	16	1.671	1.464	13	1.451	1.387	13	1.373
6.3	Inkomensregelingen	23.643	16.970	6.673	25.318	18.840	6.478	22.317	15.772	6.545
6.4	Begeleide participatie	98	0	98	8.606	0	8.606	7.282	0	7.282
6.5	Arbeidsparticipatie	11.399	308	11.091	2.432	0	2.432	3.700	64	3.635
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.479	2	1.476	1.471	4	1.467	1.410	4	1.405
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	7.236	459	6.777	7.569	773	6.797	8.151	403	7.748
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	8.122	0	8.122	8.282	0	8.282	11.005	0	11.005
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	3.310	31	3.279	156	32	124	276	32	243
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	365	0	365	424	0	424	384	0	384
7.1	Volksgezondheid	1.516	40	1.477	1.786	0	1.786	1.720	0	1.720
7.2	Riolering	2.273	3.897	-1.625	2.349	3.928	-1.579	2.407	3.983	-1.575
7.3	Afval	0	0	0	26	0	26	42	0	42
7.4	Milieubeheer	1.080	19	1.061	1.159	6	1.153	1.225	6	1.219
7.5	Begraafplaatsen	353	223	131	375	228	147	404	228	176
8.1	Ruimtelijke Ordening	826	86	739	828	10	818	752	10	742
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.225	7.136	-2.911	863	730	133	55	20	35
8.3	Wonen en bouwen	2.260	1.887	373	1.345	769	576	1.104	869	235

totaal saldo taakvelden	140.061	140.061	0	125.885	125.885	0	122.540	122.540	0
--------------------------------	----------------	----------------	----------	----------------	----------------	----------	----------------	----------------	----------

Totaal lasten en baten per taakveld

taakveld (bedragen x € 1.000)		begroot 2020			begroot 2021			begroot 2022		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0.1	Bestuur	2.504	0	2.504	2.457	0	2.457	2.457	0	2.457
0.10	Mutaties reserves	3.851	3.409	442	3.852	2.327	1.525	3.453	2.317	1.136
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-457	0	-457	-332	0	-332	-1.362	0	-1.362
0.2	Burgerzaken	741	260	481	795	266	529	783	225	558
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	809	742	68	792	742	50	789	542	248
0.4	Overhead	13.517	1.267	12.250	13.390	1.267	12.123	13.184	1.267	11.917
0.5	Treasury	68	498	-430	-8	486	-494	71	474	-402
0.61	OZB woningen	407	4.635	-4.228	407	4.695	-4.288	407	4.703	-4.296
0.62	OZB niet-woningen	171	4.420	-4.249	171	4.464	-4.293	171	4.509	-4.338
0.63	Parkeerbelasting	0	2.110	-2.110	0	2.110	-2.110	0	2.110	-2.110
0.64	Belastingen Overig	23	1.984	-1.961	23	1.984	-1.961	23	729	-706
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	72.996	-72.996	0	73.462	-73.462	0	73.969	-73.969
0.8	Overige baten en lasten	100	42	58	367	0	367	572	0	572
0.9	Vennootschapsbelasting	50	0	50	50	0	50	50	0	50

1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	2.537	0	2.537	2.537	0	2.537	2.537	0	2.537
1.2	Openbare orde en Veiligheid	1.161	185	976	1.153	185	968	1.153	185	968
2.1	Verkeer, wegen en water	4.641	390	4.251	4.734	390	4.344	4.729	390	4.339
2.2	Parkeren	2.304	465	1.838	2.301	465	1.836	2.299	465	1.834
2.4	Economische Havens en waterwegen	56	125	-70	55	125	-70	30	125	-95
2.5	Openbaar vervoer	278	283	-5	275	283	-9	273	283	-10
3.1	Economische ontwikkeling	717	0	717	717	0	717	717	0	717
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	6	0	6	6	0	6	6	0	6
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	51	64	-13	51	62	-11	51	60	-9
3.4	Economische promotie	308	362	-54	238	362	-124	238	362	-124
4.1	Openbaar basisonderwijs	484	267	217	215	0	215	215	0	215
4.2	Onderwijshuisvesting	4.071	1.119	2.952	2.942	136	2.806	3.259	136	3.123
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	5.719	4.079	1.641	5.719	4.079	1.641	5.719	4.079	1.641
5.1	Sportbeleid en activering	337	0	337	337	0	337	337	0	337
5.2	Sportaccommodaties	1.515	439	1.076	1.504	439	1.065	1.486	439	1.047
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	6.973	2.753	4.220	6.778	2.753	4.025	6.754	2.753	4.002
5.4	Musea	845	66	779	845	66	779	844	66	779
5.5	Cultureel erfgoed	147	0	147	147	0	147	147	0	147
5.6	Media	783	16	766	783	16	766	783	16	766

5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.104	7	3.097	3.103	7	3.096	3.098	7	3.091
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.387	0	3.387	3.357	0	3.357	3.357	0	3.357
6.2	Wijkteams	1.387	13	1.373	1.387	13	1.373	1.387	13	1.373
6.3	Inkomensregelingen	22.356	15.812	6.544	22.530	16.029	6.502	22.889	16.387	6.502
6.4	Begeleide participatie	6.792	0	6.792	6.792	0	6.792	6.792	0	6.792
6.5	Arbeidsparticipatie	3.819	64	3.754	3.838	64	3.773	3.900	64	3.836
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.410	4	1.405	1.410	4	1.405	1.410	4	1.405
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	8.194	403	7.791	8.289	403	7.886	8.337	403	7.934
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	10.652	0	10.652	10.269	0	10.269	10.328	0	10.328
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	276	32	243	276	32	243	276	32	243
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	384	0	384	384	0	384	384	0	384
7.1	Volksgezondheid	1.720	0	1.720	1.720	0	1.720	1.720	0	1.720
7.2	Riolering	2.407	3.983	-1.575	2.407	3.983	-1.575	2.407	3.983	-1.575
7.3	Afval	42	0	42	42	0	42	42	0	42
7.4	Milieubeheer	1.224	6	1.218	1.202	6	1.195	1.202	6	1.195
7.5	Begraafplaatsen	404	228	176	404	228	176	403	228	175
8.1	Ruimtelijke Ordening	752	10	742	752	10	742	752	10	742
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	154	20	134	153	20	133	153	20	133
8.3	Wonen en bouwen	1.082	704	378	1.053	704	349	1.053	704	349

totaal saldo taakvelden	124.261	124.261	0	122.667	122.667	0	122.064	122.064	0
--------------------------------	----------------	----------------	----------	----------------	----------------	----------	----------------	----------------	----------

Lijst met afkortingen

Lijst van afkortingen

AB	Algemeen Bestuur
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ASV	Algemene Subsidieverordening
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
Bbz	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BDU	Brede Doeluitkering
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BIBOB	Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur
BIG	Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten
BGP	Bruto Gemeentelijk Product
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOR	Beheer Openbare Ruimte
BRP	Basis Registratie Personen
BSR	Belasting Samenwerking Rivierenland
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
BVH	Basisvoorziening Handhaving
BWB	Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe
BZK	Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CKV	Culturele en Kunstzinnige Vorming

CMK	Cultuureducatie met Kwaliteit
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPOB	Christelijk Primair Onderwijs Betuwe
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, water en Wegbouw
DB	Dagelijks Bestuur
dBos	de bibliotheek op school
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DOR	Digitaal Opkoop Register
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst
ECB	Europese Centrale Bank
ECT	Eerstelijns Centrum Tiel
EFW	Expeditie Flexibel Werken
EMU	Economisch Monitaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
EZ	Ministerie van Economische Zaken
Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
FMI	Funciemengingsindex
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens
GEA	Gelders Energie Akkoord
GIDS	Gezond in de Stad
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRIM	Gemeenschappelijke Regeling Industrieschap Medel
GRP	Gemeentelijk Riolerings Plan
GSO	Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid
HIC	High Impact Crimes
HRM	Human Resources Management
HvT	Hart van Tiel
IAU	Incidentele Aanvullende Uitkering
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater

ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IKC	Integraal Kindcentrum
IM	Informatiemanagement
JOP	Jongeren Ontmoetings Plaats
JPN	Jeugd Preventie Netwerk
JVS	Jeugdvolgsysteem leerplicht
KvK	Kamer van Koophandel
MAU	Meerjarig Aanvullende Uitkering
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJP	Meerjarenprogramma
MMP	
MO	Maatschappelijke Opvang
MOP	Meerjaren Onderhoudsprogramma
MTO	Medewerkers Tevredenheids Onderzoek
NME	Natuur- en milieu-educatie
NNGB	Nederlands Norm Gezond Bewegen
NWD	Netwerkdirectie
OCT	Ondernemerscorporatie Tiel
OCW	Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschappen
ODR	Omgevingsdienst Rivierenland
OGGZ/MO	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg/Maatschappelijke Opvang
OGS	Opdrachtgestuurde Samenwerking
OKE	wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie
OPOR	Openbaar Primair Onderwijs Rivierenland
OZB	Onroerend Zaakbelasting
P&O	Personeel en Organisatie
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair Onderwijs
POA	Platform Onderwijs Arbeidsmarkt
Pro	Praktijkonderwijs

PSO Prestatieladder Sociaal Ondernemen
PWE Provinciale Werkgelegenheids Enquete
RAR Regionaal Archief Rivierenland
RAV Regionale Ambulance Voorziening
RBT Regionaal Bureau Toerisme
RIE RisicoInventarisatie en Evaluatie
RIF Regionaal Investeringsfonds
RMC Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaters
ROC Rivor Regionaal Opleidingscentrum Regio Rivierenland
ROCOV Regionaal Overleg Consumentenorganisaties Openbaar Vervoer
SO Speciaal Onderwijs
STMR Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk Rivierenland
SZW Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TSOb Tiels Stedelijk Ontwikkelingsbeleid
UWV Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VIRR Verwijs Index Risicojeugd Rivierenland
VGD Vraaggerichte Dienstverlening
VNG Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNO / NCW Verbond Nederlandse Ondernemingen/Nederlands Christelijke Werkgeversbond
VO Voortgezet Onderwijs
VPB Vennootschapsbelasting
VRGZ Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
VSO Voortgezet Speciaal Onderwijs
VSV Voortijdig School Verlaters
VTH Vergunningverlening, toezicht en handhaving
VVE Voor- en vroegschoolse-educatie
Wabo Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WKPB Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen onroerende zaken
WLP Westluidense Poort
Wmo Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ Waardering Onroerende Zaken

WSW Wet Sociale Werkvoorziening
WVO Winkelvloer Oppervlakte
Wwb Wet Werk en Bijstand
ZAT Zorg- en Adviesteam